

Q. 402.14

No. 407.5

*Bought with the
Charlotte Harris Fund
Charlestown Branch.*

620

Vicimus primus. q̄ post hanc vitam in futuro seculo
erit vita. eterna. glorioſa. gaudioſa. delicioſa. & reges ſem-
piterna. quam deus omnipotens liberaliſſimus dabit beatis
iuſtis. virtuoſis fidelibus. ac veris criſtianiſ. ipſum nūc amā-
tibus. & voluntatem ſuam facientibus.

Vnus ſolus deus eſt

Quoniam articulus eſt talis. Tm̄ vnus deus eſt.
qui eſt prima & ſumma cauſa omnium creatu-
rarum. Quoniam articuli fidei criſtiane ſunt ſup
intellectum humanum. poteſt tamen in lumine
naturali quedam ipſorum euidentia aliquo mo-
do inueniri & in proprietatibus rerum naturalium & ratio-
nibus perſuaſiuis inueſtigari. Ad cuius declarationem primo
videndum eſt. Quid ſit lumen naturale hominis ratione per-
fecta vtentis. aliqui dicunt q̄ eſt vis anime conſiderata ſecū-
dum latitudinem eorum que ex puris naturalibus perpen-
dere poteſt ſine diuina reuelatione aut ſacre ſcripture atteſta-
tione. Hoc autem lumen vocatur intellectus agens. quod ſe
habet ad intelligibilia. ſicut lumen ad viſibilia. Et iſte intel-
lectus agens non eſt intellectus intelligens. ſed eius officiū
eſt ſpecies illuſtrare. & intellectum actuare. Et ſic dicam⁹
q̄ lumen naturale eſt ipſa met anima conſiderata prout eſt
quoddam ſpirituale lumen quod ſeipſum actuat. Vnde ſi
oculus eſſet in ſe luminofus. extrinſico lumine non indigeret
ſed mediante ſeipſo viſibilia videret. et tamen alia ratione
diceretur oculus. & alia ratione lumen. Sic ſuo modo de
anima rationali ymaginabimur ſcilicet q̄ ipſa eſt lumen ir-
radians. & cum hoc potentia intellectiua ſecūdu diuerſos re-
ſpect⁹. Vnde cum queritur. vtrum in lumine naturali ponē-
dum eſt ſolum vnum eſſe primum principem ſive vnum de-
um. Vbi notandum eſt q̄ illud vocatur ponendum in lum-
ine naturali cognofcibile qd̄ eſt per ſe notū. vel p̄ experigēciā

notū. vel ex hys deducibile euidenter. vel saltem manifeste probabilius q̄ suum oppositum Et dicitur notanter vel saltem manifeste probabili⁹ deducibile. ex hys q̄ suum oppositum. Nam omnia in lumine naturali posita vel ponenda. nō possunt manifeste deduci. & hoc est ideo. quia non est circa principia procedendum ad conclusiones in vna sciencia sicut in alia. & ergo demonstrationes multū sunt certiores in mathematica quam in naturali sciencia. & in phisica sunt certiores q̄ in methaphisica. et in methaphisica certiores quam in morali sciencia. & ergo sufficiunt in ea probabiles rationes ad concludendum propositum. Vnde dicit philosophus secundo methaphisice. acrobologia manifesta non est in omnibus expetenda. Et in secundo ethicoꝝ. tractatu primo. ca. ij. Omnis sermo inquit qui est de operabilibus. i. de operatiombus humanis generantibus virtutem. typo & non secundum certitudinem debet dici. hoc est sub figura grosse & exemplariter. & non demonstratiue seu subtiliter determinari debet & tradi tam ex cōsideratis hic scilicet in isto libro ait philosophus q̄ alibi.

Acordium nūc testimonio nobiliū & famosissimorū poetaz primū ponendū est. & eos ipos ad veripbacōꝝ testes citemus. quibz cōtra nos vti solēt infideles. & ex hys vnū deum pbem⁹ uecessē est.

ORPHEVS vetustissim⁹ poetaz. diuin⁹ vates sacer interpretēs & sacerdos deoz. oratio teste. deū verū & magnum primogenitū appellat. prothogon. i. q̄ añ ipm nichil sit genitū | s̄ ab ipso cuncta sunt generata. Eundem etiā phoneta noiat. i. illuminatozem | q̄ cū nichil esset adhuc | prim⁹ & infim⁹ apparuerit & extiterit | hūc aut ait esse omniū deoz. i. ipintuū vel angeloz pentē | quoz cū celū cōciderit liberis. i. angelis libertate fruētibz p̄spexerit vt haberent habitaculū sedēqz comunem ddidit. Insup n̄roz. i. latioꝝ prim⁹ scilicet **VIRGILIVS** **VARO** quem sanct⁹ aug⁹. in libro de ciuitate dei appellat | optimum poetarum apud latinos.

Hic non longe absfuit veritati cuius de fumo deo quem men-
 tem ac spiritum nominauerit. **H**ec verba sunt in libro enei-
 dorum sexto. Principio celum | terras | camposq; liquentes.
 Lucentemq; globum lune titaniaq; astra. Spiritus intus
 alit | totamq; effusa per art9. Mens agitat molem | & magno
 se corpore miscet. **V**ult tantum dicere. deus est anima
 mundi quem gubernat | mouet | viuificat sua influentia | sicut
 anima rationalis seu spiritus humanus suum corpus regit
 & animat. **OVIOIVS** quoq; in principio preclari ope-
 ris: hoc est in primo libro Methamorphoseos | sine vlla no-
 nimis dissimulatione | a deo quem mundi fabricatore quem
 rerum opificem vocat: mundum fatetur instructum. **I**dem
 quippe **MAZO** libro tercio de vetula dicit | clari9 fidem no-
 stram profitendo.

De cantu capiam partem que musica scribit.
 Atq; creatoris laudem mea cantica vertam.
 Ascendam in celū si demonstratio annuat | & cursus
 astrorum versificabo.

Inde creatorem per res intendo creatas.
 Venari | et demum per rerum querere causas.
 Causam intellectu cum transcendente supremam.
 Sciturus per eas: super omnia cui referendum.
 Cui me deuoueam perfecto corde | diesq;
 Consumpturus in his quos nutu cuncta mouentem.
 Significatores velut instrumenta dederunt.
 Per que prima quid regit omnia causa prout vult.
 De quibus in maiore meo licet inueniatur.
 Libro | quod dixi platomica verba secutus.
 Non possem cogi quin credam quod mihi dicat.
 Mens que de celo mihi tradita dicitur esse.
 Ergo loqui liceat de primo principio | quod.

Sic est principium quod non est principiatum.
Hic deus est virtus quedam que tranſilit omnem.
Virtutem | virtus ſuper omnem ſimplicitatem.
Simplex | a noſtra ſit cognitione remota.
Simplicitate ſua | q̄ per ſe ſcibilis ipſa.
Non eſt a nobis | non q̄ de parte ſua ſit.
Deffectus | ſed nos ebetes humus ad capiendum.
Eſſe rei vires noſtras ita tranſgredientis.
Sed nec habet virtus : hec cum ſit prima prius q̄.
Per quod in ipſius rematur cognitionem.
Quare non niſi per ſua poſteriora ſcietur.
Que ſunt res omnes : quas mundus continet in ſe.
Nam deus ex nihilo fecit mundanaq̄ mundum.
Solus ab eterno.

 Ed haecenus de poetis. Ad philoſophos veniam?
quorum grauior eſt auctoritas : certius q̄ iudicium.
quia non rebus commenticijs (alias conficticijs) ſed
mueligande veritati ſtudiſſe vident̄ & creduntur
TALES **OMNES** **IUS** Vn? ex ſeptē ſapientū nume
ro qui primus omnium queſiſſe de cauſis naturalibus tradi
tur dixit deum eſſe mentem que ex aqua cuncta formauerit :
principium cauſamq̄ naſcendi omnia conſtituit in deo .
PI**TAGORAS**. De? eſt anim? q̄ per diuerſas mundi p̄
tes : omnemq̄ naturam commeans atq̄ diffuſus : ex quo om
nia que naſcuntur animalia vitam capiunt . **ANAXAGO**
RAS. Dens eſt infinita mens que per ſeipſam mouetur .
CR**IS** **JPPVS**. Deus eſt naturalis vis diuina ratione p̄
dita fatum mundi q̄ neceſſitas . **ZENO** **PHILOSOP**
HVS . Deus eſt naturalis & diuina lex .
Horum enim omnium ſententia : quāuis ſit multa : eandem
tamem rem expetūt : vt diuinam providentiam vnaz eſſe con
ſentiant . Siue enim natura | ſiue ether | ſiue ratio | ſiue mens | ſiue
fatalis neceſſitas | ſiue diuina lex : ſiue quicquid aliud dixeris .

Idez est qđ a nobis dicit̃ de? Nec obstat appellacōis diuer-
 sitas|cū ipa significacōe ad vnū oīa reuoluant̃. **PARIS**
TOTILES phoz princeps in .xij. libro sue methaphi-
 sice ait|disputādo & venādo seu inuestigādo De? est primū
 ens indepēdēs|a q̄ dependet celū & tota natura. Idez ibidez
 De? ē substācia eterna|simplex|& act? purus|mouēs sicut
 intelligibile|& appetibile|cā finalis|& agēs|tocius vniuersi
 sūma delectacō & optima vita|& oīno imutabilis|malterabi-
 lis|& ipassibil̃|vn?|et sūm? pnceps. Vbi phs vult|qđ oīa
 pdicata pfectionalia|nullā imperfectōz includētia cōueniunt
 deo|et sūt de? met. Nā qcqd ouenit deo ē de? cū nullū acci-
 dēs cadit in deū vt dicit aristotiles in eodē libro. Et intelli-
 git̃ sic descriptio. De? ē substācia|scz incorporea eterna|scz
 nō habens pncipiū neqz finē|& act? purissimus nullā potē-
 tiā passiuā includēs|simplex .i. nō cōposit? ex materia & for-
 ma cū ipse sit forma simplicissima|& forma formaz|mouēs
 scz oīa mobilia immobil̃ manēs|sicut intelligibile .i. n̄ sicut
 sensibile|causa finalis scz oīm gubernatiua|& cōsuatiua to-
 ti? mūdi|& sūma delectatio scz actiua. Idez aristotiles pri-
 mo libro de celo & mūdo. A primo ente inqt singulis deri-
 uatū ē esse & viuere|hys qđez clari? .hys vero obscuri? zc.
 Idez in .viij. libro phicoz in fine. De? est prim? motor im-
 mobil̃|indiuisibil̃|& incorruptibil̃|nullā habens magnitu-
 dinē scz molis|sed bene virtutis & potēcie|infiniti vigoris
 scđm duracōz mouens|per infinitam potētiā|motu eterno.
 & infinito tempore. Intelligendum est secundum fidem qđ
 deus est infiniti vigoris .i. potētie & perfectionis & nō est
 infimtus extēsiue in quantitate. **PLATO** diuinus|om-
 nium qui sapientissimus philosophorum iudicatur|in libro
 suo qui thymeus intitulat̃ nec ethera|aut naturā aut racōz
 s̄ monarchā & deū noīat|ac opificē|ab eo mūdū hūc pfe-
 ctū atqz mirabilē eē fabricatā. **CICERO** **TULLIUS**
PHILOSOPHVS hūc scz platonē|secutus in pluri-
 mis|deum frequenter fatet̃ ac supremū vocat|in hys libris
 quos de legibz scribit|ab eo quoqz mūdū regi argumētat̃

EMPEDOCLES sic describit & fatet vnum deum esse & principium. Deus inquit est sphaera intellectualis cuius centrum ubique est | circumferentia vero nusquam. In hac descriptione | sphaeram ponit pro diuine essentiae interminabilitate | & eam sphaeram nusquam esse pro dei eternitate | centrum autem sphaerae esse ubique | pro creature limitata mutabilitate. Diuina enim essentia in se considerata perfecta est | ad modum sphaerae | quia principio caret & fine. Sed prout consideratur ut est causa prima | deducens res in esse & eas limitans & finiens | sic dicitur esse centrum | quia sicut centrum finit lineas & ab ipso lineae deducuntur ita deus deducit & limitat creaturas & finit eas. Porro centrum hoc seu punctum diuinae essentiae simplicem designat unitatem | a qua inegressibiliter | circulus iste vel nexus egrediens | & tanquam ab eo demum in idem tendens | totam creaturam seipso replens est | iuxta vniuersamque capacitatem et in dicti puncti ut est possibile deificam diuertit unitatem.

MERCURYVS TRIGEMISTVS Deus inquit est ens | cuius origo non est aliunde | nec enim ab ullo potest esse generatus | qui ipse vniuersam generauit.

SOCRATES philosophus aristotelis magister virtuosissimus | sicut tradunt scripta philosophorum | vnum deum predicauit | & quia athenienses solum & stellas adorabant | quoscumque arguisset ut creatorem & deum celi colerent non creaturas compulsus a rege. potius tyranno. athenarum. ut in nomine vniuersi dei venenum letale biberet. quo hausto nichil ei nocuit. Rursum aclus ut in nomine deorum biberet morte mox extinctus est.

ANICVS SENECÀ stoicus. ex romanis acerimus ait. deus est veritas. maiestate iudex hominum | rector orbis. terrarum ceteraque & deorum omnium. hic scripsit multos libros | teste lactancio de cognitione diuinarum rerum | quibus maiestatem summam. & singularis dei asseruit. Idem libro. v. naturalium questionum. Deus est mens vniuersi. anima mundi quod vides totum | & quod non vides totum. qui solus est omnia quae nichil maius cogitari potest. si opus suum mixtum & extra tenet. Quid ergo interest inter naturam dei & nostram. nostri melior pars animus est. in illo nulla pars extra animum est. totus est ratio. Deus quicquid vult effeciat.

APVLEVS

in libro de deo socratis. Summus deus infinitus est. non solū
 loci excludione sed eciā nature vel loci dignitate. Idem de
 differt ab hominibus loci sublimitate | vite perpetuitate | natu
 re perfectione. Idem | nichil deo perfectius & potēcius est. I
 dem. deus ab omnibus passionibus est liber. unde nec dolere
 nec letari potest. **SENECA** in epistula. vij. prope deus ē
 tecum est. intus est. Ita dico lucille | sacer intra nos spiritus se
 det. malorum bonorumq; nostrorū observator & custos. hic
 prout a nobis tractatus est. ita nos ipse tractat | bonus enim
 vir sine deo nemo est. Idem ibidem. Ad summum bonū tunc
 est iter iocūdum. ad quod natura te instruxit. dedit tibi illa do
 na. que si non desineris par deo confurges. sed te parem deo pe
 cumia non facit. quia deus nichil talium habet. Nec fama. nec
 ostensio tuū. quia deum nemo novit. nec turba servorum te se
 quentium te similem facit deo. quia deus maximus & potētis
 simus est. Nec materia. nec forma. nec vires. quia nichil horū
 est quod non paciatur vetustatem. Quid ergo te parem deo fa
 ciet. Certe animus rectus. bonus. certus. & magnus.

Nunc ad testimonia decem sibillarum transeamus.
 quas commemorat & commendat lactanci⁹ in pri
 mo libro divinarum institutionum. Et ysidorus li.
 viij. ethyrioloiarū. Omnes ergo sibille. i. vates &
 prophetisse gentium. vnum solum deum predicant. Inter q̄s
 celebrior & nobilior habetur. Sibilla erithrea. Cuius testimo
 nia hec sunt de vno deo ex mille versibus | vnus solus sūmus
 amplissimus increatus. deus est. Qui celum fecit luminibusq;
 distinxit. vltro natus. a nullo doctus. sine matre ex se ort⁹. in
 mutabilis. mexpugnabilis emmentissim⁹ hoc de⁹ est. Et qui
 dam balaam gētilis propheta. & reges paganorum vnū deū
 celi diuina commoti & tacti virtute & potestate confessi sunt
BALAAO Filius beor dixit auditor sermonum dei. qui vi
 sionem dei intuitus est. qui novit doctrinam altissimi. Nō est
 inquit de⁹ q̄i homo. vt mētiat⁹. nec vt fili⁹ hoīs vt mutet⁹. nō
 est ydolū in iacob nec dimiatio in israhel | dñs de⁹ ei⁹ cū eo est
 qui eduxit eū de egipto | cui⁹ fortitudo similis est rinocerontis

Videbo eum s̄ non modo. Intuebor eum s̄ non prope.
NABUCHODONOSOR Rex babiloie ait ad damie
le exponētē sibi s̄p̄miū suū de statua visa cui⁹ caput aureū
ic̄. vtz daniel. ij. ca. Vere de⁹ hebreoz| de⁹ deoz ē| et dñs re
gū| reuelās m̄stria| & ca. ij. subdit⁹ Cū idem rex tres viros
anamiā azariā msabel iussisset p̄ici in fornacē ardentē| quia
noluerūt adorare statuā auream ydoli| & in nullo sūt exusti|
neq; in capillis| nec in vestimētis| ait p̄ admiracōe. Ecce vi
deo ambulātes q̄tuor viros in medio ignis et spēs q̄rti| filis
filio dei. Et exclamauit dicēs| serui dei| excelsi| viuū| egredi
mī| bñdīct⁹ sit de⁹ hebreoz| a me ergo positū ē hoc decretū|
vt oīs popul⁹| & lingue| & tribu. quicūq; locut⁹ fuerit bla
sp̄hemīā c̄tra deū syrac. mysac & abdenago. dispereat. &
dom⁹ ei⁹ vastet. Neq; em̄ ē de⁹ alius q̄ possēt ita saluare.
Signa et mirabilia fecit apud me excelsus. placuit ergo mi
chi p̄dicare eis signa. quia magna sūt. & mirabilia ei⁹ qa
fortia. & regnū ei⁹ regnū sempiternū. & potestas ei⁹ in ge
neracōe & gnacōez. **I**bez rex. cū eiect⁹ fuisset de regno suo
propter superbiam. & cum feris fuisset habitatio eius. femū
vt bos comedit ic̄. sicq; humiliatus post finem septem tem
porum ait. Ego nabuchodonosor oculos meos ad celum le
uau. & sensus meus redditus est michi. benedixi altissimo
deo. & vuentem in sempiternum laudau & glorificau. qa
potestas eius potestas sempiterna. & regnum eius in gene
ratione & generationem. & omnes habitatores apud eum
in nichilum sunt reputati. Juxta voluntatem enim suam fa
cit. tam in virtutibus celi. q̄ in habitatoribus terre. & non
est qui resistat manū eius. & dicat ei quare fecisti. In illo
tempore sensus meus reuersus est ad me. & ad honorem re
gni mei decoremq; peruē. & figura mea reuersa est ad me
& optimates mei & magistratus mei requisierunt me. et ma
gnificētia mea amplior addita est michi. Nunc igitur ego
nabuchodonosor laudo & magnifico & glorifico regem celi
quia opera eius vera & vie eius iudicia. & gradientes in su
perbia potest humiliare. hec danielis quarto capitulo.

DARIVS Rex medorum & babilonie: extraxit daniellem de lacu leonū in quo fuerat missus a babilonijs : qz destruxit bell deū eoz: p̄ gaudio & admiratione exclamavit dicēs **Ma**gne es domine deus danielis | pauēāt (inquit rex) habitātes vniuersam terram deū celi: qz ipse est liberator & saluator | faciēs signa & mirabilia in celo & in terra. vt habetur danielis .xiiij.
CYRVS Rex persaz & babiloms | cuius spiritū dominus suscitauit | in omni regno suo scripsit dicens vt habet esdre p̄mo **Hec** dicit Cyrus rex persaz. Omnia regna terre dedit mihi deus celi & terre | & ipse p̄cepit mihi vt edificare ei domū in iherosolyma | Ipse est deus qui est in iudea: dñs israel | dominus excelsus **Ideo** decretum statuit & p̄cepit ducibus transflumen: vt templū magni dei in hierusalem edificarent: & ne amplius impedirent: sed vt de tributis regnis sumptuose darent viris israel vt edificaret domus dei. qz si necesse fuerit | vitulos agnos & eos in holocaustum deo celi dent frumentum | sal | vinū | & oleum sicut ritū sacerdotū qui sunt in hierusalem | detur eis per singulos: vt offerant libationes | & oblationes summo deo celi. orentqz pro vita regis & filiorum regis. vt habetur secundo esdre. v.
ANTHIOCHVS | **EPITHANES** rex egipti festinauit occidere iudeos in hierusalem & iudea: & iussit agitari currū sine intermissione | & sic contigit eum impetu decurrere: & graui corporis collisione membra vexari. & percussit eum deus israel insanabili & inuisibili plaga. apprehendit eum dolor viscerum dirus & amarus interiorū tormentaliter ille nullomō a sua malicia cessaret | sup hoc autē supbia repletus | ignē spirās aīo ī iudeos. **Is** qz sibi videbat etiam fluctibus maris imperare | supra humanū modū supbia repletus: & montium altitudines in statera appendere | nūc diuino iudicio humiliatus ad terram in gestatorio portabat | manifestā dei virtutē in semet ipso cōtestans | ita qz de corpore ipsius vermes staturirēt | ac viuētes carnes eius in doloribus effluerēt | fetore etiam illius exercitus gūaret & qui paulo ante sidera celi attingere se arbitrabat | eū nō potat propter intollerantiā fetoris portare. **Dic** ergo diuina amonitio plaga ex graui supbia deductus ad agnitionem sui venire. ita ait.

Justum ē subditū esse deo | et mortālē nō paria deo sentire.
Orabat autem scelestus dominum: a quo non est misericor-
diam consecutus. Pollicetur templum sanctum | quod pri-
us expoliauerat optimis domis ornaturum: & sancta vasa
multiplicaturum: super hec & iudeum se futurum facturum
& omnem locum terre perambulaturum. | & predicaturum
dei potestatem: sed desperans non cessantibus doloribus:
homicida & balsphemus pessimus | peregre in montib⁹ mi-
serabili morte vita functus est. vt habetur secundo macha-
beorum nono. **HELIODORVS** | qui erat super nego-
cia regis antiochi | ab eo missus est in iherusalem: vt spolia-
ret erarium templi pecunijs plenum: & sibi transportaret.
Cum igitur presens esset circa erarium | vt per satellites fu-
ros confringeretur | a calcib⁹ apparentis equi terribilis cum
sessore: elysus est in terram heliodorus | & a duobus ange-
lis dei virtute in specie iuuenum flagellatus | & multis pla-
gis vulneratus | tandem orationibus onye sancti sacerdotis
summi sanatus: cui gratias agens recepto exeratu | repeda-
bat ad regem. Testabatur autem omnibus ea que sub ocu-
lis suis viderat: opera magni dei. In loco isto scilicet in tē-
plo iherusalem vere est dei quedam virtus. Nam ipse q̄ ha-
bet habitationem in celo deus: visitator & adiutor est loci
illius | qui maleficos ibi percutit & perdit. vt habetur secu-
do machabeorum tercio.

Amiam rationes p̄horū p̄bables & persuasibiles tametsi
non demonstratiuas | in mediū p̄ducam⁹: quib⁹ p̄bandum
erit q̄ tm̄ vn⁹ de⁹ & nō plures in luīe nat̄ali est ponend⁹
Pro quo sciendū | q̄ lumen naturale: vno noticiā veritatis
surgentē ex p̄ se notis | vel notis p̄ exp̄ientiam | vel ex his du-
obus simul | vel q̄ est noticia alicui⁹ taliū p̄ se notorum p̄ri-
cipiorum p̄babilior q̄ suum oppositū | & hoc addit vt pri-
us dictum. quia in methaphisica nō p̄nt fieri demonstratio-
nes methaphisice. Vel dicit lumē naturale | scz noticia veri-
tatis | ad quā homo sensat⁹ & sapiens potest deuenire: sine
reuelatione diuina speciali. Ex quo patet | q̄ infinite sunt

veritates | que non sunt notæ in lumine naturali | scz q̄ deus ē
 liber | libertate operationis | q̄ deus est trīn⁹ & vn⁹ | que nun
 q̄ possūt concludi ex lumine naturali | tñ sunt verissime. Itē
 notandū | q̄ de deo potest haberi noticiā cōplexa | scz ppōna
 lis | etiā incōplexa | quā p̄supponit cōplexa. Et potest incom
 plexa esse triplex | quedā est cōmūis deo & alijs | sicut ē cōcep
 tus substācie. Alia ē deo accidētalis | vt esse primū p̄ncipi
 um | esse ens indepēdēs. Tercia est deo essentialis & absolu
 ta | vt esse bonū | iustū. ¶ Pro veritate igit̄ hui⁹ articuli p̄hs
 aristotiles multis vn⁹ argunt. Prima est hec. Om̄ entū est
 ordo | & non esset ordo | nisi esset vnus solus p̄nceps prim⁹
 igit̄ ic̄. cōseq̄ntia tenet | maior patet | quia certū est q̄ accidē
 tia sūt p̄pter sustāciam in generacōe earū & cōseruacōe earū
 Itē substācie materiales sūt p̄pter formas | & forme & ma
 teria p̄pter opposita | & elementa propter mixta | mixta maia
 ta p̄pter aiata. Itē oīa illa inferiora sūt p̄pter celū. Itē int̄
 orbes est ordo | quia vn⁹ est sup̄ alium | & vn⁹ mouet per in
 fluxū ab alio | & eodem modo ē in intelligencijs. minor patz
 quia si essent duo prim̄ p̄ncipes | tunc non esset talis ordo.
 cū vn⁹ ordīs nō ē nisi vn⁹ p̄nceps. Et si diceres Quō sūt
 hic inferi⁹ | peccata | mōstra | & multa alia que inordīate sunt
 Rñdit aristotiles in .xij. metha. ca. vltimo. q̄ illa que sūt p̄
 p̄nquissima primo p̄ncipi | illa sūt ordīatissime ab eo | vt
 ordo intelligēciarū | & orbiū celestiuū | & motuū eorū ē regu
 larissim⁹ | s̄ in istis inferiorib⁹ a p̄mo ente agēte p̄t̄ indistā
 ciā ideo contingit aliqñ inordīatio in istis inferiorib⁹ | quia
 ista inferiora reguntur a deo mediāte celo. et declarat philo
 soph⁹ p̄ simile in littera | nā filius in domo bene scit patris fa
 milias voluntatē | & nichil agit ex casu sicut serui & pecora.
 ¶ Secunda causa philosophi est | tot⁹ conatus entū est
 ad v̄monem. & hoc non videtur posse esse. nisi esset vn⁹ so
 lus primus p̄nceps | igitur vnus tm̄ est deus | consequentia
 tenet. & maior patet. nam terra anteq̄ dimitteret contactū
 a que ascenderet cōtra naturam suam | ymmo impossibile est

naturaliter | q̄ vnum elōgetur ab alio | & nichil subintraret.
minor patz quia plures principes si inaequales essent. essent
magis causa disunctionis q̄ coniunctionis. cū oportet eos
esse specie differentes. ¶ Tercia ratio secundum aristotilem
haec est. non possunt esse plures mundi. sed in vno mundo
non est nisi vnus primus princeps. igitur tm̄ vnus est deus.
maiozem p̄supponit philosoph⁹ ex probatis primo celi &
mundi. minor patet. quia in illo mundo sufficit vnus prim⁹
motus. per consequens vnus primus motor. ¶ Quarta ar-
gumentatio philosophi est. & summtur ex viii^o. physicorū
non est ponenda pluralitas vbi non apparet ratio vel neces-
sitas. sed nulla ratio nec necessitas apparet ad ponendū plu-
res primos principes mundi. quia in lumine naturali nō ap-
paret q̄ sint plures mundi. modo in vno mūdo sufficit vn⁹
primus motor. & primus princeps. sicut vnum primum mo-
bile. & vnus primus motus. vt dictum est in precedētī cau-
sa. quare tm̄ vnus est deus. ¶ Quinta argumentatio philo-
sophi est & sumitur ex duodecimo methaphisice. Primus
princeps non habet materiam igitur non est nisi vnus prin-
ceps primus. consequēcia tenet quia in seperatis a materia
nō est nisi vnum indiuiduum sub vna specie. antecedens pa-
tet p̄ prius probata. quia primus princeps est omnino sim-
plex. non compositus ex materia & forma vel corpore in lu-
mine naturali. haec probatio est bona. sed apud catholicum
fallit. quia cristian⁹ ponit animas humanas seperatas a ma-
teria. & tamen ille sunt multiplicabiles in vna specie. &
plures sūt actu quasi innumerabiles. ¶ Sexta p̄batio an-
stotilis est haec. Si essent plures prim⁹ principes. vel essent
vnius speciei vel diuersarum. Si primum tunc qua ratione
essent duo. eadem ratione essent centum vel mille & sine nu-
mero. & si possunt. essent centum vel mille. tūc actu sunt. eo
q̄ in eternis non differt posse esse. & esse. Nam si producerē-
tur de nouo. tunc non essent prim⁹ principes. sed haberēt eis
priorē. eo q̄ producēs est prius productis. sicut causa est

prior effectu. Si secundum: tunc sequitur quod non sunt ambo primi quia specie diversi sunt & unus est perfectior alio. Nam due species non possunt esse eque perfecte. cum se habent ad invicem sicut numerus ad numerum & per consequens minus perfectus princeps ad perfectiorem ordinaretur. & ille erit primus. & consequenter est unus deus tantum.

Septimo arguit sic aristoteles. solum est unus universalis finis omnium igitur solum est unus primus princeps. autem patet quia solum est unum optimum scilicet deus. & illud est finis omnium visis. tunc ultra. ergo oportet quod omnia alia sunt gratia eius. ergo non sunt plures primi principes. per consequens nec plures deus.

Preterea aliorum philosophorum nunc sequuntur rationes probabiles. Quodlibet superlativum de uno solo dicitur. sed esse optimum est superlativum ergo esse optimum de uno solo dicitur. per consequens solus unus deus est. minor patet ex diffinitione quid nominis huius termini superlativum. id est quasi super omnia latum. ergo videtur quod non potest nisi uni soli convenire.

Illa ratio sumitur ex dictis averrois commentatoris primo ethicorum. commento lxxvi. ubi inducit hanc contradictionem. Si plura sunt optima. nichil inquit est optimum. quia optimum est quod uni soli convenit.

Insuper probatur quod solus unus deus sit. rationibus lateat in libro primo institutionum divinarum. Quid enim inquit multis deus opus est ad mundi regimen sustinendum. nisi forte arbitramur. si plures deus sint. minus habere singulos nervorum atque virium. quod quidam faciunt. hi qui multos esse volunt quia necesse est imbecilles esse. si quidem singuli sine auxilio reliquorum. tante molis gubernaculum sustinere non possunt. Deus autem qui est eterna mens. ex omni utique parte. perfecte consummateque virtutis est. ut patet ex predictis. quod si verum est. unus deus sit necesse est.

Potestas enim vel virtus absoluta. id est potentia illimitata. retinet suam propriam firmitatem. Id autem solidum est existimandum cui nichil decedere. Id perfectum cui nichil accedere potest. Eodem modo etiam si plures deus sint. minus valebant. perfecta natura in eo potest esse melius in quo totum est. quam in eo in quo de toto pars exigua est deus quia perfectus est ut debet. ut superius probatum est & ostensum.

naturaliter q̄ vnum elōgetur ab alio | & nichil submitaret.
minor patz quia plures principes si inequales essent. essent
magis causa disiunctionis q̄ coniunctionis. cū oportet eos
esse specie differentes. **T**ercia ratio secundum aristotilem
hęc est. non possunt esse plures mundi. sed in vno mundo
non est nisi vnus primus princeps. igitur tm̄ vnus est deus.
maiozem p̄supponit philosoph⁹ ex probatis primo celi &
mundi. minor patet. quia in illo mundo sufficit vnus prim⁹
motus. per consequens vnus primus motor. **Q**uarta ar-
gumentatio philosophi est. & summtur ex. viij^o. phisicorū
non est ponenda pluralitas vbi non apparet ratio vel neces-
sitas. sed nulla ratio nec necessitas apparet ad ponendū plu-
res primos principes mundi. quia in lumine naturali nō ap-
paret q̄ sint plures mundi. modo in vno mūdo sufficit vn⁹
primus motor. & primus princeps. sicut vnum primum mo-
bile. & vnus primus motus. vt dictum est in precedētī cau-
sa. quare tm̄ vnus est deus. **Q**uinta argumentatio philo-
sophi est & summtur ex duodecimo methaphisice. Primus
princeps non habet materiam igitur non est nisi vnus prin-
ceps primus. consequēcia tenet quia in seperatis a materia
nō est nisi vnum indiuiduum sub vna specie. antecedens pa-
tet p̄ prius probata. quia primus princeps est omnino sim-
plex. non compositus ex materia & forma vel corpore in lu-
mine naturali. hęc probatio est bona. sed apud catholicum
fallit. quia cristian⁹ ponit animas humanas seperatas a ma-
teria. & tamen ille sunt multiplicabiles in vna specie. &
plures sūt actu quasi innumerabiles. **S**exta pbatio ar-
stotilis est hęc. Si essent plures prim⁹ principes. vel essent
vnus speciei vel diuersarum. Si primum tunc qua ratione
essent duo. eadem ratione essent centum vel mille & sine nu-
mero. & si possunt. essent centum vel mille. tūc actu sunt. eo
q̄ in eternis non differt posse esse. & esse. Nam si producerē-
tur de nouo. tunc non essent primi principes. sed haberēt eis
priorem. eo q̄ producēs est prius productis. sicut causa est

circum in cessationē. quia ille modus essendi in t̄m̄^o reperitur inter illa que sūt eiusdem nature singularis | ergo de necessitate aliquo modo essendi in sed quicūq; ali⁹ denotat potēntialitatē in recipiēte. vt patet p oēs alios modos essendi in. quos enumerat philosoph⁹. iiii. phisicor⁹ | ergo ppositum **A**d idem si plures dy sūt tūc vn⁹ intelligit aliū aut nō Si nō. ergo est ignorans vterq;. Si sic. aut p pntiaz. aut p speciem. aut per semetipm. Si primo. ergo vn⁹ deus. illabitur alteri deo. p cōsequens perficiat ipm. & ideo nō est deus. quia deus est perfectissimus cui non potest fieri additio. Si per speciem. sic alter est potentialis. cū sit alicuius accidentis pceptiuus. puta illi⁹ speciei. & nō esset purus act⁹. cōtra phm. xij methaphisice. per cōseqns nō est deus. Si per seipm intelligit alterū deū ergo vnus est exemplar alterius per cōseqns pncipiū eius. q̄ re alter non est deus. & cōsequētia ptz. qm̄ forma exemplaris seu perfectissima rei similitudo. nō potest aliter intelligi. q̄ per modū pncipiū. **P**reterea si sūt duo dy aut vnus diligit aliū aut nō. si nō. ergo vterq; eor⁹ est malus. cū qdlibet bonū etiā sūmum sit ab eis diligendum. & si nō facerēt. per cōseqns neut⁹ illoz ē de⁹. Si sic cū vterq; sit sūmū bonū. sequit⁹. q̄ vterq; illoz esset diligēdus amore fruitionis. et per cōseqns quilibet illoz frueret⁹ altero. tanq̄ vltimo fine. & sic qlibet eor⁹ indigeret altero. & sic neut⁹ esset supremū bonū. q̄re nec deus. qd̄ est ppositū. **P**reterea si essent duo dy. sequeret⁹ q̄ qlibet illoz esset omipotēs. p cōseqns quilibet illoz. aliū potest facere nō esse. qd̄ fieri nō includit pfectionē. ergo vnus posset alterz facere nō esse. p consequēs neut⁹ illoz est de⁹. nec hoc includit contradiciōez. cū alter deus non sit pars essentialis eius. nec de intrinseca racōe eius. cū sint diuisi ab inuicē. tūc vn⁹ nō indiget alio. q̄re non repugnat formaliter nō eē. **A**d idem. si essent duo dy. qlibet eorum haberet voluntatē infinitā | tūc sic voluntas infinita est recta. ergo diligit quodcunq; diligibile. in quantum est diligibile. si ergo b est alius deus ab a ergo est infinite diligibilis. p cōsequēs volūtas a diligit b infinite. S³ hoc est impossibile. ergo. pbatur qm̄ quilibet naturalit⁹ plus

scipm diligit q̄ qd̄ cunq; ab eo distinctū | nisi concurrat vel ut
ps essentialis vel ut effectus | sed b distinctū ab a | nec est pars
ipi? a: nec ei? effectus | ergo naturalit̄ a pl? scipm diligit q̄
b | sed volūtas libera se p̄t reformare volūtatī nat̄ ali | quōz ē res
cta & in hoc nō est obliq; | ergo si a haberet volūtatē liberā re
ctam actu elicitō | plus diligeret se q̄ b: s̄ nunc ita est | ergo de
facto sic tāceret: ergo cum se infinite diligit | sequit̄ q̄ nō tan
te diligit b qd̄ erat p̄bandū. ¶ Preterea voluntas ordinate
potest amare & appetē mai? bonum: sed bona plura infinita
si sunt | plus includūt bonitatez q̄ vnum solum | ergo volūtas
plus posset amare plura bona infinita q̄ vnū solum | per cōs
in nullo obiecto infinito quietaret̄: s̄ hoc est cōtra rationē fū
mi boni | q̄ sit infinitū & non quietatiuū cui? cunq; volūtatīs |
ergo. ¶ Preterea ex alia radice scz ex ratione infinite poten
tiē arguit̄ sic. Impossibile est duas causas totales esse eiusdē
effectus in eodē ordine cause | s̄ si essent duo dij | essent due cau
se totales | ergo impossibile est ipos esse. Maior ptz: quōz da
to opposito: staret aliquid esse causaz alicui? a quo nō depen
deret | qd̄ est absurdū. minor apparet | quomā ex sua ratione di
cit causam p̄mā cui? libet effectus | ut ptz etiam in p̄ductione
mundi. si essent duo dij | tūc vnus effectus hrēt duas causas to
tales: cum sic ambo simul infinite agerēt. quia necesse q̄ de?
currat effectue semp cū causa scda | & q̄ro. talis mūdus pro
ductus: ad quē deū hrēt ordinē | cū quilibet effectus ordinatur
in suā causam & refert̄. ¶ Preterea. Impossibile ē duos vl
timos fines esse essentialit̄ ordinat̄ ad vnū summū finē
excedens omīa finita. preterea. Et si dicat̄ q̄ de? qui p̄ducit
vnum mūdū esset finis illi? & non alit̄. Contra. tūc ali? de?
non est finis vltimus | p̄ cōs non est de?. ¶ Preterea ex alia
radice arguit̄ sic ad idē. Infinitū non p̄t plus p̄fectiōis hrē
in vno q̄ in plurib? | ergo non potest numerari in diuersis | per
cōs repugnat rationi infinitatis multiplicatio numeral̄. Ans
p̄bat̄ q̄ non potest excedi non pl? p̄fectiōis dicit in plurib?
q̄ in vno | s̄ infinitū non potest excedi. p̄bat̄. quia aut p̄ finitū

aut infinitum | non p̄ finitū cū sit m̄m̄? | nec p̄ infinitū cū sit eq̄
 le. quare. ¶ Preterea ex alia radice arguit̄ sic. Species plus
 rificabiles in indiuiduis non determinant̄ ex se ad certū nume
 rum indiuiduoz. s̄ quantū est ex se cōpatitur infinitatē indiui
 duozum sicut patet ex omnibz speciebz corruptibilibz. ergo si
 necesse esse esset plurificabile in indiuiduis nō determinat̄ se ad
 certū numez̄. q̄ cū necesse esse. non incipiat esse. s̄ totū est
 in esse positum | q̄ si possent esse infinita necesse esse iam de fa
 cto sunt | per cōsequēs esset infinitas deoz q̄ mens humana
 abhorret. Et hęc sunt rationes doctoris subtilis que vbiqz cō
 cludunt p̄babiliter tñ & non omnia inclusa in rationibz suis
 & p̄bacoibz sunt demonstratiue p̄bata. ¶ Preterea arguit̄ sic
 Si sunt duo dy sequit̄ q̄ quilibet illorum sit vniuersalit̄ per
 fectus tunc quero an illi dy simul possunt maiorem perfectiōez
 habere extensiuę & intensiuę q̄ vnus solus | aut non | si sic seq̄
 tur q̄ neuter eozum est vniuersaliter perfectus. si non ergo nō
 sunt essentialiter distincti | sed potius sunt diuine persone | que
 simul non possunt maiorem perfectionem quam vna illarum.
 Preterea quilibet effectus clamat naturaliter vnum omnium
 primum tanq̄ causatum suam causam primā | ergo si sūt plu
 res dy | non plus vnus est primus tanq̄ alius | per consequē
 sunt duo prima contra philosophū primo celi. vbi probat q̄
 vnum solum primum ens est & vna prima causa. Preterea si
 deozum pluralitas est ponenda. hoc quatuoz modis potest in
 telligi | aut q̄ ponant̄ plures dy | primo diuersi | aut q̄ differē
 tes & contrarij | aut differentes & disperati | aut racōis eiusdē.
 Contra primam viam arguitur quadruplicit̄. Primo sic | sc̄z
 cōmūicationē predicatorum melior est habitudo ydemptita
 tis q̄ diuersitatis inter simpliciter p̄fecta & melior equipancie
 q̄ disquipancie | eo q̄ difformitas inter creaturā & deū non cō
 tingit nisi ex defectu alterius extremi. Et signū hui⁹ q̄ diuer
 sitas ponitur ad sinistram partem entis. & ydemptitas ad dex
 tram. inter optima autem habitudo p̄ssima poni non debet.
 Secundo sic quia ens perfectissimum colligit in se omnem p̄
 fectionem simpliciter. cum ipsum sit melius q̄ non ipsum. &

fic cum vnus de9 habeat omnem perfectionem simpliciter| aut nullam habebit eo q̄ primo diuersus ¶ Tercio sic quia vnus illorum| non cognosceret reliquum per propria effenciam. ideo q̄ ea que primo sunt diuersa vnum non est aliud continens eminenter| nec representans| nec per essenciam alterius| eo q̄ omnis actus differens realiter ab obiecto| est posterior eo. & sic nullo modo| & tunc haberet intellectum imperfectum non natum intelligere ens perfectissimum ¶ Quarto sic| aut vnus alio vteretur. & haberet voluntatem inordinatam respectu sui mi boni| aut frueretur. & tunc quietaretur in aliquo| quo non existente| nichilominus erit beatus & quietatus in seipso| & iterum non possit eum diligere quantum se| propter naturalē inclinationem intrinsecam| cum tamen erit equaliter bonus ¶ Contra secundam ymaginationem arguitur eciam quadrupliciter. Primo quia habitudo contrarietatis est pessima sicut discordie & inimicie. non est enim nisi propter defectum extremorum alterius. cuius signum q̄ bonum bono non contrariatur| sed malo bonum| aut malum malo| talis autem habitudo inter optima poni non debet. Secundo quia cum contrariorum sit inclinatio contraria| in vniuerso erit intolerabilis quā eciam limitata portare non possent propter influentiarum contrariarum incompossibilitatem ¶ Tercio. quia cum ista que sunt differentia in aliquo conueniant| si sic ex toto iste contrarietur alteri| contrarietur sibi ipsi in hoc q̄ habet vnus cum alio. Si autem secundum vnum contrarietur & non secundum aliud| non erit in eo perfecta concordia. ¶ Quarto quia omnis perfectio est melior quocunq; sibi incompossibili| vt patet ex eius diffinitione| & sic est diuersitas vnus istorum. & sic incompossibilis erit melior ipsa| & sic alia non optima. nec habet rationem deitatis ¶ Contra viam terciā arguitur dupliciter. Primo| quia cum isti conuenirēt in aliquo| & in aliquo differrent| eo q̄ differentes| tunc quilibet erit compositus ex ratione differentie & conuenientie. & non erit simpliciter simplex. & per consequens sequitur q̄ neuter eorum est deus

Secundo: quia tunc quelibet illarū pfectionum erit necesse eē per se| & tunc erit necesse esse: aliq̄ alio non existēte: nihilomnis erit necesse esse. Item si duo dii differrent specie. quia nulum pfectissimū ens caret aliqua pfectione simpliciter | tunc em̄ non esset pfectissimum: cum ratio specifica cuiuslibet dei diceret pfectionē | si ista caret alius deus. Item in summe necessarijs non differt esse & posse: & ideo cum rationi formali cōmuni que est in quolibet: nō repugnet esse pfectio specifica alterius | igitur de facto habebit ip̄am. **C**ontra q̄rtam ymaginationem q̄ duo dii sint ei⁹ dem rationis arguitur sic. Si essent duo talia sup̄ma entia | magis erit de pfectiōe in ambob⁹ q̄ in altero istoz: cum omnis natura pfectius sit in pluribus equalib⁹ q̄ in vno | & sic quilib⁹ istoz deoz p se non erit | quo nihil maius cogitari potest. Secundo: quia infinitas includit & concipit in se totā entitatem: & ideo p̄ter ip̄m non potest esse aliud infinitum | quia ei⁹ infinitas erit excessā. Preterea nihil ouenit deo inquātum deus per accidens. vt sentit doctor factus. & ideo bonitas eius ouenit ei per se | aut in primo modo perfectatis | aut in secundo: & sic ista bōntas nō p̄t ab eo auferri quia ubicunq; sit deitas | simpliciter est hec deitas | sicut ubicū q̄ est humanitas: est risibilitas & rationalitas. **I**tem om̄s forma que est abstracta a materia & conditionibus eius perfecte est tm̄ vna: inter quas videtur poni singularitas. Sic autē est diuina natura. quia est singularissima | ideo non oportet multiplicare hanc singularitatē in diuinitate: cum singularitas diuina sit | que est illimitata sicut eius natura est ei adēquata | vltra terminum istum non potest se extendere scilicet ad vltiorem singularitatem: alioquin non esset ei adēquata. Item quanto res est nobilior | tanto eius singularitas est pfectior | & ideo natura infinite nobilitatis | habet fm̄ hoc singularitatem infinite nobilitatis. ista singularitas est perfectio simpliciter: & vltorius: quia absoluta fm̄ omnes pfectiones simpliciter est imperfectio simpliciter | ergo nō est dare deum nisi cum hac singularitate | per consequens non alium nisi hunc.

Ad idem arguitur sic ex sententia doctoris sancti. deū esse

vnun ex tribus demonstratur. Primo quid ex eius simplicitate. Manifestum enim est | q̄ illud vnde singulare ē hoc aliquid nullo modo est multis communicabile. Id enim vnde sortes est homo multis conuenire potest | sed id vnde est | hic homo nō potest conuenire nisi v̄m t̄m. Si ergo sortes per id esset homo per quod est hic homo: tunc sicut non possunt esse plures sortes | ita non possent esse plures homines. hoc autem cōuenit de o. Nam ipse deus est sua natura & sua essentia: ergo vnus est deus | & hic deus. impossibile est ergo esse plures deos. Secūdo demonstratur scilicet ex infinitate eius perfectionis: cum ergo deus comprehendit in se totam perfectionem essendi: si ergo essent plures dī | oporteret eos differre. aliquid ergo conueniret vni quod non alteri cōueniret | & si hoc esset priuatio: nō esset simpliciter perfectus. Si autem hoc esset perfectio: alteri eorum deesset. impossibile est ergo esse plures deos. Vnde et antiqui philosophi. q̄ ab ipsa veritate coacti ponentes principium infinitum: posuerunt vnum t̄m principium. Tercio demonstratur ab vnitatem mundi. omnia enim que sunt inueniuntur esse ordinata adinuicem: dum quedam quibusdam deseruiunt | que autem diuersa sunt in vnum ordinem non conueniunt: nisi ab aliquo vno ordinentur. melius enim multa reducuntur in vnum ordinem per vnum q̄ per multos. quia per se vnus vna est causa | & multa non sunt causa vnus per se nisi per accidens | in quantum scilicet sunt aliquo modo vnum. cum igitur id quod est primum ens sit perfectissimum | et per se | non per accidens. oportet q̄ primum reducens omnia in vnum ordinem sit vnum t̄m. & hoc est deus. Vel sic t̄m vnus est mundus | ergo a fortiori | nisi vnus est primus motor. Probaturs consequentia. quia si plures essent motores primi | stante vnitatem mundi vel ambo mouerent idem mobile | vel vnus t̄m. si ambo | cum vnus sufficiat | alter superfluit. sed si vnus t̄m | sequitur q̄ alter permanet ociosus. ergo multiplicatio indiuidualis vel numeralis in deo non est possibilis. ista ratio sumitur per aristotilem ex primo libro de celo & mundo.

Iterum ad probandum vnum tm̄ deum esse | premitto & p̄
 suppono aliquas p̄positiones | & cōmunes animi cōceptiones
 Prima est. q̄ causa est | per quā aliquid aliud habet esse quod
 dicitur causatum. & omnis causa est prior & superior causa-
 to. Secunda p̄positio | forma est que ex concursu propieta-
 tum adueniens | a qualibet alia substātia facit aliud esse suum
 subiectum. Tercia p̄positio | differre autem dicitur quod in-
 formatum est proprietatibz substācialibz aut accidentalibus
 quarum collectio in alio reperiri non potest | differre autem fa-
 ciunt proprietates & forme Discretum est quod differt vel dif-
 ferre facit. Quarta p̄positio | numerus est naturalis discreto-
 rum summa. Quinta est Cuiuslibet compositionis causam cō-
 ponentem esse. Sexta p̄positio | nullius rei causas in infini-
 tum ascendere. Septima p̄positio nichil scipsum gignit seu
 componit | aut ad esse producit. Octava p̄positio Cuiuslibet
 substācie triplex est causa scilicet materia forma & earz cōm-
 pago. Quarum trium eciam eadem est causa. Nona p̄posi-
 tio. Quecunqz sub numero cadunt differunt aut differre faci-
 unt | numer⁹ enim est discretorum summa vt dictum est | ergo
 si cadunt sub numero discreta sunt | ergo differunt aut differre
 faciunt. Decima p̄positio. Nichil enim est sui causa idco cu-
 iuslibet inferioris cause aliqua est causa suprema | nullius em̄
 rei cause in infinitum ascendunt. Vndecima p̄positio. Causa
 suprema neqz componitur alicui. neqz ipsam aliqua compo-
 nunt. Duodecima p̄positio. Causa suprema simplicissima.
 neqz est proprietas neqz forma | non enim componitur alicui.
 ergo non est proprietas neqz forma. Ex hys suppositis & cō-
 cessis | infero cum alano conclusionem talem | omnium rerum
 tm̄ vnā esse causam supremam simplicissimam manifestum
 est | quam rationandi gracia deum dicamus. Veritas p̄positi
 per vndecimam p̄positionem satis apparet | conclusio proba-
 tur tamen sic. Si enim aduersarius dicat nō vnā tm̄ esse su-
 premam causam | ponantur ergo plures | ergo due ad minus.
 ergo subiacent binario | ergo cadunt sub numero | ergo differūt
 vel differre faciunt | patet ex nona p̄positione | sed neutrum

differre facit. quia neutrum est proprietas siue forma. sicut dicit duodecima propositio. ergo differunt. igitur cause ille sunt informate proprietatibus per descriptionem. quod est differre. ergo ipse compacte sunt forme. Sed cuiuslibet compositionis aliqua est causa ut probat quinta propositio. Habet igitur supra se aliam causam vel aliquas. ergo non sunt supreme cause. quod est contra ypothesim. ¶ Preterea nunc probabo ex sententia petri de candida per quinque conclusiones. quod diuinitati seu primo enti repugnat formaliter. essentialis pluralitas. siue numeralis siue specifica. ¶ Conclusio prima. rationi deitatis repugnat intrinsicè quidditatum essentialium multiplicatio numeralis. probatur conclusio. Quicumque summe conuenit unum oppositorum. eidem & reliquum formaliter repugnat. Sed pluralitas essentialis & unitas essentialis sunt opposita respectu eiusdem. sed unitas essentialis summe conuenit rationi deitatis. ergo eidem formaliter repugnat pluralitas essentialis. consequentia & maior patet. quia opposita formaliter non possunt de inuicem dici. alias contradictoria possent de se inuicem verificari. ¶ Omnis probatur pro secunda parte sic quelibet denominatio perfectionis simpliciter. summe competit rationi deitatis. sed essentialis unitas est denominatio perfectionis simpliciter. ergo unitas summe conuenit rationi deitatis. ¶ Confirmat sic. in mathematica eidez unitati repugnat formaliter habere dualitatem. siue pluralitatem formaliter. ergo & sic se habebit ratio deitatis in ordine entium quod eidem repugnabit quomodo multiplicari. dicitur tenet sed maior probatur. quia sicut ad unitatem reducitur omnis multitudo numerorum. Ita ad rationem deitatis reducitur omnis multiplicatio creaturarum. & quo ad illam similitudinem reductionis. potest simpliciter maior. sed minor declarat sic. omnes rationes ex opposito conueniunt repugnant formaliter. sed unitas & pluralitas. formaliter sunt rationes ex opposito conueniunt. ergo repugnant formaliter. consequentia & maior patet. minor est nota per hoc. quoniam ratio entis sumpta communiter per has differencias est ex opposito conueniunt. ut patet quarto metaphisice. ergo non potest de eodez respectu eiusdem verificari. per consequens conclusio vera.

Secunda conclusio | contradictionem implicat plures deos ex-
 istere adinuicem essentialiter conuulsos : patet hec conclusio
 ex prima ex qua sequitur | nam siue sit repugnantia contrarie-
 tatis siue sit priuationis siue relationis siue impossibilita-
 tis | semper infert contradictionem formalem | igitur. Tercia co-
 clusio est hec. Vnicæ rationi solum essentialiter implurificabili
 deitatis formam correspondere simpliciter est necesse. Ista co-
 clusio videtur sequi ex duabus premissis | & probatur sic. Cui
 cunq; rationi repugnat numeralis quidditatum multiplicatio :
 ipsa si est | necessario est unica & non plura | sed rationi deitatis
 repugnat numeralis multiplicatio vt dicit prima conclusio ym-
 mo contradictionem implicat plures deos existere vt dicit se-
 cunda conclusio | ergo de necessitate ratio deitatis est unica | p
 exclusionem cuiuslibet multiplicationis. Quarta conclusio ra-
 tione conuincenti existit demonstrabile plures deos non exi-
 stere specie differentes. Probatur conclusio. **I**mpossibile est
 aliqua esse simpliciter equalia | que sunt simpliciter inequalia :
 sed si duo dij ponerentur in esse | illi essent simpliciter equa-
 les | ergo impossibile est duos tales existere specie aut specifi-
 ce differentes | maior patet necessario : quonia equalitas & in-
 equalitas respectu eiusdem ex suis rationibus formalibus ex
 opposito distinguuntur | & minor patet quo ad vtramq; ptez
 quia cum per rationem deitatis intelligamus communiter ali-
 quid : quo melius cogitari non potest. sequitur | qd si essent duo
 dij p rationem deitatis : qd essent simpliciter equales. pro secun-
 da pte probatur minor : quonia species sunt sicut numeri | sed
 impossibile est duos numeros specie differentes esse equales :
 ergo impossibile est tales duos existere specificè differentes.
Confirmatur ratio. **O**rdo specificus sequitur ordinem numero-
 rum | sed constat qd numeri sunt adinuicem subordinati | ergo du-
 o dij specie differentes si essent | adinuicem essent ordinati | & hoc
 est impossibile | ergo & illud ex quo sequit. minor pbatur. que-
 cunq; subordinant | sic se habent qd vnū est eminenti contenti-
 uum alterius | sed impossibile est vnum deum alterius esse con-
 tentiuum | ergo impossibile est adinuicem subordinari | p qd sequens

impossibile est eos specie differre. ¶ **C**onclusio quinta. Et cō-
 cordant cum petro de candia scotus & iohānes de ripa. Non
 est possibile duos deos existere numeraliter ad inuicem distin-
 ctos. tū propter sūmā simplicitatem cui repugnat plurifica-
 ri. tū propter repugnanciā voluntatum. pono q̄ vnus vult cre-
 are nouum mūdum. alter non vult. quero ergo si potest sibi re-
 sistere. vel non. si non. ergo non est omnipotens sed p̄uipotēs
 seu nullipotens. si resistit & potest. ergo alter ē minor eo. ideo
 non est deus quia impotencior. tū eciā propter deitatis imē-
 sitatē. cui repugnat non existere in quolibet existente. quia cū
 deus est omnipotens. imensus. tunc est vbiq̄. & sic vn̄ esset
 in alio contra prius dicta & probata. Preterea. si essent plu-
 res dy. sint ergo tres. aut sunt equales. tunc duo superfluum
 & essent ociosi. deus nāq̄ & natura non faciunt frustra aliqd
 quia pluralitas non est ponenda sine ratione & necessitate. ij.
 phisicorum. Et. ij. de anima. Deus est natura non deficit in
 necessarijs nec superfluit ic̄. Aut sunt inequales in potencia.
 scilicet. sit vnus magnus. alter maior. tercius maximus. tunc
 vltimus expellit duos minores de regno. Item si non sunt eq̄-
 les ergo sequitur q̄ vnus dependet ab altero. per consequens
 ille dependens deus. non est summum bonum. nec prima cau-
 sa nec primum ens. & ita non est deus. cum per deum intelli-
 gimus id quo melius excogitari non potest

Nunc restat probare tm̄ vnū deū esse per decem
 octo principia artis generalis. que sunt. bonitas. ma-
 gnitudo. duratio. potestas. sapientia. voluntas. vir-
 tus. veritas. gloria. differentia. concordancia. cōtra-
 rietas. principium. medium. finis. maioritas. equalitas. mmo-
 ritas. ¶ **P**rimo sic arguitur. Si sunt plures dy. nulla bonitas
 potest esse. in finita ratione bono infinito quod agat bonum infi-
 nitum. cum nulla potestas talem infinitam rationem possit su-
 stinere. ¶ **S**ecundo si sunt plures dy. habentes vnicam ratio-
 nem & potestatem finitam. tunc nullus eorum est deus. cum
 dicamus deum esse infinitum ratione bonitatis. potestatis. &

eternitatis & cetera | sed probatū est deum esse | qualem descrip-
 simus per infinitatem | ergo vnus deus tm̄ est. ¶ Tercio sic Si
 sunt plures dy | magnitudines eorum essenciales ita se habēt
 q̄ vna aliam terminat et impedit q̄ non sit infinita. neq̄ am-
 biat omnes extremitates essendi | & sic nullus est deus | cum
 deus sine infinita magnitudine esse nō possit. ergo tm̄ est vnus
 deus & non plures. ¶ Quarto sic. Si sunt plures dy | actus
 diuine bonitatis. magnitudinis. eternitatis. potestatis. sapien-
 cie. & voluntatis non durant in aliquo infinito & eterno. &
 sic sunt ociosi | ergo tm̄ vnus deus est. ¶ Quinto sic. Si sunt
 plures dy. nulla potestas potest esse ratio per quam aliquod
 ens possit esse infinitum per essenciam & per agenciam | & sic
 nulla potestas est infinita. sed si non est nisi vnus deus | pote-
 stas est infinita quam probamus esse deum | igitur. ¶ Sexto
 sic. Si sunt plures dy. quilibet ipsorum intelligit se quan-
 tum & finitum | cum plures essencie infinite esse non possunt
 & quia quantitas & finitas non possunt esse de ratione dei.
 sequitur q̄ sit tm̄ vnus deus. ¶ Septimo sic. Si sunt plures
 dy | quilibet ipsorum diligit cum infinita voluntate | cum hoc
 sit de ratione infiniti dei q̄ infinite diligit. quia voluntas non
 haberet subiectum neq̄ obiectum | in quo quiescere posset infi-
 nite. & quia sine quiete infinita nullum ens possit esse deus er-
 go. ¶ Octauo sic. Si sunt plures dy | nullus eorum habet vir-
 tutem infinite bonitatis. magnitudinis eternitatis & cetera | &
 quia virtus infinita est de ratione deitatis vt probatum est | er-
 go tm̄ vnus deus est. ¶ Nono arguitur sic. Si plures dy
 sunt | quilibet veritas eorum est finita. & quia de proprietate
 dei est. q̄ habeat veritatem infinitam vt probatum est deum
 esse. sequitur ergo q̄ tm̄ vnus est deus. ¶ Decimo arguitur
 sic. Si sunt plures dy | quilibet eorum habet gloriam finitam
 cum gloria vnus terminet gloriam alterius. que finitas glo-
 rie erit ei ratio q̄ habeat penam infinitam. cum ad deum perti-
 neat habere gloriaz infinitam. Vnde cum sit impossibile q̄ in
 essencia dei sit pena. sequitur de necessitate q̄ sit vnus de? tm̄

Undecimo sic. Si sunt plures dii eorum essentie essent differētes| existente. sub vna generali diuina essentia| quod est iposibile| cum non sit de ratione diuine essentie coexistere sub aliquo| sed supra omnia | & sic nullus iporum esset deus| sed deus ē. ergo tm̄ vnus ē. **Duodecimo** sic. Si essent plures dii| cōcordantia in finite & eterne bonitatis| magnitudinis| potestatis &c non haberet subiectum vnum in q̄ esset| sine qua deus esse non potest. **Vnde** cum deus sit. sequitur q̄ tm̄ vnus sit in quo talis concordantia reperitur. **Tredecimo** sic. Si sunt plures dii possibile est in ipsis contrarietatem esse per bellum| odium inuidiā & similia. cum sint specie differentes diuersarum voluntatum que extendunt se ad opposita| sed ista cum vero deo & eterno infinito| optimo bono stare non possunt. sequitur ergo q̄ sit vnus solus deus. **Decimoquarto** sic. Si sunt plures dii. nullum principium est ante omnia. sed sunt plura principia generalia que sunt ante omnia. & quodlibet esset ante alia. & non an̄ alia. quod est contradictio. & quia in deo cōtradictio stare nō potest. sequitur q̄ sit vnus deus tm̄. **Decimoquinto** sic. Si sunt plures dii. erit dare medium inter vnum deum & alium. aut esset mixtio eorum vnius cum alio. & sic aut essent compositi. aut esset vacuum inter vnum & alium. sed quia ista cum natura diuina stare non possunt. concluditur ergo de necessitate vnum deū esse tm̄ &c. **Sedecimo** sic. Si sunt plures dii. in nullo sine erit quies infinita. sed q̄ quies infinita est de ratioe deitatis. sequitur ergo q̄ vnus sit deus in quo talis quies inueniatur. **Decimoseptimo** sic. Si sunt plures dii. aut sunt equales aut inequales. Si equales tunc sunt equales per finitas essentias. bonitatis. magnitudinis. eternitatis. potestatis &c et sic sunt distincte quātitates. quod est iposibile. Si vero sunt inequales. tunc vnus est maior. alter minor. & sic inferior non est omnipotens. nec infinitus. ergo relinquitur q̄ vnus sit tm̄ deus.

Articul⁹ scđs de fide sancte trinitatis in vna deitatis effenciã.

In lūme naturali poete et p̄bi sanctã trinitatē cognouēnt fore ī
deitatis natura & ī suis libris sn̄ialit̄ reliq̄rūt. **VARO** m li.
bucolicorū egloga. viij. d̄m̄dās trinitatē ait. Numero de⁹ ipa-
re gaudz. vñ sicut numer⁹ ipar ī duo eq̄lia ñ potest diuidi. sic
nec de⁹ recipit sectiōz p̄ d̄mutacōz. **MAZO OVJO IVS**
libro. iij. d̄ vetula **C**ōfiteor q̄ dicta fides q̄ plurima ponit
Obuia nature. sed adhuc ibi questio restat
Difficilis de qua surgit dubitatio maior
Nam de predictis quidam dixerē prophētis
Qd̄ deus est trimus. & q̄ nichilominus vnus
Non tamen hoc verbum. soli dixerē prophēte
Sed quidam de philosophis qui pauca locuti
Magna sub esse suis voluerunt pondera dictis
Equibus in medium veniat famosior vnus
Inquit aristotiles grecorum philosophorū princeps
Et domuus. veriqz perhenis amicus
Res omnes sunt tres. numerus ternarius in re
Qualibet existit. nec nos extraximus istum
A nobis numerum. sed eum natura docet nos
Nam per eum numerum similes res. dicimus omnes
Esse creatori. per eum quoqz nos adhibemus
Significare deum. qui quāuis sit deus vnus
Est tamen & trimus. sic dixit. nescio cuius
Doctrine precepta sequens. aut nescio cuius
Philosophi zelans vestigia. siue prophēte
Dixit q̄ trimus. nec dixit. quomodo solum
Dixit q̄ sic est qui dictis vsus vbiqz
Aut rationibus aut cogentibus. arguqz mentis
Hic autem nulla fultus ratione. velut si
Texeret histoziam. solum sic esse canebat
Et quasi per calamum plumbi fortasse locutus
Spiritus est per eum. vesanaqz pectora verbum
Euomere nouim. quod non conceperat ipse
Ac si nec super hec omnia tacere valeret

Nec quod dicebat plene cognoscere posset
In quo sic illo famoso deficiente
Non confundar ego michi si perfectio desit
Ad cognoscendam quedam quibus inferior sum
Nilq; verecundor contra me vera fateri
Defectiuus in hoc meus intellectus | habundat
In multis alijs | nec enim misteria tanta
Peruia sunt nobis | quia que proportio lucis
Solis ad obtusos oculos vespertilioms
Hec & ad ingenium nostrum huius materiei
Nec puto posse capi | nisi postquam venerit illo
De celo celi plene secreta reuelans
Tunc etenim credam si tm dixerit ipse
Et quia dicturum dicunt | eciam modo credo
Ipsum venturum | iam diligo iamq; paratus
Credere doctrine | quam dixerit esse sequendam
Cultoremq; suum me repromitto futurum
HERONES dicit in libro de verbo eterno | quendam philo
sophum nomine trimegistum de deo enunciaffe. Qui monas
monadem gignit & in seipm pprium reflectit ardorem. i. pa
ter generat filium ex quibus procedit ardor | hoc est amor spiri
tus sancti. **PORPHYRIUS** philosophus eandem as
sert sententiam | de quo scribit sanctus augustinus | quarto de
ciuitate dei | & ix. libro d trinitate. Appellauit enim paternum
intellectum | & deum filium | & horum medium | quem nos vo
camus spiritum sanctum. **Quippe de mente PLATONIS**
hoc idem fuisse testatur augustinus libro quinto confessionu
In cuius libris assertit se inuenisse hoc euangelium sparsim |
non secundum verba sed in sententia | greco sermone scriptum
scilicet In principio erat verbum & verbum erat apud deum
& cetera | vsq; ad illum locu. fuit homo missus a deo. In quo
euangelio exprimitur sancta trinitas personarum & vnitatis di
uine essencie. **Idem affirmat CLAVDIUS** in libro vi
cesimo quinto hystoriarum capitulo. vi. de platone dicēs. Pla
to qui tantis seculis | ante puerperum virgims | añ predicacōez

summe trinitatis in gentibus. vnitatem | tres in deitate perso-
 nas. et ineffabilem vnum deum | laudabili. ausu | mirabili ingenio
 immutabili oculo | quefuit | inuenit | prodidit patrem deum pas-
 ternantem mentem | et vtriusq; amorem mutuum. vnam sum-
 mam equiternam | indiuisam deitatem | nō solum ita credi oport-
 tere docuit | sed ita esse conuicit. **ARISTOTILES** mo-
 narcha philosophorum in primo libro de celo et mūdo capitu-
 lo primo dicit. qd numerus ternarius est omnis rei | et significat
 trinitatem rerum. **N**am omnis summa & perfecta completio
 fit a ternario. & est in ternario | & significat. i. qd trinitas est i
 rebus ad similitudinem prime trinitatis. quoniam in qualibet
 re creata est repire vestigiū pme trinitatis. increate quā est re-
 pire in pmo ente. **E**t p hūc quidē numerum a natura rerū ex-
 tractum | legi retentū | adhibuim⁹ nos ipsos magnificare deum |
 vnum creatorem eminentem pprietatibus eoz que sūt creata.
Omne igit totum & pfectum sup tres ponimus | & nihil pfe-
 ctum nisi trinitas. **I**dem **ARISTOTILES** in. xij. libro
 methaphisice | trinitatem in deo & sempiternā substantiam as-
 serit dicēs. qd in deo est sūmus intellect⁹ seu sūmum intelli-
 gere & sūma volūtas | ac sūma voluptuositas. i. gaudiositas. que
 tria vnum sunt & de⁹ met. **I**tem affirmat cōmentator su⁹
 scz **AVERROIS** **I**bidē cōmento. xxxvii. & xxxix. **U**nde
 probat qd in pmo ente est intellect⁹ & volūtas & actus earū
 quīs non p additam rem vel intentionem. **E**t in fine cōmentī
 concludit. qd in deo ē trinitas pfectionū. & dicit. qd hāc trinita-
 tem putauerūt xpiani esse trinitatē suppositoꝝ. qd ego nego.
Nunc videre oportet penes q accipit ratio vestigiū i creaturis
Ad hoc dico qd potest accipi penes omēm numerū ternariū. p-
 fectionū possibiliū applicari trinitati psonarū appropriate. &
 hoc p̄t fieri octo modis. **I**nuenit̄ enim in creaturis p̄m⁹ terna-
 rius representans in personis diuinis pfectiones essenciales i
 continendo. & de isto ternario loquit̄ philosophus pmo celi
 & mundi. **I**n omni inquit re est substācia virt⁹. & est opatio
 substācia appropriatur patri in quo primo continet̄ essēcia
 diuina. q̄ est pelagus omnis substācie. & principiū originale.

Virtus appropriat filio: qui ipse portat omnia verbo virtutis
sue. ad hebreos primo. Unde verbo tanquam omni virtute deus di-
cit omnia. Operatio appropriatur spiritui sancto. quia scriptura di-
cit. hec omnia operatur unus atque idem spiritus. ¶ Secundus ternari-
us personis diuinis quo ad perfectiones essentielles in existendo ap-
plicatus est: Veritas | species | & ordo. Veritas appropriatur patri
quia est prima veritas in diuinis. Species appropriatur filio: quia
species & veritas idem sunt. Ordo appropriatur spiritui sancto: quia
ordo & bonitas coincidunt | nam quae sunt ordinata: perfecta sunt. perfe-
ctum vero & bonum idem sunt. per philosophum quinto methaphisice. &
hunc ternarium trahit augustinus ex libro sapientie ca. xi. Omnia
in numero | pondere & mensura fecisti. Unde dicit undecimo li-
bro de trinitate capitulo vltimo. Mensura appropriatur memorie. i.
patri: qui habet se per modum habitus. numerus appropriatur intel-
lectui. i. filio: qui habet se per modum actus. pondus appropriatur vo-
luntati. i. spiritui sancto. quia amor meus pondus meum: ait qui-
dam sanctus. Et idem doctor beatus augustinus in dialogo ad
rosium exponit predictum ternarium dicens. Mensura numerus &
pondus ipse deus est. Ipse est numerus sine numero: a quo omnis
numerus. Ipse mensura sine omni mensura | a quo omnis mensura. Ipse
pondus sine pondere: a quo omne pondus. ¶ Tertius ternarius appropriatur
personis diuinis quae ad perfectiones notionales in producendo
sicut res non producta | sed producens appropriatur patri | res
producta & producens appropriatur filio. res producta & non pro-
ducens appropriatur spiritui sancto. Pro confirmatione predicto-
rum dicit Averrois commentator aristotilis. xij. methaphisice
in quodam commento: quod est dare mouens non motum
sicut mouens methaphisicum | mouens motum sicut mouens phi-
sicum. motum non mouens sicut patet multipliciter. ¶ Quartus
ternarius appropriatur diuinis personis quo ad perfectiones
notionales in subsistendo | scilicet species specialissima | species
indiuidualata: & species supposita. Species specialissima com-
municatur duobus. quia singulari sine supposito | sicut fuit in cri-
sto. Alio modo singulari & supposito | sicut in nobis | & ista ap-
propriatur patri | quia essentia que est in patre duobus modis

communicatur scilicet generando & spirando. species indiuiduata comunicat vno modo scilicet suppositado & ista apropiatur filio quia a filio communicatur vno modo essentia spirando. Species supposita non potest communicari & ista apropiatur spiritui sancto. Subsistit ergo essentia in patre & cum hoc est duobus modis communicabilis & ideo competit sibi species specialissima. Subsistit in filio vno modo communicabilis & huic congruit species indiuiduata. i. diuina essentia. Subsistit in spiritu sancto incommunicabilis & huic competit species supposita.

Quintus ternarius apropiatur diuinis personis in operando | sicut artifex | ars & finis | artifex attribuitur patri propter omnipotentiam | ars filio propter omniscientiam quia ipse est ars plena omnium ratione viuentium. secundum augustinum in libro octuagintatium questionum | finis apropiatur spiritui sancto propter omnidulcenciam. De isto ternario Job. xxxiij. Omnia operatur deus tribus vicibus per singulos. Artifex & ars & finis ponitur a philosopho secundo philosophorum & septimo methaphisice.

Sextus ternarius apropiatur personis diuinis in redimendo | scilicet spiritus | aqua & sanguis. Spiritus apropiatur patri. quia spiritus est deus. sanguis apropiatur filio. quia redemit & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Aqua apropiatur spiritui sancto quia scriptura dicit Spiritus domini ferebatur super aquas. de isto ternario ait iohannes apostolus. Tres sunt qui testimonium dant in celo. pater verbum & spiritus. & hy tres vnum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra. spiritus aqua & sanguis.

Septimus ternarius apropiatur personis diuinis in gubernando. Inuenitur enim in creaturis potestas dominatiua. ratio regulatiua. & equitas distributiua. sicut patet in rege iusto. Potestas enim dominatiua apropiatur patri. ratio regulatiua verbo. equitas distributiua spiritui sancto. Et de isto ternario loquitur propheta ysaias. Quis appendit tribus digitis molem terre. & librauit in pondere montes & colles in statera.

Octauus ternarius apropiatur diuinis personis in primado quia in omni perfecta delectatione tria concurrunt. scz plenitudo que faciat

pulchritudo. que delectat. firmitudo que stabilitat. sicut patet
in continua visione pulcherrime figure. **P**lenitudo appropriat
patri propter fontalem bonitatem. pulchritudo filio. propter lim
piditatem quia ipse est candor lucis eterne. speculum sine ma
cula. sapie. vii. **I**psē ē speciosus forma pater filijs hominū. cuius
pulchritudinem sol & luna mirantur. Firmitudo appropriatur
spiritui sancto propter stabilitatem. quia est nexus. & propheta
dicit in psalmo. Verbo domini celi firmati sunt. & spiritu oris eius
omnis virtus eorum. De isto ternario habetur in euangelio lu
ce. xi. Amice accomoda michi tres panes. **C**irca predicta no
tandum est. quod omnes isti ternarii. siue reperiuntur in creatura sub
stantia siue in accidentibus. nichilominus tamen ibi est vestigium tri
nitatis. licet perfectius in substantia. Quia omnis creatura etiam
minima arguit creatorem. & secundum quod perfectior. perfectius ar
guit. Unde in anima humana rationali. que facta est ad ymaginem
dei creatoris. deuenire poterit sapiens in cognitionem sancte tri
nitatis diuine. Sicut enim in anima sunt tres potencie & una sub
stantia. scilicet memoria. intelligentia & voluntas. seu mens. notitia.
& amor que idem sunt cum rebus predictis. Sic in deitate
sunt tres persone & una essentia. ita ut memoria seu mens appro
priatur patri. intellectus seu notitia filio. et amor seu voluntas
spiritui sancto. Probat hoc sanctus augustinus. xiiii. libro de tri
nitate ca. viii. Et. ix. de trinitate. ca. ii. Et. x. de trinitate. capi. x.
Et. xv. de trinitate. capitulo primo. Pro declaratione predi
ctorum notandum est cum bonauentura. quomodo memoria in eter
nitatem. intelligentia in veritatem. et electiva potentia in sum
mam bonitatem ducit secundum suas operationes. Secundum igitur
harum potentiarum ordinem. et originem. et habitudinem manudu
cinur. ex quadam similitudine et ymagine. in ipsam beatissi
mam et increatam trinitatem. Nam ex memoria oritur intelli
gentia ut ipsius plures. quia tunc intelligimus. cum similitudo que
est in memoria. resultat in acie intellectus. que nichil aliud est
quam verbum. ex memoria et intelligentia spiratur amor. tanquam nex
us amorum. Hec tria scilicet mens generans. verbum. et amor. sunt in ani
ma. quo ad memoriam. intelligentiam. et voluntatem. que sunt

consubstantiales & coequales & coeue se inuicem circumind
 dentes. Si igitur deus perfectus spiritus est. habet memoriã
 intelligentiam & voluntatem. habet & verbum genitum et a
 morem spiratum | qui necessario distmguuntur | cum vnus ab al
 tero producaur | non essentialiter | non accidentaliter. ideo per
 sonaliter. Dum igitur mens seipsam considerat | per se | tanq̃ p
 speculum consurgit ad speculandum trinitatem beatam patris
 verbi & amoris | trium personarum coequalium & consubsta
 cialium. ita q̃ quilibet trium est in quolibet aliorum | vnus ta
 men non est alius | sed ipsi tres sunt vnus deus. ¶ **U**lteri⁹ no
 tandum | q̃ ille mundus sensibilis | qui dicitur macrocosmus.
 intrat in animam hominis per portas quinque sensuum | secun
 dum ipsorum sensibilium apprehensionem oblectationē et di
 iudicationem. Homo igitur qui dicitur minor mundus habet
 quinque sensus quasi quinque portas per quas ingredit̃ cognico
 omniu que sunt in mundo sensibili | in animam ipsius. Nam p vi
 sum intrant corpora sublimia. subtilia & luminosa & cetera co
 lorata | per tactu vero corporis | corpora solida & terrestria | per
 gustu aquea | p auditu aerea | p odoratu vaporalia. que habent
 aliquid de natura aquea humida | aliquid de aerea | aliqd d̃ ignea
 seu calida | sicut patz ex fumo ex aromatibus resoluta. Nec igi
 tur sensibilia exteriora | intrant in animam humanam p apprehensioz
 quicq̃ sensiu | non p substanciã ingrediuntur | sed p similitudines
 suas primo generatas in medio & de medio in organo visus
 vel audit⁹. & de organo exteriori in organo interi⁹ & de hoc
 in potenciã apprehensiuã. Et sic generatio speciei in medio | &
 de medio in organo. & de organo in potenciã. & conuersio po
 tencie apprehensiuę super illam. facit apprehensionē omniu re
 rum que exterius anima apprehendit. Ad hanc autem apprehē
 sionem. si fit rei conuenientis. tunc sequit̃ oblectacō. delectatur
 em̃ sensus in obiecto pcepto p similitudinem abstractionis | vel
 ratione speciositatis vt in visu. vel racōe suauitatis sicut i odo
 ratu & auditu. vel ratione salubritatis sicut in gustu & tactu
 appropriate loquendo. omnis aut̃ delectatio est racōe pporcō
 nabilitatis. ¶ **S**z q̃a spēs tenet racōz forme. virtutis & opacōis

fm q̄ habet respectum ad principium a quo manat: ad medi-
um per quod transit: ad terminum in quem agit | hoc proporti-
onabilitas ratione forme dicitur speciositas seu pulcritudo | ra-
tione potentie seu virtutis dicitur suauitas Aut attenditur pro-
portionalitas ratione efficacie & impressiois: que tunc est
proportionalis | quando agens imprimendo replet indigentia
patientis: & hoc est saluare & nutrire ipsum quod maxime
apparet in gustu & tactu. Post apprehensionem & delectatio-
nem sequitur diuudicatio | que non solum diuudicatur vtru hoc
sit album vel nigrum: quod pertinet ad sensum particularem
non solum vtrum sit salubre vel nociuum et hoc pertinet ad sen-
sum interiozem verum etiam qua iudicatur & ratio redditur.
quare hoc delectat & illud non. ¶ Diuudicatio igitur est
actio que speciem sensibilem sensibiliter per sensus acceptam:
intuire facit depurando abstrahendo a loco tempore motu in-
puram intelligentiam. Hec autem omnia sunt vestigia in rebo-
nature: presertim in actibus & operationibus anime humane.
quibus deum nostrum speculari: & sanctam trinitatem in vesti-
gare possumus. Nam cum species alicuius obiecti apprehensa
sit similitudo in medio gemta: & deinde organo impressa. et
per illam impressionem in suum principium scilicet in obiectum
cognoscendum ducat. manifeste insinuat q̄ illa lux eterna gene-
rat ex se similitudinem siue splendorem coequalem consubstan-
cialem et coeternalem. Et ille qui est ymago et similitudo inuisi-
bilis dei et splendor glorie et figure substance. que ubiq; est
per primam sui generationem (sicut obiectum in toto medio)
suam generat similitudinem. Per gratiam vero ymonis vntur
sicut species corporali organo id est indiuiduo rationalis na-
ture. vt per illam ymonem nos deduceret ad patrem sicut ad
fontale principium et obiectum.

Si igitur omnia cognoscibilia scdm sui speciem generare ma-
nifeste proclamant et in illis tanq̄ in speculis videri potest.
eterna generatio verbi ymaginis. et filij a deo patre eternali-
ter emanantis. secundum hunc modum species delectans vt
speciosa et suavis et salubris. insinuat. q̄ illa p̄ma speciositas

et suauitas & salubritas: in qua est summa proportionalitas et
 equalitas ad generantem: in qua est virtus non per fantasma sed
 per virtutem apprehensionis illabens: in qua est apprehensio sal
 uans & sufficiens: & omnem apprehendentis indigentiam expel
 lens. Si ergo delectatio est diuinentis cum diuemente conuin
 ctio: & solius dei similitudo tenet rationem summe speciosi sua
 uis & salubris: & vnitur secundum veritatem & secundum intimitatem: &
 secundum plenitudinem replentem omnem capacitatem manifeste vide
 ri potest quod in solo deo est fontalis & vera delectatio. & quod ad
 ipsam ex omnibus delectationibus manuducimur requirendam
 Preterea non solum manuducimur per tres potentias anime in co
 gnitionem increate trinitatis: sed etiam in multis creaturis alijs
 tam in substantijs quam in accidentibus. **D**eus namque impressit
 quasi omnibus rebus similitudinem ac vestigium sancte trimi
 tatis. Inuenitur enim in sole natura solis splendor & calor. es
 sentia solis comparatur patri: a quo emanat splendor eternus
 id est filius & ab utroque calor id est amor spiritus sancti procedit.
 Tres sunt res: tamen vnus est sol: que non faciunt tres soles
 sed vnum. Item in igne reperitur substantia ignis. calor et sple
 dor. Item in pomo inuenitur trinitatis vestigium natura pomi
 sapor & odor: que faciunt vnum & non tria poma. Item in ro
 sa vel lilio inuenimus tria: substantiam rose candorem & odo
 rem. & hec tria non faciunt tres rosas sed vnam. Item totum
 vniuersum diuiditur in supremam regionem in qua habitant
 angeli & sancti in medianam regionem quam in habitant homi
 nes & bestie: & in infimam regionem in qua morantur demo
 nes & dampnati. Item quelibet scientia in lumine naturali ter
 nario numero fundari videtur. Nam omnis philosophia: aut
 est naturalis: aut rationalis: aut moralis. prima agit de cau
 sa essendi. ideo ducit nos in potentiam patris a quo omnis po
 tentia emanat. Secunda agit de ratione intelligendi. ideo ducit
 nos in sapientiam filij. Tercia agit de ordine viuendi. et ideo
 ducit nos in bonitatem spiritus sancti. **R**ursus prima scilicet
 naturalis philosophia diuiditur in metaphisicam. mathe
 maticam et phisicam. Prima tractat de essentijs rerum. Secunda

de numeris & figura. Tercia de varijs virtutibus .i. proprie-
tatibus & operationibus nature siue rerum naturalium | & ideo
prima ducit nos in cognitionem patris | qui est primum prin-
cipium | in deitate ratione originis. Secunda ducit in eius y-
maginem scilicet filium | qui est figura & ymago patris. Ter-
cia ducit nos in donum spiritus sancti | qui operat per varias
gracias & multiplicia dona in animabus & angelis. **S**ecu-
da scilicet rationalis vel sermocionalis diuiditur in gramati-
cam . loyca & rethoricam. Prima facit nos potentes | ad ex-
pugnandum mentis conceptum congrue et rationaliter. Se-
cunda facit nos perspicuos ad arguendum | & verum a falso di-
scernendum. Tercia facit nos abiles ad persuadendum siue a-
mouendum | vicia & mala ad vitandum & ad bonum virtutis
prosequendum. Gramatica que est fundamentum scienciarum
apropriatur patri . qui est fons & fundamentum deitatis. Lo-
yca apropiat filio q̄ ē veritas | qua docuit in euāgelio ratio-
nabiliter | ipse etiam cum sit ars arcium | & ratio ydealis ac sa-
pientia omnium intelligibilium ac producibilium que sunt fu-
erunt vel erunt. Tercia scilicet rethorica apropiatur spiritui
sancto . qui docet nos & persuadet suis inspirationibus | & hor-
tatur semper iniusta declinare | & bona operari & ornare ani-
mam | non verbis sed gracijs & virtutibus. **I**tem gramatica-
lis congruitas suppositi & appositi triplici conditione concor-
dant. Item omnis constructio gramaticalis constituitur ex tri-
bus . scilicet littera fillaba & dictione. **I**nsuper loyca triplici
termino scilicet maiore | extremitate | & minore | ac medio . Et
triplici propositione in triplici figura formaliter . & in modo
concludit omnem sylogismum . patri apropiatur bene maior
extremitas . minore filio . quia filius minor patre est secundum
humanitatem | licet equalis sit secundum deitatem . Medium
apropriatur spiritui sancto . quia medium sapit naturam ex-
tremorum scilicet patris & filij . in sapiencia . potencia & boni-
tate . Etiam medium coniungit extrema . sic spiritus sanctus
est nexus amorum . & amor vtriusq̄ scilicet patris & filij .

Item omnis argumentatio triplici specie completur scilicet aut syllogismo: aut enthymemate | aut inductione. Et hi ternarii similiter insinuant misterium trinitatis. **T**ercia diuiditur in monasticam. yconomiaz & politicam. Et ideo prima insinuat primi principij scilicet patris innascibilitatem. quia sicut a monos .i. ab vno nascitur omnis numerus & ingemitus permanet sic a patre nascitur filius: & procedit ab utroque spiritus sanctus. Secunda insinuat filij familiaritatem. quia in terris visus est et cum hominibus conuersatus. baruth tercio. cum peccatoribus enim manducauit. infirmos velud medicus curauit | et ignaros velud magister informauit. Tercia scilicet politica insinuat vtriusque scilicet patris & filij connumtatem cum spiritu sancto. **P**reterea anima sapientis vidit .i. cognoscit res in triplici speculo. Primum speculum est vitreum. & potest dici vis vel potentia sensitua. **S**ecundum est argenteum. scilicet vis ymaginatiua. Tercium speculum est aureum. quod potest dici vis intellectiua anime rationalis. In speculo vitreo speculatur forma cum subiecto. In argenteo speculamur & videmus formam sine subiecto. .i. creaturas spūales scz aīas et angēlos. In aureo speculo cōtemplamur deū omniū rez causam & primū principium. Primum speculum ducit nos in cognitionem persone cristi | in quantum est homo. & deus. Secundum ducit nos in noticiam spiritus sancti. Tercium in personam patris qui est prima origo omnium. Prima speculatio pertinet ad naturales secunda ad dyaleticos. tercia ad methaphisicos. **C**eterum Geometria omnem magnitudinem triplici dimensione perficit scilicet longo. lato & profundo. Nam omnis magnitudo. aut ē linea | aut superficies | aut corpus. per philosophum pmo celi. Et omnis res naturalis aut creatura habet principium medium & finem. vt ait pythagoras primo celi. Principium appropriatur persone patris. medium filio. quia ipsa est media persona ī deitate. & mediator dei & hominū fm humanitatem assumptam. Et finis appropriatur spiritui sancto. qui finit & perficit singula creata suis donis | & sua gratia rationalia ad finem vltimum eterne felicitatis perducit: id est ad visionem & frui-

tionem sancte trinitatis increate. **U**terum musica omnem ar-
moniam suam perficit triplici uocum consonantia. scilicet **Dya-**
tesseron | dyapente & dyapason. Quippe aristotiles primo phi-
sicozum probat tria fore principia rerum naturalium intrinseca
que sunt materia & forma & eorum compago seu compositum
tria prorsus diuersa sunt que in cuiuslibet substantie creatione
aut productione principaliter exiguntur. Vnde alan⁹ produ-
cit illud correlarium. Manifestum est q^d in vna eademq³ sub-
stantia causatiue trinus efficiens | in vna eademq³ causatione
trinitatem esse conuincit | & hec trinitas tres persone dicuntur
prima pater: secunda filius: tertia spiritus sanctus. Formam
& materiam prorsus esse diuersa et earum descriptiones & na-
ture demonstrant. patet etiam q^d ear³ neutra est sua compago
cum aliud sit componens a compositis. Substantia enim cor-
poralis constat ex materia & forma | constare idem est quod co-
poni. Et si in cuiuslibet substantie creatione: materiam patri
formam filio: compositionem spiritui sancto possit ordo cogru-
us destinare. tamen in quolibet trium totam trinitatem neces-
se est operari. Materia primum fundamentum substantie con-
gruit prime trinitatis persone. formam que inuascitur | filio at-
tribuimus competenter. compositionem autem illorū | tercie tri-
nitatis persone coaptamus non incongrue: que spiritui sancto
dicitur. **A**stronomia triplici consideratione suam materiam
terminat. nam eius intentio versatur circa motus & cursus a-
strozum. & circa vices ac successiones temporum videlicet or-
tus & occasus | & circa situs sperarum & planetarum. Astrolo-
gia superstitiosa est | quam mathematici in trib⁹ secuntur: qui
stellis augurantur | quiq³ duodecim signa celi per singula corpo-
ris membra disponunt | qui & syderum cursu natiuitates ho-
minum & mores predicere & coniecturare seu prenosticare co-
nantur. **A**rismetrica numerū ternariū primū cōpletum & p-
fectum tradit. q² nihil ē perfectū nisi trinitas. vt dicit philoso-
phus pmo celi. Item numer⁹ pfectior | nobilior & cōpletior ē
ternarius. patet. In quolibet ente creato | bonitas in numero ter-
nario est pfecta. scilicet bonificatiuus bonificabilis & bonificare.

Item ens naturale constituitur ex forma materia & compositione utriusque. Item filiozimus constat ex duabus propositionibus & una conclusione ex his producta. similiter operatio completur ex potencia obiecto & actu. Mirum igitur si scientie naturales in ternario fundentur. & in lumine naturali trinitatis beatate vestigium non prepeditur. Nempe si natura intelligendo. & volendo actum producit. Cur deus pater. intelligendo non produceret naturaliter filium. & volendo spiritum sanctum. Preterea cum secundum legem hebreorum. Sum & est. sit proprium diuinitatis verbum que tempore non mutatur sed semper presens est. Et secundum cassiodorum ibi latet aliud sacramentum quod una sillaba tribus litteris continetur. ut sancta trinitas vnus deus esse doceatur. Quod & vulgaris interpretatio huius nominis deus scilicet got designare videatur. vbi sicut tria dementa grammatice vnani dictionem constituunt. sic tres persone in diuinis vnū deum in essentia representant. Insuper sicut sol sol sol. sunt tria nomina. res tamen vna per ea significat. Et similiter nix glacies & aqua sunt vocabula diuersa. in re & substantia sunt eadem. & pariformiter ens. mucro. gladius. tria sunt ratione differentia. tamen vnani rem sunt significatia. Sic proci onabiliter pater filius & spiritus sanctus sunt tres persone differentes realiter. vnus & idem deus essentialiter. Omnes autem hęc sciencie predictę habent regulas certas & infallibiles. tanquam lumina & radios emanantes a lege eterna & sapientia diuina in mentem nostram. Et ideo mens nostra tantis splendoribus irradiata & superfusa. nisi sit ceca manuduci potest per seipam ad contemplandam. sicut in speculo & enigmate istam lucem eternam. Diuis autem lucis irradiatio & consideratio. sapientes suspendit in admirationem. & contra insipientes qui non credunt. nec intelligunt. nec informari volunt. ducit in perturbationem. execrationem. & dampnationem. Vt probat illud propheticum. Illuminans tu mirabiliter a montibus eternis. turbati sunt omnes insipientes corde. Et iterum de illis loquitur singulariter propheta. Dixit insipiens in corde suo non est deus scilicet vnus & trinus. Corrupti sunt & abominabiles

facti sunt in studijs suis & cetera. ¶ **P**reterea non sunt obmit-
tendi varij ternarij apud poetas quibus trinitatem honoraues-
runt. ¶ **S**aturnus genuit tres filios scilicet iouem neptunum
& plutonem| quibus diuisit quasi pro hereditate mundum in
tres partes| scilicet in celum| aquam siue mare| & terram. Pri-
mus scilicet iupiter vsurpauit sibi celum & appellatus est de-
us astrozum| qui dominatur astris| igni| & aeri| & eorum im-
pressiombus. Neptuno cessit dominiū maris & regnum in-
fularum. ideo dictus est deus maris. Pluto vero terram cum
inferno possedit. ideo vocatus est deus infernalis. Versus

Jupiter astra| fretum neptunus| tartara pluto

Regna tenent fratres tres| tria quisq; suum

Item fuerunt tres sorores. Gorgonee| monocule| scilicet sce-
nio & medusa ac aureole. Ideo dicuntur monocule| quia eque-
lis erant pulchritudinis| sed ideo gorgonee & secundum fulgē-
cium euriale| quia cultrices terre. Medusa omnes mtuētes eā
mutabat in lapides| quam perseus filius iouis rex asie & libie
gladio mercurij & dipo paladis interfecit| sensus moralis hic
pulcherrimus pro conuersione peccatorum. Item tres sunt he-
sperides hoc est hesperie ab hespere stella dicte. Mam rex his-
pame tres habuit filias| quarum nomina hec sunt. egle| neptu-
sa| aretusa. Iste tres sorores ortum habuerunt| in quo erat ar-
bor ferēs poma aurea| quam draco custodiuit| sed hercules oc-
ciso dracone abstulit eadem| huius fabule delectabilis est snia
& applicabilis ad studentes. Item tres fuerunt aues dicte ar-
pie| scilicet aello| occipite| celenc. Hec mysticatio valet contra
vsuarios & raptos. Item tres fuerunt sorores fatales sci-
licet gloto. lathefis. atropos. hec fabula significat statum vi-
te humane. Versus

Res de non esse gloto. producit ad esse

Longat eis esse lathefis. rapit atropos esse

Per ternas metas. fatorum ducitur etas

Gloto collū baiulat. lathefis trahit. atropos aufert

Itē rursus tres fuerūt sorores gēuite. eu pfigno eugalla. fasithea

Dicūt gēuite qz gēta gētis dederūt applicet ad v̄tutē liberalitatis

Item tria sunt pericula maris vt naute referunt : scilicet tyren
 vel cilla firtes & caribdis .p q̄s tres sorores significatur | tria
 principalia peccata (de quibus iohannes in canonica sua) qui-
 bus anime subiunguntur in mare infernali. Item in inferno sūt
 tres iudices tanq̄ reges | potestatem super animas dampnato-
 rum habentes | scilicet mnos | rodomātus et eat⁹ alias cothus
 Vnde ait fulgencius libro primo mttologiarum suarū. Tri-
 cerberum poete canem tria capita habentem. Plutoms presu-
 lis et inferni subiciunt pedibus | quia mortalium uirgiorum in-
 uidie ternario conflentur statu. Omnis canis infernalis .i. demō-
 minatur penas | et per minas cogit cognoscere crimina nō con-
 fessa impropere eis ic̄. Secundus rodit mentes .i. animas
 ex inuidia pumendo Tercius auget penas proiciendo animas
 de frigore in calorem mmmium. Huic etiam scilicet plutom : po-
 ete dicunt tres furias seruire. Vnde tres sunt eumenides .i. fu-
 rie infernales .scilicet Alecto .i. sine requie. Secunda dicit̄ the-
 siphone .m qua pena infernali anime sunt in continuo clamore
 quedam ululant | quedam blasphemant ic̄. Tercia dicitur me-
 gera | m qua pena demones sunt in longa & continua lite ad-
 uersus animas puniendo. Interpretatur enim megera quasi
 longa lis | er grece .i. lis | & mega .i. longum. Et hee dicuntur
 furie . quia faciunt animas furire .i. insanire | in quibus penis
 anime miserorum cruciantur. Dicuntur etiam eumenides . quia
 in inferno est defectus omnis boni. Item tres sunt tridētes tri-
 um fratrum. Tridens iouis est fulmen . hic habet tres pprie-
 tates : flat enim | scindit et vrit. Tridens neptuni est aqua que
 habet tres proprietates . est enim labilis | natabilis & potabi-
 lis. Tridens plutonis est cerberus | qui s̄m poetas est portula-
 nus inferni : habens tria ora camina | qui alio nomie dicitur vul-
 canus. Idic habet etiam tres acucies vel vngulas quibus ani-
 mas pumt. Item tres sunt sedes lune vel vie tres . vnam
 tenet in celo : tunc dicitur luna | quasi lnx vna. Aliam habet se-
 dem in inferno | vel prope | tunc dicitur proserpina : quasi prope
 terram serpens . vt in occasu vel in eclipsi | tunc nō videtur pro-
 pter terre obstaculum. Terciam sedem vel viam habet i filuis

& tunc dicitur dyana. Vnde quando est plena |clare lucens in nocte siluas inhabitat propter venationes piscationes peregrinationes hominum vel bestiarum que nocte fieri habent ꝛc.

Item sꝑm cosmographos .i. descriptores mundi tres sunt partes mundi principales |scilicet asya affrica & europa. **I**tem tres sunt indie. **I**tem tres sunt ethyopie |orientalis meridionalis & occidentalis. **I**tem tres sunt celle capitis |in quibus videntur tres potencie anime. scilicet fantasia siue ymaginatio |ratio et memoria. prima in principio capitis. secunda in medio. tertia in occipite ꝛc.

Nunc vero per rationes philosophorum probabiles et persuasiones probandum erit qꝫ in deo sit pluralitas relationum per quam personarum trinitas significatur. **P**ro cuius intellectu primo presuppono qꝫ relationes reales in diuinis vel in deo sunt tm̄ quatuor. scilicet paternitas. filiationis. spiratio et processio. Secundo notandum qꝫ relationes qꝫ ponuntur in deo distinguuntur realiter adinuicem. **Q**uia dicit boecius in libro de trinitate. qꝫ substantia in diuinis continet vnitatem. relatio multiplicat trinitatem. **S**i igitur realiter relationes non distinguuntur adinuicem |non erit in diuinis trinitas realis |sed rationis tm̄ |quod est heresis sabelliana. **I**tem doctor sanctus. cum pater non dicitur nisi a paternitate |et filius a filiatione. si ergo paternitas et filiationis non sunt realiter in deo. sequitur qꝫ deus non sit realiter pater aut filius sed solum sꝑm rationem intelligentium. **I**tem ex eo qꝫ aliquid alicui attribuitur |oportet qꝫ attribuantur omnia illi que sunt de ratione illius. sicut cuiusqꝫ attribuitur homo oportet qꝫ attribuat ei rationale. de relationis autem natura est respectus ad alterum. sꝑm qꝫ aliquid aliqꝫ opponitur relatiue. cum igitur in deo sit realiter relatio vt dictum est. oportet qꝫ realiter ibi sit oppositio relatiua. oppositio autem in sui ratione includit distinctionem vnde oportet qꝫ in deo sit realis distinctio. non quidem sꝑm rem absolutam in qua est summa vnitatis et simplicitas. sed sꝑm rem rela-

tuam. Vnde licet paternitas sit idem s̄m rem cum essēcia di-
 uina. et similiter filiatio. tamen hec duo in suis proprijs ratio-
 nibus important oppositos respectus vnde distinguuntur ab
 inuicem. ¶ **C**onclusio prima. Esse plures personas in diuinis
 sequitur ex premissis. quoniam nomen persona in diuinis
 significat relationem vt rem subsistentem in natura diuina. et
 quia plures sunt relationes in diuinis vt predictum est in pre-
 suppositione. Vnde sequitur q̄ sint plures existentes in diui-
 na natura. et hoc est esse plures personas in diuinis. ¶ **C**on-
 conclusio secunda. Necessē est ponere tm̄ tres personas in diuinis
 probatur. ostensum est enim q̄ plures persone sunt plures re-
 lationes subsistentes adinuicem realiter distincte. realis autem
 distinctio inter relationes diuinas non est nisi ratione opposi-
 tionis relatiue. oportet ergo duas relationes oppositas ad du-
 as personas pertinere. si que autem relationes opposite non
 sunt. ad eandem personam necessē est eas pertinere. ¶ **P**aterni-
 tas ergo et filiatio cum sint opposite relationes ad duas perso-
 nas ex necessitate pertinent. Paternitas ergo subsistens est per-
 sona patris. & filiatio subsistens est persona filij. Alie autem
 due relationes ad neutram harum oppositionem habent. sed si
 bi inuicem opponuntur. Impossibile est ergo q̄ ambe vni per-
 sone conueniant. oportet igitur q̄ vel vni earum conueniat
 vterq̄ dictarum personarum. aut q̄ vna vni. & alia alij. nō au-
 tem potest esse q̄ processio conueniat patri & filio. vel alteri
 eorum. quia sic sequeretur q̄ processio intellectus que est ge-
 neratio in diuinis. s̄m quam accipitur paternitas & filiatio. p̄-
 dret ex processione amoris. s̄m quam accipitur spiratio & p̄-
 cessio. si persona generans & geniti procederent a spirante. qd̄
 est contra premissa. relinquatur ergo q̄ spiratio conueniat &
 persone patris & persone filij. vtpote. nullam habens oppositi-
 onem relatiuam. neq̄ ad paternitatem. neq̄ ad filiationem. &
 per consequens oportet q̄ processio conueniat alteri persone:
 que dicitur persona spiritus sancti. que procedit p̄ modum amoris.
 quare dicimus esse tm̄ tres personas in diuina essēcia. sci-
 licet patrem. & filium. & spiritum sanctum.

Sed diceret quis. In deo sunt plures persone q̄ tres. probatur pluralitas enim personarum in diuinis | est sc̄m pluralitatem proprietatum relatiuarum | sed quatuor sunt relationes in diuinis. ergo sunt quatuor persone in deitate. **R**esponso. Dicendum q̄ licet sint quatuor relationes in diuinis : tamen vna earum scilicet spiratio non seperatur a persona patris & filij | sed conuenit vtriq̄ | & sic licet sit relatio | non tamen dicitur proprietas. quia non conuenit vni tm̄ persone | nec est relatio personalis .i. constituens personam | sed hee tres relationes : paternitas | filiacio & processio dicuntur personales proprietates | quasi personas constituentes. nam paternitas est persona patris | filiacio persona filij. processio est persona spiritus sancti p̄cedentis. **C**ursus probandum erit varijs rationibus philosophorum | q̄ diuine simplici substantie | intrinsece est compositibilis distinctarum rationum realium multitudo : patet de pluralitate personarum in vna diuina essencia. & probat̄ sic. Vbi est multiplex productio : ibi de necessitate est pluralitas rationum realium | sed in diuinis est multiplex productio | ergo ibi de necessitate est pluralitas realium rationum | p̄ cōsequēs simplicitati diuine est compositibilis distinctarum rationum realium multitudo. minor probatur. quoniam quicquid est perfectionis in creaturis | est & in diuinis ponendum | sed productio per modum naturalis originis & liberalis largitionis dicit perfectionem in creaturis | ergo a fortiori est deo attribuendum. quare propositum. per consequens sup̄remo rerum principio correspondet in esse proprio fecunditas productiua. **P**ro declaratione presentis articuli pono quatuor conclusiōes exprimentes positionem fidei & integre continentes. ex quibus probabitur & patebit veritas articuli. **P**rima conclusio. Tres rationes (.i. persone) in sup̄rema substantia subsistunt incommunicabiles | habentes essentialiter omnimodam vnitatem. **P**robatur conclusio sc̄m petrum de candida sic. **V**biq̄ est summa caritas | summa iocunditas | & summa bonitas : ibi est incommunicabilium rationum pluralitas. sed vbiq̄ est summa felicitas | ibi est summa caritas | perfecta iocunditas &

omnis bonitas · ergo ubicūq; est summa felicitas · ibi est inco-
 municabilium rationū pluralitas · cum igitur in diuina substā-
 cia sit summa felicitas · sequitur propositum · maior declaratur ·
 nam ubi amor est ad alterum · ibi necessārio sunt plura · cum ca-
 ritas non sit amor priuatus · ergo ubi caritas · ibi pluralitas · s̄
 ubi iocunditas ibi societas · quia nullius boni sine socio fit io-
 cundā possessio · vt ait seneca · ergo ubi iocunditas · ibi plurali-
 tas · sed ubi bonitas ibi cōmūicatio · cum bonū sit sui ipius dif-
 fusiū vt dicit dyonisius | ergo ubi bonitas · ibi ē pluralitas · p
 cōsequens illa maior est vera · **O**mnoz vero patet · quia ubi ē su-
 ma felicitas · ibi caritas · iocunditas · & bonitas · quoniam ubi ē
 malum · odium · & tristitia · ibi miseria | & infelicitas · **P**robatur
 per regulam topicalem · sicut oppositum de opposito · sic pposi-
 tum de pposito · p cōsequens ubi felicitas · ibi bonitas · caritas
 &c · **P**reterea ubi est summa fecunditas · ibi est inco-
 municabilium rationum pluralitas · sed ubicunq; est summa perfectio · ibi
 est summa fecunditas · ergo ubicūq; est summa perfectio · ibi
 est inco-
 municabilium rationum pluralitas · cum ergo in supre-
 ma substancia sit summa perfectio · sequitur q̄ ibi sit inco-
 municabilium rationum pluralitas · maior probatur · qm̄ ubicūq;
 est omnis perfectio · ibi est denominatio perfectionis simpliciter
 cum ergo fecunditas sit denominatio perfectionis simpliciter ·
 sequitur propositum · minor patet · quia constat q̄ sterilitas q̄
 est fecunditati opposita · est denominatio imperfectionis simpli-
 citer · ergo fecunditas est denominatio perfectionis simpliciter ·
Propterea dicitur ysaie · lxxvi · p ipsum deum voce diuina quo
 modo ergo qui alijs generationē tribuo sterilis ero **S**ecun-
 da conclusio · vna istarum rationum inco-
 municabilium est im-
 pducta penitus · & alie per productionem suscipiunt esse deifi-
 cum adequate · pbatur conclusio · in omn̄ ordine in quo nō ē p-
 cessus in infinitū oportz de necessitate puenire ad vnū primū
 s̄ int̄ illas racōs inco-
 municabiles ē ordo · ergo oportz int̄ eas in-
 uenire pncipiū vnū pmū · huiusmodi aut̄ portas int̄ illas rati-
 ones n̄ potest itelligi prioritas duratiua · cū sit vna essentia vt
 dicit prima conclusio · ergo de necessitate est prioritas originis ·

maior patet per philosophum | minor apparet | quia tunc vel ille rationes haberent ordinem ad invicem vel non | si sic habent propositum. Si non | videtur absurdum quod ille rationes careant ordine | a quibus inferiora derivatur omnis ratio ordinis ponderis & mensure | quare si inter illas est ordo originis | & non est possibilis circulus | quia tunc idem esset a seipso | sequitur quod inter illas est una improducta | et alie due producte sine imperfectione quos est propositum. ¶ Preterea ubi est plena fecunditas | ibi intelligitur omnis ratio productionis | sed in suprema substantia est plena fecunditas | ergo ibi est omnis ratio productionis | sine imperfectione | cum ergo omnis ratio productionis sine imperfectione sit de necessitate reducibilis ad binarium | videlicet ad modum intellectus & voluntatis | sequitur quod ibi sint due productiones | ergo de necessitate sunt duo producta & unum improductum. ¶ Tercia conclusio est hec | una productarum rationum incommunicabilium est producta per modum intellectus | & altera per modum libere voluntatis. Probatur conclusio | quoniam in divinis est plena fecunditas | ergo ibi est fecunditas intellectus & voluntatis | sed illa duo principia productiva sunt alterius rationis | ergo & productiones sunt alterius rationis. ¶ Tunc ultra | in divinis sunt principia productiva alterius rationis per modum scilicet intellectus & voluntatis. ergo ibi sunt tales productiones. sed cuilibet productioni correspondet terminus productus | ergo ibi sunt termini producti | unus per modum intellectus. & alius per modum voluntatis libere. ¶ Quarta conclusio | plures ad intra productiones quam duas alterius rationis existere | non patitur principiorum immensa fecunditas productiva. probatur. licet omnis pluralitas est reducenda ad unitatem. sed multitudo principiorum non potest ad unitatem reduci. cum principia habentia modos oppositos principiorum non possunt ad unum principium reduci. cum ergo intellectus & voluntas habeant modum principiorum oppositum. unum per modum nature. & alterum per modum libertatis. sequitur quod ista non possunt ad unitatem reduci. nec possunt ad minorem unitatem reduci quam ad dualitatem.

ergo de facto sunt tñ duo talia principia . & cum illa sint in diuinis ex plenitudine fecunditatis talis nature . sequitur q̄ ibi sunt tñ due productiones . Ex quibus predictis patet positio & veritas articuli de sancta trinitate | cuius radix in hoc consistit . quia fecunditas in natura dicit perfectionem | & deo attribuunt omnem perfectionem | & ideo sibi attribuunt omne rationem fecunditatis | cum ergo fecunditas sit per modum nature vel per modum libertatis | ideo istam duplicem fecunditatem deo attribuunt | & cum fecunditas solitudinem non patitur sequitur ibi esse consortium germanitatis | & ex ratione duplicis fecunditatis ternarius de necessitate consurgit . quomam ergo ibi non potest esse circulatio | ideo vnum improductum intelligitur | & duo producta | scilicet per modum intellectus & voluntatis . quia volitio cognitionem presupponit | ideo est vnū ibidem a duobus productum | & vnum ab vno tñ . que volentes iuxta humanam intelligentiam exprimere | improductum dixerunt patrem | productum vero ab vno solo dixerunt filium . & ab vtroq; processibilez dixerunt spiritum sanctum seu donum que quibus istis sint distincti proprietatibus | retinent tamen essentialem omnimodam vnitatem | cui nec gignere conuenit nec gigni . hoc est dicere . diuina essentia nec generat nec generatur quia actus sunt suppositorum id est personarum & cetera .

Preterea predictam positionem fidei amplius declarabo | & si non per demonstrationis medium | saltem per rationes probabiles & ostensiuas . **P**rimo ex sententia doctoris subtilis sic . Quicquid de ratione sua formali est principium productiuum in quocunq; est a se sine imperfectione | in eo est principium productiuum | sed memoria fecunda & summe perfecta | videlicet intellectus perfectus | habens obiectum intelligibile sibi sufficienter presens est productiuum principium noticie genite | ergo tale principium productiuum in quocunq; est a se sine imperfectione | in eo est principium productiuum secundum proportionem sue perfectionis | s; in summa substantia est memoria fecunda | quoz ibi semper est obiectum intelligibile quod est sua essentia sibi presens | ergo in deo est productio genite noticie cum igitur in deo non sit productio per modum accidentis vt in nobis |

quia hoc dicit imperfectionem: ergo ibi erit per modum subsistentis | & per consequens ex ratione fecunde memorie concluditur dualitas suppositorum | vnius in esse producentis | & alteri in esse producti | & per consequens ex ratione fecunde memorie ibi erit suppositorum pluralitas | quod est propositum.

Secundo arguo ex parte voluntatis | resumendo eandem maiorem sic. Quicquid de ratione formali est sed voluntas perfecte fecunda: hoc est habens obiectum sub ratione boni ostensum: & necessaria complacētia | ad tale obiectum totaliter inclinatum est principium productiuum amoris adequati: ergo voluntas talis in quocumque est a se sine imperfectione | in eo est principium productiuum: sed in suprema substantia est voluntas perfecte fecunda. nam ibi voluntas talis necessaria complacential est ad suam essentiam totaliter inclinata | ergo ibi est productiuum principium amoris adequati | & ibi non potest esse per modum accidentis cum dicat imperfectionem: per consequens est ibi per modum subsistentis | & hoc per modum voluntatis. & per priorem rationem aliud per modum intellectus: per consequens ibi sunt duo producta | & addimus vnum producens | quare sequitur ibi esse trium subsistentium pluralitatem | quod est propositum.

Consequenter ex certis principijs artis generalis argumentationes formande sunt ad probandum trinitatem personarum in diuina essentia fore. & primo sic. Illa bonitas que est infinita & eterna ratio | suo proprio & coessentiali substantiali bono infinito & eterno | quod agat siue producat bonum infinitum & eternum | est infinita bonitas & eterna: sed diuina bonitas est infinita & eterna | ratio deo | quod producat bonum infinitum & eternum. producentem autem vocamus patrem propter hoc quod de se producit: cum de alio ente bonum infinitum & eternum producere non possit. productum autem filium appellamus: cum sit productus de essentia patris. et aliam personam per quam pater & filius respiciunt se per bonum infinitum & eternum amare. dicimus esse spiritum sanctum spiritum: & sic sunt tres persone & non plures neque pauciores | immense & coequales | & vna diuina essentia: in processu quoad

modum supra signatum est. **R**ursus ex alio principio sic arguo. Nulla eternitas est infinita in bonitate | magnitudine | potestate | sine primo proprio necessario | & naturali eternitate eternato & eternare. sed dei eternitas est infinita in bonitate | magnitudine | potestate etc. ergo in diuina eternitate sunt primarie proprie essentialiter etc. eternans eternatum & eternare | quos trinitatem vocamus. **I**tem nulla gloria potest esse infinita sine infinito & eterno sibi coessentiali substantiali & naturali gloriante gloriabili & gloriare | sed diuina gloria est infinita ergo sunt infinite rationes | & res tres | glorians gloriatus & gloria re | quas sanctam trinitatem vocamus. **I**tem in nulla essentia est infinitus actus sine distinctione infinita existente inter infinitum agens agibile & agere | sed in essentia dei est infinitum agens infinitum agibile | & infinitum agere. & istos tres infinitos intranssecos actus | tres diuinas personas vocamus. **I**tem omnino illud per quod magis deus potest distare a contrarietate | est in ipso necessario | sed deus per propriam & sibi coessentialē naturalem infinitam & eternam concordantiam | potest magis distare a contrarietate | ergo in deo predicta concordantia est necessaria. illa autem est inter tres personas diuinas | que in essentia concordant. **I**tem nullum principium est infinitum nisi sit principium principians infinite & eterne | habens infinitum & eternum principiatum & principiare | sed deus est infinite et eterne principium ergo sunt infinitum & eternum principians principiatum & principiare | quod trinitatem sanctam appellamus. **I**tem nullus finis ultimus est ultima quies sine infinito quiescente quiescibili & quiescere | sed finis dei ultimus scilicet finis perfectionis est infinitus | ergo est quies infinita | per infinitum quiescentem quiescibilem & quiescere. que tres diuinas personas vocamus. **I**tem nulla bonitas potest esse infinita | sine equalitate sui coessentialis & naturalis bonificatiui bonificabilis & bonificare | sed diuina bonitas est infinita. ergo habet in se coessentialē bonificatiuum bonificabile & bonificare. coessentialē & naturales sibi & istos tres actus | intranssecos diuinas personas dicimus. **I**tem omnis essentia cum ociositate sue bonitatis magnitudinis durationis.

ptatis · veritatis · et aliarū dignitatū est minor q̄ sine ociofitate
sed in effencia dei nulla est minoritas · ergo i ipsa diuina essen
cia sua bonitas · magnitudo · eternitas · sapientia & potestas ic
habent actus suos intrinsecos realiter distinctos | scilicet intel
ligere · velle & amare · per quos trinitas sancta personarum si
gnatur · **I**tem vnitas dei est magna · magnitudo autem vni
tatis est vnire et indiuiduare vnum | quod non sit alius ratio e
indiuiduitatis & distinctiois · & hoc in opere substanciali · Vn
de si in deitate seu in dei vnitate vnitiuus vnibilis & vnire | sic
essent vnum & idem essentialiter | q̄ non plures naturalit̄ non
esset in eo magnitudo vnitatis · cum in ea non esset sic vnire
quā esset alter numero indiuidue | sicut in voluntate non esset tam
magnum amare | si amans ab amato non distingueretur realit̄
sicut si ab eo realiter distmguatur · nam magnitudo non habe
ret in quo se diffunderet & dilataret in tali voluntate perfecte ·
& sic voluntas deficeret vnitati magnitudinis ratione subie
cti · qui defectus malus esset & cōtrarius alijs formis & digni
tatibus · Probatur ergo ex magnitudine vnitatis que magna
non esset sine vnire magno · **P**rieterea in deo est pluralitas
realis | & vnus in trinitate realiter distinctus ab altero · quoniam
cum sapientia dei vere et clare intelligat in diuinis vnā rē
ab alia distinctā · scilicet distincta supposita · sine quib⁹ impos
sibile esset deum posse se vel aliud itelligere · nam suppositi est
habere actum · et nō effencie · igitur deum habere in se distincta
supposita quibus perfecte se et alia intelligit necesse est · nā pa
ter intelligit se intellectuū · producendo intelligibilem scilicet
filium · et intelligibilis intelligibiliter se intellectum · producen
do cum intellectu itelligere · i. spiritum sanctum qui intelligit
se productum ab vtroq; ipos in actu omnium dignitatum ne
cessitatem · Ipse enim intellectuus intelligit se deum · sic et intel
ligibilis et intelligere similiter · et scdm vnum intelligere com
mune quod est sapiencia vel effencia diuina · et in hoc est perfe
cta et completa vnitas intellectionis diuine · in se potestatē ha
bens · alia et se perfecte intelligendi · quod non posset · nisi reali
ter essent distincti · intellectuus · intelligibilis · et intelligere ·

Item potestas dei est bona per bonitatem : & magna per
 magnitudinem : & eterna per eternitatem : & sapientifica per sa-
 pientiam : & amantifica per voluntatem | & gloriosa per gloriam
 & virtuosa per virtutem : & vera per veritatem : perfecta per per-
 fectionem . & sic de omnibus formis & dignitatibus que in deo
 sunt | que omnes esse possunt per potestatem | hoc esse non potest
 nisi in deo forent realia supposita & distincta ab invicem per nu-
 merum individuatum personatum : quod potestatiuus qui est po-
 testas sit bonus per bonitatem : & quod unus ut sic realiter non sit
 alius | sed tres realiter distincti : & per hanc distinctionem om-
 nes forme que idem sunt numero | per essenciam possunt esse si-
 bi invicem : ita quod quelibet forma est ratio omnibus alijs for-
 mis & dignitatibus | quod non esset sine operatione intrinseca
 productiva | cum in essencia unum sint sine distinctione quacun-
 que : sed in ipsa productione benedicta ipse productivus pro-
 ducit productum . scilicet pater filium ex omnibus formis | scilicet
 bonitate | potestate | magnitudine etc sub ratione et forma cuius-
 libet . scilicet per bonitatem bonum : per magnitudinem magnam
 etc | sed ipsa realis distinctio est inter producentem et productum
 sicut inter generantem & genitum . **I**tem si in deo non esset
 pluralitas suppositorum | potestas dei nihil posset in concordantia
 & equalitate : que sunt essencie sue | cum in ente in quo non
 est pluralitas | fore non posset concordantia nec equalitas . nam
 tales proprietates de necessitate pluralitatem respiciunt termi-
 norum . & sic deficeret potestati divine | subiectum concordantia
 & equationis . & sequeretur quod in dei bonitate non esset con-
 cordantia | nec equalitas bonificatiui bonificabilis & bonifica-
 re . nec etiam in sapientia intellectivi intelligibilis & intelli-
 gere et cetera . & sic maneret potestas dei defectiva in seipsa
 & in bonitate & in magnitudine | et in omnibus alijs formis |
 quod est impossibile . **I**gitur oportet quod in deo sit rerum plu-
 ralitas distinctarum | ut potestas esse valeat in concordare et
 equare bonificatiui bonificabilis et bonificare et omnium alia-
 rum dignitatum .

Preterea . potestas divina est maior et nobilior in seipsa quam in creaturis

cum plus possit de bonitate & magnitudine & gloria etc in se ipso. quam in quocumque alio ente quod non sit deus. quia alia entia cum sint creata. non possunt recipere tantam bonitatem. magnitudinem. duracionem etc. quantam deus essentialiter habet in se ipso. Unde si benedictus deus non posset in seipso distinguere inter possificantium. possificabile. & possificare. cum ipsum distinguere de se conveniat cum esse & bono. posset plus in creaturis de magnitudine et bonitate etc. nam constat quod in creaturis posset distinguere. & distinguit inter possificantem possificabile & possificare. sicut in igne in quo est ignitius alius ab ignibili. & distinctus ab eo. ut forma a materia. siue etiam ut potentia passiva ab activa. sed cum hoc sit impossibile scilicet quod potestas dei sit minor in se. & nobilior posse habeat in creaturis quam in seipsa. cum contrarium sit verum & necessarium. Oportet ergo quod realis pluralitas sit in divinis. sine qua maior non esset potestas immo minor in seipsa quam in creaturis. ¶ Preterea alia ratio. deus in seipso operatur intrinsicice per amorem in quantum vivat. id est amat seipsum. Hec autem operatio est in sua voluntate. in qua sunt amans. amabilis. & amare. per istos tres est eius operatio. ac ipsi tres per huiusmodi operationem existunt. In hac vero operatione amoris quam deus habet intrinsicice. oportet esse concordantiam amantis amabilis & amare. bonam. magnam. gloriosam. eternam etc. per quam concordantiam deus est remotissimus ab omni contrarietate. que est opposita concordantie. que summa remotio dei. a contrarietate esse non posset. absque hoc quod deus esset substancialiter concordantius. sed cum concedendum sit in deo esse omne illud per quod magis distat a contrarietate. etiam imperfectione quacumque. oportet concedere quod in deo sit substancialiter concordantius. qui esse non valeat sine concordabili. & concordare. & sic habetur vera & realis concordia in deo que esse non potest nisi per terminos sibi invicem realiter differentes. cum concordia non sit inter amantem & amabilem & amare. in quantum sit in numero una eadem essentia. bonitas etc. sed inter ipsos in quantum sunt secundum operationem productivam iam dictam que esse non posset sine differentia amantis amabilis &

amare & in differēcia habet subiectum | per quod bonitas | ma-
 gntudo ꝛc. possunt sibi inuicem concordare. Est ergo in opa-
 tione diuina realis differēcia | per quam vera & realis plurali-
 tas suppositorum habetur. **I**tem nobilius & excellentius opus
 quod excogitari valeat est in deo necessario ponendū | tale em̄
 opus est | quod siūne bonus & infinitus | ex tali sua essēcia perfe-
 cte bona | producat bonum | sic quod productus sit de eadem essen-
 cia numero. qui & ipsi distincti realiter | & vnus ab utroque | sicut
 actus vnus ab utroque totus procedens. & ipse in illo vnico
 actu cōnectēs. **A**d huc autem tale opus bonitatis est cōcedē-
 dum infinitū esse per magnitudinem & immensum | vt ipse pro-
 ductibilis nullo modo per quantitatem fore valeat limitatus.
 nec productus sit in aliquo ociosus | & quod producere non rema-
 neat in potencia | sed immensum actum existat vel producat. **I**tem
 hoc maius opus oportet esse eternum | ne ipse productus pro-
 ductibilis & producere | sint variabiles & comprehēsi per tem-
 pus. ymmo sint in infinita duratione | sic quod nullo modo per te-
 pus vel quodcumque aliud possint in aliquo variari. **I**tem ma-
 ius opus bonitatis isto producto non valet ab intellectu crea-
 tor (prout credo) firmiter speculari | & hoc idem sequitur de ope-
 re magnitudinis & de opere extermitatis | & omnium aliarum
 perfectionum quod superius dictum ē de opere bonitatis aut
 potestatis. **I**tem maius opus non potest in deitate videri | quod
 quod deificatus qui deitas est & deus sine distinctione | producat
 deificabilem | per bonitatem | magnitudinem | potestatem ꝛc. dis-
 tinctum numero ab ipso deificatus | existentem eadem diuini-
 tas & deus cum deificatus | & quod deificare ab utroque totus dei-
 ficatus | numero sit ab utroque distinctus | eadem deitas numero
 & deus cum utroque existens. & sic per tale opus deus produ-
 cit deum | & remanet vnus deus per essēciam in deificatus dei-
 ficabili & deificare. ipsis ab inuicem distinctis per opus. **S**ed
 cum in deo oporteat nos concedere. maius. melius. nobilius
 & excellentius opus quod esse possit. & opus esse non va-
 let sine distinctione operantis. operabilis & operari | oportet
 nos necessario tenere distinctionem realem. & cōcedere in ope

quod deus habet intrinsece in seipso | qua distinctione concessa
sequitur realis pluralitas in diuis. **I**tem quicquid in deo est deus est
sed in deo est operatio sapiencie voluntatis potestatis etc. ergo illud
opus deus est. deus est tantus per agentiam quantum per essentiam. quia
nisi sit suum agere intrinsecum esset defectuosum. ergo est deus in ope
intrinseco. inter operatum operabile & operari. per quam differentiam
realis pluralitas est in deo. **I**tem alia ratio. sicut deus benedi-
ctus per bonitatem est bonus. sic per libertatem liber est et remo-
tus ab omni actione & seruitute. & per libertatem est sua boni-
tas libera. et sic de magnitudine et eternitate et de alijs formis
sed si in deo non esset personarum pluralitas. non posset in se
ipso habere libertatem ad dandum. bonificare sibi metipsum. ta-
liter quod bonificare sit vnus per seipsum. nam vnitas numeralis
bonificatiui & bonificabilis. cogit bonitatem quod non habet li-
bertatem per quam bonus possit dare alteri bono semetipsum
sic quod non sit bonificatiuus & bonificabilis. **E**st ergo bonitas
dei coacta. & ipsum bonum coactum. & destructa est libertas
in dei essentia. sine pluralitate reali. Sed cum impossibile sit
quod in deo sit libertas & liberalitas. oportet fore pluralita-
tem in eo. per quam bonificatiuus sit liber. ad dandum esse bo-
nificabili. & ambo dant esse ipsi bonificare omnibus existentibus
ab inuicem distinctis. **I**tem voluntas dei magna velle
nequid absque libertate per quam valeat quicquid vult libere
velle. hanc vero libertatem nequit habere. nisi in eo sit rerum
pluralitas distinctarum. sine pluralitate enim non habet liber-
tatem ad volendum amatum distinctum ab amatiuo. si ama-
tiuus sit vnus numero cum amato. nam ex tali vnitate oritur
contrarietas resistens. quod voluntas coacta per vnitatem nu-
meralem. non possit amare alietatem existentem inter aman-
tem. amatum. & amare. Si autem in deo sit pluralitas sup-
positorum. est voluntas libera in amare vnum amatum & ali-
um amantem. & vnum amare amorum. per quam libertatem
voluntas est magna in amare alietatem & distinctionem
personalem amantis. amati & amare. oportet ergo in deo esse
pluralitatem vt in amare voluntas habeat libertatem.

Item gloria dei absq; pluralitate non habet libertatem in glorificatio glorificabili & glorificare alium gloriosum. vnitas enim numeralis cōstringeret ipsum glorificatiuum et glorificabilez & glorificare| ex qua coactione oriretur p̄na cōtra gloriaz| etseruit? contra libertatem: quod est impossibile Si vero in deo sit pluralitas| & ipsa pluralitas subiectum in quo gloriosus habet libertatem ad glorificandum alium gloriosū| & ipsi ambo habent similiter libertatem ad glorificādum ip̄m glorificare ex vtroq; productum. Est ergo necessario pluralitas in diuinis| vt in ipsa dei gloria sit personarum potestas.

Item pluralitas in diuinis non debet esse quaternitas. nā cum excedat numerum ternarium & resultat quaternari? liam trāsitur ad aliud genus vel speciem aliam: que non est species bonitatis. nulla enim potentia naturalis est | que in sua ppria natura sibi essentiali quaternario indigeat numero: sed ip̄o ternario est perfecta. nec in minori numero potest esse pluralitas in diuinis q̄ ternario: ex hoc enim deficeret magmtudo bonitatis eternitatis potestatis & ceterarum dignitatum & maioris concordantie: qui defect? est impossibilis ac intelligibilis hunc numerum diligenti intuenti. **P**reterea in deo benedictio ratio est bonitas bono| q̄ producat bonum. & magmtudo est ratio bonitati q̄ magnum bonum producat| & eternitas similiter est ratio bonitati q̄ bonum eternū producat ic̄: sed cū hęc rationes non valeant in deo existere ociose. Oportet q̄ p̄ducat bonus| bonum| magnum| eternum. Bonus vero non potest producere alium bonum immensum & eternum: nisi ipse sit bonus immensus & eternus| et de ipso toto ipsum p̄ducat nec est intelligibile q̄ de alio a se posset producere bonum immensum & eternum| cum esse non valeat nisi vnica bonitas immensa & eterna. Sed quia in deo est productio bona immensa & eterna. oportet productiuū esse patrem: cum de tota sua natura producat productum sibi similem & coequalem| quem oportet filium esse. Modus autem quo produciens distinctum producat eic̄sm q̄ potest totam naturam suam communicans| generatum nuncupatur. Ipsum autem producere oportet sp̄i

ritum sanctum esse | cum sit ex ambobus. nam sicut filio cōper-
tit natiuitas: cum sit generatus a patre. sic ipsi producere con-
gruit spiratio passiuā: cum a productiuo et producibili totus
procedat. Est ergo pluralitas in his tribus proprietatibus p-
sonalibus | scilicet paternitate | filiatione et spiratione: cū nulle
alie sufficerent magnitudini productionis bonitatis eternitatis
glorie ꝛc. quod per se patet diligentius intuenti.

Articulus tercius de nomibus dei qui est innominabilis.

DILATO in thomeo seu in libro de creatione mundi sic
ait. Genitorem vniuersitatis tam difficile est inuenire
q̄ inuentum impossibile est digne proferri.

TEROMEGETVS philosophus (teste Lactācio libro
primo diuinarum institutionum) tale perhibet testimonium de
diuinitate. **Deus vnus est inquit non indigens nomine.** est enī
qui sine nomine est. Deo ergo nomen est. quia solus | nec opus
est proprio vocabulo | nisi cum discrimnum .i. distinctarum ra-
tionum vel proprietatum personaliū exigit multitudo. vt vnā
quamq; personam nota et appellatione designet. **Deus autem**
quia semper vnus est. proprium nomen deus est. **ARISTO-**

TILES in libro de causis sic loquitur. **Prima causa ē su-**
pra omne nomen quod nominari potest. Item in eodem. **Cau-**
sa prima superior est omni narratione | et deficiunt lingue a nar-
ratione eius. **SIBILLA** Erithrea (vt testatur Lactācius
vbi supra) sic vaticinata est. **Deus immutabilis est: cuius no-**
men nullum verbum capere potest | emittens ignem | alia trans-
latio habet igneum solium: hoc deus est. **SENECA** in libro
sexto naturalium questionum de deo sic philosophatur. **Eun-**
dem quem vulgus iouem dixit | nos periti rectorem q̄ custodē
vniuersi | animum ac spiritum mundi operis huius: deum & ar-
tificem intelligimus. Cui nomen omne conuenit. Vis illum fa-
tum vocare | non erabis. hic est causa causarum | ex qua suspen-
sa sunt numna | et effusa sūt omnia. Vis illū diuinā prouidentī-
am dicere | recte dicis | est enim cuius filio huic mūdo prouidet |

vt inoffensus exeat & actus suos explicet. Vis illū naturā vocare non peccabis. hic est ex quo nata sunt omnia. cuius spiritu vivimus. i. eius spiritus vivificat nos. Vis illū appellare mundum non falleris ipse enim est hoc quod vides. totum suis partibus inditus. & se sustinens & sua. i. ipse est in omni creatura per essentiam suam. **I**dem **SENECA** in libro quarto de beneficiis. Infiti sunt nobis omnium etatum. omnium arcium semina. magisterque ex occulto deus producit ingenia. natura inquis hec michi prestat. non intelligis te cum hec dicas. nomen hoc mutare deo. **Q**uid aliud est natura quam deus & divina ratio. toti mundo partibusque eius inserta. hunc eundem si fatum dixeris non menderis. namque fatum nichil aliud est quam series implexa causarum. ille est prima omnium causa ex qua cetera pendunt. **Q**uecumque voles illi nomina propria aptabis. vim aliquam effectumque celestium continentia. **T**ot appellationes eius possunt esse quot munera. **N**unc & liberum patrem quia omnium parens sit. & herculem quia vis eius munda sit. ac mercurium nostri putant. quia ratio apud ipsum est numerusque ordo ac scientia. **Q**uo te cumque flexeris ibi illum videbis occurrentem tibi. nichil ab illo vacat. opus suum ipse implet. ergo ingrattissime mortalium qui te negas deo debere. sed nature. quia nec natura sine deo nec deus sine natura. sed idem est uterque. distat officio. **S**i quid a seneca accepisses. an eo te debere dicere an lucio. non creditorem mutares sed nomen quoniam siue pre nomen est siue cognomen. **I**dem tamen ipse est. **S**ic naturam voca fatum. fortunam. omnia eiusdem dei nomina sunt. varie utentis potestate sua. **A**RISTOTILES Plurima deo nomina imposuit. nunc vocat eum primum & eternum ens nunc primum motorem immobilem. nunc primam causam. nunc unum principem mundi. nunc substantiam eternam. simplicem. infinitam. nunc supremam intelligentiam. nunc actum purissimum. nunc causam finalem omnium. hec omnia patent in precedentibus primo & secundo articulis & cetera. **HERMES** **V**aticinatorum quarto libro. cui logos series. i. sermo perfectus inscribitur sic locutus est. & asserendo attestatus est

Dominus ait ac omnium creator. quem deum vocare censent
 qui secundum deum. unum & primum & solum sensibilem fecit. non ideo
 quia ipse sentiat. sed quia in sensibus se submittit & in mentem
 vel quod ad mentem suggerat. omnium bonorum plenissimum.
 sanctificavitque & valde amavit quasi suum filium. **Q**uestio.
 quod nomen habebat dei filius. tam potens. tam carus patri.
 ante mundi exordium. Cum inquit non convenit nobis scire no-
 men eius. ne angelis quidem notum esse qui morantur in celo
 sed soli deo patri. nec enunciare posse. vel effari hominis ore.
 nec sanctis litteris traditum est. Sic hermes docet in libro de
 verbo eterno. Dicens causam huius esse divini boni voluntas.
 cuius nomen non potest humano ore dici. Et paulo post. fili-
 us dei & deus est. secretum verbum sapientie. sanctum. de so-
 lo domino omnium & presciente omnia. quem dicere supra ho-
 minem est. Sed quis. ut testatur laetantius libro quarto in-
 stitutionum divinarum. nomen eius quod ei a principio pa-
 ter summus imposuit. nullus alius preter ipsum sciat. Ihesus
 quippe inter homines nominatur. Nam christus non est proprium
 nomen. sed nuncupatio potestatis & regni. Sic enim iudei reges
 aut sacerdotes unctos sacro unguento affecto appellabant. loco cu-
 ius unctioms romani reges purpura induunt. in signum regie di-
 gnitatis. **S**IBYLLE quoque erithrea. filium dei. ducem. impa-
 torem. nutritorem. creatoremque omnium predicat. qui dulcem spi-
 ritum omnibus apposuit & principem omnium deorum fecit.

Quartus articulus de proprietatibus & dignitatibus dei. & pri-
 mo de scientia dei.

Quod deus scit omnia et novit cordium secreta. **T**ALES
 milesius philosophus interrogat. an facta hominum deum laterent.
 nec cogitata inquit. non igitur tantum manuum sed mentes puras
 habere curent. nam celeste numerum secretis nostris semper
 astitit cogitationibus. Nec valentius maximus libro viij. de dictis & fa-
 ctis memorabilibus romanorum. **C**ARISTOTILES de bo-
 na fortuna in tali libro ait. deus melior est intellectu & scientia
 deus bene vidit presenciam preterita et futura.

q̄ deus cognoscit alia extra se & habet no-
ticiam omnium particularium rerum.

Rationibus philosophorum probandum erit. q̄ deus re-
rum omnium singularium & corruptibiliū hēt cog-
nitionem actualem | & scit futura contingentia & presen-
tia | et scit actus indiuiduorum : contra aristotilem & auerrom
qui errauerunt in isto articulo . vt patet . xij . methaphisice com-
mento quinto ¶ **P**rimo arguo sic . Deus primario intelligit se
& secundo alia a se | quia omnia relucent in deo tanq̄ causa
ta & dependentia in sua causa | & ideo ex noticia proprie essen-
cie | fertur secundo in noticiam causatorum : cum omnia entia
includuntur in deo veriori modo & perfectius q̄ in seipsis . vt
ait commentator . xij . methaphisice cōmento . ix ¶ **S**ecundo
sic . Si deus non cognosceret causata inferiora particulariter &
distincte | sequeretur q̄ homo plus sciret q̄ deus : nam homo scit
actus suos & cogitationes & volitiones | & hec nescit deus vt
dicit aduersarius | ergo maior scientia est in homine q̄ in deo :
per consequens ignorantia cadit in deum | quod est predicatū im-
perfectionis quod non est attribuendum deo . p̄ philosophum
xij . methaphisice . ¶ **T**ercio sic s̄m marfilium p̄cedendo iuxta
lumen naturale . Deus intelligit aliquod distinctum a se ¶ **I**sta
conclusio videtur esse de mente philosophi . & patet manifeste
x . libro ethicoꝝ capitulo . viij . vbi dicit . s̄m intellectū operans
& habens animum optime dispositum | deo amantissimus esse
videtur | vbi videtur velle q̄ deus amat rem ad extra . modo si
deus amat rem ad extra | scilicet hominem virtuosum & bonum
ergo cognoscit rem & actus suos virtuosos | per consequens in-
telligit rem particulariter in istis inferioribus . Item in eodem
capitulo philosophus dicit . Si cura est deo de hominibus vt
dicitur | creditur & determinatum est | & gaudens est de eo qui
melior est . vbi videtur innuere q̄ deus sollicitatur de indiui-
duis . Et si diceres philosophus loquitur conditionalit̄ . si cu-
ra est deo | ergo auctoritas nihil probat : ex quo conditionalis
nihil potest . Respondetur q̄ illa conditio tollitur cū subiūgit̄

vt dicitur | credit et determinatū est. ¶ Item ad illā conclusiōez
est auctoritas amētatoris in .xij. methaphisice | vbi dicit : na
tura regulata est in opibz suis | quīs n̄ cognoscat . qz regit̄ ab
ente infallibili ¶ Et cū igit̄ natura dirigit̄ ab ente infallibili | vel
illud agēs agnoscit naturā | et sic hēt̄ ppositū | vel n̄ agnoscit
eā . tūc sequit̄ qz ad dirigēdū eā : de? idigeret alio dirigēte | co
gnoscēte naturā . qd̄ videt̄ esse absurdū . Et mlte alie sunt au
toritates ad illud ppositū | q̄s videt̄ p̄hs locut⁹ fuisse ī lumī
ne naturali . dicit em̄ ī .iij. ethi . de? ciues hōrare deū ¶ Quar
to arguit̄ sic . Quicqd̄ mouz actiue p̄ intellectū et volūtate | itel
ligit aliqd̄ extra se | s̄ de? ē hui⁹mōi . igit̄ . maior ptz . qz hoc in
telligit motū quē facit | et mobile qd̄ mouet | non enim est hoc
ymaginabile | quod aliquid moueat aliqd̄ causatū | et nec velit
nec intelligat ip̄m | si mouet per intellectum & voluntatez . im
noz patet ex textu p̄hi . nā alius modus mouendi deo attribui
non potest | nisi per intellectum et voluntatem . scilicet quia intel
ligit mobile | et vult motum cum mouet ipsum mobile ¶ Quī
to sic . quicquid p̄fectissime cognoscit efficientem alicuius : &
eo modo quo est sufficiens ad producere | illud cognoscit etiā
illum effectum | sed prima causa p̄fectissime cognoscit causam
efficientem vel sufficientē prime intelligentie dependētis | igit̄
intelligit prima intelligentia dependentez | igitur aliud a se | cū
prima causa non sit dependens | maior rationis patet . quia nō
potest cognosci causa nisi effectus siue causatum cognoscatur
minor p̄batur . da oppositum qz prima causa illud non agno
scat . sequitur oppositum antecedentis : scilicet qz non p̄fectis
sime intelligit ipsam . quia p̄fectius posset ipsam intelligere
si intelligeret eam prout potest in illum effectum ¶ Confirma
tur . Quia effectus sunt talis uature : qz representant suaz cau
sam et magis q̄ se . igitur p̄fectissima cognitio cause p̄fecte
representaret effectum | cum magis relucet effectus illius in cā
q̄ e contra . consequentia tenet : cum totum esse effectus uirtu
aliter includitur in esse cause | & non e contra . Antecedens pa
tet de speciebus representantibus colores | ratione quarum co
lores sentiuntur : et ipse tamen sunt insensibiles . minor patet .

quia ipse deus perfectissime cognoscit seipsum: et ipse est totalis causa et sufficiens prime intelligentie dependentis: cum ipsa aliam causam non habet quam deum et cognoscit se etiam prout est causa. ¶ Sexto probatur sic. vel deus intelligendo perfecte suam essenciam intelligit eam posse in aliquem effectum vel non. Si primum sequitur quod deus intelligit effectum necessario et cum ipse non sit effectus sequitur quod intelligit distinctum ab eo. Si secundum sequitur quod deus non perfectissime suam essenciam intelligeret. quia non intelligit se tantum quantum intelligibilis est cum nos eum intelligimus esse causam omnium citra eum et ipse hoc non intelligeret. immo philosophus aristoteles hoc intellexit cum dixit. Ab hoc quidem ente dependet celum et tota natura. primo celi. ¶ Confirmatur intelligere res nullam videtur importare imperfectionem ergo sequitur quod conveniat deo: cum ipse est summe perfectus.

¶ Secunda conclusio. Deus intelligit omnia alia que sunt extra ipsum siue sunt siue fuerunt siue erunt. etiam metaphysice loquendo et in lumine naturali. probatur conclusio sic. concedendum est deum intelligere aliquid extra se: et non est potior ratio de uno quam de alio igitur etc. maior patet per conclusionem primam. minor patet. quia non videtur quomodo essentia divina simplicissima possit esse representativa sibi unius rei dependentis et non alterius cum quelibet res citra eam est dependens. et si sic habet propositum. ¶ Item si deus perfectissimam rem dependentem representare potest ut intelligentiam supremam tunc sequitur quod etiam minus perfectas. divina tenet. quia quicquid potest in maius potest etiam in minus per regulam topicam. Et si diceres. Deus res sibi immediatas intelligit. quia est immediata earum causa sed res longe distantes non videtur intelligere. quia non immediate dependent illa inferiora ab eo sed mediante celo hoc nihil est dicendum. nam si deus intelligit se et primum ens dependens ipse intelligit et tertium ens. quia per sufficientes causas eius et mediante ipso met et secundo dependente et tertio intelligit quartum et eodem modo et sic in infinitum. ¶ Secundo probatur conclusio sic. nisi deus intelligeret omnia alia a se sequitur quod non intelligeret ipse perfectissime seipsum apprehensive!

consequens non conceditur in lumine naturali. probatur con-
sequentia vel sequela. quia si perfectissime deus se intelligi com-
prehensivè | tunc necessario intelligit omne quod in eo relucet. mo-
do omne ens mundi relucet in eo tanquam in sua causa necessaria:
igitur omne ens extra ipsum deum intelligit se perfectissime intelligē-
do. **T**ercia conclusio. Cognitio divina respectu omnium aliorum ad
extra est perfectissima. quia summe distinctiva. patet. quia sicut ipse est
perfectissimus | sic cognoscit illa que noscit perfectissime. Item sicut
ipse deus est causa omnium: ita est causa distinctissime representativa
omnium. **Q**uarta conclusio. omnem modum rei. omnem conue-
nientiam. omnem differentiam. omnem bonitatem. omnem maliciam et
obliquitatem deus perfectissime novit. patet. quia deus omnia
cognoscit per secundam conclusionem | & illa perfectissime per terciam
conclusionem. **C**orrelarium. etiam in lumine naturali & ex in-
sistitu nature. i. humana ratione vitandum est male agere. pa-
tet. quia deus omnia videt & ille est ubique ut infra probabitur.
Item quod deus particularia | singularia & vilia ac illa inferiora
scit & intelligit post petrum de candida probabo aliorum philoso-
phorum rationibus. Deus seipsum perfectissime cognoscit | er-
go cognoscit se secundum rationes suas extrinsecas & intrinsecas | con-
sequentia patet. quoniam ex opposito sequitur oppositum | quia
si non cognosceret se secundum omnes conditiones intrinsecas et exter-
nas | tunc non cognosceret quante est cognoscibilis | per dominum non se
perfectissime cognosceret. Tunc ultra. deus cognoscit seipsum secundum
omnes conditiones suas extrinsecas & intrinsecas | sed conditio sua est
quod sit finis omnium rerum | per philosophum. xii. metaphisice: sed impossibile est
ipsum cognoscere se esse sine talis vel talis rei | nisi cognoscat illam
rem particulariter & distincte | quia alias eius cognitio esset tantum-
modo universalis & confusa | et per dominum habet distinctam noticiam omnium
rerum causarum. **P**reterea cognitio causis extrinsecis et intrinse-
cis alicuius rei singularis cognoscitur & illa res singularis. ut
patet per philosophum primo philosophorum dicentem | tunc arbitramur unumquodque
cognoscere | cum casus eius & principia sunt materia & forma sunt
causae intrinsece oppositi | & agens universale et agens particularis
sunt causae extrinsece oppositi vel talis | ergo his cognitio.

cognoscitur singulare|cum ergo deus cognoscat quicquid cau-
 saliter continet & virtualiter|et quia tam materiam q̄ formaz
 continet virtualiter|& similiter agēs particulare continet causa-
 liter|quia nō agit nisi in virtute primi|sequit̄ q̄ deus distin-
 cte cognoscat illud particulare seu singulare|& qua ratione vnū
 eadem ratione & aliud. ¶ **P**reterea|si deus habet aliquam notī-
 ciam que ex sua ratione dicit minorem p̄fectionē|a fortiori ha-
 bet noticiam perfectiorem|sed noticiā singularis est perfectior
 q̄ noticiā vniuersalis|ergo si ab istis philosophis attribuitur
 deo vniuersalis noticiā|a fortiori debet sibi attribui noticiā rei
 singularis|immo probatur quia quelibet noticiā que attingit
 rem sc̄dm quod est|est perfectior q̄ noticiā sic non attingens.
 sed noticiā rei singularis attingit rem sc̄dm q̄ est|non autem
 vniuersalis noticiā|quia vniuersalia non sunt aliquid preter
 illa singularia vt vult ipse met philosophus .vij. methaphisi-
 ce .disputans contra platonem .d. quicquid est|nō est|nisi per
 esse indiuiduorum|ergo patet q̄ noticiā vniuersalis nō est im-
 mediate ad esse mdiuidui|sed potius ad aliquam rem singula-
 rem communiter designans|quare propositum. ¶ **P**reterea im-
 possibile est cognoscere perfecte aliquod gen⁹|nisi cognoscantur
 sue differentie & passionēs|sed deus perfecte cognoscendo
 sc̄ptum|cognoscit ens|ergo eciam passionēs entis cognoscit.
 & per consequens cognoscit singularia|probatur cōsequēcia.
 quia passionēs entis sunt singulare & vniuersale. **S**i dicat̄.
 hoc est verum de singulari prout est quidam termin⁹ cōmūis
 non autem prout est quoddam mdiuiduū demonstratum natu-
 raliter. **C**ōtra|tūc sequit̄ q̄ noticiā dei ē cōfusa|nā tūc de⁹ co-
 gnosceret singulare esse|et tñ nullū singulare cognosceret esse.
 sicut nūc scio aliquē hominē esse sortē|nullū tñ scio hominem esse
 sortē|s̄ cōstat q̄ sic cognoscere|ē cōfuse cognoscere. ¶ **P**reterea
 in quibuscūq; potēcijs essenciatur ordinatis|quicqd potest in-
 ferioz potest supioz mō p̄fectiozi|s̄ virt⁹ cognoscitiua hominis
 essencialit̄ subordinatur virtuti cognoscitiue dei|ergo quicqd
 potest virt⁹ cognoscitiua hoīs|potest & virt⁹ dei intellectuā.
 sed homo peruenit ad noticiā rei singularis|ergo a fortiori.

modo perfectiori | cognoscit illud idem virtus cognoscitiua dei
Nam stulcius nichil potest dici | q̄ q̄ homines plura sciunt q̄
ipse deus | cum omnes homines naturali instructu | sine quacūq;
legis informacione deum clament iudicem in rebus occultis.
Pro maiori predictorum declaratione ex dictis doctoris sancti
notandum est. q̄ deus cognoscit singularia. omnes enim p
fectiōes in creaturis inuēte. in deo p̄existūt sc̄dm̄ altiozem &
em̄nētiore modum. Nam dicit dyom̄si⁹ p̄hs de di. no. ca. v.
q̄ de⁹ in vna essēcia oīa p̄habet. q. di. in deo sūt p̄fectiōes
oīm̄ rez | eo q̄ ē causa oīm̄. cognoscere aut̄ singularia p̄tinet ad
perfectiōem nr̄am. vñ necesse est q̄ deus singularia cognoscat.
Nā & p̄hs p̄ m̄cōuenienti habet | q̄ aliquid cognoscat a no
bis | q̄d̄ nō a deo cognoscat. Vñ cōtra empedocle arguit i p̄ri
mo de aīa | & i. in. methaphisice | q̄ acciderz deū esse m̄h̄piētissi
mū si discordiā ignoraret | s̄ p̄fectiōes que in inferioribz diuī
dūtur in deo simpliciter & v̄mte existūt. Vñ licet nos per aliā
potēciam cognoscam⁹ vniuersalia & immaterialia. & p̄ aliam
singularia & materialia. de⁹ tñ p̄ suū simplicē it̄lectū vtrūq;
cognoscit. S̄z qualiter hoc esse possit. dicere quidā voluerūt q̄ p
causas vniuersales. alij dixerūt q̄ de⁹ cognoscit singularia ap
plicādo rācōes vniuersales ad particulares effect⁹. sed hoc ni
chil est. quia nullus potest applicare aliquid ad alterum nisi il
lud p̄cognoscat. vñ dicta applicatio nō potest esse ratio co
gnoscendi particularia. sed cognōz singulariū p̄supponit. Et
ideo aliter dicēdum est. q̄ cū deus sit causa rez. p̄ suam scien
ciā. sicut sciēcia artificis ē causa artificiatorz. ec q̄ artifex opa
tur p̄ suū it̄lectū. Vñ oportet q̄ forma it̄lectus sit p̄nci
piū operationis. sicut calor est p̄ncipiū calefactionis. Et qui
dē sapiens est. vniuersas creaturas & sp̄ūales & corporales.
non quia sunt. ideo nouit deus. sed ideo sunt quia nouit eas.
cum igit̄ sciēcia dei est causa rerum in tantū extendit se scien
cia dei. in quātum se extendit sua causalitas. Vnde virt⁹ actiua
dei. se extendit non solum ad formas a quibus accipitur ratio
vniuersalis. sed eciam vsq; ad materiā. necesse est q̄ sciēcia
dei vsq; ad singularia se extendat que p̄ materiā indiuiduātur

Cum enim sciat alia a se p̄ essenciam suaz inq̄ptū est similitudo
 rez velut p̄ncipiū actiuum eoz | necesse ē q̄ essencia sua sit p̄i
 cipium sufficiens cognoscendi oīa q̄ p̄ ip̄m sūt | non solū in vni
 uersali | s̄ etiaz in singulari. Et esset filie de scientia artificis : si
 esset p̄ductiua totius rei scz domus | campane | annuli | calicis et
 non forme tm̄. Vnde deus cognoscit tā vniuersalia q̄ singula
 ra : non p̄ species intelligibiles | s̄ p̄ suam essenciaz | vnica intel
 lectione que est deus met̄ ic̄ ptz. xij. mathaphisice. ¶ Preterea
 quidā insipientes dixerūt. q̄ deus non habet noticiā certā de
 futuris contingētibz aut de singularibz rebus. nam moueban
 tur ex hoc. quia multum ex hoc eius intellectus vilesceret : si in
 telligeret deus res viles et imperfectas et indignas. Secūdo
 ideo | intellectus p̄ficiatur a re intellecta : et recipiat aliquid ab
 intellectu. modo deus non p̄t p̄fici | cū sit p̄fectissimus. Contra
 hoc arguit̄ ex sententia doctoris acuti quadruplicat̄. Primo qz
 eadem rōne non intelligeret suā essenciam | cum ab ip̄a eius in
 tellctus nihil recipiat nec mutetur ab ea. Secundo qz potē
 tia cognitiua quanto nobilior et perfectior | tanto communior
 et generalior siue vniuersalior : sed intellectus diuinus est nobi
 lissimus. igitur cognoscit omnia : scz superiora et inferiora : &
 singula indiuidua et eoz opa. Tercio qz si obiecta sensibilia vi
 lificaret̄ potentiaz cognitiuā : tunc multū ignobilitaret̄ intelle
 ctus in prudētia arte et scientia p̄spectiua. Quarto qz diuina vo
 luntas cōtinet supereminenter omnia contingētia et virtualit̄ in
 sua essencia necessaria | sed tale rēpresentatiuum : est sufficiens ad
 perfecte cognoscendum omne ens. p̄ns p̄teritum et futurū : cū
 ommbz circūstancijs et p̄ncipijs indiuiduantibus. p̄bat̄
 Si hō q̄ agit tm̄ v̄tute p̄imi agentis cognoscit singularia. er
 go et deus. qz quicquid est causa cause et causati. ¶ Ideo dico
 q̄ diuinus intellectus clarissime cognoscit omnia contingētia :
 tam p̄ntia q̄ futura : cū circa omnia sit eius vniuersalis promi
 dentia : quam etiam p̄bi nō negauerūt Tuli⁹ seneca et plato.
 ¶ Preterea. si deus intelligit bona & optima | & ergo vilia et
 mala. consequentia tenet. quia oppositorum eadem est ratio &
 disciplina : cum priuatio cognoscatur per suum habitum.

De alia proprietate diuina scilicet de infinitate dei.

Deus est infinitus & perfectus. **ARISTOTELIS** .vij. libro phisicorum ait. deus est infiniti vigoris intelligitur de infinito s^m potentiam aut virtutem: & non s^m magnitudinem vel quantitatem.

APULEIUS libro de deo socratis sic ait. Summus de⁹ infinitus est | non solum loci exclusione sed etia³ nature dignitate. nihil ergo deo potentius & perfectius est. Et differt ab hominib⁹ loci sublimitate. vite perpetuitate et nature perfectione.

PROCLUS philosophus platonicus in sua elementatione theozica siue theologica dicit. omne super ens infinite potentie est. **Q**uod infinitum ens ab alia causa non subsistit | s^{ed} ipsum est ingenitum.

Nunc rationibus philosophorum p^{ro}bo. q^{od} infinitatis positua conditio sit demonstrabilis de primo principio .i. deo.

Primo sic s^{ecundum} petrum de candida. Cuiuslibet rei existentia est posituum medium inferendi realiter infinitatem intrinsecam primi gradus. Probatur. Omnis existentia est creata vel increata. & quelibet essentia increata est infinita. p^{ro}bo. quoniam sequitur bene | aliquod creatum est | ergo aliquid creans est & ultra sequit^{ur} b^{ene} aliq^{uid} creans est | ergo de⁹ est & ultra. ergo aliq^{uid} infinitu^m est. om^{ne} d^{eu}m int^{er} medie sut bone | ergo ic^o.

Sec^{undo} sic. A qlibet essentialiter independ^{ente} necessario infert^{ur} aliquod dependens. ergo conclusio vera. p^{ro}bat^{ur}. n^{am} sequit^{ur} nullum independens est | ergo nullu^m dependens. t^um ultra ergo ex opposito asequentis | ad oppositu^m antecedentis aliq^{uid} dependens est | ergo aliq^{uid} independens est. s^{ed} ex ante sequit^{ur} q^{od} aliq^{uid} infinitu^m est.

Tercio sic s^{ecundum} scotu^m Deum esse infinitu^m est demonstrabile | tum q^{uia} est mouens infinitu^m | tum q^{uia} est infinite perfectionis | tum q^{uia} est causa infinita intensiue | et potest in infinitos effectus defacto | tum q^{uia} intelligit infinita actualit^{er} & distincte: tum q^{uia} deo repugnat esse finitum: cum sit bonum emmentissimum summum & optimum: ergo formaliter est infinitu^m.

Quarto sic | scire centum vel mille veritates maioris est perfectionis q^{uam} mtelligere tm^{en} decem: ergo scire infinitas scientias

vel veritates. arguit infinitam sciēciam & p̄fectionem. ¶ **Q**u-
 to sic. omnis intellectus actualiter et distincte infinita cogno-
 scens. est infinitus. sed intellectus prime cause est huiusmodi
 ergo. maior patet. q̄ pluralitas & m̄finitas intellectuum ar-
 guit p̄fectionem infinitam. Quinto de? est intellectualis na-
 ture & actu per intelligēs vt dicit ph̄s. xij. methaphisice. &
 cognoscens. aut ergo intelligit se perfectissime quāte ē cogno-
 scibilis. aut non. non est dicendum q̄ non. quia sic seipm̄ igno-
 raret. & p̄ cōsequens non est sūme p̄fectus. Si ergo datur pri-
 mū. ergo intelligit se esse finē oīm rerum. q̄d cum ita sit in rei
 veritate. sed hoc non potest intelligere perfecte. nisi eciam intel-
 ligat illa quorum est finis. alit̄ intelligeret se esse causam fina-
 lem sortis. & ignorar̄ sortē. q̄d non ē ymaginabile. p̄ conse-
 quens intelligit om̄ia & actu m̄finita. ergo habet eciam intel-
 lectum infinitum. & cū ip̄e dei intellectus vel intellectio sit sua
 essēcia vt patz. xij. methaphisice. sequit̄ ergo q̄ est dei essen-
 cia infinita. quod est p̄positū. ¶ **S**exto sic. Illud quo maius
 cogitari non potest. potest esse infinitū. s̄ quolibet finito maius
 cogitari potest. ergo quo maius cogitari nō potest ē infinitum
 & hoc ē de? siue prima causa. ¶ **P**ro cuius intellectu maiori no-
 tandū ē q̄ infinitū vel m̄finitas. put̄ cōuenit deo. nō accipit̄
 hic sicut ph̄s. iij. ph̄isicor̄ describit. scz p̄ illo cuius quātitatē
 accipiētibus semper restat aliquid aliud accipiēdū. totū tñ quod
 accipitur. est in se finitum. Sed infinitū hic dicit̄ vnū ens in
 quo emnenter continētur omnes rationes p̄cipāntes naturā
 seu rationem entis. & hic modus est. qui deo cōpetit adēquate
 secludam? igit̄ omnē imp̄fectionis potēcōnalitatē. & p̄fectio-
 nis limitationem. & speciei ac generis agregationē. tūc vide-
 bim? actū purissimū ab omni potēcōnalitate segregatū. simi-
 liter actū vnitue in quē dcurrūt nō p̄ modū agregacōis. om̄s
 denoiationes p̄fectionis simpliciter transcēdēt. Ex quibus
 apparet. q̄ m̄finitas seu infinitas est modus intrinsecus actu-
 alitatis ab omni potēcōnalitate sequestrate. in quo vnitue
 concurrunt absq̄ agregatiua additione. speciei vel generis limi-
 tacōe omnes denomnacōs p̄fectionū simpliciter & transcēdēter

Et sic patet quod ipsa diuinitas intelligitur quidditatis subsistentia & ideo apparet quod tali deitati de necessitate competunt ille tres condiciones. videlicet primas | omnium entium dependentium | nam contradictionem includit plura prima esse. & ex suo ambitu vniuersi | quicquid perfectionis est includit. Secunda est vnitatis. Tercia est infinitas. ex quo extra suam rationem nichil aliud infinitum potest cogitari. ¶ Item ex sententia doctoris sancti | infinitum non potest esse ex principio alio. ut dicitur tercio philosophorum. omne autem quod est preter deum | est ex deo sicut ex primo principio. ergo nichil quod est preter eum. est infinitum simpliciter. Vnde aliquid potest esse infinitum secundum quid. sed non simpliciter | preter deum. Si enim loquamur de infinito secundum quod competit materie. manifestum est quod omne materiale existens in actu. habet aliquam formam. & sic materia eius est terminata per formam. sed quia materia secundum quod est sub vna forma substantiali remanet in potentia ad multas formas accidentales. Ergo quod est finitum simpliciter. potest dici infinitum secundum quid | ut potest lignum esse finitum secundum suam formam | sed est infinitum secundum quid. in quantum est in potentia ad infinitas figuras. Si autem loquamur de infinito secundum quod conuenit forme. sic clarum est. quod illa quorum forme sunt in materia. sunt simpliciter finita & nullo modo infinita. Si autem sint aliquae forme create. non recepte in materia sed per se subsistentes. ut angeli. erunt quidem infinite secundum quid. in quantum forme non terminantur. nec contrahuntur per aliquam materiam. sed quia forma creata sic subsistens habet esse in alio. & non est suum esse. necesse est quod ipsum eius esse sit receptum & contractum ad determinatam naturam. igitur etc. ¶ Preterea ex sententia doctoris acuti. infinita sunt a deo actualiter cognita. quia omnis multitudo finita numerari potest. sed multitudo cognitorum a deo numerari non potest. quod deus cognoscit actualiter finita probatur hec veritas quadrupliciter. ¶ Primo quia infinite partes sunt in quolibet continuo. saltem in potentia cum sit partibile in infinitum. & tamen nullam istarum ignorat diuinus intellectus cum eius voluntas ipsas conseruat in esse. Secundo quia

funt infinite species numerorum. & infinitorum numerorum non est numerus. & tamen isti numeri sunt intellectu diuino comprehensi. cuius sapientie non est numerus. Tercio sic in qualibet linea sunt infinita puncta. cum sit diuisibilis in infinitum. & quolibet diuisione signentur duo puncta. et ista non potest diuino intellectus ignorare. Quarto. in qualibet die sunt infinita instantia & in quolibet instanti generatur vnus radius solis. cum raptim transeat. & diuina voluntas concurrat ad quemlibet radium cum sole. ergo infinitos radios simul cognoscit diuinus intellectus. apud quem non est successio. ¶ Confirmantur omnia ista. quia deus cognoscit in actu omnia que potest facere. & ipse in qualibet specie indiuidua in infinitum multiplicare. alioquin non posset mundum perpetuare nisi per circula conuersionum personarum.

De omnipotentia dei

Qum esse omnipotentem. omnes philosophi contentent. sed ratione omnipotentie assignare difficile videtur. dubium enim esse potest secundum doctorem sanctum quid comprehendatur sub ista distributione. cum dicitur omnia posse deum. Sed si quis recte consideret cum potentia actiua. de qua loquimur non de passiuua vel defectiua. dicat ad possibilia. cum igitur dicitur deus omnia potest. nichil rectius intelligitur. quam quod possit omnia possibilia. & ob hoc omnipotens dicatur que non includunt contradictionem. aut ubi ex habitudine terminorum predicatum repugnat subiecto. ut hominem esse asinum est impossibile. Quaecumque ergo implicat contradictionem. non continentur sub diuina omnipotentia. ut preterita non fuisse preterita. Vnde deum posse peccare est impotentia et defectus. moueri. pati. manducare sunt potentia passiuua igitur recte. Preterea secundum augustinum deus dicitur omnipotens. non quia omnia possit. sed potest per se & ex se. sine impedimento facere quicquid vult fieri. Et secundum bonauenturam deus potest omnes actus facere quod congruit sue perfectioni. per hoc excluduntur actus culpabiles. ut sunt metiri et male velle. Etiam excluduntur actus penales ut metuere dolere. nec corporales actus decet suam potentiam ut dormire ambulare comedere nisi transiuntiu. Nec conueniunt sibi actus inconuenientes & iddecetes.

Aut qui cōtrādicunt diuine potēcie | vt est facere maiorem se.
& seipm̄ annihilare | vel aliū deū creare. aut q̄ cōtrādicūt siue
veritati. vt ē aliqd̄ facē siml̄ esse & nō esse | vel q̄ p̄tentū sit fu-
tuz. aut sint act⁹ q̄ cōtrādicūt siue bonitati vel iusticie | vt dāp-
nare petrū apl̄m̄ & saluare iudā traditorē suū x̄c. **U**oz aut̄ est
hec ratio. q̄a potēcia dei cū sit perfectissima. nec ē de nichilo.
nec est sub aliquo. nec eget aliquo. vñ nō potest deficere pre-
cādo. nec succūbere paciēdo. nec egere subsidiū in t̄p̄alib⁹ que-
rendo. ac p̄ hoc nec culpabilia nec penalia potest. Dei potēcia
apparet in mūdi inicio ac in medio & fine. In principio quid̄
quia totū mundū visibilē creauit de nichilo & omnes res. In
medio aut̄ | quia res ne in nichilū vertant̄. sua potēcia infim-
ta cōtinet. In fine vero mundi. quia omnes homines mortuos
mira celeritate ex sua om̄ipotēcia suscitabit. sicut articul⁹ octa-
uius & decimus non⁹. in lumme naturali declarabit & compro-
babit. **Q**uestio incidit hic vtrum de⁹ possit facere aliqd̄ im-
possibile. ex quo angel⁹ gabriel ait ad virginē. nō erit impos-
sibile omne verbū. i. opus apud deū. & veritas ait. qd̄ impossi-
bile ē apud homines. possibile ē apud deū. Circa istā questi-
onē est notandū s̄m̄ doctozē acutū. q̄ quatuor sunt modi im-
possibiliū. Quidam ē. quia dicit̄ impossibile simpliciter. quia
nullius agētis subiacet potestati. sicut creare vnū aliūm deū.
Secūsus modus est impossibiliū s̄m̄ quid̄. que non subiacent
potestati alicuius agentis. limitate virtutis. sed bene potestati
diuine sicut q̄ virgo pariat. Terc⁹ est modus ipossibiliū per
accidēs. quia de se nō impossibilia p̄ naturā. s̄ racōe p̄teriti tē-
poris | vt qd̄ p̄teritū nō fuerit. Quart⁹ ē ipossibiliū. vt q̄ idēz
sit albū & nigrū siml̄ s̄m̄ eandē ptē p̄cise. licz ergo deus nō po-
test facē ipossibilia simplicia. qz eoz ipossibilitas accipit̄ ī ha-
bitudie ad ip̄m. nec pōt facē ipossibilia p̄ accidēs. quia hoc so-
lo posse priuat̄ de⁹ s̄m̄ agacōem. ingenita facere q̄ facta sunt.
Nec potest ipossibilia facē vbi repugnat p̄fectio essencial̄ spe-
cifica. quia tūc idem aīal. a finū & hominē facerz. Tamē bene
potest de⁹ facere impossibilia s̄m̄ quid̄. q̄a plura pōt facē de⁹
q̄ noster intellectus intelligere. cum ecīā n̄ intellectus plura

potest intelligere q̄ natura possit facere. vt patet in abstracti
 ombus multis. Vnde de⁹ non p̄t creaturā facere necessariā
 quia necessitas & creatio sunt impossibilia! & incompōsibili
 tatē includūt & contradictionē| nec p̄t facere creaturā nisi
 tam. quia m̄finitas repugnat creationi: & sic de alijs| semper
 enim in omni impossibili inuenies duos terminos repugnante
 tes. quia si esse nō repugnaret ip̄sibili intellectu posset actu
 existere. Chymera enim est impossibilis. quia eius ptes sūt in
 compōsibiles| & sic omnis impossibilitas oritur ex contrarie
 tate & incompōsibilitate.

De immutabilitate dei.

Deus est immutabilis. s̄m Alanum Deus nec altera
 ri| nec augeri| nec minui| nec localiter moueri p̄t. pro
 batur. nullum em̄ accidēs cadit in deū| ergo nulla spe
 cies motus: cū motus sit accidēs. cōnā patet. sed añs p̄batur.
 Si in deū cadit accidēs| ergo deus est accidētis subiectum: s̄
 accidens subiectū suum differre facit| vt patet ex descriptiōe ac
 cidentis| ergo de⁹ differt ab aliq̄| ergo ē p̄prietatibus et formis
 informat⁹| ergo deus non ē simplex sed cōpositus| quod est fal
 sum. Vnde in deo siue ī p̄ma substācia cū sit simplicissima vt di
 cit p̄b⁹. xij. methaphisice nulla ē cōpositio| nec subalis| nec ac
 cidentalis| nec material. Doctor sanct⁹. Esse immutabile est
 p̄p̄m dei| et om̄is creatura mutabilē ē| aliq̄ s̄m esse subale: sci
 licet q̄ habet materiā cū priuatione| aliq̄ s̄m esse locale| vt cor
 pora celestia. Deū ergo oīno imutabilez p̄bo. et p̄mo sic. quia
 aliq̄ p̄mū ens ē| sicut exp̄missis oñdit̄| q̄s deū dicim⁹| & q̄
 hui⁹mōi p̄mū ens oportz eē purz actū absqz p̄mixtiōe alicui⁹
 potēcie| eoqz potēcia simplicit̄ ē posterior actu. Om̄e aut̄ quod
 q̄cūqz mō mutat̄| est aliq̄ modo in potēcia| ex q̄ ptz| q̄ ip̄ossi
 bile est deū aliquo modo mutari. Secdo p̄bat̄. om̄e q̄s moue
 tur q̄tū ad aliquid manet et q̄tū ad aliquid trāsit| sicut quod
 mouetur de albedine in nigredinem manet s̄m substāciam| &
 sic in omni quod mouetur attenditur aliqua cōpositio| sed qz
 in deo nulla est cōpositio: vt prius ostensum est| sed est om
 nino simplex. vñ manifestum est. qz deus moueri non potest.

Tercio sic. Omne quod mouetur suo motu aliquid acquirit et per-
tingit ad aliquid ad quod prius non pertingebat. deus autem cum sit infini-
tus comprehendens in se omnem plenitudinem perfectionis totius esse non
potest aliquid acquirere: nec extendere se ad aliquid ad quod prius non
pertingebat. unde nullo modo sibi appetit motus. Et modo est quod qui-
dam philosophorum quasi ab ipsa veritate coacti posuerunt primum principium
esse immobile. ut patet in octavo philosophorum per aristotilem. Ad platonem res-
pondet qui posuit primum mouens scilicet deum mouere seipsum. quod om-
nem operationem dei noiat motum scilicet in ipso intelligere et velle &
amare motus quidam dicunt. Quia igitur deus intelligit et amat
seipsum. secundum hoc dixit plato quod deus mouet seipsum non autem secundum quod
motus et mutatio est existentis in potentia ut nunc loquimur de mu-
tatione et motu secundum esse subale vel accidentale. **PARISTO-
TELES**. viij. philo. probat quod primum motor sit immobilis.
Primo sic. quia non est necesse omnem mouens moueri ad hoc quod mo-
ueat. nam si ignis calefacit te non oportet quod calefiat et color
mouet visum absque hoc quod mouetur et magnes quiescens attra-
hit ferrum: et si sol quiesceret sicut tempore iohanne per dei potentiam ac-
cidit adhuc calefaceret et illuminaret illa inferiora sed in quolibet
genere primum debet esse simplicissimum: et maxime absolutum ab om-
ni dispositione illi generi contingente et non necessaria. ergo primum
motor debet mouere et non moueri. Secundo sic probat. quia oportet esse
statum in mouentibus. ita quod sit deuenire ad primum mouens: hoc
supponit ex secundo methaphisice. et illud non mouetur ab alio. quia si sic:
iam non esset primum mouens sed magis illud aliud. quia mo-
uens est prius naturaliter et perfectius moto. Tercio sic. primum
motor est indiuisibilis. viij. philosophorum: et nullatenus habens ma-
gnitudinem: sed in sexto credit aristoteles se demonstrasse: quod
indiuisibile non mouetur. Quarto sic et sumitur ratio ex octauo
methaphisice. omne quod mouetur caret aliqua perfectione quam
innata est habere: vel habet aliquam quam potest non habere:
sed hoc impossibile est dici de deo qui vere est primum motor: ne-
cessarie enim est semper ipsum habere fore perfectum. Quinto sic. Illud
est ponendum quod est dignius: et ad quod omnia consonant
sed dignius est et excellentius quod primum motor sit immobilis quam mobilis

quia sic potest saluari | q̄ nunq̄ aliquo indigeat | & nunq̄ aliq̄
 perfectione careat | sed q̄ sit semper simpliciter perfectus. Huic
 em̄ omnia apparenca consonant | sic em̄ est perpetuus | & mo
 net mobile perpetuum infatigabiliter perpetuo et regulari motu |
 q̄lem videmus motum esse diurnū. ¶ Ex quibus oibus patet | q̄ p̄
 ma cā q̄ est deus ē impermutabilis | qz n̄ cadit in eū motus sub
 stancialis | qui ē de non esse ad esse vt generatio | qz incūm nō
 habuit | nec ille motus q̄ est de esse ad n̄ esse vt corruptio | quia
 deus finē non hēbit cū sit perpetuus. ¶ Illud em̄ solum ī nihil
 est v̄tibile qd̄ est de nihilo. Nec cadit in deū motus accidentalis
 scz augmentatio vel diminutio | nec alteratio : qz simplici diuine
 nature nihil addi vel minui potest : cum deus sit p̄fectissimus
 cui nihil deficit : nec sibi cōpetit s̄m locū mutatio qui vbiqz est
 p̄ns : et celum et terrā implet ic̄. ¶ Preterea cum tripliciter di
 stinguatur motus : scz naturalis violentus et volūtaris. Natura
 lis est quo naturaliter res tendunt ad locū p̄p̄m : vt leue sur
 sum. ḡue deorsum. patet de igne et terra. Motus aut̄ violentus
 est. q̄n coguntur res esse extra locū p̄p̄m. vt q̄n lapis picitur
 sursum in aera. Sed motus volūtaris est. vt in aīalibus q̄n co
 medunt currunt vel opant̄ : et ille ē medius int̄ motū violen
 tum et naturalē : et partim est naturalis. scz inq̄tū voluntas cōiun
 gitur actui sicut causa suo effectui. et partim est violentus sci
 licet inq̄tum mouentur membra contra motum suū naturalem
 p̄pter que et lassantur que nunq̄ lassarentur. ¶ Ad propositum
 igitur primo modo motus non est in deo scz naturalis. et hoc pro
 pter quatuor rōnes q̄ in pte superius tacte sūt. qz omnis motus
 est ad quietē et p̄pter indigentā vt dicit p̄bus : sed deus nul
 lius eget. Secūda causa : cum sit vbiqz deus : non habet necesse
 de loco ad locū moueri. Tercia est. qz non est in deo ḡuitas vl
 leuitas. p̄pter qd̄ sursum vel deorsum moueatur. Quarta ratio cū
 quia deus in seipso maneat semp̄ : non habet necesse locū p̄pri
 um et sibi naturalē extra se querē sicut alie creature. Nec deus
 mouet̄ motu violento. qz non fit ei violentia. nec pōt cogi. cum
 sit omnipotēs et fortissim⁹. Nec mouet̄ tercio modo scz motu
 volūtaris. qz in opatione sua n̄ lassatur vt aīalia. nam soli deo

conuenit in opatione quietum esse| unde quidam plus ait de
deo| stabilisqz manens dat cūcta moueri. Vñ quādo de? facit
aliquā rem| nō fit in deo aliq̄ mutacio| s̄ in re creata quā opat̄
deus em̄ semper se habet equaliter & immobilit̄ eodem modo

De eternitate dei

Deus sicut ubiqz est| nec tñ in aliquo continet̄ loco| sic
etern? est & tñ nullo tpe mēsurat̄. Non em̄ cōpetit
ei temp? pñs| nec p̄teritū| nec futur? . nā tēpus pñs
manēs esse nō habz| quia trāsit & fluit| de? aut̄ sem
per manet| nā esse nō est accidēs deo s̄ subsistēs veritas et cau
sa manens| similis tēpus p̄teritū mō nō est| nec habet esse sub
sistens| s̄ de deo dicit̄. Ipsi peribūt tu aut̄ pmanes. Eodē mō
tempus futur? nō ē| s̄ expectat̄| de? aut̄ semper ē. **M**ercurius
trimegistr? . Sola monos ē alpha & o| sine alpha et o| hoc est
dicere| qz tñ vn? ē de?| principiū sine p̄ncipio| & finis sine fine.
Cū em̄ de? oīno simplex sit| nō habet in se p̄ncipiū cōtrarie
tatis| q̄ est causa corrupcōis. Aristotiles . xij . metaphisice ait
et pbat qz p̄ma substācia seu p̄mū ens est vita sempiterna
Et idem . viij . phisicorū ponit assertiue| qz p̄mū motor est per
petu? & infinit? **P**roclus platonicus phs in sua elemtacōe
theologica| p̄posicōe . xlix . Omne antipostaticon| exemptū ē ab
hys q̄ mēsuratur tēpore s̄m substāciā . Et in p̄posicōe . xl . ante
exponit quid sit antipostaticon| scz omne qd̄ in seip̄o est| & n̄ p
ducit̄ ab alio . & p̄posicōe . l . subdit| qz omne eternū totū simul
est| & p̄posicōe . li . Omnis eternitas ē mēsurā eternorū & omne
tempus temporalium . & p̄posicōe . lxxxvi . qz omne ens| aut ante
eternitatem est aut in eternitate| aut participans eternitate . Et
infra ait qz p̄ma vita est eterna . Et cū dicit̄ autor in de caus
p̄posicōe . ij . De? est añ eternitatē . intelligit̄ añ p̄cipatā etni
tatē . qles sūt celū āgeli & aīe| ergo de? ē sua etnitas met Ra
cōibz huiusmodi p̄bādū erit qz de? ē etern? . Cuiusqz ouenit
eternitatis| huic eciam & ipm diffinitum scilicet eternitas| sed
deo conuenit diffinitio| igitur & diffinitum| maiorem probat
regula topicalis| minor p̄batur| naz hęc diffinitio cōuenit deo

quam ponit boecius quinto de consolatione prosa. vi. dicens
 Eternitas est interminabil vite | tota simul & perfecta possessio
 Sciendū egidius romanus in questiombō sup de celo & mū-
 do dicit | q̄ ad eternitatem tria requirunt | scz interminabilitas | in-
 uariabilitas & similtas vel simplicitas | q̄ tres cōdicōes cōue-
 niūt soli deo | & ponunt̄ in diffinīcōe. q̄ sūt inseparabiles ab eter-
 nitate increata q̄ de⁹ ē | scz interminabilitas tāgit̄ ibi in diffini-
 cōe interminabil vite possessio inuariabilitas tota simul | nichil
 em̄ variabile ē totū simul. Itē simplicitas tāgit̄ ibi perfecta
 possessio. Illud em̄ perfectū sūme ē | cui nō est possibilis aliq̄ ad-
 dicio | per primū sepat̄ de⁹ ab omī corruptibili | quia gnabilia
 & corruptibilia hnt̄ terminos añ & post. i. incipiū et finē | p̄ scdm
 ab omī variabili vt ē celū | p̄ terciū ab omī cōposito. Et ly tota
 in diffinitione nō debet capi s̄m sanctū thomā | p̄ eo q̄ signi-
 ficat habens ptes | s̄ pro eo q̄ est sine dimīnucōe p̄ciū | qa deo
 nichil deest & nullius eget. Vñ eternitas s̄m ethymologiā di-
 cit̄ quasi extra terminos | quia carz termino utroqz | scz tā inciali
 q̄ finali. Et sic adhuc soli deo uenit | p̄ cōseq̄s eternitas pprie
 & simplicit̄ est de⁹ meus. Preterea aristotiles phoz p̄nceps
 xi. libro methaphisice arguit | ad pbādū primā substāciā sim-
 pliciter esse eternā | & primo sic. Si primū ens nō esset sempit-
 ternū tūc nullū esset sempiternū | pbat. Si prima substācia nō
 esset | tūc substācia nō esset | & si substācia nō esset tūc accidens
 nō esset | & p̄ cōns nichil esset | prima & scda cōna patēt. qa oīa
 alia citra primū ens p̄supponūt primā causam. Secdo arguit
 sic | quia de⁹ nō incepit eē | ergo q̄ racōe ab eterno fuit | eadē ra-
 cōe ab eterno erit | & similit̄ tūc ē etern⁹. Tercio sic | si de⁹ non
 fuit ab eterno s̄ incepit esse | vel incepit eē a se. vel ab alio. n̄ ab
 alio. quia tūc de illo itez q̄rit̄. vel incepit eē vel non. Si non
 tunc datur substācia eterna. Si incepit esse tūc queritur in in-
 finitum. & hoc est prohibitum scdo methaphisice. vii. phisi-
 coz. & primo postero. in causis essencialiū subordinatis. Pre-
 terea deus est eternus. probatur. Si em̄ incipit esse. ergo mo-
 tus ē generatiue. si desinet esse. ergo mouebit̄ corruptiue. ergo
 accidens vel fuit vel erit in eo. quod ē impossibile. hec alanus

Preterea q̄ de⁹ est eternus p̄bat̄ sic ratio eternitatis conse-
quit̄ imutabilitē | sicut rō t̄pis cōseq̄ motū. nā t̄ps ē passio
motus et mensurat̄ motū. iij. p̄bisi. Vñ cum de⁹ sit maxime
immutabil̄ | sibi maxime cōpetit̄ esse eternū | nec solū est eternus
sed est sua eternitas : cum tñ nulla alia res sit sua duratio | qz ñ
est suum esse. deus aut̄ est suū esse uniforme. vñ sicut de⁹ est
sua essēcia. ita est sua eternitas. **P**reterea. sicut in cognitio-
nem simpliciu oportet nos venire p̄ oppositū : ita in cognitio-
nem eternitatis oportet nos venire per t̄pus qd̄ nihil aliud ē q̄ nu-
merus mot⁹ s̄m prius et posteri⁹ | cū em̄ in q̄libet motu sit suc-
cessio : et vna ps p̄ alterā. ex hoc q̄ numeram⁹ pri⁹ et poste-
rius in motu | apprehendim⁹ t̄ps qd̄ ñ est aliud q̄ numer⁹ pri-
oris et posterioris in motu. In eo aut̄ q̄ caret motu | et semp̄
eodē modo se hēt | non ē accipere prius et posteri⁹. Sic ergo iā-
tio tēporis cōsistit in numeratione prioris et posterioris in mo-
tu. Ita in apprehensione uniformitatis ei⁹ | qd̄ oīno ē extra mo-
tum | cōsistit rō eternitatis. **P**reterea ea dicunt̄ t̄pe mensurari
q̄ principiū et finē hñt in t̄pe. vt dicit̄ in. iij. p̄bisi. et hoc ideo
qz in omni eo qd̄ mouet̄ | est accipere aliqd̄ principiū et aliqd̄
finem. Quod vero ē oīno imutabile. sicut nec successionem : ita
nec principiū hñe pōt. Sic ergo ex duob⁹ notificat̄ eternitas
Primo ex hoc q̄ id qd̄ est in eternitate est intermiabile. i. pri-
cipio et fine carēs | vt terminus ad utrūqz referatur. Secdo ex
hoc q̄ ip̄a eternitas successionē caret | tota s̄l̄ existēs. Quādo
vero allegat̄ auctoritas ista. de⁹ est auctor eternitatis | intelli-
gitur de eternitate participata | eo enim modo cōmunicat de⁹ su-
am eternitatem alicui : scilicet angelo | quo etiam suam immuta-
bilitatem. vt notat doctor sanctus. 1. p̄te. q. x. articulo. ij. Nā
deus dicit̄ in libro de caus̄ p̄positioē sc̄d̄ esse añ eternitatez
p̄out participat̄ ab substācijs immaterialibus. Vñ et ibidem
dicit̄ | q̄ intelligentia participat̄ eternitati. **P**reterea | eternitas
vere et p̄prie ī solo deo ē. vt supra dictū ē. qz eternitas imuta-
bilitatē consequit̄. vt idē in eadē articulo. iij. solus autē deus
oīno est imutabilis | s̄m hoc ergo q̄ aliqua creata ab ip̄o imu-
tabilitatem p̄cipiunt | s̄m hoc aliqua ei⁹ eternitatē percipiunt

Quedam ergo cōtūm ad hoc immutabilitatez sortiunt̄ a deo |
 q̄ nunq̄ esse desinūt | et s̄m hoc dicit̄ de terrā q̄ in eternū stat
 et q̄dam etiā eterna dicunt̄ p̄pter diurnitatē duratiōis : li-
 cet corruptibilia sint | et sic mōtes dicūt̄ eterni | et de pomis col-
 lium eternozum. Quedā aut̄ ampli⁹ p̄ticipant de ratione eter-
 nitatis | inq̄tum habent firmitatem et intransmutabilitatez s̄m
 esse. Vel vlt̄erius s̄m opationem sicut angeli et beati qui verbo
 fruuntur. quia cōtūm ad illā visionem verbi | non sūt ī sanctis
 volubiles cogitationes. Ex quibus dictis sequit̄ q̄ dicuntur
 multe eternitates | s̄m q̄ multi sunt p̄ticipantes eternitatem ex
 ipsa dei contemplatione. Et similit̄ igms inferni dicit̄ eternus
 p̄pter interminabilitatem tm̄. Est tamen in penis dampnato-
 rum transmutatio. quia trāsibūt de frigore in calorez nimum.

De immensitate dei et q̄ deus est immensus.

In deo non est quantitas dimētionis s̄ v̄tutis | nec ubiq̄ ē de⁹
 mole s̄ p̄ntia maiestatis | et p̄ hūc modū dicit̄ immensus. Vn-
 de dei immensitas q̄tuor̄ p̄plectitur. scilicet infinitatē | incōpre-
 hensibilitatem | in̄circumscribitatem et eternitatem. Si enim
 considerat̄ deus in se | sic est infinitus. Si vero consideratur in
 cōpatione ad intellēctū humanū vel angelicum | sic est incōpre-
 hensibilis. Si in cōpatione ad locum | sic est in̄circumscribit̄.
 Sed si consideratur in cōpatione ad duratiōnē | sic est eternus.
 de duob⁹ dictū ē. Igitur certissime tenendū q̄ in deo p̄rie nō
 est longitudo | nec latitudo | nec sublimitas | nec p̄fūdum. s̄ hec
 methaphorice sunt in deo. Est enim in deo latitudo caritatis.
 qua nos redemit incarnatione et passione sua. Est in eo longi-
 tudo patientie | qua dissimulat peccata hominum propter peni-
 tentiam. Est in eo sublimitas sapientie | que exuperat omnem
 sensum. Est in eo profunditas iusticie | qua peccatores impeni-
 tentes dampnat. **A**lanus libro primo de arte fidei catholi-
 ce propositione sedecima. Deus est immensus. quia non est in
 eo certa quantitatis mensura | quantitatis enim est | ex p̄s in
 quem nullum cadit accidens.

Deus est incomprehensibilis | creator | & deus infinitus et immensus | a creatura finita et terminata cognosci non potest ad plenum in via sicut nec in patria | quia finiti ad infinitum nulla est proportio ut dicit philosophus .viii. philosophorum

Sane deum dixerim esse omnium non mentiar . non quia illa sunt quod est ille . sed quia ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia . effectiue conseruatiue . & gubernatiue .

Est enim intelligentia nostra ad illam lucem inaccessibleem multo minus . quam visus noctue & respertilioms ad lumen solis per philosophum secundo methaphisice . Unde deus dicitur ambulare super pennas ventorum . hoc est etiam super intelligencias angelicas . & dicitur deus sedere super cherubim . i . super plenitudinem sciencie & super omnem rationem & intellectum .

Eundem esse incomprehensibilem tempore & loco & intellectu quis ambigat . similiter & loco comprehendendi non potest . Si enim loco circumscriberet . certis superficiebus eius soliditas clauderet . & sic expers non esset quantitatis & forme quod prius improbatum est .

Item deus qui omnimodam formam subterfugit . intellectu prius esse non potest . cum intellectu non nisi amiculo rem comprehendat . sicut patet ex descriptione intellectus . videlicet Intellectus est potentia anime amiculo forme . i . mediatis speciebus sensibilibus . rem extra animam comprehendens . ergo deus humano intellectu capi non potest .

Verum pari modo ineffabilis esse censetur . & in nominibus . i . de quo recte dari non possumus . cum enim circa duos terminos humanus sermo versetur . subiectum scilicet per quod exprimitur de quo fiat sermo . & predicatum qui subiecto copulat proprietatem vel formam . a divina natura est modus hic alienus . cum nec proprietati subiecta est . nec ipsa proprietatis est sine forma . Unde patet eam inominabilem esse cum nomina ad exprimendum ea tantum que intelliguntur sint instituta . & deus humano intellectu capi non possit . ergo nec recte nomine signari .

Alanus propositione . xviii . eiusdem libri . deus est omni tempore . omni loco . omnia & quantumlibet potens vniuersitas . que hoc nempe omni . omnia comprehendit causata

vel concausata essentialiter solummodo comprehendit. Si dicitur
 falsigraphus deus non omnia potest ponat aliquod esse causatum
 vel concausatum quod ipse non possit Illud autem aut erit subiectum aut
 proprietas aut ex utroque compacta substantia. Sed quocumque modo
 illorum fit copaginis illius erit aliqua causa cuiuslibet etiam inferioris
 est causa summa ut supra dictum est & quicumque est
 causa cause est causa causati ergo summa causa que est deus
 illius est causa de quo propositum est ergo illud habet esse per
 deum ergo deus potest facere quod illud sit ergo deus potest illud
 quod est contra hypothese[m]. Et propositione[xi] libro 1. Omnia in
 deo & deus in omnibus creaturis & omnia esse dicuntur causatiue
 omnia siquidem in deo sunt tanquam in sua causa. Deus in omnibus sicut
 causa in suis causatis deus dicitur omnia esse per causam. Et propositione[xii]
 deus ubilibet essentialiter est & nusquam localiter. Deus
 dicitur esse in omni loco omnia potest ergo deus est ubique potest. Et hoc
 nomen potest predicat diuinam essentialiter ergo deus est ubique existens deus
 igitur essentialiter est ubique & incomprehensibiliter ideo nusquam est localiter

De inscriptibilitate & ubiuitate dei

Ubiq[ue] est deus & t[ame]n nusquam est quia nec abest ulli
 loco nec ullo capite loco. Primo videndum est quid
 est deum esse alicui vel ubiq[ue]. Dicunt aliqui quod deum
 esse ubiq[ue] dicit respectum p[er]tinentis ad vniuersum sicut
 omnis creatura est alicubi per respectum virtutis ad partem vni
 uersi. Sed contra hoc quia deus est realiter ubiq[ue] & t[ame]n nul
 lum respectum realem habet formaliter ad creaturam in se. Ideo
 dicunt alij quod deus est ubiq[ue] per negationem distancie a qualib[et]
 creatura. Sed illud non sufficit quia eodem modo posset dici
 quod vniuersum esset ubiq[ue] per indistanciam cum nullam possit habere
 distanciam positiuam. Unde videtur esse dicendum secundum doctorem acut[um]
 quod deus est ubiq[ue] per hoc quod terminat respectum presentis
 totius vniuersi ad se quia quicquid conuenit deo ex tempore con
 uenit ei ex eo quod terminat respectum creature per suum obiectum sicut
 esse creatoris. Vnde quatuor modis possumus inuestigare de
 um esse ubiq[ue]. Primo per viam imensitatis quia sicut deus

est immensus intensiue ita extēsiue | cū ex vno sequat̄ aliud | ex
eo q̄ substantiā spūalis quāto est p̄fectior | tanto pōt sibi locū
ampliores de terminare. **C**onfirmat̄. qz sicut diuina eternitas
est infimta itēsiue ita extēsiue vt necessario omni tpe existat
sic in p̄posito dei immensitas ip̄m p̄bat fore in omni loco.

Preterea arguit̄. qz omnis limitatio dicit̄ imp̄fectiōez sicut
et finēitas | s̄ si deus esset t̄m̄ alicubi et non vbiqz | esset localiter
situs vel situatus | sicut et creatura | quēadmodū si possēt esse q̄n̄
qz et non semp̄ | tūc esset limitat̄ fm̄ duratiōem. **D**e^o nūq̄
est. quia licz deus trāscendat omēm habitudinem ad locum et
ad tempus | t̄m̄ est p̄ns omni tempore : et ideo si cedit̄ esse sem
per. ita videt̄ et esse vbiqz. **P**reterea. deus est quo nihil ma
ius excogitari pōt. que est diffinitio. xxiii p̄horū et. xxiiii. do
ctorum. Si autē est determinat̄ ad p̄tem aliquā vniuersi | tūc
non esset localiter | quomō nihil maius cogitari possēt : cum t̄m̄
possim⁹ cogitare aliquid maius localit̄ | sicut totū vniuersum
et sic concludit̄ deū esse in infinitis locis | et in infinitū posse cre
are. **S**ecundo modo possim⁹ inuestigare deū esse vbiqz p̄ viā
causalitatis effectiue : et sic. Quia omne agens oportet esse suo
patientī approximātū | sed deus vbiqz agit imēdiate | ergo vbi
qz est. **I**sta t̄m̄ ratio non videtur quincere. quia forte creditum
est deū agere imēdiate in actione naturalis agentis | tum quia
agens quāto est fortius tanto agit in magis distans. tum quia
videmus agentia sensibilia agere vbi non sunt p̄incipia p̄ se :
sicut sol gignit in terram. tum quia agentia p̄hica agunt per
contactum | et ideo acquirunt approximationez ad passum : sed
deus per talez contactum non potest agere. ideo ista ratio non
sufficit declarare p̄positum. quoniam si deus esset determ
nate in celo simpliciter | possēt influere inferioribus et superiori
bus | sicut sol in suo circulo positus. **I**ntelligendum tamen. q̄
deus non agit per influentiā corporalem | sed per voluntatem
t̄m̄ | et ergo sicut voluntas attingit extrema per suum velle | sic et
media in potentia : et sic videtur q̄ non necessario et naturali
ter deus p̄ius agat in media q̄ in vltima sicut agens p̄hicu
cuius virtus est alicubi sita | et ideo naturalit̄ sic influit vt sol.

Aliqui dicunt q̄ deus sic fit abstractus ab omni loco vt vere fit nusq̄ | et per dñs non vbiq̄ | et ergo videt̄ aliquib⁹ q̄ agat per indistanciam qz qd̄ nusq̄ est a nullo distat: cū distancā p̄ supponit vbi zc. **T**ercio modo deū esse vbiq̄ et tñ m aliquo determinato loco | deducit̄ ex ei⁹ vnitatē | q̄ si ñ esset vbiq̄ pot̄ set in omnia de loco ad locū transferēdo se de vna mundi parte ad aliā | et sic esset localit̄ mutat⁹ | q̄ aut̄ posset esse in aliquo loco sicut in isto . pbat̄ . qz qñ mūdum creauit potuit sibi determnare partē quā voluit | cū vna magis q̄ alia non repugnet | sed ipse pot̄ de facto in omni eo qd̄ sibi non repugnat | tūc qz si ita esset determinatus ad vnū locū | q̄ non ad alium p̄ntialiter adesse videt̄ iclusus . Vñ simplices ymagināt̄ q̄ de⁹ sit in celo determinate | et in terra sine loci mutacōe . qz sicut deus de non creati fit creator | et de non dño dñs fit per solū nouum regimen creature ad ip̄m . Ita posset fieri de non p̄nte alicubi p̄ sens | per solū regimē p̄ntialitatis creature talis ad deū | quod creature imprimet̄ sicut mouens imprimt mobili ip̄m vbi .

Quarto vbiq̄uitas dei pot̄ ostendi sic vt quidā dicūt | q̄ om̄is creatura habet necessariā p̄ntialitatē ad deū | sicut et coexistētia duratiōis | et ideo cū deus sit alicubi : per respectū p̄ntialitatis creature ad ip̄m : et om̄is creatura sit ei necesario p̄ns : erit vbiq̄ necessario . sed quia necessitas istius creature non est nota | ideo confirmant quadrupliciter . **P**rimo . quia si deus creasset vnā solam stellam : et omnia annihilasset preter ip̄as : eā posset mouere ppendicalit̄ sicut circularit̄ . quia omnia preter polos essent annihilata : ip̄is non motis : nō essent coniuncti : et tamen possent iungi | & tamen talis motus ñ posset acquirere aliquod vbi . nisi in habitudine ad deum . cū omnia alia essent destructa . **S**ecundo sic . Deus posset mouere totum vniuersum recte sicut in circulum . si em̄ faceret tres mundos iunctos . & inter medium annihilaret . posset alios duos coniungere . & sic quemlibet mouere . sed motus vniuersi non potest esse ad aliquos vbi nisi per respectum ad deum . cū preter vniuersum nihil sit nisi deus .

Tercio sic . quia quiescētē vno corpore vt terra in vniuerso

deus posset facere omnia alia simul mouere| & facere q̄ hābe-
rent aliquā ad ip̄m diffinitionem| aut ordinem localem in pri-
mo ente| vbi prius| & non in habitudine ad aliquam creaturā
Quarto| quia omnia que sunt in vniuerso| sunt mobilia locali-
ter in habitudine quam habent ad aliquod mobile localit̄| sed
quicquid est in vniuerso| est mobile localiter preter deū| ergo
oīa sūt localit̄ mobilia p̄ respectū p̄ncialitatis ad ip̄m. ¶ Pro
maiore p̄dictorū declaracōe notandū ē fm̄ sn̄iam doctoris san-
cti| q̄ cū loc⁹ sit res quedā corporalis| esse aliquid in loco po-
test intelligi dupliciter| vel per modū aliarū rerū sicut aliqd̄ di-
citur esse in alijs rebus quo cūq; modo| sicut accidētia loci sunt in
loco| vel p̄ modū p̄rium loci sicut locata sūt in loco. ¶ Vtroq;
aut̄ modo scdm̄ aliquid deus ē in omni loco| quod ē esse vbiq;
primo quidē sic ē in omib; rebus| vt dans eis esse & virtutē et
opacōm| sic enī est deus in omni loco vt dans eis esse & virtu-
tem locatiuā. ¶ Secūdo modo locata sunt in loco m̄q̄tum replēt
locū| & de⁹ omnē locū replet vt p̄pheta ieremas asserit. xxiiij.
ca. d. celū & terrā ego implebo| nō sicut corp⁹| corp⁹ enī dicit̄
replere locū m̄q̄tū nō cōpatit̄ aliquod corpus secum| sed per
hoc q̄ deus est in aliquo loco| nō excludūtur alia| ita q̄ nō sit
ibi| ymmo p̄ hoc replet omnia loca| q̄ dat esse omib; locatis
que replent loca corporaliter. ¶ Etiam incorporea| vt dicit bo-
ecius in libro de ebdo madibus. non sunt in loco scilicet per cō-
tactum quātitatis dimensiuē sicut corpora| sed per contactum
virtutis. ¶ Est siquidem de⁹ in re aliqua adhuc dupliciter| vno
modo per modum cause agentis| & sic est in omib; rebus cau-
satis ab ip̄o. ¶ Alio modo sicut obiectum operationis est in ope-
rante| quod proprium est in operationibus anime| secūdem q̄
cognitum est in cognoscente| & desideratum in desiderante.
¶ Hoc ergo secundo modo de⁹ specialiter est in rationali creatu-
ra| que cognoscit & diligit illū actu vel habitu| illo modo de⁹
dicitur esse in sanctis per gratiam. ¶ Est ergo de⁹ in omib; re-
bus corporalibus & spiritualibus per suam potentiam m̄q̄tū
omnia visibilia et inuisibilia eius potestate subduntur| et hoc
est contra manicheos. ¶ Est & in omnibus per suam presencā.

& prouidenciam in q̄ptū omnia nuda & aperta sunt oculis eius
 .i. oia inferiora & superiora ī ei⁹ p̄spectu sūt | c̄tra illos phos
 qui .iob. xxij. dixerūt errādo . Deus circa cardines celi versatur
 nec n̄ra desiderat | quoz falsa opimo super⁹ reprobata est | ī q̄r
 to articulo vbi disputatū est contra auerroim cōmentatorē | te
 nentē q̄ de⁹ nō cognoscit particularia & singularia p̄t̄ eoz
 vilitatē . Est tercio de⁹ in omnib⁹ per essenciā in q̄ptū adest oī
 bus vt causa essēdi | nō t̄n q̄ sit de essenciā rerū | sed vt dictū
 est . Ex quib⁹ omnib⁹ cōcluditur | q̄ esse vbiq̄ | primo & per
 se | soli deo cōuenit | & est proprium d̄i | dicit̄ primo | quia licet
 totū vniuersum qd̄ est quoddam corpus perfectū (vt dicitur ī
 primo celi) sit vbiq̄ | quia extra ip̄m nullus loc⁹ est | t̄n hoc nō
 est primo vbiq̄ . quia non totū est in vno loco . sed sc̄dm par
 tes . Nec iterū per se . quia si ponerent̄ aliqua alia loca per cre
 acōz . tunc nō esset vniuersum in illis . Eodem modo dicat̄ . q̄
 si esset aliqd̄ corpus infinitum esset vbiq̄ . sed sc̄dm suas par
 tes . dicit̄ per se . quia numer⁹ est in numeratis . s̄ totū vniuers
 ū est cōstitutū in aliq̄ numero . ergo numer⁹ qui ē in toto vni
 uerso ita est vbiq̄ . Ibi dicat̄ numer⁹ cū sit accidēs n̄ est p̄ se
 s̄ per accidens in loco . nec est tot⁹ in q̄libz numeratoz s̄ sc̄dm
 partē . & sic nō sequit̄ . q̄ primo & p̄ se numer⁹ sit vbiq̄ . Si
 milt̄ r̄ndet̄ ad obiectioēz huiusmodi . Aīa hūana ē tota ī toto
 & in q̄libz ei⁹ pte . ponat̄ casus . si nō esset in mūdo nisi vnum
 aīal . aīa eius esset vbiq̄ . verū est per accidens . sed non primo
 Et de vniuersali & materia prima possēt dici . q̄ eciam sunt
 vbiq̄ . sed non secūdm idem esse . Ergo per se esse vbiq̄ cōue
 nit alicui . q̄n tale est . q̄ qualibet p̄ficōe facta . sequitur illud
 esse vbiq̄ . & hoc p̄rie conuenit deo . quia quotcūqz loca pos
 nantur per creacōem alterius mūdi . eciam si ponerentur infini
 ta . preter ista que sunt . oportet in omnibus esse deum . quia
 nichil potest esse nisi per ipsum . & ideo oportet quod in quo
 libet loco sit deus . nō s̄m partem sed s̄m seipsum totū primo
 & per se **Q**uidam simplices & curiosi querūt vbi deus fue
 rit prius quam mundus esset . Dicimus q̄ deus est vbiq̄ non
 vt indigeat rebus quod in eis sit sed potius res sui indigeant

vt per eum subsistant. Deus em̄ añ mundi cōstitutioēz fuit vbi
nūc ē: vicēz ī seipō. quōz ip̄e sibi sufficit. Vñ egregi⁹ vñficator.
Dic vbi tunc esset cum preter eum nihil esset.
Tunc vbi nunc in se: quoniam sibi sufficit ipse.

De simplicitate dei et q̄ deus non est corporeus.

Deus simplex ē et non cōpositus. qz in deo idē est qd̄
est: et quo ē. Nempe qd̄ deus hēt et qd̄ est: semper et
vno modo est. vt n̄ aliud et aliud. alibi et alibi. modo
et mō inueniat̄ in dei simplicitate. In anglo vero et aīa ratio
nali dr̄nt. qd̄ est et quo est. et ideo ibi ē q̄dam alteritas et cō-
positio. scz actus et potētie. licz ibi non sit dimensio quātitat̄is.
Deus non est corp⁹ s̄m doctorē sanctū. qz deus est sp̄s. p̄-
batur sic. nullū corpus mouet nisi motū. vt ptz deducēdo p̄ sin-
gula. ostensū aut̄ est supra. qz deus est p̄mū mouens immobi-
le. igit̄. Secūdo sic. Omne corp⁹ ē in potentia. qz cōtinuū. inq̄-
tum hui⁹mōi est diuisibile. deus aut̄ est id qd̄ p̄mū ens neces-
se est simplicit̄ esse in actu. et nullo modo in potētia. impossi-
bile est ergo deū esse corpus. Tercio sic. deus ē id qd̄ est nobi-
lissimum in entib⁹. vt ex dictis ptz. **I**mpossibile ē autē aliqd̄
corpus esse nobili⁹ in entib⁹. qz corpus aut̄ ē viuū aut̄ non vi-
uum. Corpus autē viuū nobili⁹ esse corpe non viuo maifestū
est. corpus autē n̄ viuū n̄ viuūt inq̄tū corpus. qz sic omne cor-
pus viueret. oportz ergo qz viuat p̄ aliqd̄ aliud. sicut corpus
nostz viuūt p̄ aīam. Illud aut̄ p̄ quod viuūt corpus est nobili-
us q̄ corpus. impossibile est ergo deū esse corpus. **I**n deo
non est cōpositio materie et forme. probatur sic. Omne compo-
situm ex materia et forma est corpus. quātitas em̄ dimensiuā ē
que primo inheret materie. sed deus non est corpus vt osten-
sum est. ergo deus non est cōpositus ex materia et forma.
Secundo sic. Impossibile est in deo esse materiam. quia ma-
teria est id quod est in potentia. sed deus est purus actus vt
probatum est supra: non habens aliquid de potentialitate.
vnde impossibile est qz deus sit cōpositus ex materia et for-
ma. **P**reterea. quia omne cōpositum ex materia et forma

est perfectum et bonū p suam formā | vñ oportet q sit bonū p
 p̄ticipatiōē | s̄m q materia p̄ticipat formā. **P**rimū aut̄ ens qd̄
 ē bonū et optimū qd̄ de⁹ ē | nō est bonū p p̄ticipatiōz | qz bonū
 p cēnciam ē p̄us bono p p̄ticipatiōz. **V**ñ ptz q de⁹ n̄ est cōposi-
 tus. **P**reterea qz vnūqd̄qz agēs agit p suā formā. **V**ñ s̄m qd̄
 aliqd̄ se hēt ad formā | sic se hēt ad hoc q sit agēs | qd̄ ergo pri-
 mum est et p se agens | oportet q sit primo et per se forma. **d**e-
 us autēz est primū agens | cū sit prima causa efficiens : vt ostē-
 sum est : est ergo per essēnciam suam forma | et non compositus
 ex materia et forma. **P**reterea ex sententia doctoris sancti
 deum esse oīno simplicē multiplici pōt p̄bari. **P**rimo sic. **I**n
 deo nō est cōpositiō | nec quātitatiuaz p̄tium. qz corp⁹ nō est
 nec p̄tium integraliū vt in domo | nec p̄tium potencialiū vt
 in anima | nec generis et d̄rārum vt in specie. qz nō est in gene-
 re potenciali vt species | ex eo q non habet genus et diffē-
 rentias : nec est diffinitio illius | nec demonstratio. **N**ec est in
 deo compositio materie et forme : vt in corporibus : nec co-
 seruatiōis v̄mtas vt in numero. **N**ec quod est et quo est vt
 in angelo. **N**ec compositio subiecti et accidentis vt in indiui-
 duo : neqz in deo est aliud natura & suppositum | neqz aliud
 natura et esse. quia deus est suum esse et sua essēncia : et deus
 est idem quod sua natura et essēncia. **I**n compositis autem dif-
 ferunt natura et suppositum. vt homo et humanitas. **N**ec cō-
 positio corporee substantie nec incorporee. vt in homine | ergo
 manifestum est. q deus nullo modo est compositus | sed omni-
 no simplex. **S**ecundo sic. **O**mne compositum est posteri⁹
 suis componentibus et dependens ex eis. deus autēz est primū
 ens | et cum nec primo sit quicqz prius. oportet deum qui pri-
 mum est principium non esse cōpositū. **T**ercio sic. **N**ullū cō-
 positum et totū suū esse. deus igit̄ cum sit suum esse | non erit
 compositū. **Q**uarto sic. **O**mne cōpositum causam habet | que em̄
 s̄m se diuersa sunt | non conueniunt in vnum | nisi p aliquā cau-
 sam adiuuantem ipsā | deus aut̄ non habet causāz | cum sit pri-
 ma causa efficiens. **Q**uinto sic. quia in omni cōposito oportz
 esse potentiam et actum | quod in deo non est | cū sit act⁹ purus

p̄. p̄. xij. methaphisice| quia partium vel vna ē act⁹ alter
 rius| vel saltem oēs ptes sūt in potētia respectu toti⁹. ¶ Sex
 to. qz esse ɔpositum est aliquid qđ non ɔuenit alicui suaz par
 tium| et quidē in totis dissimiliū ptium manifestū est. nulla em̄
 partū homis est homol neqz aliq ptium pedis est pes. Etiam
 licet pars aque est aqua| vbi aliquid dicit̄ de toto et pte| tñ si
 tota aqua est bicubita| non sequit̄ qđ ps ei⁹ sit| sic ergo in cō
 posito est aliquid qđ nō est ipm. vñ cum de⁹ sit sua forma| vñ
 potius suū esse| nullo mō pōt esse cōpositus. ¶ In deo non sūt
 accidētia. pbat̄ ex scriptis beati thome. Omē accidēs ē in sub
 iecto| deus aut̄ non pōt eē subiectū| qz forma simplex subiectū
 esse non p̄t. vt ait boeci⁹ et gilbert⁹. vi. p̄ncipioꝝ| ergo in deo
 non potest esse accidēs. ¶ Preterea oē qđ est p se ē prius eo
 qđ est p accidēs. Vnde cū deus sit simplicit̄ primū ens nihil ī
 eo potest esse p accidēs| s̄ neqz accidētia p se in eo esse possūt| si
 cut risibile ē p se accidēs homis. qz hui⁹ modi accidētia causan
 tur ex p̄ncipis subiecti. In deo aut̄ nihil pōt esse causatū: cum
 sit cā p̄ma et cā oīm. ego ī deo nō ē accidēs. ¶ Preterea si acci
 dētia essent ī deo| tūc eēt ɔposit⁹ ex ptib⁹ scz ex substācia et ac
 cidente: p dñs impfct⁹. cū accidētia pficiūt subiectū suum ic̄.
 ¶ Preterea s̄m alanū cū de⁹ simplicissim⁹ sit in sua vera natū
 ra: non p̄t esse capax pprietatū et formarū accidentalium. qz cā
 sup̄ma neqz cōponit̄ alicui neqz ipam aliq cōposuerūt: alias
 non esset prima cā. Primū añs p̄batur. qz accidēs est pprietas
 que per subiectū existit. et duplex inuenitur pprietas. scilicet
 substancialis: q̄ ɔponitur subiecte materie ad complendā sub
 stanciam. Alia est pprietas accidentalis: que ē aduenticia
 nature: neutra potest esse in deo. quare p̄positum.

De perfectione dei.

Deus est p̄fectissimū ens. cui⁹ ratio est. Nam sicut nar
 rat p̄hs in. xi methaphisice qđ quidaz antiqui p̄hi scz
 pythagoras et leucippus non attribuunt optimū &
 p̄fectissimū p̄mo p̄ncipio. cāz reddūt. qz veteres p̄hantes cō
 siderauerūt p̄ncipiū materiale tñ. p̄mum autē p̄ncipiū mate

riale imperfectissimū est. cum em̄ materia inq̄tum huius sit in potēcia. oportet q̄ primū p̄ncipiū materiale sit maxime in potēcia. et ita maxime imperfectū. de9 aut̄ ponit̄ primū p̄ncipiū nō materiale. s̄ in genere cause efficiētis. & hoc oportz esse p̄fectissimū. sicut em̄ materia inq̄tū hui9 ē in potēcia. ita agēs inq̄tū hui9 ē in actu. Vñ primū p̄ncipiū actiuū oportz maxime in actu esse. et p̄ cōs maxime p̄fectū. s̄m hoc em̄ dicit̄ ali quid eē p̄fectū qd̄ ē in actu. Mā p̄fectū dicit̄ cui nichil deest s̄m modū sue p̄fectiōis. **P**reterea ī deo sūt oēs p̄fectiōes rerū. Mā s̄m sanctū dyomisii p̄him. v. ca. de di. no. De9 ī sua ex istēcia oīa p̄habet. vñ & dicit̄ vniuersalit̄ p̄fect9. qa nō deest ei aliq̄ nobilitas q̄ muenit̄ in aliquo genere. vt ait cōmēta tor in quinto methaphisice. Et hoc quid̄ ex duobz considerari potest. primo quid̄ per hoc. q̄ quicquid̄ ē p̄fectiōis ī effectu oportz mueniri ī causa effectiua. vel s̄m eandē racōz si sit agēs vniuocū. vt homo generat hoīez. vl̄ eminentiori mō si sit agēs equiuocū. sicut in sole est similitudo eoz q̄ generatur per virtutē solis. Quāifestū est aut̄ q̄ effect9 p̄existit virtute in causa agente. p̄existere aut̄ in virtute cause agentis. nō est p̄existere imperfectiori modo sed p̄fectiori. licet p̄existere ī potēcia cause materialis. sit p̄existere īperfectiori modo. eo q̄ materia inq̄tū hui9 est imperfecta. agēs inq̄tū hui9 est p̄fectū. Cū ergo de9 sit prima causa effectiua rerū. oportet oīm rerū p̄fectiōs p̄existere in deo. s̄m eminentiore modū. Secundo vero ptz ex hoc. q̄ de9 est ip̄m esse p̄ se subsistens. ex quo oportz q̄ totaz essendi p̄fectionē in se cōtineat. Vñ cū ita sit q̄ de9 sit ip̄m eē subsistens. nichil de p̄fectione essendi ei potest deesse. omniū aut̄ p̄fectiōes pertinet̄ ad p̄fectionē essendi. s̄m hoc em̄ ali qualit̄ p̄fecta sūt. eo q̄ aliquo modo esse habet. vñ sequitur q̄ nulli9 rei p̄fectio deo desit. Mā quēadmodū sol sensibilū substācias & qualitates multas & diuersas. ip̄e vno existēs vniiformiter lucendo in seip̄o vniiformiter p̄accepit. multomagis in causa omnium necesse est p̄existere omnia s̄d̄m naturalem imtationem. & sic que sunt diuersa & opposita in seip̄s. ī deo p̄existūt vt vnū absqz detrimēto simplicitatis ip̄i9

per hoc soluitur argumentum tale. Non omnes rerum perfecti-
ones sunt in deo | nam opposita non possunt esse in eodem | sed
perfectiones rerum sunt opposite. Vnaqueq; em̄ species perfici-
tur per suam differentiam specificam | differentie aut̄ quibus
diuidit̄ genus | & constituuntur species sunt opposite | ergo etc.
Etiam deus est simplex | & perfectiones rerum sunt multe &
diuerse | ergo non possunt esse in deo

De excellencia dei

Diuine dignitatis excellencia tāta est | q̄ mēs de deo
cogitans deficit cum sit incōprehēibilis | sensus eū
non percipit cum sit inuisibilis. Lingua ip̄m nō ex-
plicat cum sit ineffabilis | tempus eum nō mensurat
cum sit interminabilis | locus eum nō capit cum sit incircum-
scriptibilis | scriptura ip̄m non digne effatur nec describit cum
sit inestimabilis | virtus eum non attingit cum sit inaccessible
Desideria & vota transgreditur cum sit incompatibilis. Et bre-
uiter omnis creatura ad deum comparata defectum habet | qa
finiti ad infinitum nulla ē comparatio aut proportio. Ex quo
patet | q̄ diuina excellencia nullo eget | quia ip̄e sibi sufficiens
bonum est | non em̄ corpore indiget vt sit | nec loco vt sit alicu-
bi | nec tempore vt sit aliquñ | nec causa eget vt sit aliunde | nec
indiget forma vt materia | nec subiecto in quo subsistat. **P**re-
terea q̄ bona sunt excellencius in deo | q̄ in creatura | potest ra-
tio assignari | quia vt etiam predictum est | semper aliquid no-
bilius et prestancius est in causa q̄ in causato | patet in experi-
encia. Videmus em̄ q̄ aqua purior est in fonte q̄ in riuo. Ra-
dij quoq; solis lucidiores sunt in ipso sole q̄ in aere | & dulce
do maior est in mellico siue cera q̄ in vase liquata. Vnde si in
creatura est potencia | in deo est summa potencia | si sapiencia
tunc in deo sūma sapiencia | si bonitas | tunc sūma bonitas etc.
ergo huiusmodi attributa & dignitates & perfectiōes | de deo
dicuntur in superlatiuo gradu | p̄ter quod dicitur deus poten-
tissimus. optimus. sapientissimus. pulcherrim⁹. iustissim⁹. mi-
sericordissimus. fidelissim⁹. altissim⁹. p̄fectissim⁹. veracissim⁹

ditissimus. amantissimus. beatissimus. sanctissimus. ¶ Pretere
 rea sunt & alia que diuine maiestati conueniunt & nulli alij cre
 ature. ex quibus sue excellencie dignitas apparet scilicet esse
 omnipotentissimum vel omnipotentem. omni bonum. omnisci
 entem. quia cognoscit omnia presenciam preterita & futura. &
 omnia singularia simul acta. Solus cognoscat ea que sunt sub
 libero arbitrio. & cogitationes hominum solus cognoscit.
 Item ad deum solum pertinet ubiq; presentem esse. de nichilo
 res creare. in instanti operari. in operatione quietum esse. mira
 cula facere ex propria auctoritate. facere de qualibet creatura
 quicquid velit. voluntatem hominis cogere & mutare. & in
 ictu oculi mortuos suscitare. essencie anime illabi. peccata di
 mittere. gratiam infundere. in igne perpetuo corp? cōseruare.

De summa & perfecta dei bonitate.

Deus & trinitas psonarum est summum bonum. qd
 purgatissimis mentibus cernitur. Vnde deus est su
 mum bonum simpliciter. & non solum in aliquo ge
 nere vel ordme rerum. sic enim bonum deo attribui
 tur. in q̄tum omnes perfectiones desiderate effluunt ab eo si
 cut causa. non autem emanant ab eo sicut ab agente vniuo
 vt dictum est. sed sicut ab agente quod non cōuenit cum suis
 effectibus. neq; in ratione speciei. neq; in ratione generis. simi
 litudo autem effectus in causa quidem vniuoca inuenitur vni
 formiter. in causa autem equiuoca inuenitur excellētius. sicut
 calor excellentiori modo est in sole q̄ in igne. Sic ergo oportet
 cum bonum sit in deo sicut in prima causa omnium nō vni
 uoca. & q̄ sit in eo excellentissimo modo. & propter hoc dicitur
 summum bonum. Vnde bonum precipue conuenit deo. bo
 num enim aliquid est scdm quod est appetibile. vnumquodq;
 enim appetit suam perfectionem. perfectio autem & forma ef
 fectus est quedam similitudo agentis. cū omne agens agat si
 bi simile. vnde ipm agens est appetibile & habet racōez boni.
 hoc em̄ est quod de ipō appetitur. vt ei? similitudo p̄cipetur.

Cum igitur deus sit prima causa effectiua omnium manifestum est quod sibi appetit ratio boni et appetibilis. Est enim bonum quod omnia appetunt primo ethicorum. & sic bonum ratione finis importat & presupponit rationem cause efficientis: & rationem cause formalis. Item bonum est ex quo omnia subsistunt & sunt. ideo bonum est diffusiuum sui ipsius esse. ut dicit dyonysius de di. no. ca. iiii. | eo modo quod finis dicitur mouere efficientem causarum. sic ergo bonum respicit appetitum & pertinet ad rationem cause formalis & pulchrum respicit unam cognoscitiuam. pulchra enim dicuntur que visu placet. unde pulchritudo in debita proportionem consistit. sensus enim delectatur in rebus bene proportionatis. Est ergo solus deus bonus per suam essentiam cuius soli esse est suum esse & sua essentia: cui non adueniunt aliqua accidentia. omnia alia a deo sunt bona accidenter per participationem.

Quintus articulus. In deo non est sexus nec genus ex femina.

Deus non est ex coniunctione generatus et sine femina generatur. **M**LATO in thimo dixit dei maiestatem tantam esse ut eam neque mente concipere neque uerbis enarrare quisquam possit ob nimiam et inestimabilem potestatem. **S**TIBILLIA erithrea: non potest ex femoribus uiri uel seminibus uulueque et matrice deus formatus esse. **S**ENECA homo acutus in exhortationibus sic ait. Sibille uaticinio appellatusque oraculo instructus ipsum deum non factum nec creatum sed ultro natum et germinatum sine matre ex se ortum. **M**ERCURIUS trimegistus sic phatus est. Deus est cuius origo non est aliunde nec enim ab ullo potest esse generatus qui ipse uniuersa generauerit. Quod si uerum est sicuti est apparz iuxta sententiam lactancij li. i. hercule appellum mercurium iouem non esse deos sed homines fuisse qui sunt ex duobus sexibus nati. Quid est a deo tam remotum quam corpus quod ipse ad propagandum sobolem mortalibus tribuit. Et quidem sine subiecto corporali nullum potest esse mortale. **D**ij ergo si sint immortales et eterni quid opus est sexus cum successione non egeant qui semper sunt futuri nam profecto in omnibus ceterisque animalibus diuersitas sexus & coitus nullam habet generationis rationem aliam nisi ut omnia genera uiuentium quam sunt additione

mortalitatis obitura: mutua possunt successione seruari | deo au-
tem qui est sempiternus | neq; alter sexus neq; successio neces-
saria est. **N**empe si enim quibusdam animalibus minutis id
prestitit deus: vt e folijs natos | e suauibus herbis ore legantur
Cur existimet aliquis | tam cecus | tam excors | nō multū a brutis
differens | ipm deum nisi ex permixtione sexus alterius non
posse generare. **D**iceret quis ex pagans | vt habeat mini-
stros in quos potest deus dominari | et filios quos oportet ge-
nerare et amare: sexu opus est femineo. **D**eus dico cū sit om-
nipotens vt supra probatum est: sine vsu et opere femine pos-
sit filios procreare.

Unde euenit qd homines dii vel diuī reputati sunt.

Tillos quos imperiti et insipientes tanq̄ deos et nuncupant &
adorant: nemo est tam inconsideratus qui non intelligat fuis-
se mortales. **Q**uomodo ergo inquiet sarracenus. **D**i crediti
sunt. **A**mirum quia reges maximi et potentissimi fuerunt
ob merita virtutum suarum ac munerum: et artium repta-
rum | cum cari fuissent his quibus imperauerunt | in memoriaz
sunt consecrati et pro dñs venerati. **H**ERCULES ob vir-
tutem scilicet fortitudinem clarissimus | gētēs apud africanas
inter deos habetur. hic tamen orbem stupris inquinat | cum
esset adulterio genitus. **E**t quanq̄ apum | leonemq; superauit |
aues rapacissimas sagittis deiecit | troyaz expugnauit | equos
feroces cum domino interfecit | quid tam magnificum? | tamen
illa fragilia et mortalia fuerunt. **N**ulla enim tanta est vis que
non ferro aut frangi viribus et debilitari potest. **A**minū vince-
re | iracundiam cohibere | luxuriam et libidinem superare | fortissi-
mi est. que ille scilicet Hector nec fecit nec potuit | hoc qui faciat
non ego eum cum summis viris comparo | sed similitū deo
iudico. **E**x quo fit | vt ille solus vir fortis debeat iudicari | qui
temperans moderatusq; et iustus est. **P**reterea si quis sapiēs
cogitet que dei sunt opa iam hec omnia predicta. **H**ercules fa-
cta q̄ mirant̄ homines stolidi et ineptissimi | ridicula iudicabit.
Nam illud quidē nemo negabit. **H**erculez impudice mulieris

omphale|que illum vestibus indutum suis|sedere ad pedes suos
os iubebat|hec faciebat detestabilis turpitudine & voluptas.
Lucill⁹ illa nariavit|& lucan⁹|qui dys & hominibus non peper-
cit. Hic hercules furore ac infama percussus|sororem suam cum libe-
ris interemit|hunc homines insensati deum putant|colunt & sa-
crificans placant. **P**reterea. Iupiter qui optimus maximusque om-
nium deorum nominatur|patrem suum scilicet saturnum a regno expulit ac
fugavit|hic neque virginibus|neque maritatis unquam pepercit|vitam
suam in stupris|adulteriisque consumpsit. Illud vero summe im-
pietatis ac sceleris|quod regium puerum rapuit ad stuprum. Pa-
rum enim videbatur si in expugnanda mulierum castitate maculo-
sus esset|& turpis|nisi etiam sexui suo faceret iniuriam|hoc est ve-
rum adulterium|homines qui talia facientes sceleratissimos vo-
camus ac perditos|omnibusque penis dignissimos iudicamus.
At vero illi maximo ioui eadem fuit & soror et coniux. Quinque
deus maximus certe & optimus nomen est|quod nomen incestus & cor-
ruptoribus abest. Qui enim virtutis est expertus|qui cupiditate ac
libidinibus malis vincitur|hic mortis subiectus est sempiternae.
Preterea regnare in celo iouem|& plutonem in inferno|neptunum
in mari|vulgus existimat. **I**d & doctis pariter & indoctis per-
suasum est|quod etiam simulacra & delubra demonstrant. Quo modo
autem potest deus videri aut cuius ortum infinita hominum milia fue-
runt|eorum scilicet qui saturno regnante vixerunt|& priores quam iupiter
vita sunt potius. Video alium deum regem fuisse primis temporibus
alium consequentibus & sic mutatum est regnum|divinum aut imperium
semper immutabile est|sed si mutabile est quod fieri non potest utique
semper mutabile est|potest ergo iupiter regnum suum amittere sicut
pater eius amisit. **P**reterea ad eius scilicet iouis patrem veniam
scilicet saturnum|qui ante regnavit|quid in eo fuit deo dignum. In pri-
mis illud quod aureum seculum narrat habuisse quod iusticia sub eo fu-
erit in terra. Ecce iustum regnum|pium seculum sibi ascribit. Sed non
potest esse summus deus|quia natura est|& video aliquid antiquus esse
eo|scilicet celum & terram & mare|deus autem debet esse fons & origo rerum
hoc necessarium est|quod celum condidit|terramque fundavit|ac elementa forma-
vit. sed saturnus ex his natura est|velud alius homo corporeus et mortal

Saturnus igitur homo fuit et rex terrenus | non origo | nec pri-
 mus deorum fuit | cum mater sua scilicet vesta ipsum genuisset
 & tytan frater eius erat . ac sorores habuit cererem & opem .
 ergo genitus est ex commixtione vtriusque sexus patris & ma-
 tris | qui etiam originem traxerunt ex hominibus . Quis ergo
 tam stultus et excors | vt censeat deum esse qui fugit vt impo-
 tens | qui pulsus est | qui latuit | testes sunt ennius & ouidius .
 in fastis . Qui enim fugit | aut vim aut mortem timeat | necesse
 est igitur ic . ¶ Sibilla increpat ydolatrias vanos . & preci-
 pue grecos . Grecia inquit | quid confidis in viros principes
 & rectores . cur inania bona mortuis offerri vis . hostias ydo-
 lis celebras | & ymmolas simulacris | quis tibi errorem in men-
 tem posuit | hoc perficere | relicto dei magno honore ¶ Prete-
 rea similibus persequi & redarguere plenius | vanam & super-
 sticiosam & mueteratam sectam gentilium | vt tandem homines
 suorum peniteat ac pudeat errorum . Duos nempe sexus arbi-
 tramur esse generandi causa | non tantummodo capiende alias
 cupidine voluptatis | nec deos credas exercere | que homunculos
 & facere & pati pudet | alias quotidie dy noui nascuntur | & sic
 mori eos necesse est | ergo etiam deorum innumerabilium plena sunt
 omnia ¶ Preterea quod a dys abest sexus femine & concubitus
 Ex duobus inquam sexibus alter fortior alter infirmior generatur | ro-
 bustiores enim mares | sunt femine imbecilliores | imbecillitas au-
 tem non cadit in deum | cum sit omnipotens & potentissimus & in-
 uictissimus | ergo nec femine sexus attribuendus est deo . Ait enim
 cicero libro de natura deorum | facilius dicere posse quid non sit
 quam quid sit deus | hoc est falsa se intelligere | vera nescire clarum
 est ¶ Preterea virtus corporalis que dicitur fortitudo precipue in
 hercule fuit qua creditur deorum societatem meruisse . Sed quis tam
 stultus et meptus vt corporis vires diuinum vel etiam humanum bonum
 iudicet | cum sint et maiores vires pecudibus attribuitur | scilicet leoni-
 bus vrsis & draconibus | & biduo morbo sepe fragantur | & in ip-
 sa senectute innuantur & corruant ¶ Preterea deos dici non pos-
 se ex singulari prudentia constat . Esculapius inuenit artem medi-
 cine & sibi attribuitur medicina corporum | propterea deus non est .

quia magis est | fruges | vites et corpora formare et creare quã cum
medicia lanare | aut quã fruges his fractis panem facere docuisse
aut vias lectas expressisse : vinum quoque fecisse : ut Iovis alias
bacho deus vini. ¶ Preterea de infelicium deorum miseria et erum
pnis istis perdidit filium. Ceres patitur : quia filia eius expulsa est. has
enim homines fuisse qui non intelligit pecudem se fatetur.

LACTANTIUS libro primo divinarum institutionum ca
pitulo .xxiii ait. Rudes ac simplices vita agrestes reges suos
deos ceperunt appellare | tum ob miraculum virtutis | tum in adulatio
nis potentie | tum ob beneficia quibus erant ad humanitatem dispositi
Itaque homines regum mortuorum : cum cari his fuissent simulacra fi
xerunt | ut haberet aliquis ex ymaginum solacium contemplatione
progressuque longius per amorem memoriam defunctorum colore.

¶ De luxuria deorum Quid loquar de abscentitate veneris omnibus
libidinis prostituitur | non deorum tamen sed et hominum. Hec ex Iove cu
pidinem | ex Anchise eneam | ex Marte hermionam. Que prima
sicut in historia continetur sacra | artem meretriciam in cypro in
stituit. ut mulieres vulgato corpore questum facerent. Quod ic
circo impavit : ne sola preter alias impudica et viros appetens
videretur. ¶ Preterea de flora meretrice in urbe romana existe
te. inde floralia dicuntur ludii celebrandi in die natali eius. Sed
ut pudende rei : dignitas quedam adderet | senatus finxit eam
esse deam florum | ut arbores & herbe prospere florescerent.
Flora igitur cum magnas opes ex arte meretricaria acquisivisset |
populum romanum scripsit heredem | certamque pecuniam reliquit :
cuius ex fenore annuo suus natalis dies celebretur | cum dedu
ctione ludorum quos floralia appellant. Quod quia flagitiosum
senatui videbatur ab ipso nomine argumentum sumi placuit. ut pu
denda res quadam honorificentia ornaretur & fucaretur | finxe
runt eam fore deam florum : seu que proficit floribus | ipsamque oport
ere placari. ut fruges cum vitibus bene florescerent.

¶ Articulus sextus. quod ydola Iovis. mercurij. martis. priapis
solis & lune : non sunt deus nec dii. igitur nec colenda.

Quid ergo maiestatis possunt habere simulacra q̄ fuerunt in homunculi potestate . vel ut fieret vel ut oīno non fieret . Idcirco apud oracium priapus qui dicitur deus ortorum ita loquitur .

Truncus olim eram ficulnus inutile lignum .
 Cum faber incertus stanneum faceret me priapum .
 Maluerit esse deum . deus ergo furum auumq̄ .
 Maxima formosus quis non tanto custode securus .

Fures tam stulti nunquid sunt ut priapi tegmen timeant .
 Aues q̄q̄ t̄rore abigi estimāt fl̄is et nigr̄imis simlacris **O** va na sup̄sticō **P**reterea quicq̄ ocul̄ mamb̄ q̄ subiectū ē . id vero q̄ fragile ē . ab omī rōe immortalitatis alienū ē . Frustra igitur homines simulacra . effigiesq̄ auro eboze ac gēmis . ornatas manuq̄ effectas excolūt | q̄si ex his reb̄ possint cape voluptatem . Has p̄terea effigies perseus saterc̄ repl̄cendēs deridēdo in satira ait **P**erseus nihil aliud dixit q̄ gr̄ades puppas non a puellis et v̄ginib̄ | q̄rū lusib̄ venia dari p̄t̄ | s̄ a barbatis homib̄ | asecratis in tēplis veneri donatas . Merito igitur stulticiā senū seneca deridet . Nō inquit bis pueri sum̄ ut vulgo dicit̄ . his ergo ludicris et ornatis a grandib̄ puppis | vngēta et thura et floz odores inferūt . his opimas gr̄ades et pingues hostias molant . quib̄ est quidē os | s̄ carēt officio dēdicum . his pepla et indumēta p̄ciosa | quib̄ vsus velamis null̄ est . his aux̄ et argentū asecrant que tam nō h̄nt et qui accipiunt et qui illi donarunt . Nec immerito ut sacre tradūt hystorie **O**yonisius sicilie tyrannus | post victoriā greca potit̄ de os tales astat̄ spoliauit et illufit **S**iquidē sacrilegia sua iocularibus etiam dictis p̄sequēbatur . Nam cum ioui olimpo aureum amictum detraxisset | laneum iussit imponi dicens . esta te graue est aurum | hyeme frigidum | laneum vero vtriq̄ temporū aptum . Idem auream barbam esculapio ydolo detrahēs incongruum et iniquum esse ait **C**um appollo pater eius imberbis adhuc esset ac leuis | p̄iorem filium q̄ patrem barbatus videri . Idem patheras exuias | et parua quedam sigilla que simulacrum protentis tenebantur manibus detrahebat

& accipere non auferre illa se dicebat. Stultum em̄ ait & m̄-
tum esse|nolle accipere ab hys vltro porrigentibus| a quibus
bona sibi homines precarentur. Nec ille fecit impune quia ex
post rex & victor fuit| quimetia felicitas solita secuta est eum.
Vixit em̄ ad senectutem regnūq; per manū filio tradidit. Nec
lactancius libro .ij. diuini .m̄sti. capitulo .xi.

¶ q̄ dy gentium se vmdicare non valent

Nunc interim quero cur illa tot & tāta sacrilegia| in
dyom̄si| dy nō vmdicauerunt| qui nō furtim s̄ palā
ludibrio deos habuit. Cur etiam sacris rebo ablati
p̄spere nauigauit. S; hic fortasse a platone didi-
cerat deos nichil esse. q̄ stelle nō sūt dy| lucilius stoye? p̄hus
sentit in stellis cōstātia. hanc tā in varis cursib;| in omī eterni
tate auemētia tpm. q̄ cū in siderib; videam? nō possum? ea ip̄-
sa nō in deoz numero reponē| p̄m̄hit paulo supra. Celestia ait
que mouent̄ volūtariē| nō m̄docte solū| verū etiā impie faciūt si
deos q̄ esse neget. Nos vero xp̄iani & vni? dei cultores| eq̄-
dē cōstāter negam?. Ac vos o p̄hy stoyci nō solū impios in
doctos verū etiā cecos & deliros fore pbam?. **¶** Quippe argu-
mentū stoycoz quo colligūt celestia deos esse qa certos & ra-
cōnales cursus habent. Cōtra ex hoc em̄ apparz astra deos nō
esse| eo q̄ exorbitare illis a p̄stitutis itinētib; nō licet. **¶** Ceterz
si stelle dy eēnt| huc aut illuc passim sine vlla necessitate fer-
rent̄| sicut aīantes in terra| quaz libere sūt volūtates. huc atq;
illuc vagant̄. & quocūq; mens duxerit eo fert̄. Nō est igitur
mot? astroz volūtari? s̄ necessari?. quia p̄stitutis a deo legib;
offic̄sq; deseruiūt. **¶** S; cū disputaret lucilius de cursib; s̄de
rum quos ex ip̄a rez aut tēpoz congruentia intelligebat non
esse motus fortuitos. existimabat esse voluntarios. & hos nō
fieri posse sine ratione mente & consilio. tanq̄ non possent tam
disposite. tam ordmate moueri. nisi sensus inesset illis. officy
sui sciens. **¶** Ad cuius rationem refellēdam. Respondeo. q̄ in
est sideribus ratio ad peragendos meatus suos apta. sed dei ē
illa ratio. qui & fecit & regit omnia. non tantummodo sidera

que mouentur. nān si deus solē stare uoluisset. perpetuū utiqz dies esset. Quā sollercā diuine potestatis in machinādis itinētibz astroz quia stoyci nō uidebāt. aīalia esse sidera putauerūt. tanq̄ pedibz sponteqz nō diuina racōe procederēt. **P**reterea **A**stria deū tā uarie moueri uoluit. ut nō mō lucis atz tenebrarū. i. diei & noctis mutue uicissitudīes fierēt. quibz quietis & laboris alterna spacia cōstarēt. s̄ etiā frigoris & caloris. ut diuersoz tempoz vis et tempestas generādis uel maturādis frugibus cōueniret. Que mō igitur in cōficiendis itinētibz cōstantiam suam seruant. **M**imirum. deus sapiētissimus uniuersi opifex & artifex sic illa disposuit. ut per spacia celi. diuina & admirabili racōe decurrent. ad efficiendum succedentiū sibi tempozū uarietates. **M**AZO prudētior pbis. sensit a deo lumina stellaz. ut horrozē tenebrarū depellerent cōstituta. in libro quī philomena dicitur breuiter comprehendit. hysqz tribz uersibz terminauit. Tot numero taliqz deū simulachra figura **I**mposuit celo. p̄ que atras spersa tenebras. **C**laraqz fumose uisit dare lumina nocti. **P**reterea. q̄ si fieri non potest ut stelle dy sint. ergo nec sol ac luna dy esse possunt. & quoniam astrozum lumina non ratione differunt. sed magnitudme & claritate. q̄ si dy non sunt. igitur nec celum quidem deus est. in quo omia illa continentur. **S**ic terra simili modo quam calcamus & colimus ad uiciū. deū non est. nec campi quidē nec mōtes dy sunt igit̄ nec tellus. **R**ursus. si aqua que seruit ammātibz ad usum bibendi & lauandi non est deus. ergo nec fontes quidē ex quibus aqua fluit. nec flumina quidē que de fontibz colliguntur. **S**i flumina quoqz dy non sunt. ergo & mare quod ex fluminibus constat deus haberi nō potest. q̄ si celum atqz terra ymmo mare (que mundi partes sunt) dy esse nō possunt. ergo nec mundus totus quidem deus est. quem idē ipsi stoyci. & amantem & sapientem esse contēdunt. & propterea deum esse. **M**undus nō est deus & soluūtur rationes stoycoz. **S**ic cū preterea argumentātur stoyci. fieri non posse. ut sensu careat quod sensibilia ex se generat. mundus autē generat homiez qui est sensu p̄ditus. ergo & ip̄m mundū sensibile esse necesse sit.

Item arguitur sic sine sensu esse non posse cuius pars habet sensum! sed qz homo sensibilis est. igit etiam mundus cuius pars homo est! sensu habere necesse est. ¶ Pro quorum solutione notandum est qd subiectiones false sunt! quibus stoici sua argumenta concludunt. qz neqz mundus generat hominem! neqz homo mundi pars est. Nam homines a principio deus idem fecit qui et mundum. Et non est pars mundi homo! sicut corporis membrorum. Potest enim mundus esse sine homine. sicut domus et urbs sunt partes mundi! domus unius habitaculum est hominis. urbs unius populi! mundus vero domicilium totius generis humani! et aliud est quod incolit! aliud quod incolitur. ¶ Dicit enim stoici non viderunt suorum argumentorum rationem! nam si mundi pars est homo: et sensibilis est mundus sicut homo! ergo qz mortalis est homo! et mortalis sit mundus necesse est. nec tamen mortalis! sed et omnibus morbis & passionibus subiectus. Et contra. si deus est mundus! et deus immortalis est tunc sequitur et partes utique eius immortales sunt: ergo & homo deus est! quia pars eius est ut dicunt stoici. Si homo deus est! ergo et iumenta et pecudes et cetera genera bestiarum et avium et piscium! quoniam et illa sentiunt eodem modo! et mundi partes sunt! ergo dii sunt! nam et hec animalia egypti colunt. Sed res eo pervenit: ut & ranæ & culices & formice esse dii videantur. quia et in ipsis inest sensus! et partes mundi sunt! ita qz semper argumenta ex falso petita! ineptos et absurdos habent exitus. ¶ Dicta stoicorum implicat iam illud quod repugnans et absurdum! qd cum ignes celestes et cetera mundi elementa deos esse affirmant. idem mundum ipsum deum dicunt. Quomodo potest ex multo deorum aceruo unus deus confici. Si astra dii sunt: mundus ergo non deus: sed domicilium deorum est. Si vero mundus deus est: ergo omnia illa que sunt in eo: non dii sunt sed dei membra: que sola dei nomen accipere non possunt: nec enim recte quidem dixerit membra hominis: multos homines esse. Sed tamen non est similis animalis et mundi. Animal enim sensibile! sic et membra eius! mundus vero sensu caret. ¶ Preterea ayunt stoici! mundus deorum et hominum communis est domus! sed domus constructa est et edificata

velud nauis · igit̄ mundus nec de⁹ est nec animans | animans
 enim non ̄struit̄ s̄ nascitur igit̄ ̄c̄. ¶ **Y**dolatre allegant pre-
 scriptionem & auctoritatē auozum suoz. Non semp̄ imitandū
 est auctoritati semozū q̄ ad peccata ydolatrie vel aliozū. Veni-
 qz apud ciceronē sicut dicit cotta: pontifex lucilio. A te em̄ o-
 p̄be rōem religionis accipe de beō maioribz aut̄ nr̄is etiā nll̄a
 ratione est credere. si credis | cur ergo inquiris ratioz? Ecce ra-
 tio docet n̄ esse veras religiones deozū. Quid facies? Maiores
 ne potius an rationē seq̄ris. Si rōm magis: discere te necesse
 est ab institutis & auctoritate maiorum Quomiam id solum re-
 ctum est quod ratio prescribit.

Septimus articulus q̄ tm̄ vnus deus celi est colendus |
 adorandus | amandus. Et de modo colendi.

ARISTOTILES primo libro de celo & mūdo
 dicit. Hoc numero ternario scz decimarū sacrificiorum
 & oblationū in sanctificacōe vt̄m̄ magnificando deū
 Vñ deo sacrificiū offerre est de dictamie legis nature. p̄bat̄ qz
 aristotiles. iij. ethi. capitulo de magnificētia dicit. q̄ magnifi-
 centia apud omēs attendit̄ in magms̄ sūptibz | & potissime in
 sūptibus qui sūt in sacrificijs dei. Item. v. ethi. distinguens
 de duplici iure scz naturali & positiuo dicit | q̄ de iure naturali
 est q̄ deo sacrificet̄ in generali | q̄ aut̄ deo p̄cise tantū vl̄ quā-
 tum | quid vl̄ q̄le sacrificetur. hoc est s̄m̄ eum de iure positiuo
 Hoc idem dicit ̄mentator exp̄sse ibidem. ¶ Preterea p̄batur
 etiam auctoritate p̄bi in libro int̄tulato secreta secretozū aris-
 totilis ad alexandzū magnū | quē etiam magistri theologie al-
 legāt | scz iohannes galensis in suo cōmumiloquio et alijs tra-
 ctatibus. Et egidius romanus de ordine heremitarū sancti au-
 gustini in libro de regimie principū. Et magister hugo de no-
 uo castro ī tercio suo sup̄ snias. in q̄ libro sic dicit aristo. Meli-
 us declinare futura mala possunt homines | quando ventura
 prenoscunt | predestinatozem̄ excelsū tunc implorare debe-
 rent | q̄ sua clementia ab eis futura mala auerteret: & aliter or-
 dinaret | non enim ita predestinauit deus | q̄ in aliquo sine po-
 tentie derogaret. possunt siquidē homines diuinam clementiaz

deprecari orationibus | deuotiōibz | precibus | ieiunijs | sacrificijs
seruicijs | elemosinis | & multis alijs bonis | de cōmissis veniam
implozantes | de reatibus penitentes. Et uerissimū est q̄ deus
omipotēs auertit ab eis quod trepidāt & formidāt hęc aristo
tiles **COVIOVS** libro primo de arte amādi dicit | flecti
tur irat⁹ uoce rogāte de⁹. Mercuri⁹ trimegisti⁹ ad asclepiū ait
Solū aīal hō duplex ē nā et int̄ cetera aīalia sol⁹ hō ex dupli
ci constat natura scz mortali & eterna. Et subdit mercuri⁹ | &
ei⁹ illa pars inquit simplex scz aīa habet diuine similitudinis
formā | hūanitas ergo semper memor nature & origina sue | m
diuinitatis imitacōe pseuerat | nos ergo grās agētes adorem⁹
deū. Hęc em̄ inquit sūt fūme mtencōes dei | cum gracie agunt̄
a mortalibus hoīm adoracōibus & laudibus & obsequijs | q̄
bus coli celestes delectant̄ | nos pijsimis uotis optam⁹ | si diu
ne placeret uoluntati. ut nos mūdana custodia absolutos fm̄
superioris ptis naturā. i. fm̄ animam rationalem in celum restitu
at. & hęc est merces. pie sub deo diligenter in mundo uiuenti
bus **SIXTVS** pitagoric⁹ in tercio libro suaz sniaz. li
bertatē arbitrij permisit deus homībus. ut pure & sine pecca
to uiuētes. similes fiant deo. Templū em̄ dei est mens pura.
& altare optimū est ei cor mundum. uir equidem cast⁹ & sine
peccato. potestatē accipit a deo esse filius dei. p̄ participacōez
scz & adopcōem. Ecce uides o tu homo. qm̄ tēplū dei es. Si
igit̄ in templo cultus deo debet. nunquid deū tua mens colē
debet & uenerari **EX** puerbijs sapientū. nō aspicias inquit
q̄ plenas s̄ q̄ puras quis deo manus offerat. nō em̄ alter nisi
optim⁹ aīmus. pulcherrimus dei cultus est **CATHO** sa
pientissim⁹ in principio suozū distigioz. sic hortat̄ suos disci
pulos ad uenerādū vnū uer⁹ deū. d. Si p̄ quia de⁹ ē aīmus
ut nobis carmīa dicūt. Dic tibi p̄cipue. fit pura mēte colend⁹
q̄ diceret. Naturalis ratio. legalis institutio. & cōmūis aīozū
cōcepō. hoc habet. decernit | & p̄cipit. ut vn⁹ credat̄ de⁹. dili
gat̄ corde. & magne ueneracōis officijs adoret̄. Ergo bñ di
cit. si deus est. ut aīmus. i. ratio nra & carmīa. i. dicta poetarū
et phoz nobis dicūt et affirmant. hic scilicet vnus de⁹ tibi. i.

cuiuslibet homini. precipue. i. maxime & attente. ac potius pre
 omnibus alijs rebus fit colend⁹. i. amand⁹. venerand⁹ & ado
 rand⁹. pura. i. sine vicijs. mēte. i. non timore s̄ corde & amore
Idem catho superi⁹ dixit in p̄sa. Itaq; deo supplica. i. de
 um suppliciter & humiliter deprecare. & animū & mentem cū
 supplicatione ei intende. Ille vero catho sicut platonici. deū
 vnum & verū predicat esse colendū & adorandū. q̄ aut̄ solū
 vnus deus fit colendus. innuit per hoc q̄ dicit. deo supplica.
 & nō dicit dys. Secūdo designat p̄ ly itaq; qd̄ ē cōiunctio ra
 tionalis. q. d. racōnale ē. q̄ tm̄ vn⁹ de⁹ ē venerand⁹. Tercio
 in hac cōiunctiōe si. declarare voluit intētū. & accipit ly si. cō
 firmatiue p̄ siquide. i. certe ita ē. q̄ vn⁹ de⁹ solus ē & nō plu
 res dy. & nō debz capi cōdicōnaliter vel dubitatiue vel nega
 tiue. Ideo postea ait. Thure deū placa. vitulū sine. i. permit
 te. crescat aratro. non dixit deos s̄ deū **S**eneca ep̄la. lxxiij.
 ad lucillū. Placeat ergo homī inquit qd̄ deo placz. tūc em̄ ho
 mim placz q̄ deo. q̄n̄ cultū latrīe sibi exhibet quē tenet. qz oīa
 bona & laudabilia quecūq; possidemus. a deo accepim⁹. Si
 ergo serui suis dominis obsecūtur. Si bos possessorem suū no
 scat. & asin⁹ vel equus p̄sepe dñi sui. multo plus hō ratioa
 lis debet cultū exhibere deo suo. Qd̄ fecisse p̄hi legunt. nā si
 cut ait plato. p̄his est amator dei. vt narrat augustin⁹ libro
 de ciuitate dei. p̄his em̄ non esset si cultum debitū deo subtra
 heret. Quippe. non placet deo cult⁹ & obsequium a sceleratis
 hominibz sibi exhibit⁹. **L**OVJDIVS in libro ep̄laz ep̄la
 vij. ait. Nō bñ celestes impia dextera colit. **T**ibulli⁹ libro. ij.
 ait. Vos quoq; procul abesse iubeo. discedat ab aris. cui tulit
 besterna gaudia nocte ven⁹. **S**ENECA ep̄la. xvij. festis
 inquit maxime diebz. aīo impandū ē. vt tūc a voluptatibz so
 lus abstineat. cū in illis oīs turba p̄cubuit. **M**AZO in libro
 fastoz. p̄sp̄era lux orit̄. Inguis aīnūsq; fauete. Nūc dicēda bo
 no. sūt bona verba die. lite vacēt aures. insanaq; p̄tin⁹ absint
 iurgia. differ opus liuida turba tuum. **A**d idem refert tibul
 lus libro p̄imo suozū carminū. luce sacra requiescat hum⁹.
 regescat arator. Et graue suspēso vomē cessat op⁹. et subdit.

Omnia sunt operata deo non audeat vlla lamifica pensis im-
posuisse manum. Sed heu audi quid sequit. Ven? vna die
celebrat sic festa pphanat. **S**ed diceris quid e deū colē &
adorare. Rñdeo deum adorare est totā ei mentē per humilitatē
substernerel ipm qz pncipium et finē oīs boni credē. Attende
queso qz cult? diuinus orōe pficit. **PORPHJRIVS** sic
ait | ptate oīm pater nulli? indiget: s nobiscū bn est. cū p iusti-
ciam et castitatē eū oram? vitam pntez ad eū fundētes p ymi-
tationē | et inquisitiōz de ipō. inquisitiō em purgat. imitatio dei-
ficat affectionē ad omīa bona opanda. **Vñ** Didim? ad alex-
andrū magnū in eplā sua de vita bragmanorū: de religione
et veneratiōe vnius dei Verbo inquit de? piciat orantibus
quod ei solū est. i. ppriū | cū homie suaqz similitudinē delectatur
Nos ait in honore dei pecudes inocuas n̄ maclam? : nec delu-
bra metallis argenteis incrustata fūdāmus : nec auro altaria
et gēms splendētia dedicam? : statuas aureas vel argenteas
non erigim?. Que si tu alexander n̄ vt hnti deo largiaris : supe-
riorem te asseris . Si vero vt habenti parem : quoz vtrū vis
feceris : contumelia est . Vos de omnibus bonis vestris dijs mo-
lationes facitis vt exaudiant preces vestras : de? n̄ p precio
nec pro sanguine vituli : neqz hirci : neqz arietis : sed ppter bo-
na opera et orationis eloquium mouetur et placatur . Exaudit
deus ppter verbum homines . quia ex verbo deo similes effici-
mur . **D**eus autem verbum est . hoc mundum creauit . hoc re-
git atqz alit omnia . hoc veneramur . hoc diligimus et nos hoc
verbum colimus . ex hoc spiritū trahim?. Siquidē de? ipē spi-
ritus est atqz mens . et ideo non terrenis diuicis : nec largitate
mumfica | sed religionis opibus et gratiaz actiōe placat . Qua
ppter nimii recordes vos et miserabiles iudicam?. qui origi-
nem vrām esse celestem non suspicitis . magnāqz cū deo habe-
re cognationem : s splendorem generis vestri rebus vilissimis
obfuscatis . Quippe quib? maxima in carne voluptas est : hāc
fouetis colitis et amatis . cuius et contrectatio viuētis horri-
da est . et contagio morientis incesta . In cuius vrbibus elemen-
ta vexantur . et mund? in exhibendis laborat obsequijs . et qd

est vehementius | audetis deum carnibus cruentis expiare & in hoc se3 a carne decepti. Eñuero non opitulares deos s̄ carnifices deterrimos inuocatis | qui viscera vestra suppliciorum diuersitate discerpant. o vos infelicissimos censeo : quorum religio crimen est & vita supplicium. Vos nempe ñ fuitis vñi deo qui regnat solus ī celo | s̄ dñs pluribus obeditis : vos tot deos colitis quot membra habetis in corporibus vris. Nec creditis q̄ vnus deus est | qui corpora & animas vras creasset. Sed deos multos colitis & ipsis tributa offertis. Marti aprum. baccho hircum. iunoni pauenem. ioui thaurum. appollini agnum. veneri colubam. minnerue noctuam. cereri far. mercurio mella. altaria herculi ex frondibus arboris populi coronata. templum cupidini rosis & floribus ornatum.

¶ Non igitur suscipit deus celi sacrificia sanguinea. cultum diligit meruentum. verbo propiciatur orantibus etc. Ceterum non placebat persio : q̄ aurea vasa templis inferrentur | superuacuum putanti esse inter religiones : quod non sanctitatis sed auaricie sit instrumentum. vnde dure reprehendit auariciam sacerdotum deorum & templorum in hæc verba prorumpens in satira.

¶ PERSIUS. dicite pontifices ī sancto quid facit aurum. Quin damus id superis | de magna quod dare lance. Non possit magni messale.

¶ CORNUTVS philosophus. Nempe hoc quod veneri donate a virgine puppe.

¶ CORNUTVS poeta & philosophus magister persii in commento exposuit sic. Vos sacerdotes reddite mihi rationem | quid opes in templo agunt : cur dijs & ñ vsuris consecrantur : Quibus tam superuacue q̄ veneri puppe quas nubentes virgines donant. Solebant enim virgines rome anteq̄ nubere : quedam sue virginis dona veneri consecrare.

¶ Hec et VARRO philosophus romanus scribit. Si inquit homines auri cupiditate corrupti vicia incurrunt. vt quid aurum superis : quibus solent hæc vicia displicere.

¶ CORNUTVS Nempe hoc ibi facit aurum quod puppe in templo veneris | & cum hæc faciunt homines nature vicio corrumpuntur.

¶ Feramus inquit persius ad templum dona se3 conscientiam bonam | & sic fiet vt tñ far & sal litantes exaudiant dijs : quod genus sacrificij potest & pauperum. Nam facile est pauperibus

tale donum habere. Et hic sensus sumptus est ab oratio. Qui ait numinis aram si tetigerit manus. non sumptuosa. is blandior hostia molluit. i. placuit auersos penates sarre pio & saliente mica. i. sal cum pane. Vnde per messale eos vult accipi. qui non pura consciencia dys sacrificant. hic autem cocam notat messalmum qui multis deditus erat vicis. **I**deo docet nos perius quid sacrificare debemus deo. Compositum ius. fasq; animi. sanctosq; recessus mentis. generosum pectus & honestum. Que verba exponit sic cornutus. Illa em facit est inferre deo que recte colas pro mure. scilicet honestam & discretam cogitatione. & precomposita in animo. sanctasq; cogitationes & honesti tenacitatem. vt erui non possint. p distretas cogitationes honestate sanctam signat. nam qui querit inquit iustus sanctus & fidelis esse per hec honestus habetur. p generosum pectus intelligit cor beniuolum & honestum & ppiu. p mcoctum. i. valde ignitum. & coctum signat cor maturitate animi & honestate plenum. Ideo perius cum indignatione inuehit contra auaros templi pontifices. o curue interris anime & celestium inanes. Quid inuat in templis vestros immittere mores. Hec sibi corrupto casu dissoluit olim. **C**ornutus exoleuisse dicit in terris spiritum diuinum de hominibus natura eis inditum. & ppter negligentiam sumam. animos nostros originis diuine imemores factos. & more pecudum terra spectantes. vt salustius ait in catelinario in principio. Que natura prona atq; ventri. obediencia fingit celestium inanes. i. ignaros. i. q ignorant celestia. ex quibus originem ducant anime. Quid inuat hoc. i. quid predest inquit cornutus in glosa vt credamus deos cupiditate aliqua vel ambitione tangi. & ex humano corpore vt credamus deos luxuria vel popa preciosarum vestium & metallorum fulgencium ac florum odoribus vel carnalibus delectari. & deorum felicitatem in auro positam esse credere. Multi stulte petunt vana a deo. plerique voluptatibus excecati deo supplicat vt eorum impietati coadiuuet. & vt vires prestat quibus sua mala exercere possunt. **V**alerius maximus libro septimo ait. q socres humane sapientie quasi terrestre quoddam oraculum. congruere dixit. A dys quoque immortalibus nichil ultra petendum esse

arbitrabatur nisi ut bona tribueret | eo q̄ hñ scirent quid vtile
 vnicuiq; esset : nos autem plerumq; id votis intimur expetere
 quod melius esset non impetrasse. Est enim densissimas tene-
 bris inuoluta mortalium mens iniqua potestate : mens ceca
 frequenter preces suas erroribus inuoluit. Diuitias sem-
 per ergo appetis | que multis exitium fuerunt. honores cupiscis
 qui quæplures pessunderunt. Splendida coniugia velis | cogita
 quia hec p̄ paucas domos illustrauerunt | et que nonnunq; pe-
 ne omnes domos euerterunt. **D**efine ergo caducis inhyare et
 rebus infelicissimis | et te totū celestium arbitrio committe. De-
 us enim qui facillime bona tribuit etiā pessimis tribuēda eligere
 nouit. **C**ATHEMODORVS stoicus phus ait. Esse
 tūc te scito omnibus cupiditatibus solutū | cū eo pueneris. ut ni-
 hil deū roges nisi q̄ posset rogare palā. Orandum ē ergo ut
 canit iuuenalis ut sit mens sana in corpore sano.

Articulus octauus. q̄ mundus sit creatus ex nihilo.

De creatione mundi. qui factus est et incipit esse a deo
 nunc testimonia poetarum et phoz in mediū afferā? |
 et fidē catholicā etiā rationibus in lumine naturali appro-
 bare studeam? **S**ENECA Solus inquit deus est crea-
 tor | et ē liber | nulli? impio subiactis. Ipse enim oim hoim natu-
 ram instituit generationisq; et vite. **C**ORPHEVS añ de-
 um magnū nihil gemitū est | sed ab ipso omnia generata sunt.
MAZO i libro p̄mo metamorphosicos canit mūdū fore
 formatū et hoiez creatū. Idē libro. in. de vetula ait clara voce
 Nam deus ex nihilo fecit mundanaq; mundum.
 Solus ab eterno | sed cum non posset apud se.
 Tanta pati bonitas | etiam quemcunq; colorem.
 Inuidie | voluit quibus esset largus habere.
 Et primo duo materiam lucemq; creauit.
 Ut per quod fieret hic mundus haberet et ex quo zc.
 Vbi ponit nouem celos : scilicet primum mobile : quod nullū
 corpus habet : sed lucidum totum | celum stellatum | et septem
 orbes planetarum scilicet saturni. iouis. martis. solis. veneris

mercurij & lune. **E**t infra philosophatur platonis imitatus
sententiam dicens. Horum mūdorum nullo deus iste mouente
Materiam potuit scire voluitq; creare. **A**c ipsos de materia
formare creata. **THEOPHRASTUS** quē aristotiles patrem philo-
sophorum appellat. in libro de verbo eterno capitulo secundo.
Deus inquit non erat ante mundi constitutionē vel creationē
nisi in seipso. vnde vniuersa nasci habuerunt. **PLATO** in
thimeo ait sic. nō duo neq; innumerabiles mundi sed vnus
a deo factus est. **I**gnem terramq; corporis mundi fundamenta
deus fecit | nexu enim mediat scilicet aere & aqua extrema ne-
citate opus est. dies autem & noctes | menses & annos q̄ an-
te celestem ordinationem non erant | ea nascente mundo omniū
opifex iussit existere. **I**dem. deus auctor maximus est | ideo
dei bonitas est causa factionis mundi & omnium rerum. **O**pe-
ra dei inquit plato ibidem de se dissolubilia: sed sola dei vo-
luntate perpetuantur & sunt indissolubilia. **A**nnecit rationē
plato q̄ mundus sit creatus & causatus ab alio dicens. **N**ihil
enim est ortum sub sole: cuius legitima causa non preces-
sit ergo mundus habuit causam a qua productus est | & illa
prima causa est deus: qui precessit ab eterno istum mundum.
PROCLUS philosophus platonicus in sua elementatio-
ne theologica propositione. ix. ait. q̄ omnia entia procedunt
ab vna prima causa. **E**t decima propositione. **O**mnium entium
inquit principium a prima causa bonum est. **E**t infra subiun-
git. **O**mnis multitudo infinitarum potentiarum: ab vna pri-
ma infinitate exorta ē. **E**t sequentē ait. **I**nfinītū ens est princi-
piū ac cā eorū q̄ participant vitā ei⁹ & cognitionem aut esse.
ARISTOTILES p̄mo li. de celo et mōdo. **A** p̄mo
ente inquit singul⁹ deriuatū ē esse et viuere. his q̄dē clarū | his
vero obscurū scz brutis et inanimatis. **I**dem in xij. metha. **A** pri-
ma sempiterna subal et ab vno sumo p̄cipe dependz celum &
tota natura: cū ipm p̄mū ens (scz de⁹) est independens & eter-
nus. **I**dem in libro de regimine principum. **D**eō nihil diffi-
cile: & sine eo nihil est possibile possidere. de⁹ enim gloriosus
nihil ociosum siue vacuum fecit in natura.

Idem in libro de secretis secretorum. asserit deum creator
 rem de nichilo fecisse omnia. **I**dem in libro de pomis & mori-
 te dicit. deus sapientia creauit seculum suum. Et subdit ibi-
 dem. Sapiens inquit letatur q̄ odit voluptates carnis. &
 perfect animam suam inquirendo scienciam creatoris sui. qui
 de nichilo fecit ipsum ens. **M**ELIION philosophus disci-
 scipulus aristotilis ait vt dicitur in eodem libro. Omne mobi-
 le habet motorem suum. quousq; perueniat & ascendat per al-
 tissimos phylosophie gradus. ad suum creatorem. ad primū
 operatorem. qui est operator omnium rerum. Qui de nichilo fe-
 cit ipsum ens. qui est inceptor omnium inceptions & prin-
 cipiorum principium. Et subdit Et seculum non potest ipm
 sustinere. i. sufferre. qui sua sciencia parant speras. & in qua-
 libz spera stellas lucidas. **S**IBILLA erithrea ait. vnus
 solus. summus. increatus. omnium creator est. hic eminentissi-
 mus. & amplissimus. solem stellas & lunam. frugiferāq; ter-
 ram. & tumores aque ponti fabricauit. **D**YDIOVS
 rex & princeps bragmatorum. in epistola ad alexandrum im-
 peratorem monarcham mundi. verbum inquit deus est. hoc ver-
 bo mundum creauit. hoc regit atq; alit omnia. hoc verbo om-
 nia consistunt. viuunt & permanent. **C**ICERO tullius
 platonem secutus in plurimis. deum vnum frequenter fatetur
 ac supremum vocat in hys libris quos de legibus scripsit. ab
 eo quoq; mundum regi argumentatur hoc modo. Nichil est
 prestancius deo. Ab eo ergo mundum regi necesse est. nulli er-
 go nature est obediens aut. subiectus deus. omnem ergo ipse
 regit naturam. **I**dem in libro de natura deorum. asserit q̄ de-
 us fabricauit mūdum ex materia. sicut faber ex ferro plurima
 instrumenta. **M**ARATVS poeta. cuius auctoritas athenis-
 ensibus nota est & famosa. dixit. dei enim genus sumus i quo
 viuimus & mouemur & sumus. cuius sentenciam meminit et
 allegauit disputando athenis cum philosophis & stoycis de
 vnitae dei. sanctus paulus doctor gentium. qui ydola & plu-
 res deos coluerunt vt sacra narrat hystoria actuum. xvij.

Articulus nonus. qd angeli boni creati sunt a deo celi

Deus vnus omnipotens | vt bonitatē suā infinitā cō-
municaret | & regni sui colere des cōstitueret | ne esset
desertus et solitarius | voluit creare sibi ministros et
nūctios quos vocauit angelos. ¶ **A**micus seneca sto-
ycus ex romans acerrimus | in suis exhortacōibz ait | deus hic cū
prima fundamēta molis pulcherrime iaceret & ordīnaret | quo
neqz maius quiddā nouit natura | nec melius | vt omnia sub
ducibus suis irent q̄uis ipse per totum se corpus impendat
tñ ministros regni sui genuit .i. angelos. ¶ **S**ibilla erithrea
in vno versu | ostendit diuos & celestes dei ministros | non de-
os sed angelos appellari | de se quidem appollo ille mentitus
est | qui cum sit de numero demonum | angelis dei se aggrega-
uit. ¶ **T**ullius in libro de natura deoz .hortensius querit cice-
ronē. Si inquit deus vnus est | cui esse beata solitudo queat | ha-
bet tñ ministros quos vocamus nūctios | hys neqz dy sūt | neqz
deos vocari aut coli volunt. Quippe qui nichil faciunt preter
uis siue voluntatem dei . qui deo semper assistunt. ¶ **N**abuchoz
donosor rex babilome | gentilis homo | cōfessus ē angelū dei si-
milē filio dei | qui in fornace excussit flāmam ignis | in qua tres
adolescētes iniecti fuerunt | ab ydolatrijs vt ptz daniel tercius
capitulo 2c. ¶ **A**ristotiles in libro de causis ait . Omnis intelli-
gentia est plena forms .i. speciebus intelligibilibus | per intelli-
gēcias intelligit angelos & substancias intellectuales sepa-
tas. ¶ **I**dem in .xij. libro methaphisice tractatu scdo dicit . qd
tot sunt intelligēcie . quot sunt orbes vel spere quas mouent
Et sunt actus puri .i. non sunt compositi ex materia & acci-
dentibus corporalibus | quia in intelligēcijs non est materia .
vt dicit phs vbi supra q̄ esset altera ps cōpositi vel subiectū
formaz | qz sic tūc esset ī eis cōpositiō | p dñs corruptibiles sicut
inferiora. Intelligēcie sūt simplices forme | idimifibiles | ifatiga-
biles | a deo pfectibiles a q̄ depēdēt 2c. ¶ **I**dem ibidē ī intelligēcijs
nō sūt accidēcia realia. ¶ **I**dem ibidē . Intelligēcie intelligūt oīa
simul tpaliter | intuitiue | se p ppriā substanciā & nō p discursiū

alia p species cōnatiuas vl' creatas | et mouēt orbes et speras
AVERROJS dementator aristotil' .xij. metha . dimento
 xli. dicit . q' intelligētie sūpte in se et p'cise sūt subalt' simpli-
 ces . Et sūt desiderantes et cognoscētes ex dimento . xli . Idē ibi
 dem eodē dimento dicit . q' actio intelligētiarū est eadē res cum
 suba earū | et idē est in eis intellectio et intelligēs **I**dē sup
 xij . metha . in dimento . xlv . narrat | q' plato dixit qd' dā obscurū
 et mirabile | scz deū create angelos . et āgelos vlteri⁹ create om-
 nia materialia et corpalia **I**ntelligentia quid est . Rūdeo | q'
 intelligētia prima et sūpma est deus prima cā ic . Intelligētia
 scda est substantia immaterialis intellectuās cui essentialiter
 aut mnate ē intellect⁹ **A**RISTOTILES Neces-
 se est esse plures substantias sepatas vel intelligentias | q's vo-
 camus angelos dei mmistros | in suis plenis pfectiōib⁹ fm se i-
 mobiles et essentialit' mouentes . ptz p p'lm . xij . metha . Et ra-
 tione sic . p'pter primū mobile plures lationes mot⁹ sūt sempitē-
 ne . ptz . xij . metha . tractatu . ij . ca . iij . Igit' necesse ē esse plures
 motores orbiū etnos scz apte p' **A**RISTOTILES
 in libro scz in secretis secretorū videt' velle | q' quilibz homo ha-
 bet duas intelligentias . i . angelos . vna est a dextris alia a sin-
 stris **P**ROCLVS in elemētatiōe sua theologica | loquēs
 de intelligētiis celestib⁹ . i . de angelis | appellat ipas deos . vñ
 ait p'positiōe cxij . Omis de⁹ . i . intelligētia p'cipans est ex-
 cepto vno scz deo qui est mensura entiu . Subdit in p'positiōe
 cxxi . Omis inquit de⁹ . i . intelligētia scda | vnitās ē bonifica
 aut boitas vnfica | et hic hēt existentia fm q' vnusquisqz deus
 Sed primus quidē simpliciter bonū et simplicit' vnū . Secū-
 dozū autē p' primū vnusquisqz bonitas quedā est | et quedaz
 vntas p'cipata . Idē in eodē . p'positiōe . cx . Omis diuinus
 numerus vualis ē . Et infra p'positiōe centesimatriciesimater-
 cia . Omis diuinitas ab vno p'cipat' entiu imediate | et omne
 deificatū in vnā vnitatē extendit' . Et quot sunt p'cipate vni-
 tates | tot sūt p'cipantia entiu genera **P**reterea rōib⁹ p'ban-
 dum ē q' angeli sūt creati a deo | et p'suppono duo . Primum q'
 deus ē potētia q' dicit' potēs | sapia q' sapiēs | caritas q' dicitur

diligens | cetera q̄ diuine nature sicut̄ noia appetere | de deo p̄
dicant diuinā essenciā | siue essentialit̄ & n̄ accidentalit̄ : cum sit
simplicissim⁹ in sua natura | & proprietatū & formarū accidēta
lium n̄ sit capax. **S**edō p̄suppono. Sūma caritas | summa
bonitas | humilitas | iusticia | misericordia p̄pendit̄ in deo . ergo
caritatē & bonitatē ac humilitatē in deo esse intelligas . q̄ ve
ro deus est sūmum bonū | nulli⁹ boni defectus vel impletio in
eo est | ergo caritas bonitas & omis alia v̄tus sūma est in ip̄o
His p̄suppositis & accessis arguo sic de mēte alam . Rem diui
ne sapientie & glorie p̄cipem fuisse causandaz diuina caritas
p̄bat | & res illa spiritus rationalis appellatur | caritatis descri
ptionem attendes | que vult alij idē bonū qđ sibi | & efficit p̄
ut potest & debet | presertim cū sūma caritas sit in deo . Sed
non potuit hoc esse nisi aliud ab eo esset qđ bonū dei percipere
posset . ergo oportuit qđ aliud ab eo esset cui idē bonum vellet
qđ sibi | nec t̄m vellet : s̄ etiā efficeret prout posset & deberet .
Poterat aut̄ efficere . q̄ ip̄e est omnia potens . vt sup̄ius argu
mentatum ē | debebat etiā caritatis intuitu . ergo aliqđ ab eo
oportuit esse qđ bonū illud perciperet | sed aliquid aliud a deo n̄
potest esse ad extra nisi p̄ eius creationē | p̄ consequens sequit̄ | qđ
oportuit creari tandē rem | que diuini boni particeps esset : sed
diuinum bonū est sapientia & caritas et gloria | et cetera supra
dicta . Ergo sapientie caritatis & glorie dei & ceteraz amēn
dabilium virtutum ac p̄fectionū particeps res creanda erat | et
hec res fuerit spirit⁹ rational̄ vt angelus. **P**reterea spirit⁹
rationalis deū timere & ei seruire tenet̄ | & in omni obedientia
ministrare . nam cū minor maiorī cuius est teneatur ei in omni
bus obedire . Spiritus rationalis | quod est | quod viuūt | quod
sapit | qđ potest a deo habet . ergo in ip̄i⁹ gl̄am & honorez &
laudem : se et quicquid pōt sine intermissione debet conuertere
Preterea machina mundi cū suis multiplicibus ornamentis
in timoris & laudis & ministerij dei & amunicāde glorie ma
teriam fuerit fabricāda . Cū em̄ spūs rationalis deo seruire tene
bat̄ & ministrare sicut p̄missū ē | p̄tendēda fuit ei ī rebo miranda
potentia creatis cū materia ministrandi . Quo circa mōdi artificio

considerato | habuit manifestam materiam | qua tam potentem
 & doctū timeret artificē & laudaret | in cuius gubernaculo & di
 spōsicōe dño ministraret | & ex creatarū rez sciencia cū suo au
 ctore possit plenius gloriari. ¶ Preterea ob multiplices mīste
 riorū causas in machina mundi. oportuit multos spūs rationa
 les creari. ipos autē dei nūcios angelos appellam⁹. Non em̄ in
 tātis amministraōib⁹ vn⁹ potest sufficere. & vnū auctore oport
 tunū erat copiā ministroꝝ habere. & infinite caritatis munifi
 centia. voluit idem auctor multis suā gloriā erogare. ¶ Prete
 rea angelorū naturā forte & subtilem & multiplici gloriā dita
 tam credendū est. Angeli em̄ tantarū rerum deputati misterij
 quātas primū & precedens theorēū pponit. nō possent suffi
 cere nisi valde potentis essent nature. ¶ Preterea cū secretis di
 uinis assistant. vt in sūmms mīstrāt officijs. eos sapientes. tā
 tos. & prouidos libero arbitrio gaudentes. esse necesse est. &
 ita patet eos multiplici munere fuisse et esse gracie ditatos
 Preterea ex sentēcia doctoris sancti. necesse est ponere aliquas
 creaturas incorporeas. p batur. illud em̄ quod deus in rebo cre
 atis precipue intendit. est bonū quod consistit in assimilaōe
 ad deū. perfecta autē assimilaō effectus ad causam attenditur
 quādo effectus imitatur causam. sicut illud qd causa pducit ef
 fectū. sicut calidū facit calidū. deus autē creaturam pducit per
 intellectū & voluntatem. vnde ad perfectionē vniuersi requirit⁹
 qd sint aliquae creature intellectuales. Intelligere autē non po
 test esse corpis. nec alicuius virtutis corporee. quia omne cor
 pus determinat⁹ ad hic & nūc. i. ad locū & tēpus. Vñ necesse
 est ponere ad hoc qd vniuersū sit pfectū. qd sit aliq̄ incorporea
 creatura. Antiqui vero ignorantes vim intelligēdi. & non di
 stinguētes inter sensum & intellectū. nichil esse estimauerunt
 in mundo. nisi qd sensu & ymaginacōe apprehendi potest. &
 quia sub ymaginacōe non cadit nisi corp⁹. estimauerūt qd nul
 lum ens esset nisi corpus. vt pl⁹ dicit quarto phisicorū & ex
 hys pcessit saduceorū error. dicencium non esse spiritū. Sed
 hoc ipm. qd intellect⁹ ē alci⁹ sensu. racōnabilit̄ ondīt esse ali
 quas res incorpales. a solo intellectu cōprehēsbiles s̄c.

Articulus decimus. q̄ mali angeli sunt in terra & aere qui demones appellantur.

Sibilla erithrea in suis vaticinijs sic ait versu tercio. Appollo iste de se quid̄ mētīt? est | qui cū sit e nume ro demonū | angel se dei aggregavit. Deniq̄ in alijs respōsis demonē se esse cōfessus est. Nam cū interro gat? quō supplicari sibi vellet. Ita respōdit. Toci? sapiēcie. tocius doctrine. multis moribz potens. audi demon. Itē omīa sapiens. omīa doctē. qui p̄ multa versaris. audi demon. Itē mū di lucifer sapientissime demon. **S**ibilla de eodem appolline taliter scripsit. qui in quodam alio responso sic factus est. Demones qui agant & pergāt circa terram & circa pontum intol lerabilius domantur sub flagello dei. ac infessi domantur sub verberibus dei veri. ac pene subiacent sempiternē. **P**lato in thymeo ait. duo genera demonum facta sunt. vnum celeste. i. aereum. alterum terrenum. **H**y sunt immundi spiritus malorū que gerantur auctores. quorum idem dyabolus est p̄nceps. **P**reterea demones dicti sunt quasi rerū peritos & rez scios. **H**os putant infideles & gentes deos fore ydolorz. Sciūt qui dem illi futura multa sed nō oīa. **I**deo solēt responsa in ambi guos exitus tempore. quibz penitus cōsiliū dei scire non liceat. **T**alem demonem vt lactancius libro. ij. diuinaz institutionū ca. ly. testat̄. circa se assiduū habuit. **S**ocrates | cui? nutu vi ta sua regeretur. **M**agorz quoq̄ omnis ars & potencia scz nigromancia | auguratio | astrologia | horum demonum aspiratiōi bus constat. **H**y vt dico spūs cōtamiati ac pditi p̄ omnē ter ram vagantur. **I**taq̄ adberentibus singulis hominibz. & oēs hostiatim domos occupāt | oīa infidijs dolis erroribus & falla cijs complent. ac sibi deoz nomen vsurpant. hos impenetrabi libo suis consecrant & venerantur quasi terrestres deos | et qua si malorum depulsores | in sompnijs animos torquēt morbos citant & hoīes cogāt. hys malis ad auxilia eoz decurrere | p̄ desse em̄ putant eos cum nocere desinunt | qui nichil aliud pos sunt q̄ nocere. **S**i dicat fortasse colendos ergo ne noceant.

Siquidem possunt nocere. sed hys a quibus timentur | quos manus dei potēs & excelsa nō ptegit. qui p̄fam sūt a sacramento veritatis Justos em̄ dei cultores metuūt. cuius nomie adiurati de corporibus cedūt. quoz verbis tanq̄ flagellis verberati. Ideo sepe vllulatus se & ardere. iamqz exire prodamant. Cui igit̄ nocere possunt. nisi hys quos habet in sua potestate. ¶ Hermes trimegistus. deniqz hoc affirmat. piū inquit hominē. i. qui cognouit deū. nec demon mal⁹ nec fatū tenet. s̄ tut⁹ est ab incurfibz demonū. nec subiacet fato. nec pessimo hosti. Nam de⁹ liberat piū ab omni malo. pietas in hoībz vni cum solū bonū est. pietas est sciencia dei. Porro hy sunt spiritus maligni qui fingere ymagines & simulacra docuerunt. et nomina mortuorum regum quasi personas induerunt.

¶ Articulus vndecimus. q̄ anima rationalis scilicet humana non est corporalis s̄ spūs immortalis a deo creata ex nichilo.

Anima intellectiua hominis cōplectens in se aīam vegetatiuā & sensitiuā. est creata a deo. & non educta de potēcia materie p̄ qualificatiuas dispositiones. seu nō est ex traduce. & ideo aīa hoīs que ē vltima forma specifica & substancialis. non est corporalis sed spiritus non habens finem. sed principium de primo principio Aristoteles in tercio libro de aīa. Aīa intellectiua hoīs ē perpetua. a pte post & nō a pte añ. i. incepit esse. q. d. intellect⁹ hoīs ē immortalis. Nā dicit p̄bs ibidē. Sepat̄ hoc ab hoc tā q̄ corruptibile ab incorruptibili. i. intellect⁹ noster sepatur ab alijs potēcijs anime que vtunt̄ organs scilicet sensitiua vegetatiua motiua. velut perpetuū a corruptibili. ¶ Idem libro iij. rethoricozum ait. Intellectus hominis est lumē aīe quod a deo infunditur. ¶ Idem primo de aīa. Intellect⁹ ē substācia in fieri & non corrumpi. ¶ Idem in libro. xvi. de aīalibz vbi ponit differentias inter potēcias aīe. Anima inquit sensitiua & vegetatiua educuntur de potēcia materie. p̄pter spiritū qui exit cum spermate. Nam intellectus vel anima intellectiua aduenit de foris & non ex traduce. ¶ Solus inquit intellectus

intrat in nos ab extrinseco. Et ipse solus est diuinus & res di-
uina | quomā operatio eius | non habet cōmunicacōem cū opera-
tione corpali aliquo modo vt ibidem dicit in libro prenotato.
OVIOIVS libro .xv. methamorphoseos morte inquit ca-
rent aīe. **PLATO** aīam racōnalē homis imortalē credidit
vt ptz in suo phedrone | quem transtulit cicerō | in quo validis-
sims arguientis anime imortalitas asseritur | vt testatur ma-
crobis libro .ij. de sompno scipionis. **PLATO** sic argu-
mentatus est ammiā esse perpetuam. **Immortale** inquit est
quicquid per seipm sentit & semper mouetur. quod em pncipi-
uum motus nō habet | nec & finem habituz dicit. **Preterea**
adicit idem plato. Cuius scilicet anime rationalis mirāda sol-
lercia inueniēdi | & celeritas cogitādi | faciliter percipiēdi atqz
distēdi | & memoria preteritorz | & prouidēcia futuroz | & ar-
ciū plerūqz innumerabilium sciēcia | qua cetere carēt aīantes
diuina ergo hec anima humana & celestis appareat necesse ē.
PIETAGORAS hoc idem approbat eiusdē platōis pre-
ceptor & magister. **MARCVS TVLLIVS** deniqz ar-
gumentum qđ vidit satis firmū est | eo eternitatē aīe posse di-
nosci | quia nullum sit aliud animal qđ habeat noticiāz aliquā
dei | religioqz pene sit sola que homnē discernit a mutis brutis
Solum ex omnibus celeste ac diuinum animal esse hominem
Cuius vultus sublimis. status erectus. originem suā querit.
& quasi cōtempta humilitate terre. ad altum scilicet celū nitit.
ga anima intelligit se quid rationis habere cū celo. nam sen-
tit summum bonum in summo esse querendum. memorqz con-
ditionis sue. qua deus illum scilicet hominem eximium ad ar-
tificem suū spectat. **ELVCRECIVS** phs veritate po-
stea victo. errore suo derelicto. hos cōposuit versus. Cedit idē
retro in terrā qđ fuit ante e terra. S; qđ missum ē ex ethereis
oris. **Io** rurs; celi fulgēcia tēpla recepat. **VENANDER**
philosophic; poeta. Natura inquit homis a deo facta mortal
imortalisqz cōsistit. Vñ polites consuluit appollinem vtrūne
maneat post mortem. Rndit. anima absoluta a corpore semp
manet. tota in ethera fertur. nuncq; senescens. hoc ait diuina

disposuit prouidentia **CICERO** in libro de amicitia ad
 atticum scribens de obitu scipionis affricaniq; disputans Neq;
 enim inquit assencioz his qui hec nup differere ceperunt: cum
 corporibus simul animas interire: atq; omnia morte deleri: pl;
 apud me namq; antiquorum valet auctoritas. scilicet salomo
 nis ac platonis: ac maiorum nostrorum veritas: qui mortuis
 tamen religiosa iura tribuerunt. Quod non fecissent si nihil ad
 eos pertinere arbitrarentur. Et eius auctoritate me moueri fa-
 teor: qui apollinis oraculo sapientissimus iudicatus est. Hic
 dicebat semper animos hominum esse diuinos. hisq; cum e
 corpore exisset reditum patere in celum. optimoq; viro & iu-
 stissimo cuiq; expeditissimum quod idem videbatur scipio-
 ni. Quodq; idem quasi presagiret per paucis diebus ante mor-
 tem: cum & philus & manilius adessent. tuq; scilicet attice eti-
 am scenola: mecum illuc venisses: triduum differuit de repub-
 lica. Cuius disputationis fuit extremum fere de immortalitate
 animorum: que se audisse dicebat i quiete. i. in somno viso ex
 affricano. Id si ita est: vt optim cuiusq; animus in morte fa-
 cile euolet: tanq; e custodia vmculisq; corporeis: cui censemus
 cursum ad eos faciliorem fuisse q; scipioni. Qui seruabat pieta-
 tem in parentes: liberalitatem in sorores: benignitatez in am-
 cos: & iusticiam in omnes: carus vrbi: hic sumam spem ciuiu
 quam de eo iam puero habuerant continuo adolescens incre-
 dibili virtute superauit. Moneor enim tali viro orbatus: qua-
 lis vt arbitror nemo vnq; erit: & vt confirmare possim: nemo
 certe fuit.

MACROBIUS in libro ciceronis. Anima descendens
 ad terram: que sola velut a diuina forma producitur defluen-
 do: sicut a puncto nascitur linea in longum ex indiuiduo: et vti
 monas procedit in diadem: quod est prima protractio vel nu-
 merus: & hec sez ania e essencia indiuidua **GALIENVS**
 in libro de spermate ait. Sicut lux solis que incorruptibilis
 est a plures officiu suu: nullam diuisionem patit. Sic et ania hois
 incorruptibilis est. Sicut etiam solis lumē qd incorruptibile ab
 aere & ab omni intelligentia oculorum sine corruptione fit.

Sic anima q̄ incorruptibil' est sepat' sine corruptione a corpe.

Idem Galienus dicit vt ptz in eodē libro. Non est mirum animam q̄ substantia incorporea est | posse separi a corpe: cum ignis qui est substantia corporea incorruptibilis: a lignis qui bus est nutritus possit separi et reuerti in suam materiam sine sui corruptioe. **PROCLVS** in elemētatione sua theoloyca: propositione centesima octuagesima quarta ait. Omnis anima intellectualis imptibilis est & incorruptibilis. Et subdit Omnis anima est semper: et est vita et viuens | immo est substantia vitalis & cogmtiua | & vita substancialis: & eternalē habens operationem ic.

Articulus duodecim⁹. q̄ primus homo fit creat⁹ in tpe.

QUERO quāq̄ ex pers celestiu hārū vidit causaz lib' o primo de legib | hoc idē tradidit: qd̄ prophete Ammal quidē ait puidum | sagax | multiplex acutum memor | plenū rationis & asili | qd̄ vocamus hominē | preclara quadam generationis aditione a solo supmo deo generatū est. **P**reterea Sibilla eithrea in suis vaticinijs. Sol⁹ inquit deus creator est: & est liber | nullius impio subiaccens | ip̄e enim firmavit vultū | formeq; oīm hōm naturam instituit generatiōisq; viteq; **PEPEDOCLES** secut⁹ trimegistum | corpa nostra ex q̄tuor elemētis cōstituta esse dixit a deo | habent namq; aliquid in se ignis | aliquid aeris | aliquid aque | aliquid terre. Terre enim ratio in carne est; humoris in sanguine: aeris i spiritu. i. anhelitu: ignis i calore vitali. **LACTANTIUS** plus in libro diuinaz institutionū scd̄o | capitulo q̄ dragesimooctaua. Ex rebus inquit diuersis ac repugnantibus homo factus est: sicut ipse mundus. ex tenebris et luce. ex vita & morte. que duo inter se pugnare deus precepit in homine. vt si anima supauerit que oritur ex deo fit immortalis: & imperpetua luce versetur. Si autem corpus vicerit animā ditioniq; subiecerit: sit in tenebris sempiternis atq; morte. In hac ergo societate celi atq; terre: qm̄ effigies expressa est i homine. superiores partem teneant ea que sunt dei: anima scilicet

q̄ diuinum quid̄ habet. Inferiorem autem partem ea que sūt
 dyaboli. Corpus quod quia terrenū est. anime debet esse sub
 iectum| sicut terra celo| est enim quasi vasculum. quo tanq̄ doe
 mēlio temporali| spiritus hic celestis vtatur. vtriuq; serui
 cia sunt| vt hoc quod est ex celo & deo imperaret. Id vero qd̄
 est ex terra seruiat. ¶ Quod quidem non fugit salustium qui
 ait in catilinario post principium prologi. Nostra omnis vis
 in anima & corpore sita est| tunc exponit. Animum inquit im
 pecto| corporis seruiicio| magis vti debemus. quia aliquādo im
 perat corpus. Alterum nobis cum dys. i. angelis. alterum cū
 beluis commune est. ¶ Lucretius non errauit asserendo dicens
 omnes deniq; celesti fumus semine oriundi| omnib; ille idem
 pater est. quasi diceret| ab vno deo inspirati omnes & amma
 ti fumus. Cum ergo ab vno homine quem deus finxit omnes
 orimur| certe consanguinei fumus & fratres. ¶ Quod etiam
 testatur aratus poeta athemensium auctor. Ipse inquit dei
 genus fumus. ergo ab eo geniti & creati. Et ideo maximū sce
 lus est. & nefas putandum est. odisse hominem qui de ge
 nere dei est. & eius semine. i. origine. Quinymmo pro beluis
 inimicibus sunt habendi qui hominī nocent| qui contra ius
 humanitatis. & omne fas spoliant| trucidant| occidunt| & ex
 terminant. ¶ Ouidius in primo libro metamorphoscos| &
 ceteri poete hominem de luto a promotheo factum esse dixe
 runt. ¶ In hoc res eos non fefellit sed nomen artificis | verum
 quia dixerim poetas non omnino mentiri solere| sed figuris in
 uoluerit et obscurare que dicant| non dico esse mentitos sed pri
 mum omnium promotheum. simulacrum hominis formasse
 de molli ac pingui luto. Ab eo nanq; primo natam artem esse
 statuas & simulacra fingendi. Sic veritas fucata mendacio
 est. & illud quod a deo factum ferebatur. hominī qui opus
 diuinum imitatus est cepit ascribi. Ceterum factio veri ac viui
 hominis e limo dei est. ¶ Idem tullius. hermes. etiam stoyci
 fateri conantur. Hec lactancius firmianus libro secundo diuī.
 insti. capitulo. xliij.

Ex dictis aristotilis concluditur. q̄ dabilis est primus
homo | ante quem nullus fuit.

Nunc pbandū erit racōibz philosophicis & dictis.
circūscripta fide catholica cōvincendūqz | aliquē fu-
isse hoīez primū | sic q̄ a nullo homīe priori fuit ge-
nerat⁹ | quanq̄ aristotiles & cōmentator eius auer-
rois tenent oppositū octauo phisicor. scdo de generacōe & se-
cūdo de aīa | et in multis alijs locis phie tanq̄ aliq̄s demōstra-
tum. **A**rguo igitur primo sic. In mouentibz & motis nō est
pcedendū in infimū | igit̄ deueniendū est ad aliquē hoīez pri-
mū quo null⁹ fuit prior. cōna tenet ex hoc. nam ex opposito cō-
sequētis sequit̄ oppositū antecedentis | quia si nō dabit̄ homo
prim⁹ tūc an̄ quemlibet hominē fuisset alter homo | & p̄ cōse-
quēs fieret processus in infimū | quod est oppositū antecedentis
ptz assūptum septimo phisicor tractatu primo ca. n. **P**reter-
rea ex dictis vtriusqz tam aristotilis q̄ cōmētatoris vt michi
videtur | concludi poterit pars affirmatiua. **I**deo primo pono
tres suppositōes | scdo mferā conclusiones. tercio r̄n deo ad ra-
cōem in oppositū laborantē. **P**rima suppositio | q̄ aīa intellectu-
ua hūana ē incorruptibilis & perpetua a pte post | ptz scdo de
aīa. **V**bi dicit̄ nichil prohibet quandā aīaz esse sepabilē a cor-
pe tanq̄ perpetuū a corruptibili. **I**de patet tercio de aīa. **V**bi
dicit̄ intellectum humanum esse incorruptibilē et perpetuū mō
intellect⁹ & aīa intellectiua idem sunt | igitur. **S**ecda suppositio.
Cuiuslibet hominis aīa intellectiua est pars eius essentialis
formalis | patet hec suppositio in multis locis phie | tam natu-
ralis q̄ moralis. **V**nde dicit̄ aristotiles. x. ethicorū. q̄ ho-
mo est maxime suus intellectus. **E**tiam dicit̄. **I**llud quod con-
uenit homini scdm suum intellectū. hoc conuenit sibi racōe prin-
cipioz partis intrinsece | quod nō esset ver⁹ nisi aīa intellectiua
esset pars formalis essentialis hominis | cum materia nō sit ps
nobilior essentialis & intrinseca. **T**ercia suppositio | nulla for-
ma substācialis hoīs vni⁹ | est forma substācialis alteri⁹ hoīs
hec ptz q̄a si sic | tūc essēcia vni⁹ hominis | esset essēcia alterius

hominis & sic essentia sortis esset essentia platonis: quod est impossibile. quia tunc sortes esset plato. quod est falsum. **C**onclusio prima. Nulla anima intellectiva hominis unius est anima intellectiva alterius hominis. probatur. nulla forma subalterna unius hominis est forma substantialis alterius hominis. sed cuiuslibet hominis anima intellectiva: est eius forma substantialis. igitur discursus est in celaret. & maior pars per suppositionem tertia. minor pars per suppositionem secundam. Correlativum opinio amentatoris tercio de anima amento quinto est falsa. pars ex conclusionem. dixit enim ibidem amentator. unicum & eundem esse intellectum in omnibus hominibus quo omnes homines intelligunt. & oppositum illi dicit conclusio. **S**ecunda conclusio. Nullius hominis intellectus fuit ab eterno. sed quilibet incepit de novo. probatur sic quilibet forma substantialis alicuius apositi: de novo producit in materia illius apositi. igitur nulla talis est eterna apte ante consequentia nota. ante est aristotilis primo philosophorum tractatu quarto capitulo primo. Et octavo methaphisicorum tractatu primo capitulo secundo. ubi dicit platonem errasse in hoc. quod dixit animas esse sempiternas ipsa enim est: cum ante non esset. igitur contra. **C**onclusio tertia. Aliquis fuit intellectus humanus primus. sic quod nullus ipsum precessit. probatur. si non est deveniendum ad primum intellectum humanum. igitur quilibet precessit alter intellectus. contra tenet de se. falsitas probatur quia quilibet intellectus humanus incepit de novo per conclusionem secundam. Et si quilibet precessit alter. sequitur quod infiniti intellectus sint producti. contra nota est. falsitas probatur. quia si essent producti infiniti intellectus humani. sequitur quod esset multitudo entium realiter separatorum actu infinito. contra tenet. cum quilibet intellectus humanus sit perpetuus per suppositionem primam. falsitas tamen patet tercio philosophorum. Et probatur ratione. quia quilibet intellectus humanus est creatus a deo. si igitur essent infiniti. sequitur quod deus ignoraret quot intellectus creasset. quod est impossibile. contra tenet. quia infinitum finem quod infinitum: siue secundum multitudinem: siue secundum magnitudinem est simpliciter ignotum. **Q**uarta conclusio. aliquis fuit primus homo. ante quem nullus prius fuit. probatur ex dictis. quia intellectus humanus est forma subalterna hominis per suppositionem secundam. igitur si non est dandus primus homo. etiam non dabitur

primus intellectus | sequentia tenet de se | sed falsitas patet ex
conclusionem tertiā. **C**onclusio quinta respōsalis: circumscri-
pta fide catholica | ex dictis phisicorū concludi potest aliquem
esse hominem primū: qui a nullo priorē esset generatus. proba-
tur ex conclusione quarta et ex premissis. sed omnia prius posi-
ta sūt phisica. igitur conclusio vera. dñā tenet. quia nihil est pri-
us positum: nisi ratione naturali vel auctoritatibus phisicis sit p-
batum. **Correlatum.** Non perpetue fuerūt generatiōes et cor-
ruptiōes entium naturalium. patet. quia non perpetua fuit ge-
neratiō humana. igitur nec alie generatiōes. dñā tenet. quia
non est maior ratio de vna q̄ de reliqua. falsitas patet ex dictis.
Ad rationem aristotilis | dicitur q̄ aristotiles ppetuitates huius-
modi rerum naturalium | quo ad generatiōem vel corruptiōem
vel quancunq; aliam dispositionem | non determinat demon-
stratiue sed bene rationibus probabilibus et subtilibus pbat
vel persuadet.

¶ q̄ mundus et omnis creatura incepit in tem-
pore et non fuit ab eterno.

Rationibus philosophorum p̄babilibus et subtilibus
ostendendum et persuadendum est modo. q̄ vniuersi-
tas creaturarum (que nunc mundi nomine nuncupatur)
non erat ab eterno | sed mundus de nouo incepit. **P**rimo ar-
guo sic | et est in sententia doctor sanctus. Nihil preter deum
potest ab eterno fuisse | et hoc quidem ponere non est impossi-
bile | cum sola voluntas dei sit causa rerum | et deum agere aut p-
ducere ad extra per voluntatem: non per necessitate nature ne-
cesse est. quod tribus rationibus ostensum est alibi scilicet pri-
ma parte sūme. q. xix. ar. iiii. Sic ergo aliqua necesse ē esse:
sicut necesse est deum velle illa | cum necessitas effectus ex neces-
sitate cause dependeat. vt dicitur in quinto methaphisice. Vn-
de absolute loquendo | non est necesse deū aliquid velle nisi se-
ipsum. non igitur est necessarium deum velle q̄ mundus semp
fuerit | sed eatenus mundus est: quatenus deus vult eum esse
cum esse mundi ex voluntate dei dependeat sicut ex sua causa |

non est ergo necessarium mundum semp esse. Unde nec demō
 stratiue pbari potest Nec rationes quas ad hoc aristotiles in
 ducit sunt demonstratiue simpliciter: sed fm quid scz ad tra-
 dicendum rationibus antiquorum ponentiū mundum incipere
 fm quosdam modos i veritate impossibiles. Et hoc apparet
 ex tribus. Primo quidē. quia tam in octauo phisicorū q̄ i pri-
 mo de celo: p̄mittit quasdam opiniones | vt anaxagoris et em-
 pedoclis & platons: tra q̄s rationes contradictorias inducit.
 Secundo. quia vbicunq; de hac materia loquit̄. inducit testi-
 monia antiquorum: q̄s non est demonstratoris | sed pbabilit̄
 p̄suadentis. Tercio. quia exp̄sse dicit in libro topicorum. q̄ q̄
 dam sūt p̄blemata dyalectica. de quib; rationes n̄ hēmus. vt
 vtrum mundus sit eternus. Preterea aristotiles opose & mo-
 lestia laborauit. dicēs semp fuisse mūdū. itaq; humanum gen⁹
 et cetera que in mundo sūt. Sed cū videamus singula. queq; a
 nimalia que an̄ non fuerūt: esse incipere & esse desinere. neces-
 se est totū genus aliq̄n incepisse. & aliq̄n desitutum esse quia
 incepit. Omnia em̄ trib; tpibus cōtineri necesse est: p̄nti preteri-
 to & futuro. preteriti ergo origo. p̄ntis substantia. futuri disso-
 lutio. que omniam singulis hominib; apparent. Et incipim⁹
 em̄ cum nascimur: & sumus cum viuamus: & desinimus cum
 interimus. Unde etiam tres parcas esse dicimus. vna vitā ho-
 minis ordiat. altera texat. tertia rumpat. filum ac fimat. nā qd̄
 est apparet aliq̄n incepisse. esse em̄ nulla res sine exordio pōt
 et quia cepit apparet aliq̄n desitutum. nec enim pōt id totum
 esse immortale: quod ex mortalibus constat. Preterea mun-
 dus non est creatus ab eterno. pbat̄. effectus no pōt esse coe-
 uis sue cause. quia naturaliter causa p̄cedit effectum. et creatu-
 ra dependens est a causa prima. que est independens. Pre-
 terea. p̄māpium est p̄si. q̄ infinito nulla pōt fieri additio. sed
 data mundi eternitate. hoc sequit̄. maior patet. minor p̄batur
 qz signato vno numero dierū p̄cedentium in eternū fit cōtinua
 dierū additio. Et similit̄ signato numero q̄rumcunq; p̄ductio
 num eis fit quotidiana additio. Preterea nullum infinitū ē
 maius alio infinito. sed si mundus fuit eternus. hoc sequitur.

maior est philosophi principium. & patet ex diffinitione infi-
niti quã dat tercio phisicorũ. Cuius scz quãtitatẽ accipiẽtibus
semp restat aliquid accipiendũ sed minor probat quia si mũ-
dus fuisset eternus | infinite fuissent vel fuerunt reuolucões | sed
cõstat pro qualibet reuolucõẽ solarĩ ad minus correspondent
lunares | ergo totus numerus cathegreumatice sumptus | reuolu-
cõnũ lunarũ est maior solarĩ. ¶ Preterea impossibile ẽ infinita
esse pertransita | s̄ posito q̄ mundus fuit eternaliter | infinite dies
& anni & menses fuit pertransiti | ergo sequitur | q̄ aliqua infinita sũt
pertransita | quod repugnat dictis aristotilis | & sic sibiip̄s con-
tradiceret. maior ẽ phisicorũ tercio phisicorũ. ¶ Preterea principũ
phisicorũ est apud aristotilẽ. q̄ impossibile est actu existere infini-
ta | sed data mundi eternitate sequitur oppositum illius princi-
piũ | minor probat quia si mundus est eternus | infinite hoĩes fuerũt.
quorũ quilibet ẽ corruptus | & tñ ip̄orũ aĩe que sunt eterne p̄ma-
nencie | vt superius probatum est | remanserunt | per cõsequẽs iaz
de facto essent aĩe actualit̄ infinite | quod dictis aristotilis repu-
gnat. ¶ Preterea | data eternitate mundi | tunc pars esset suo
toto equalis | quod est contra philosophũ primo phisicorũ.
probat sequela vel cõsequẽcia | p̄ casum de reuolucõibz & de affig-
tione temporis p̄teriti & futuri | probat quã cõmunis animi cõ-
ceptõ est q̄ omne quod continet tantũ quãtum aliud & aliquid
plus | nõ potest imaginari illi equale | sed ita est de toto respe-
ctu partis. quod totum continet omne illud quod & pars &
aliquid amplius. ¶ Preterea aristotiles in .xj. methaphisice
capitulo de principijs reprehendit eos qui posuerũt principia
imperfecta esse & nõ bona. quia licet sperma sit aĩ hominẽ tñ
homo simpliciter prior est spermate. Vñ & in .ix. methaphisice
dicit. quodlibet in eadem potẽcia precedit actũ. tamen sim-
pliciter actus est prior potẽcia. Ex quibz duobz sic potest ar-
gui. Impossibile ẽ simpliciter hominẽ p̄cedere spermate | vel actus
potẽciam | nisi detur prior homo. quia si sit processus in infi-
nitum | homo simpliciter nunq̄ p̄cederet spermate | nec actus po-
tẽciam. ¶ Preterea creatura non potuit eternaliter a deo p̄-
duci | & q̄ mundum posse existere eternaliter. est impossibile

per quancūq; potēciā | quia non stant simul | q̄ creatura fu-
 erit p̄ducta eternaliter | & cum hoc q̄ sit creata de nichilo · nā
 de ratione creationis est q̄ de nichilo producat̄ · cōsequēcia p̄
 batur | quia ratio eternitatis est additio que ex sua racōe forma-
 li repugnat de pēdenti nature | & ideo creatura non potest esse
 eterna · Cuius ratio est quia omnis cōditio & ratio potēs crea-
 ture correspondere | ē simpliciter vel fm̄ quid limitata | & ideo
 cum ratio eternitatis sit formaliter infimite permanentie | crea-
 ture non potest correspondere | licet posset sibi cōuenire ratio p̄
 petuitatis non t̄m eternitatis · Vnde pp̄rie eternitas dicit care-
 tiam p̄ncipij & finis · S; perpetuitas dicit t̄m carētā finis
 De racōe ergo formali eternitatis c̄ | nō posse nō esse | q̄ racō nō
 potest cōptere creature | ex quo omnis creatura a deo p̄ducta
 est volūtariē & cōtingent̄ | nō naturalit̄ siue necessario | mō cō-
 tingēs pōt esse vel nō esse · **P**reterea racō eternitatis dicit mo-
 dū p̄fectiōis sicut infinitas & necessitas | q̄ etiā creature nulla-
 ten⁹ possūt uenire · Et dato | q̄ creatura ponat̄ a deo naturali-
 ter p̄ducta & necessario | tūc secūtur duo cōtradictoria · videlicet
 q̄ creatura est eterna | & t̄m nō est eterna | nā eo q̄ est creatura ·
 rationi eternitatis repugnat | & eo q̄ naturalit̄ a deo p̄ducta
 est eterna · Et ideo illa propositio includit contradictionem | q̄
 deus necessario producit creaturam ic̄ ·

CAliis modis probabo mundū incepisse

EX decē & octo p̄ncipijs artis generalis | ostēdā nūc
 mūdi creatōem factam fuisse | & mundum incepisse ·
 Primo sic | omnis bonitas est maior ratio suo bono
 subiecto in quo est · si est ei ratio q̄ effectū bonū de
 bono et bonum de nichilo | q̄ si est ei ratio t̄m q̄ producat effe-
 ctum de bono t̄m & non de nichilo · sed diuina bonitas est deo
 ita magna ratio · q̄ producat bonum de bono & bonū de nichilo ·
 Vñ sequitur q̄ mund⁹ qui bonus est p̄duct⁹ sit de nichilo
 Preterea · Illa magnitudo potestatis ambit plus | q̄ producat
 ens de ente & ens de non ente | q̄ illa q̄ p̄ducit t̄m ens de en-
 te · Sed magnitudo diuine potestatis ambit om̄ia · ergo deus

produxit mundū de non ente | & sic mūdus creatus ē & nou⁹
Preterea omīs effect⁹ qui naturalit̄ n̄ est sustentatus a sua
causa pōt esse non eternus | s̄ mūdus non est naturalit̄ sustēta-
tus a sua cā .i. a deo s̄ cōtingenter | ergo pōt esse n̄ eternus. Vnde
sequit̄ q̄ in hoc q̄ pōt esse non eternus : n̄ pōt esse ab eterno :
cū inter non eternū & ab eterno nulla sit p̄portio. **P**reterea
Omne illud p̄pter q̄s diuinus intellect⁹ est prius suo effectū
per suā infinitatē sciendi | est prius suo effectū p̄ suā duratiōē
durandi : s̄ diuinus intellect⁹ ē prior mundo qui finit⁹ est p̄
quātitatem. ergo intellect⁹ diuin⁹ prior est suo effectū qui ī
tpe est per eternitatē. Vñ sequit̄ q̄ necessario mundus est nou-
uus. vt diuin⁹ intellect⁹ & diuina eternitas equalit̄ distent
per infinitatem & duratiōē a mundo qui est effectus earum.
Preterea omne illud p̄ q̄s deus magis distare pōt p̄ nobilita-
tatem & honorē a suo effectū | est p̄ deū amabile & honorabile
sed si mūd⁹ ē nouus | magis de⁹ distat ab ip̄o p̄ nobilitatem
& honorē q̄ si est etern⁹. ergo mūd⁹ incepit. **P**reterea nul-
la cā pōt causare maiorem vtutem p̄ duratiōē q̄ p̄ suā bonifi-
cationem | et magntudine | ptāteꝝ ic̄ : s̄ mūd⁹ ē effect⁹ dei ha-
bens vtuteꝝ finitā q̄tū ad suā bonitatē | magntudine | ptātē ic̄
ergo habet mundus virtutem finitam q̄tū ad duratiōem.
Preterea. Nulla veritas pōt esse maioris effectus p̄ duratis-
onem sue cause : sed si mūd⁹ esset eternus | esset maior effect⁹
per duratiōē veritatis q̄ per bonificationē magntudine ic̄
ergo mundus est nouus. **P**reterea. Omne illud per q̄s de⁹
magis potest disponere gloriā magnā ad gloriandum ho-
mines. beatos | est per diuinā voluntatem que gloriā est quid
amabile. sed si mundus est nouus : deus potest maiorem glo-
riā disponere beatis q̄ si esset eternus. **P**reterea. Omne il-
lud per quod prima causa a suo effectū est magis distincta ē
necessarium | s̄ si mūd⁹ ē nouus | magis p̄ eternitatē de⁹ et mū-
dus distinguunt̄. ergo mūd⁹ nouus est. **P**reterea nullū a-
gens magis agere pōt p̄ duratiōē suā q̄ p̄ suā ptātem ma-
gntudinem ic̄. sed si mūdus eternus esset : ageret magis p̄ suā
eternitatē q̄ p̄ suā ptātem. ergo mūd⁹ etn⁹ eē n̄ pōt. qz non

potest habere infinitā possificationem | cū mundi ptās bonitas
 ic sit finita ic. ¶ Preterea omē illud p qd̄ de⁹ est magis reco-
 libilis intelligibil' & amabil' est necessariū | s̄ deus on̄o de et
 simplicit' est magis reco libil' intelligibil' & amabil' | si sua eter-
 nitas est singularis. ergo mundus nou⁹ & mceptus | vt p eter-
 nitatem nullā habeat opationem ad deum. ¶ Preterea omne
 illud per qd̄ mund⁹ magis subditus deo est necessariū est | sed
 magis subdit⁹ est mūdus deo: si ē de nihilo creat⁹ & a deo su-
 stentatus | q̄ si n̄ est creat⁹. ergo mund⁹ inceptus. ¶ Preterea
 mundus ē finit⁹ p locum & quātitatem bonitatē ic. ergo etiā
 est finit⁹ p durationē & tps: cū non sit ratio diuersitatis. ergo
 mundus non est etern⁹ s̄ inceptus. ¶ Preterea omnes diuine
 rationes eq̄liter sūt cā mundi. ergo mūdus est causatus | & sic
 est nouus p diuinā eternitatē. sicut quātus est p diuinā infini-
 tam magntudimē. et bon⁹ i finite p diuinā infinitā bonitatē ic.
 ¶ Preterea sicut de⁹ non creatit cū sua bonitate bonitatē infi-
 mtam | neq; cū sua magnitudine infinitā magntudimē infinitā
 neq; cū sua potestate infinita potestatē infinitā. Sic similiter
 deus cū sua eternitate non creatit durationē eternā. ergo mū-
 dus non est etern⁹ s̄ inceptus. ¶ Preterea sicut deus est añ mun-
 dum p infinitam bonitatē: & mundus habet finitā bonitatem
 Sic etiā deus est añ mundū p infinitā durationē. ergo mund⁹
 finitus habet durationē tpalem & non eternā. ¶ Preterea. si-
 cut diuina essēcia distat. ab omibus essēcijs p infinitā boni-
 tatem | magnitudinē | potestatē ic. Sic distat ab essēcia mun-
 di per infinitam durationē. & sic mūdus nou⁹ est & mceptus.

¶ Philosophus naturalis cecedit mundum de
 nouo fuisse productum a primo ente.

Omnia citra deū fore pducta a pho naturali est conce-
 bendum. ptz per phm aristotilē primo celi & mundi
 tractatu tercio capitulo vltimo vbi dicit. s̄m rationez
 autem vtiq; & toti⁹ celi & om̄is tps: finis est quoddā infini-
 te. ctinens perfectū eternū | & semper est sumēs denominationē
 vñ cūctis diuatu est esse & viuere. his quidē clar⁹ his vero

obscurius. **I**tem hoc idem patet ex intencione philosophi
xij. methaphisice tractatu scdo capitulo. ij. vbi dicit. Ex ne
cessitate quid igitur est ens | quod est actus & principium omnium alio
rum | hoc quid enim non est contingens sed simpliciter necessarium
Et ab hoc primo ente dependet celum & tota eius natura. **S**up
positio prima. Omne ens mundi | aut est dependens aut independens.
Et voco illud dependens quod non habet esse suum a se
ipso sed ab alio. Independens quod non habet esse suum ab alio
sed a se | hec suppositio patet per omnes philosophos. **S**ecunda suppo
sicio. Nullum contingens habet esse suum a se | probatur. quia quod
libet contingens est essencie finite solum | sed illud quod habet
esse suum a se. non determinat sibi gradus essencie finite sed po
tius infinite. ergo suppositio vera. **T**ercia suppositio. Si est
aliquod ens quod habet esse suum a seipso & a nullo alio. hoc
esset simpliciter necessarium & sempiternum. patet hec suppo
sicio per philosophum xij. methaphisice. **C**onclusio prima neces
se est primum ens esse. probatur. primum ens est. & primum ens habet
esse suum a se. & a nullo alio. igitur necesse est primum ens esse.
consequencia tenet ex tertia suppositione. antecedens per prima parte
partis ex dictis philosophi. vij. phisicorum & xij. methaphisice tractatu. ij.
Et per secunda parte partis ibidem. xij. methaphisice tractatu. ij. Correla
rium primum. necesse est deum esse. partis ex dictis. quoniam illud dicimus esse
deum quod philosophi dicunt esse primum motorem vel primum ens. sed illud ne
cesse est esse. ut patet ex conclusione. igitur correlarium verum. Corre
larium secundum. negans illam deus est. concedit istam deus est. partis
quia negans istam deus est. concedit eius contradictoriam scilicet
nullus deus est. & totum quod ad eam sequitur. sed ad eam sequitur
ista | deus est quoniam illa nullus deus est. impossibilis est. ut patet ex co
nclusionem. sed ad impossibile sequitur quodlibet igitur. **C**onclusio
secunda. tamen est unum primum ens. partis. xij. methaphisice per philosophum circa
finem ubi dicit. encia nolunt male disponi. et pluralitas principa
tuum non est bona | fit ergo unus princeps | & illud intelligit
de primo ente. Etiam si essent plura prima encia | tunc essent
plura eterna. & plures deum. contra prius dicta. Correlarium.
tamen est unum ens nobilissimum perfectissimum & optimum.

et hoc est primum ens ex .xiiij. methaphisice tractatu scdo s̄ tñ
est vnū primū ens. patet ex cōclusionē. igit̄ correlariū verum.

Cōclusio tertia. Nullū ens citra primū habz suū esse a seip̄o
probat̄. quodlibet ens citra primū est cōtingens. igit̄ nul
lū ens citra primū habz esse suū a seip̄o. cōsequētia tenet per sup
positionem secundā. quia quodlibet citra primū capit esse suū
a primo. vt patet primo celi. et .xiiij. methaphisice p̄ prius alle
gata. quia primū ens omnibus citra se dat libere esse. & igit̄
potest non dare. ergo omnia citra primū possunt nō esse igit̄
quodlibet citra primū est cōtingens. & non necessariū. igit̄ cō
clusio vera. **Correlariū primū** qd̄ sequit̄ ex cōclusionē. quod
libet ens citra primū est dependens. patz quia tale habet es
se suū ab alio. scilicet ab ipso primo. **Correlariū secundū.**
primū ens est agens p̄ductiū & cōseruatiū oīm citra se. ptz
quia oīa citra se recipiūt esse ab ip̄o. **Correlariū terciū.** Nec ce
lū esse nec aliquid istius mundi esse est necesse. patet mani
feste ex predictis. **Cōclusio quarta & responsalis est ista.** om
nia citra deū de nouo fore producta. a p̄ho naturali est con
cedendum. probatur. Illud a philosopho naturali est cōceden
dū. qd̄ nulli repugnat veritati. s̄ omnia citra deū de nouo p̄
ducta nō repugnant veritati. igitur ic̄. maior nota est. s̄ minor
patet ex p̄cedente cōclusionē & eius correlarijs. **Correlariū pri
mū** de? ē p̄ncipiū et fons oīm citra se. ptz. qm̄ de? ē causa p̄fe
ctissima oīm citra se. & oīa ordinātur in ip̄m. **Correlariū scdm̄**
Impossibile est aliquid fieri ex nichilo. quia oīa que fiūt. fiūt
a deo tanq̄ ab efficiente. **Correlariū terciū.** possibile est ali
qua fore producta nullo tñ subiecto p̄existente. sequit̄ mā
feste ex cōclusionē ad p̄hm̄ primo p̄hysicor̄. vbi dicit ex nichī
lo nichil fit. & omnia ex materia p̄subiecta fiūt. dico q̄ p̄hs be
ne p̄bat. q̄ omne qd̄ fit via naturalis generacōis fit ex subie
cto p̄supposito. s̄ tñ nō p̄bat hoc via cuiuscūqz miraculose pro
ductōis. **P̄terea.** oīa tā magna q̄ mirifica opera deus fe
cit ex nichilo teste lactācio. Nec audiendi sunt poetel qui aiūt
chaos in p̄ncipio fuisse. i. confusione rez & elementor̄. postea
vero deū diremisse omnem illam congeriem. singulisqz rebo

ex confuso aceruo sepatis | in ordinemq; distinctis instruxisse
mundū pariter & ornasse. Quibus facile est rñdere: ptatē dei
non intelligentib; quē credūt nihil efficere posse nisi ex mate-
ria subiecta & parata. In hoc errauit cicero in libro de natura
deorum disputans ait. Prīmū igit̄ non est pbabile eā materi-
am rerum: vñ omnia orta sunt esse diuina prouidentia effectā
sed & habere & habuisse vñ et naturā suā. Vt ergo faber cū
quid edificaturus est non ipse facit materiam: s; vtitur que sit
parata. Factorq; idem terra vtitur p materia. Sic isti diuine
puidētie materiā presto esse oportuit | non quā ipse faceret sed
quā haberet paratā. Sed econtra mihi maxie pbabile videt̄
cait laetancius libro scdo di. insti. O cicero | perfectionem dei
ad imbecillitatem homis redigis. Quo ergo ab hoie vis illa di-
uina differret. si vt homo sic etiā deus indigeat aliena materia.
Indiget aut̄ si nihil moliri pōt | nisi ab altero illi materia mini-
stretur. quod si sic | impfecte vtiq; vtitus est. Et erit iam potē-
tior iudicandus materie institutor: neq; em̄ deo nō faciente et
inuito esse aliquid | aut potuit | aut debuit. ¶ Preterea ineptis-
sima comparatio: vt faber inquit: Cicero r̄c ymmo vero n̄ oportuit.
Erit em̄ de? minoris ptātis si ex parata materia facit quid
quod est homis. Faber em̄ sine ligno nihil edificabit. quia li-
gnum ipm̄ facere non potest | non posse aut̄ imbecillitas huma-
na est. deus vero facit sibi ipi materiam. quia pōt | posse em̄ dei
est esse. Si non pōt | deus non est: cum deus censet̄ omnipotens
homo vero facit ex eo quod est. quia p mortalitatē imbec-
illis | per imbecillitatem finite & modice potestatis est. Deus
autem facit ex eo qd̄ non est. quia p eternitatem et immensitatē
& infinitatē fortis est | p fortitudinē ptātis immense q̄ sine ac-
modo careat sicut vita factoris. Quid igit̄ mirū si de? factarū
mundum | prius materiā de q̄ faceret preparauit ex eo q̄ n̄ erat.
Quia nephas est deū aliunde aliquid mutuari | cū ex ipso & in
ipso sūt omnia. Si itaq; materia n̄ facta est a deo | vel sūt ante
deum | vel semp cū deo coeua. si scdm̄. tūc duo sūt eterna int̄ se
contraria | collidant em̄ se: quoz vis & ratio diuersa est. qz exu-
perare alterū necesse est. ¶ Preterea. aut deus ex materia ort?

est | aut materia ex deo. quid horū sit verius facile est intelligi.
 Horum duorū alterz sensibile est | alterū caret sensu. potestas fa-
 ciendi aliquid non potest esse in eo: nisi qđ sentit qđ sapit qđ
 cogitat qđ mouet | nec incipi | nec fieri aut cōsumari pōt quicq̃
 nisi fuerit ratione p̃sum. Quod aut insensibile ē: inertis et tōz
 pidum semper iacet | nihil inde oriri pōt: vbi nullus est motus
 voluntarius: non ergo de9 ex materia ortus est. qz sensu p̃dit9
 ex insensibilibz: sapiens ex bruto: impassibile de passibili: ex
 pers corporis de corporali oriri nunq̃ potest.

¶ qđ materia a deo est creata.

Quicquid em̃ est solido & in contractabili corpore ac-
 cipit eternam vim & dissolubile est | qđ dissoluit̃ in-
 teribit: quod interit ortū necesse est | qđ ortum est ha-
 bet fontem vnde oriretur. i. factorem aliquē sciētē | p̃m̃dū |
 peritumq; faciendi. **N**is est profecto nec vllus alius nisi deus.
 qui sensu. ratione. p̃uidentia. potestate. virtute est p̃redit9.

¶ Præterea. Materia vero semper fuisse non potest | quia muta-
 tionem n̄ caperet si semp fuisset. qđ em̃ semper fuit semper esse n̄
 definit | & vnde abfuit principiū abesse huic etiam finē necesse ē
 Materia ergo si facta non est: nec fieri ex ea quicq̃ potest. Si
 ex ea nihil fieri potest: nec materia erit: per diffinitionem ma-
 terie. Omne autem ex quo fit aliquid destruit̃ & aliud esse in-
 cipit. nam qđ destruitur edificatū est | qđ soluit̃ alligatum est
 quod finitur inceptum est. **S**olus ergo deus qui fact9 nō est
 icarto alia destruere pōt: ipse destrui non pōt: permanebit sem-
 per in eo quod fuit. qz non est aliunde generat9 nec ortus | nec
 natiuitas ex alia re pendet que illum mutando dissoluat. Ex se
 ipso est. & ideo talis est qualem se esse voluit | impassibil̃ | im-
 mutabil̃ | incorrupt9. beatus. etern9. immēsus. **¶** Concedendū
 est ergo mūdū cū materia a deo esse factū. qz sine mente ratio-
 ne & consilio nihil fieri potest. **¶** Præterea sicut int̃ res ē natu-
 ralis ordo perfectiōis & dependentie. sic dēt esse durationis in
 se | & signanter cū p̃ima causa non agit naturaliter sed libere

et contingenter ad extra. **V**nde aristoteles ordinem dicit esse optimum bonum. septimo politicoꝝ. & arguit ibidem arisci p̄p̄um negantem ordinem. Nam ordo est decor rerum vniuersi. Sed quia ordo perfectione mundi dependet a prima causa p̄ creationem. ergo & duratio mundi est a deo. similiter locus. motus. tempus. materia sunt a prima eterna & infinita causa p̄ducta. **P**reterea Galienus narrat hermetem dixisse. q̄ in tabula sinaragōma i vetustissima littera scriptum inuenerat mundum creatum fuisse. Plato in suis libris de verbo ad verbū fertur dixisse verba moysi prophete. In principio creauit deus celum & terram. ut testatur augustinus. octauo libro de ciuitate dei capitulo nono. **S**olinus libro suo de mirabilibus mundi refert. quia arabes & sacerdotes egipti soleni creatum in signo leonis asseuerēt. **P**tholomeus in secundo p̄logo almagesti post multas laudes aristotilis. concludit dicens. q̄ in hoc sibi nō cōsentit q̄ mūdū creatū nō dicit. verūq̄ estimo aristotilem mundū non putasse eternum. apte añ. licet verba eiꝝ ad hoc sonare videantur. Que sūt intelligenda sic. q̄ mundꝝ q̄p̄tū ex natura pōt perpetuari. **P**rocras libro ebdo madan dicit planetas eodem modo moueri sicut ab exordio mouebantur. **A**lbumasar libro p̄mo de cōiunctionibꝝ differētia prima. dicit mūdū añ diluuiū solū durasse p̄ duo milia annoz. cū ducentis viginti annis vno mēse tribꝝ diebꝝ. et quarta pte vniꝝ hore. Idem in differētia octaua. Creauit inquit deꝝ hominē & fecit ipm̄ nobilissimū aīaliū. Et dīa decima eraditū concessisse dixit mundū originē habuisse. **P**reterea fertur q̄ quidā sacerdos egiptius solom̄ p̄ho dixit. q̄ lapidem viderat ex delubris egiptiorum delatū. in quo scriptum erat. q̄ mūdus nouē milibus annoz durauerat. Et eandē sentēciā scripsit quidā sacerdos p̄hus egipti. matri alexandri magni. Egiptoz quoq̄ multū centū milibꝝ annorum duratur putauerūt. ut narrat aug⁹ de ciuitate dei libro. viij. Que omnia scilicet postrema. & si falsa sunt. tamē mundū exordium habuisse cōsentiant. **Q**uidam diuis. licet poeta primo methamorphoseos. ponit mundi exordium per quatuor etates atq̄ diluuium ꝛc.

Soluuntur hic rationes philosophorum quibus probatur mundi eternitate

Quidem clareat fidelis professio christiane religionis motiua philosophorum mundi eternitate probare pretendencia breuiter soluiam. Vnde prima ratio aristotilis quaz facit. viij. philosophorum capitulo secundo. sumit ratione motus que rationes aliquibus visis fuerunt verissime demonstraciones. **P**rima est talis in sententia quodlibet quod incipit esse incipit esse per mutaciones si ergo prima mutacio incipit esse per mutacionem incipit esse sed non per mutacionem que fit ipsa ergo per aliam per deus prima mutacionem precessit mutacio quod est impossibile maior patet ex hoc quoniam non est ymaginabilis transitus de contradictorio in contradictorium sine mutacione sed cuiuslibet incipientis esse datur primum vel vltimum igitur minor patet quoniam si deus prima mutacione oportet tunc dicere quod nunc aliter se habet quam prius sicut apparet de quocumque nouit incipiente per deus oportet quod tale mutaciones precesserit mutacione quia aliquantulum se nunc habere qualiter prius se non habuit mutacionem includit & ita apparet quod nulla poterit assignari prima mutacio. Ad hanc rationem respondit petrus de candida in scriptis suis super secundam sententiarum dicens quod hec ratio aristotilis in rei veritate petit principium videlicet quod omne quod incipit esse per mutacionem distinctam a seipso incipit esse quia creatio proprie non est mutacio sed est ipsa dependentia effectus ad suum principium a quo constituitur in esse siue sit relacio siue ipsa res met producta quod non curo ad presens. Et ideo non est ymaginandum quod actio dei sit quedam mutacio sicut in agentibus naturalibus solet comuniter ymaginari. Et non oportet quod productio rei passiuam precedat aliquam mutacionem licet hoc comuniter videatur verum in his que agunt per materie trias mutaciones cuiusmodi non est in proposito. **S**ecunda ratio philosophi est in viij. philosophorum talis sequitur tempus est perpetuum ergo motus est perpetuus per deus mobile est perpetuum & ita mundus est perpetuus prima deus patet per diffinicionem temporis. iij. philosophi quoniam tempus est mensura motus secundum quod prius et posterius si autem per secunda parte probatur sequitur bene tempus est ergo instans est & ultra instans est ergo preteritum est.

et futurum similiter erit vel est | per dñs quocunq; instanti da
to ante illud fuit instans | dñā patet ex ratione vel diffinitione
instantis. Instans est finis p̄teriti & incium futuri. ¶ Ad hāc
rationem dicat̄: q̄ similiter manifeste petit principium. Vnde
dicereť faciliter: q̄ non añ omne instans fuit instans | & ideo
dandum est primū instans t̄pis: & neganda est diffinitio vni
uersaliter | & vlti⁹ ccedendū q̄ p̄ns t̄pus quodlibz tempus
p̄teritum precessit. ¶ Ad aliā rationē dicat̄ cū arguit̄. Deus
& natura nihil agūt frustra: ex primo de celo et mundo. S̄ om
nibus rebus inest appetit⁹ ad semper esse | & hoc saluari nō vi
detur indiuidualiter | ergo saltem specie specificē hoc est verū.
& per c̄sequens aliquid citra deum est eternum & perpetuum.
patet. nam generatio indita rebus corruptibilibus est p̄pter ali
quem finem: scz c̄seruationis speciei | cū ergo huiusmodi appeti
tus ex pte nature sibi non prefigat terminum. sequit̄ q̄ est per
petua & eterna. Rñdetur. q̄ illa ratio non p̄bat eternitatē re
rum apte ante: sed potius apte post. ¶ Ad aliā rationē q̄ ar
guitur. Illud a q̄ remouet̄ ex c̄ditione p̄pria potentia ad non
esse est eternum. tale videt̄ materia prima | intelligentiē | & ce
lum. p̄batur. eis repugnat non esse. quia non habēt c̄trarium
corruptiūm intrinsecū. ergo c̄petit eis necessitas. essendi: per
c̄sequens eternitas. Hic dico q̄ duplex est necessitas. quedā
absoluta. & quedā ex suppositione: Primo modo solus deus
habet necessitatem essendi. & illo modo impossibile est plura
esse: necesse esse. Secundo mō illud dicit̄ necessariū ad cuius
positionem sequit̄ ip̄m ex pte sua habere incorruptibilitatem
& illo modo intelligentiē | celū | & corpa celestia haberēt neces
sitatē. Correlarie sequit̄. q̄ necessitas absoluta infert eterni
tatem. necessitas vero suppositionis non ponit eternitatē. licet
ex principiis intrinsecis intelligentiē & celū non hñt corrupti
bilitatem | non tñ ex hoc oportet ea esse eterna. Res em̄ tripli
citer possūt corrumpi. Vno modo ex c̄ditione intrinseca. Secūdo
ex appropriatione sui ad suū c̄trariū p̄dnans. Tercio per sub
tractionem sue cause. de primo ptz in elementis. de sc̄do in for
ms accidētalibus. de tercio in corruptione lucis q̄ n̄ hēt c̄trariū

nec ex contrarijs est mixta | & tñ per sue cause subtractionē cor-
 rumpitur. Potest em̄ deus prima causa: subtrahere intelligē-
 cijs & celo suam influentiam | que libere influit ipsas conseruā-
 do. ¶ Ad aliam rationem cum arguitur: Vel mundus est eter-
 nus vel deus non est omnipotens | negando istam distinctionē
 ad probationem cum dicitur | q̄ si mundus non est eternus | de-
 us per infinitum temp̄ ymaginariū fuisset ociosus | nego hoc
 Et ratio est. quia potentia tunc dicitur ociosa cum caret actio-
 ne pp̄ria. Sed in proposito non est verum. quia dei actio siue
 voluntas est eterna | que noluit mundum produci quando pro-
 ductus est. Et ideo qūis mundus non fuit eternus. deus tamē
 non vacauit ocio: cū in ipso nulla est nouitatis actio. ¶ Dato
 etiam per impossibile q̄ non esset ad extra p̄ductiuus: adhuc
 non esset ociosus: pro eo qd̄ seipsum specularēt & diligeret |
 & in seipso esset felicitatus | & sic per consequens esset in otinus
 a virtuosa exercitatione: cum felicitas sit opatio fm̄ virtutē in
 vita p̄fecta. primo ethicoꝝ. ymmo potius dei exercitium ē cir-
 ca sui speculationē q̄ aliarum rerum. quia ex hoc q̄ intelligit
 & vult se | vult & intelligit alia. ¶ Ad aliam rationem cū ar-
 guitur q̄ posita causa sufficienti & non impedita ponitur effe-
 ctus | sed eternalit̄ deus erat causa sufficiens ad p̄ductiōz alicu-
 alterius a deo Responder̄ q̄ deus est cā volūtaria | q̄ agit ad extra
 non de necessitate | s̄ mere volūtaria | ideo non oportet q̄ suus ef-
 fectus sit sibi coeternus vel coeuus. Ad p̄bationē cū dicit̄. q̄
 si effectus volūtatis n̄ puenit | aut ē ex hoc q̄ in agēte expecta-
 tur p̄fectō vtutis | aut sublatio ipediētis vtutē | aut t̄pis oportu-
 nitas | aut p̄ntia p̄sone corā q̄ actio dēt fieri. Hic dico q̄ vo-
 lūtas ē p̄ncipiū libez | stat q̄ i ea n̄ sit aliq̄ p̄dictaz rationum
 assignatarū. Sed quare magis vno t̄pe q̄ alio suus effectus
 euemat | sufficit merum beneplacitum voluntatis. ¶ Et si dicat̄
 quomodo pōt nouus effectus euenire sine noua volitione | dico
 breuiter | q̄ cum volitione eterna stat effectū t̄palit̄ poni. quia
 volitio eterna est vt effectus inesse ponatur pro a vel b mensu-
 ra | & sic absqz noua volitione ponitur nouus effectus. ¶ Sicut
 in exemplo familiari. Verbi gratia. aliquis facit testamentum

in quo dimittit! q̄ hic ad centum annos | vel perpetue de beant
 tres misse cātari p̄ sua aīa. Si ergo volitio p̄ ymaginacōz sic
 cōtinue duraret sine q̄cūq; volitiōis nouitate poneret iste ef-
 fectus in esse | videlicet trium missarū celebratio. Isto ergo mō
 ymaginādi nō videt̄ impossibile | effectū nouit̄ cōtinue eueni-
 re siue quacūq; volitiōis mutacōe | & ideo aīas auctoritas auer-
 rois paz mouet | dicētis q̄ a volūtate antiqua nō pōt̄ effectus
 nouus aliq̄s p̄uenire. Ad racōz cū dicit̄ radicalit̄ | q̄ cōtradicti-
 onē implicat ex nichilo aliquid fieri | p̄ eo q̄ equalis habitu-
 do videt̄ alicuius de nichilo | & nullus de aliquo | nūc aut̄ cōtra-
 dictiōez implicat | nō ens de aliq̄ p̄duci | ergo p̄positū. Hic di-
 co p̄ materia argumenti q̄ illa prepositio de . potest dicē circū
 stāciā causalē . vel ordinē mensure . primo mō absq; dubio cō-
 tradictionē implicat qualitercūq; capiat̄ causā . q̄ aliquid fi-
 at ex nichilo . tanq̄ ex materiali principio formali efficiēte vel
 finali . quia causā & causatum simul se ponūt & contradictio
 est non ens existere . & istum sensum tangit ratio. Secūdo mō
 idem est q̄ de aliquo . nunc vix est dicere . hoc est fin se & qd̄
 libet sui . & prius non fuit . & istud cōmuniter dicit̄ p̄duci de
 nichilo . & hoc modo nulla est cōtradictio nec ecōtra scilicet q̄
 aliq̄d nūc non fit . & immediate post hoc erit . & sic cōmunit̄
 intelligit̄ cū dicit̄ aliquid p̄duci de nichilo . vel econtra . vt ly-
 de non fit nota exprimens cōdicōez causalē sed ordinē mensu-
 re. **I**ncōcuisse ergo fidei professione tenendum est . mundum
 non eternaliter fuisse vel extitisse vt scripturarū exordium nos
 informando clamat alicuius. **I**n principio creauit deus celum &
 terram . Apparet igitur rationibus p̄horū solutis . q̄ de facto
 nichil aliud a deo fuit eternum . Hoc meo arbitrio profitendū
 censeo . hoc petrus de candia qui fuit papa alexander quintus .
 Doctor sacre theologie parisiens̄ de ordine fratrum minorum .

Articulus tredecimus q̄ deus homo factus est

DEi filius incarnatus est . non ex virili semine s̄ mistico
 sp̄ramme . & de virgine nat⁹ . Ad noticiā hui⁹ articuli
 multi sapiētes gētilium in lumine naturali deueniunt

non solum p̄bi s̄ & poete & sibille .i. p̄phetisse gencium & in
 fidelium hunc p̄dixere. ¶ Albumasar in suo maiori introdu
 ctorio | differēcia prima. ¶ Virgmem suum puerum lactantem
 vidisse | & vocem audisse testatur dicentem hoc est ara dei.

Plinius in .viii. libro naturalium refert equas grauidari absqz
 masculi odoratu .i. coitu. Idem ponit virgilius in georgicis
 Solinus libro .iiij. de mirabilibus mundi | affirmat hoc dupli
 citer fieri. Vno modo flatibz fecundis ventoz. Alio modo ma
 sculi odoratu. & dat exemplum de p̄dicibus europa. ¶ Ouidi
 us libro tercio de vetala | sic colludit fidei nostre

Vna quidem talis felici tempore nuper
 Cesaris augusti fuit anno bis duodeno
 A regni nouitate fui | que significauerat
 Post annum sextum nasci debere prophetam
 Absqz maris coitu de virgine | cuius habetur
 Typus .vbi plus mercurij virtus multiplicatur
 Cuius erit concors complexio prima future
 Secte | nam nusquam de signis sic dominatur
 Mercurius | sicut in signo virginis | illic
 Est eius domus exaltacio triplicatasqz
 Per totum signum | necnon ibi terminus eius
 In primis septem gradibus | dictiqz prophete
 Typus habetur .vbi quis sub enigmate .naqz
 Hys ymaginibus que describuntur ab indis
 Et caldeorum sapientibus ac babilonis
 Dicitur | & veterum scriptis ascendere prima
 Virginis in facie | prolixi virgo capilli
 Munda quidem magniqz animi magniqz decoris
 Pluris honestatis & in ipsius manibus sunt
 Spice suspensis & vestimenta vetusta
 Sede sedet strata puerumqz nutrit | puero ius
 Ad comedendum dans | puerumqz ihesum vocat ipm
 Sens quedam | sedet & vir ibi sedem super ipsam zc.

¶ Idem in eodem sic carminatur
 Nam super hoc puero sunt olym multa locuti

Quidam qui vitam ducebant spiritualem.
Utentes parce | somno | potuq; | ciboq;
Sensibiliq; suus elongabatur ab omni.
Spiritus | & dormita se sursum carne leuabat.
Sic intellectus intendebatur eorum.

In tantum q; eis prenosse futura dabatur.
Vel per sompna vel vigilando cadebat eorum.
In mentem | per eosq; loqui deus ipse volebat.

Ac ideo tales appellauere prophetas.
Tales dixerunt q; sic de virgine nasci.

Debeat vnus homo | simul & deus | & q; vtramq;
Humanam atq; dei sit naturas habiturus ic.

VIRGILIVS in libro buccolicorum egloga quarta
ex propheta Sibille sic loquitur.

Vltima cumei iam venit carminis etas.

Magnus ab integro : seculorum nascitur ordo.

Jam redit & virgo c. i. sibille pphcia redeunt saturnia regni.

Jam noua progenies celo demittitur alto.

Vnde SERVIVS expositor virgilij ait. licet vgilij
gentilis fuit | tñ hic ipse vnā pphciaz de xpi natiuitate posuit
ex carminib; sibille cumee. Nam cumee az. plis numeri tñ:
est ciuitas de q; ortum suū traxit sibilla pñs. Inde cumeus a ñ.
Hanc etiā expositōz approbat scñs augustinus in sermone de
aduentu domini dicens. Demonstramus ex gentibus testimo-
nium cristo fuisse prolatum | quō veritas non tacuit clamando
etiā per linguas inimicorum suorū. **Nonne** quādo ille poeta
facundissimus & optim⁹ poetarum virgilius inter sua carmi-
na dicebat. Jam noua progenies. & cetera | cristo testimonū p-
hibeat. Rursus audite ait augustinus. quid psonat nabucho-
donosor rex babiloms | qui iudeos ppter supbiam & pfidiam
ad lxx. ānos tenuit captiuos. Dic ergo nabuchodonosor quid
in fornace ardente : quo tres viros iustos iniuste immiseras tñ
bi reuelatum fuerit. **Nonne** inquit tres viros immisimus in for-
nacez ligatos : & ecce video quatuor deambulantes in medio
igms : & corruptio nulla est in eis | & aspectus quartū similis

est filio dei. O alienigena vnde tibi hoc | que lex | quis propheta
annunciauit tibi filium dei non dum quidem mundo nascatur |
& similitudo nascentis a te cognoscitur.

Articulus .xiiii. Ratio p̄bica p̄banda ē dei incarnatio

In superioribus articulis inuestigauimus sanctā & beatissimā
trinitatem diuinā | oīm rez creatricem | & toti⁹ mūdi formatri-
cem | & per grām suam tā magnū lumen inuenimus ostensue-
q̄ dare videmus | q̄ suū opp̄sitū est impossibile. Modo de filij
dei incarnatione dicendū est. **A**nteq̄ veniamus ad p̄bandū
deum esse incarnatum | oportet presupponere q̄ deus q̄n cre-
auit mundum | creauit ip̄m ad illū finem : ad quē & per quem
omēs sue dignitates siue rationes diuine meli⁹ inter se cōue-
nient ad creandum mundū. Et talis suppositio est necessaria.
Cum omne illud sit necessarium per q̄ diuine dignitates inui-
cem habent maiores & nobiliores adus in creando mundum |
& in ordinando ip̄m ad maiorem & nobiliozem finem qui esse
potuit. Etiam vt non essent ociose extra illum maiorem finem

Et primo dicere intendim⁹ de diuina bonitate. **I**lla bonitas
que magis est ratio deo q̄ p̄ducit bonū magnū creatum est
necessaria | cum diuina bonitas sit ita magna ratio | q̄ producat
magnum bonū creatum | q̄ magis magna ratio esse non potest
Sed creare mundum ad istum finem . vt deus se faciat homi-
nem | est maior ratio boni creati que esse potest . ergo deus crea-
uit mundum vt ipse se faceret hominem . Alioquin illa magis
magna ratio bonitatis dei esset ociosa quod est impossibile .

Preterea diuina magnitudo est ita magna ratio suo subie-
cto quod deus est | q̄ ipse deus p̄ducit cum ita magnis ad-
ibus suarum dignitatum | q̄ magis magna ratio ei esse n̄ potest
sed productum & creatum in essēcia dei deus factum | est ma-
ius productum et creatum | quod deus producere potest . ergo
deus est incarnatus . vt deus respondeat suemet magne ratio-
ni in tantum | quantum ipse est. **I**sta autem demonstratio est
necessaria . Si vero quis diceret | q̄ debuit deus assumere mul-
tas humanitates : & creare omnes partes mundi maiores .

Respondendum est qd fm ordinem & proporcionem melius
& maius bonum est | qd deus sit vnus homo | qd plures | vt ipe
vnus homo sufficiat gracie nature diuine | cum ipe homo con
iunctus sit singularis finis ad totum vniuersum creatum | et qd
totum vniuersum creatum illi homini xpo | sit proportionatum
qd si non fuisset illa proportio. ¶ Preterea. Ille modus per quez
deus magis potest ostendere in creatis actus suarum dignita
tu | est sibi scibilis & amabilis | s; p modu incarnationis potest
hoc facere | ergo modus incarnationis e sibi scibilis & amabil | &
sic sequit | qd incarnatio dei sit de necessitate. ¶ Preterea illa di
spositio per quam intellectus creatus & voluntas creata | sunt
dispositi | magis ad intelligendum et amandum actus quos ha
bent diuine dignitates in creatis | est a deo scibilis & amabilis
sed illa dispositio maxime est per coniunctionem nature diuine
cum humana in vno supposito | ergo incarnatio est a deo scibi
lis & amabilis ergo etc. ¶ Preterea illa dispositio per qua hu
mana voluntas est magis ordinata ad diligendum virtutes
& odiendum vicia | oportet qd sit a deo scibilis & amabilis
sed hoc est p incarnationem | ergo incarnatio est | vt diuina vo
luntas deducat ad effectum hoc per quod homo magis sit di
spositus ad diligendum virtutes & ad odiendum vicia. ¶ Pre
terea illa virtus ex qua oriuntur maiores & nobiliores actus
de causa in effectum | est sic a diuina voluntate amabilis | sicut a
diuina sapientia scibilis | cum diuina voluntas sit sic virtuosa
sicut diuina sapientia | sed illa virtus per quam exeunt & ema
nant maiores actus de causa in effectum | est per incarnationem
ergo incarnatio est | vt diuina sapientia & diuina voluntas e
qualiter se habeant in effectum earum. ¶ Preterea qto magis
diuina veritas appropinquat ad se veritatem creatam | tato ma
gis causat in ipsa plus de bonitate | magnitudine | potestate |
gloria etc. sed hoc est per incarnationem vt patet. Sed quia
illa maior appropinquatio & sic per diuinam voluntatem ama
bilis | sicut per diuinam sapientiam scibilis. ¶ Ideo incarnatio
nem necesse est esse | vt actus voluntatis & veritatis se equali
ter habeant actu sapientie. ¶ Preterea illa gloria qua beati

maiorem possunt habere a deo | est a diuina voluntate amabilis
 sicut a diuina sapientia scibilis | sed maior gloria quam habe
 re possunt beati | est per incarnationem | ergo talis gloria est a diuina
 voluntate tam amabilis | & a diuina gloria gloriabilis | quantum a
 diuina sapientia scibilis | ut diuina magnitudo et bonitas se ha
 beat equaliter ad diuinam sapientiam | voluntatem | & gloriam. ¶ Pre
 terea. Illud medium quod maius bonum magnum potens esse po
 test | inter deum & creaturam esse oportet | ut diuina bonitas &
 magnitudo | non deficient maiori principio et fini quare mun
 dus est | & illud medium est Christus | deus & homo | ergo incarna
 cio est. ¶ Preterea. Ille respectus per quem diuina sapientia &
 diuina voluntas magis se possunt coequare in agendo in crea
 tis bonum magnum est | sed maius bonum magnum potens esse non po
 test fieri | quod ut deus se faciat hominem | & illum hominem faciat de
 um | & hoc diuina voluntas amat | sed talis coequatio | per incar
 nationem esse potest | ergo ut sit predicta coequatio incarnationem
 dei esse oportet. ¶ Preterea. Illud ens creatum per quod homo ma
 gis possit deum honorare | recolere | intelligere | & amare in crea
 tis est necesse | ut deus cum suis dignitatibus non sit contrarius sine ma
 ioritate | recolibilitate | & intelligibilitate | & amabilitate | sed illud
 ens est per incarnationem ergo. ¶ Preterea. Omne illud per quod
 homo est magis subditus ad seruendum deo | & ad amandum
 deum est necessarium | ut deus non sit contra magnitudinem diu
 ni boni | quod est bonum magnum esse | sed ista maior seruitus esse po
 test per incarnationem | ergo esse. ¶ Preterea illa creatura que est
 magis quanta | ratione bonitatis | magnitudinis | duracionis | pote
 statis esse est necessaria | ut magis sit speculum infinite magni
 tudinis diuine influencie increatis | sed hoc est creatura deificata
 in qua bonitas et potestas | gloria magnitudo esse creata est ma
 gis magna quam omnes alie bonitates create | ergo incarnatio est
 facta. ¶ Preterea illa substantia in qua deus potest creare &
 appropriare maioritatem bonitatis potestatis glorie esse est ne
 cessaria | ut diuine dignitates & proprietates naturales & sub
 stantiales magis agere possint suas similitudines | & collocare
 in illud subiectum creatum | sed talis substantia est per incarnationem dei.

Preterea illa res p̄ quā deus pōt pl̄ h̄re modū influēdi de bonitate · pt̄ate · veritate · gl̄a z̄c̄ in creatis | & p̄ quā h̄ēt magis modū parcēdi homībo et remunerādi: etiā magis se humiliādi & paciētiā h̄ēdi: est necessariā · vt tal̄ mod⁹ se respiciat cum modo magno | quē de⁹ habeat in se p̄ suā magnā bonitatem z̄c̄ sed iste mod⁹ p̄dictus est p̄ incarnationē · ergo de⁹ incarnat⁹ ē

Preterea · Omne illud per q̄ deus pōt magis eleuare | bonificare | magnificare & nobilitare | etiā glorificare suū effectū | est sibi scibile & amabile: s̄ hoc est p̄ incarnationē · ergo incarnatio est sibi scibil̄ & amabil̄

Preterea alijs medijs p̄banda est dei incarnatio · & p̄suppono q̄tuor ex scriptis alam̄ · **H**omo lapsus et penitēs debuit diuina misericordia visitari · Cū em̄ homo ex p̄ua fragilitate ē i lubrico cōstitut⁹ · Si ceciderit & penit̄ de ruina | misericordiā · i · p̄ne relaxacōz ip̄m cōsequi piū est & iustū

Scōda suppositio | lapsū hoīez oportz ad percipiendam diuinā gl̄am repari · Cū em̄ caritas & huilitas dei humane nature fragile figmentū: cū angel⁹ i gl̄a cōgaudere decreuerit · Oportet vt hō ad illā gl̄am pueniret | s̄ & si per peccatum lapsus est | & indign⁹ effectus est ad illā beatitudinē cōtingere cum sue fragilitatis intuitu debuit sicut p̄missū est per misericordiam releuari · ergo & si lapsus esset | fuit ad percipiendam gloriā repandus ·

Tercia suppositio · Homis culpā debuit homo satisfactione delere · Iustus em̄ fuit q̄ homis culpā homo deleret q̄ angel⁹ vel alia creatura | sed si diuinam iusticiam attēdamus | que culpam impunitaz nunq̄ dimittit · oportet q̄ culpam satisfactio sequeretur · ergo homo debuit satisfactionē pro hominis culpa quod erat propositum

Quarta suppositio · Satisfactione hominem reparare · neq̄ purus homo neq̄ angelus potuit: neq̄ alia creatura · patet hec veritas · nam male merens vsq̄ ad infinitum magna puniendus est pena | et male merens deo iniuriosus extitit · Iniuriosus tanto maiore dignus est pena | quanto maior est cui infertur iniuria | sed omnire in infinitum maior est deus · ergo deo iniuriosus in infinitū magna dignus est pena | sed homo vel alia creatura ad tantam satisfactionem non potest sufficere · quare propositum ·

Item ista precedens propositio sic alio modo pbat̄ p eun-
dem alanū. Quicquid vnq̄ pōt homo recte facere in honorem
& laudē dei ex debito tenet̄ cōuertē. pbat̄ minor se & ea q̄
penes eum sunt: in honorem & bonitatem maioris | qui iure
ipsum possidet tenetur conuertere. tunc ultra. Spiritus ratio-
nalis deum timere & ei seruire tenetur | & in omni obedientia
ministrare. nam cum minor maiori cuius est | teneatur ei in om-
nibus obedire vt dictum est. Spiritus rationalis quod est:
quod viuūt: quod sapit: quod potest a deo habet. ergo in ip-
sius gloriā & honorem & laudem: se & quicquid potest sine
intermissione debet conuertere: sed iuxta satisfactionis peccati
descriptionem. Satisfactio est factum: quod non nisi propter
reatum debetur. Et iuxta dignitatem eius contra quem pecca-
tum est | debet satisfactio compensari. Deus autem in infinitū
dignus est. ergo quicquid homo potest satisfacere: non est sa-
tisfactio sufficiens peccati. ergo homo non potest sufficienter
satisfacere pro peccato | & sic nec alia creatura. Itē inde fit .i.
correlarie sequitur. Si homo potest satisfacere. non potest ta-
men per se ad predestinandam gloriā hominem reparare.

Conclusio sequitur ex predictis propositionibus talis. Opor-
tunum fuit deum satisfacere pro homine lapso. Vnde manife-
stum est deum hominem factum reparaturum fuisse genus hu-
manum. Nam optimum fuerat diuinam gloriā homini esse
communicandam ex caritate. Nam caritas est que vult alij idē
bonum qd̄ sibi. & efficit prout pōt & debet. Sed homo pec-
cauerat. ergo oportet peccatum satisfactione deleri. vt in tertia
dicebatur propositione. sed nulla creatura satisfacere poterat ad
plenum. sicut in quarta pbatum est. ergo restat a deo homi-
nem puniendum fuisse. Sed equum fuit per hominem homi-
nis culpam deleri. sicut pbat tertia suppositio. ergo oportuit
deū esse hoīem: qui satisfaceret p̄ peccatis oīm hoīm.

Articulus decimus quartus. q̄ dei filius de spiritu sancto
conceptus non ex virili semine & virgine est genitus.

Dei filius incarnatus est nō pater neq; spūs sanctus
probat̄. secūda p̄sona in trinitate ad vniendā sibi
humanā naturā (fuit cōueniēs destinēda alano teste
nā hec p̄sona ē filius dei. qui auctor est forme. i. aīe
hoīs. Ip̄e em̄ cōpatur forme sicut pat̄ materie p̄ime. & spūs
sanctus cōposito naturali. Sed de? debuit aīam vel ymaginē
hoīs deformē p̄ culpā. reformare & reparare. cōueniēcius ergo
fuit vt auctor forme. formā hoīs reformatur? . hūane vniret̄
nature. ¶ q̄ deus incarnatus natus est ex virgine inuiolata. ex
muliere incorrupta | carnē filius dei erat assumptur? | & de illa
carne est xp̄us. de cuius em̄ ip̄m mundā hostiam futurā | ex mun
do vase p̄dire | & ex muliere | vt redemptor de peccanciū gene
re nasceretur | & de virgine me p̄ virilis coitus libidinem | pec
cati labem caro tā sancta cōtraheret. ¶ Ouidius p̄hs & poeta
sibillam secutus | in tercio libro de vetula sic arguit
Hoc vnum noui | homo fieri q̄ deus vnq̄
Non posset | nam quod ex tempore ceperit esse
Eternum non esse potest | quia si cariturum
Sine sit | idcirco q̄ sit deus animodo saltem
Non sine p̄ncipio poterit fore | sed quod vtroq; zc
Tunc sudit ad propositum
Hoc vnum noui | sed nescio si deus esse
Vellet homo | si vellet em̄. cum summa voluntas
Non habeat vel habere queat. quibus impediatur
Posset homo fieri. carnem assumere posset
Ac vnire sibi. s̄ qua ratione moueri
Posset. ad hoc. ego non video tamen vndiq; venoz
Vndiq; perscrutor. si possem forte venire
In verisimilem veramue probabilitatem
Qualiter induci deus ad quid tale volendum
Posset. certus em̄ sum q̄ lex mercurialis
Plurima nature contraria sit positura
Hoc vnum vidi. q̄ cū deus vt retro dixi
Celestem motum prouiderit esse staturum
Et sibi de solis indiuiduis sp̄eciē

Cura sit humane vult forte viam meditari
 Qua possunt homines in fine resurgere mundi
 Quare vult indiuiduum specialiter vnum
 Inter eos fieri quod naturaliter ambas
 In se naturas habeat nostramque suamque
 Ex vnaque mori rursus resurgere possit
 Ex alia cuius virtute resurgere possint
 Omnes post habitum per eum de morte triumphum
 Hoc esset certe dilectio maxima sed non
 Virorum si sumus sit munera summa daturus
 Sed licet iste foret homo verus non tamen ipse
 Masci deberet sicut communiter illi
 Mascuntur qui sunt homines puri quia tantum
 Ac talem per quem foret incorruptio danda
 Ex corrupta quoque nasci matre deceret
 Hec sunt que cecinit cumane musa sibille
 Nuper in urbe sacra quasi cuncta fides oculata
 Perdo cuisset eam vel in aure sua somnissent
 Hec nazo publius ovidius cuius romanus etc.

¶ Articulus xv. q. i. ihesus xpus signis & miraculis ostendit
 se fore deum verum in homine latentem

Opera & prodigia signa virtutesque ihesu tam multa sunt
 & fuerunt ut vnus liber ad complenda omnia satis non sit.

Sibilla xpus omnia verbo agens omnem infirmitatem
 curas mortuorum resurrectio erit per ihm et claudorum
 cursus velocis & ceci videbunt & surdi audient & muti loquentur

Item eadem ihesus pasces turbas panem inmutatum frangebatur
 carnemque piscium commuebat & utraque in manu eius au-
 gebatur **¶** Iterum eadem quoque cecinit Ex panibus autem quinque
 & piscibus marinis simul virorum milia quinque in loco deser-
 to heremoque faciabit & que superfluerent frustra tollens xij
 cophinos quales implebit in spem populorum etc. **¶** Lactancius
 Quid dici potest aut fieri mirabili? Carmina sibille non a nostris con-
 ficta quam cicero varroque ceterasque commemorant quorum ex libris

ista exempla proferimus. Verum non dubitò quia illa carmina prioribus temporibus pro deliramentis habita sunt: cum ea non intelligerent. quia nec tempus nec ratio nec auctor designabat.

Demque sibilla erithrea ait. Dicunt enim sibillam insanam: mendacemque fore. Cum autem facta fuerint omnia tunc demum remimiscuntur mei: nullus postea insanam me dicet & furiosam sed magni dei propheta; & **COVDIVS** libro. in de vetula canit. quod christi incarnatio prope punctum veris in principio signi facta sit: quando cum saturno iouis est coniunctio facta maxima. Ideo sic philosophatur: ymmo theologizat. Felix cui plene coniunctio tanta pateret. Tamque potens fidei preclare significatrix. Per quam venturæ queruntur gaudia vite. Per quam cognosci mores & vita prophete. Predicti possunt: sciri que potest per eandem. quod sine peccato vivet: super omnia verax. Et quod doctrine sane: quod glorificandus. Portentis & prodigijs mirabilibus sit. Virtutum signis: que certe posse patriare. Non est humanum: sed digna deo potius sunt. Forte nec est hominem fas ipsum dicere purum.

Articulus sedecimus. quod iherosolymis passus & mortuus est in carnem assumptam: & resurrexit die tertia.

Sibillims carminibus passio christi prenunciata est. Ipsa quidem ait. dabunt autem a lapas deo manibus incestis. In manus infidelium postea veniet: & impurato (vel impudente) ore expuent salivas venenatas: dabit tunc ad verbera innocens & sanctum dorsum: & colaphos accipiens tacebit: ne quis agnoscat unde venit ut fortis & corona spinica coronetur. Ad cibum vero inquit vel ad sitim acetum dederunt inhumanitatis: & inhospitalitatis: hanc demonstrabunt mensam. Ipsa o iudeica gens insipiens: tuum dominum deum non intellexisti: spinis coronasti: & horridum fel miscuisti. **SIBILLA** ipsa erithrea subdit in suis carminibus

bus & propheta. Templi autem scindetur velum | & medio die nox erit tenebrosa nimis horis tribus | & morte morietur tribus diebus : quasi sompno suscepto | & tunc ab inferis regressus ad lucem veniet primus : resurrectionis principio reuocatis ostenso. Hec de cristi resurrectione dicta sunt. ¶ Nunc ratione probandum erit ex scriptis aliam. q̄ cristus deus et homo s̄m humanitatem deberet pati & mori : pro salute humani generis | & pro eo satisfacere creatori. Homo reparator p̄ lapso homine se offerre deo debuit. Nam cum homo qui se & quicquid potest deo debet | per peccatum se & sua opera annihilat | recebens a deo ad alium finem tendens . ergo pro homine deo subtracto : hominis reparator. i. cristus se deo debuit reddere & offerre. ¶ Preterea pro peccatis lapsorum hominum contumelias | terrores : & mortis penam redemptorem decuit sustinere . patet . Cum enim peccato vnus hominis in infinitum magna pena deberetur . vt supra dictum est | multo magis pro tot hominum redimendorum tot peccatis | redemptor maiorem debuit penam sustinere . Sed non est maior pena in homine q̄ mors . ergo cristus mortem | contumelias & penas ad plene magis satisfaciendum debuit sustinere. ¶ Preterea : hostia illa scilicet cristus | deo patri fuerat offerenda & victimanda . q̄ autem patri quia filius | & quia creatura : satisfacere debuit creatori . ergo cristus s̄m humanitatem pro genere humano. ¶ Preterea hostia illa vna pro quotlibet hominum | quantilibet excessibus sufficiens est satisfacere creatori. ¶ Ipsa enim est deus . ergo quantumlibet in infinitum est preciosa . ergo quantumlibet sufficiens ad delendum . ergo pro quantilibet peccatis quotlibet hominum . ergo pro omnibus | qui fuerunt | qui sunt & qui nascentur . & sic patet positum | q̄ dei filius homo iustus pro homine iniusto & dampnato moriturus esset & passurus .

¶ Articulus . xvij . q̄ cristus in celum ascendens inde venturus est in fine mundi iudicare bonos & malos .

Audite o gentiles & o iudei. quid sibilla vaticinans
do etiam de xpo filio dei iudice viuorum & mortuo
rum clamauerit in medium proferamus. vt ex vno
lapide vtrozunq3 frontes percuciantur. iudeorum
felicet atq3 paganorum. atq3 gladio sicut goliath. xpi omnes
occidantur mimici. Attendite itaq3 quid dixerit.

Sibilla erithrea 2c

Judicij signum tellus sudore madescit
E celo rex adueniet per secla futurus
Scilicet in carne presens vt iudicet orbem.
Vnde deum cernent incredulus atq3 fidelis
Celsum. cum sanctis eui iam termino in ipso
Sic amme cum carne aderunt. quas iudicat ipse
Dum iacet in cultus densis muepibus orbis
Reiciant simulacra viri. cuncta quoq3 gazam
Exuret terras ignis. pontumq3. polumq3
Inquirens tetri portas. effringet auerni
Sanctorum. sed enim cuncte lux libera carni.
Tradetur. fontes eternaq3 flamma cremabit
Occultos actus retegens. tunc quisq3 loquetur
Secreta. atq3 deus referabit peccata luci
Tunc erit & luctus stridebunt dentibus omnes.
Eripitur solis iubar. & candor interit astris
Soluetur celum. lunaris splendor obibit
Deciet colles. valles extollit ab ymo
Non erit in rebus hominum sublime vel altum
Equantur campis montes. & cerula ponti
Omnia cessabunt. tellus confracta peribit
Sic pariter fontes. torrentur fluminaq3 igne
Et tuba cum somitum tristem demittet ab alto
Orbe gemens facinus miserum variosq3 labores
Tartareumq3 calos monstrabit tetra debistens.
Et coram hic domino reges sistentur ad vnum
Recidet e celo ignis & sulphuris ammis

Articul⁹ .xviii. q̄ tria sacmēta in fide ecclesie or: hodoxe sūt
adulto homī necia ad salutē. scz baptisim⁹ pnia & eukaristia.

Baptisim⁹ ē ablucio aque p̄ muocacōz trinitatis san-
ctificate peccati ablucōz significās. Ideo baptisimi cāz
inquire oportz. Cū em̄ aīa vnita corrupte carm̄ & ī
peccato cōcepte. cōtrahat labē. exigit ob hoc ablu-
cōis remediū spūale. cū qz mēs vicijs est corrupta & sordida
ablui & mūdari desideat ab ignamēto. ad qd̄ tollēdū & abste-
gēdū interi⁹ necia exterior ablucō fuit. Institutō nāqz q̄ p̄ uo-
cacōz sc̄te trinitatis sanctificata ē. hz iterioris mūdacōis effectū

Penitencie causam rimari expedit fm̄ alanū. cū virt⁹
baptisimi. baptisato caracterē imprimat. xp̄iano pec-
cati reatū incurretī criminis recidiuū. supuacu⁹ esset
iterat⁹ baptisim⁹. Nā fatuū agere esset. si qd̄ habet
xp̄ian⁹. ei itez cōferret. & sic iniuria fieret sacramēto. Oportz
ergo vt post baptisimū lapsus homo. peccator corde cōtnto.
& deū placet ore. & homī recidiuātī in morbū. adhiberi peni-
tencie medicinam. Vñ penitēcia est p̄ peccatis cōtricio. ab eis
cessare mtēdens p̄ oris confessionem expressā

Eukaristia fm̄ alanū ē sacmētū corpis xp̄i sub panis
& vini specie existētis. cū panis in xp̄i carnē et vinū
sit trāssubstāciatū in sanguinē virtute spūs sancti.
forma v̄boz & intēciōe sacerdotis celebrātis assistēte

Eukaristie cām scrutari decz. hō p̄ fidē & pniāz de peccato re-
furgēs. efficaci remedio indigebat. qd̄ graz pseuerādi in bono
ofertz. s̄ nullū efficaci⁹ erat q̄ caro xp̄i. ergo neciū fuit homī
adulto. carm̄ xp̄i cōmūicare q̄ sub specie panis & vini cōstat.
ficut ip̄e instituit xp̄us. A dignis assūpta ad corpis & aīe sa-
lutem proficiēs. xp̄i membra efficit sumētes. & ne recidunt
in nobis mala & peccata. hostia hęc est crebris mīsterijs of-
ferenda deo patri. Nā creber casus. crebrū expetit auxiliū re-
furgendi. nec maius est. auxiliū q̄ predicta hostia. ergo il-
lud remediū nostris est crebro casibus apponendum. **P**re-
terea hoc remediū inutile est recusanti. Qui enim recusat
hoc remediū. recusat adiutorem deum. ergo recusat deum.

ergo peccat | ergo puniendus est | ergo indignū se fecit hoc re-
medio. ergo hoc remediū est inutile ei: quod erat probandū.

Porro in fide hac decesserūt vniuersi ecclesie p̄lati post apo-
stolos | & illi quorum meritis magna & miranda miracula o-
peratus est deus. Non igitur fidelis abhorreat sacramentum
a cristo p̄mitto institutū | sed eundē supplici prece sollicitz. vt
quod nūc spe gerim? : in eterna gl̄a certa scientia de p̄bendā?

¶ Quare plura sunt sacramenta.

Multiplicium in ecclesia dei sacramentorum causas mul-
tiplices explicare oportet. Videlicet ad reatus delen-
dos. vt baptisim? & penitentia ad confirmandum boni-
nem in bono: ad fragilitatis remedium: ad gratiam conferen-
dam. Cuius causa est. quare scilicet tot sunt sacramenta. Nam
vt homo fidelis fortior & sanior fiat in anima & mente. multi-
plicibus instandum est adiuuentis. Probatum sic. cum huma-
na fragilitas a bono statu scilicet virtutum & gratiarum faci-
liter ruinam incurrit. quia de vilissima materia factus homo
existit. quia de fragili et lubrica terra | que ē fex elementorum.
ergo de facili corrumpi potest | & ad casum impelli. Multiplex
igitur morbi causa multiplex indiget remedio medicine. Cum
igitur vt dixi. fragilis nature sit homo: & ob hoc male meren-
di morbū incurrit de facili | indiget remedio vt in statu debitū
releuetur | sed multi sunt morbi cause. Morbum anime hic dici-
mus malum. i. boni status defectum. ergo ad multas causas
multa adhibenda sunt remedia. per consequens per plura sa-
cramenta velut optima vngenta | varia sanantur anime vulne-
ra. Sacramentum igitur est res visibilis: gratiam inuisibilez
per quandam similitudinem representans.

¶ Quid sit ecclesia catholica.

Redimus sanctam ecclesiam catholicam. Vnde eccle-
sia est congregatio confitentium cristum & sacramen-
torum subsidium. Fideles igitur cristi sacramentorū
fidem habere constat. Fideles sunt ecclesia cristi | et ecclesia est

congregatio confitētium sacramentorum subsidiū. ergo virtutem sacramentorum. ergo habent fidē eorum. Fides sacramentorum erigitur bene merentibus apud deū. Dicit thatar? aut turcus. falsum est. ponat? ergo bene merentem apud deū. nō habentē fidē sacramentorum. ergo nō confite? sacramentorum subsidiū. ergo non est de ecclesia: a descriptione ecclesie. ergo non est de fidelibus cristi. ergo non bene meret? quod est contra ypotēsim.

Articul? xix. De resurrectione mortuorum generali i fine mūdi

Resurrectionem mortuorum hominum aliquando fore possibilem aut posse fieri vniuersaliter | etiam multi sapientes gentilium affirmauerunt tam scriptis q̄ dictis suis. **M**ellius crisippus stoycus: quem cicero laudat | qui in libris de providentia scripsit: cum de mōuatiōe mūdi loqueretur | hoc intulit. Quod cum ita sit | nihil apparet esse impossibile | etiam nos post decessum nostrum rursus spacijs quibusdam reuolutis temporum | in hunc restitui statum: in quo nūc esse videmur. **R**ursus poete vt ait lactancius libro. vii. diuinarum institutionum. Antiquiores tam oratores q̄ hystorici. Archanū veritatis diuini sacramētūq; msterium nesciētes cecinerunt | q̄ peractis apud inferos mille annis | rursus ad vitam restitui animas impiorum. **V**irgilio ita dicente i sexto libro eneydorū.

Das omnes vbi mille rotam voluere per annos.

Let hecum ad fluuium deus euocat agmine magno.

Vt sui immemores supera connexa reuisent.

Rursus | & incipiant in corpore velle reuertī.

Subsistit itaq; preter aquā obliuionis opimo poetarū. Vnde poeta teste lactancio ignorabat. quomodo anime iterum ad tarda reuertī corpora deberent | aut quando id fieri oporteret: itaq; renasci eas putauerunt & denuo ad vterum reuolui atq; ad infanciam regredi.

SIBILLA etiam anastasiū. i. resurrectionē mortuorum futuram fieri cecinit in suis p̄p̄tibus. Etenim difficile ait Credit esse genus hominum q̄ cum de? mundi mortaliūq; faciet

iudicium|impios in ignem mittet|pij iterum viuēt in terra spi-
ritum deo dante honoremq; simul & vitam eis 2c. ¶ **S**ene-
ca . xxxvi . epistola ait|desinunt ista non pereunt|& mors quaz
pertimescimus ac recusamus intermittit vitam . non eripit . ve-
met iterum qui nos in lucem reponet dies . equo animo debes
rediturus exire . obserua orbem rerum in se meantium|estas abi-
it . sed alter illam annus readducit|yems cecidit . referant illaz
sui menses . solem nox obruit . sed ipsam statim dies abiget

¶ **I**dem epistola . lv . Nunquid stultissimum dices|si quis ex-
istimet lucerne peuis esse . cum extinctus est q̄ anteq̄ extingui-
tur . Nos quoq; extingui mur . quid enim refert vtrum incipi-
es . an desinas . cum vtriusq; rei . hic sit effectus scilicet modo
non esse . quasi diceret . & iterum esse per resurrectionem sicut
lucerna extincta rursus seaccenditur . & habet vitam suam &
esse pristinum . ¶ **L**actancius vbi supra dicit . nemo igitur que-
rat a nobis . quomodo fieri potest resurrectio mortuorum . Di-
uinoz enim operum non potest reddi ratio . cum vates & po-
ete & philosophi nobiscum in hoc consenciant . Sed creda-
mus a deo omnipotente restitui veterem hominem . qui nouum
mstituit & fecit . ¶ **S**ibilla erithrea . Deus tunc cum qui a pn-
cipio fuerunt ad vitam restaurauerit . mille annis inter homi-
nes versabitur . eosq; iustissimo imperio reget . Vates nume-
rum certum pro incerto posuit . i . mille annos pro infinito &
eterno tempore . ¶ **S**eneca in septimo libro suozum naturali-
um . feminam exanimem refert ad vitam redisse . Et puez qua-
tuoz annis in communi spectaculo mortuum . refert totidem an-
nis post mortem vixisse . ¶ **V**arro & porphirius quosdam re-
surrexisse ferunt ex mortuis . vt narrat augustinus libro . xxi .
de ciuitate dei capitulo septimo .

¶ Idem articulus pbatur rationibus decem

Nunc plioz racōes q̄ resurrectio hoim̄ defunctorū
fit possibil̄ . ymmo iusta & necia . in mediū adducā?
dignū est . Primo sic argumētandū est . Resurrectio
est anime & corpis morte separatorū iterata diūctio .

tam anime quam corpori pro facti qualitate | premium vel pena est conferendum. Vtrūq; em̄ bene vel male merendo laborat. Omnis autem res bene vel male laborans | premio debet gaudere vel pena dampnari. Si em̄ aliter esset | nō esset in deo plena iusticia | que bene merentes remunerat | & punit dampnandos pro malicia sua | ergo tam corpus q̄ anima pro facti sui qualitate | sibi sentiet a deo iusto & pio iudice compensari.

Preterea totus homo retributionem perpetuam consequetur | totus quidem | quia corpus & anima sicut premissum est. perpetuam autem remunerationem a deo recipiet homo | qz voluntas perpetua retribucōe gaudebit eterna. pbatur sic | voluntati hominis cum effectu mōtū in ipsa est premium et penam equum est compensari. Bona enim voluntas premio | mala debet esse digna pena. Si ergo homo voluntatem habeat perpetuo famulandi deo cum effectu quantum in ipsa est | & nō stat per eum q̄ perpetuo vivat. recompensandum est perpetuum premium sic volenti | patet ex descriptione iusticie. Iusticia est que bene merentes remunerat | & malos punit | iuxta quantitatem meriti penam & gloriam recompensans. Mereri autem apud deum dicitur | qui nulla necessitate compulsus libens deo facit quod tenetur facere. vt obedire deo | ipsum amare. et honorare. Male vero meretur. qui debitum deo creatori & rectori suo cui debet & obligatur. non persolvit cum possit. Preterea ex sententia aliam. Homo resurget in carne quam habuit. & anima sua de novo vivet. nisi enim resurgeret. non recompensaretur. hominum plena retribucio meritorum. cum totus homo vt predictum est. eam debeat obtinere. caro autem nisi fuerit spiritu vegetata. dampnationem vel gloriam sentire non poterit. ergo spiritu vivificetur. & ei spiritui vivetur caro. Sed in resurrectione hominis nova caro que non meruit non debet assumi. s̄ in qua meruit. & idem spiritus pari modo. Nam si alia caro vel alius spiritus assumeret. aliud esset homo qui prius nichil meruerat. & sic caro q̄ sic meruerat nō resurgēs. nullam retribucōem penitus obtineret. Preterea s̄m eundē ad omēs. tā maiores q̄ minores. i. infantes & adultos

resurrectionem pertinere generalit̄ iustū est. Vñ manifestū est cri-
stum ih̄m a mortuis resurrexisse. Si em̄ descriptiōne bene vel
male merendi habes. homo bñ vel male meret̄ | ergo ad prem-
um vel ad penam resurget. Si vero minor | vel mente captus
vel sacramentis adiutus est vel non. Si adiutus est sacramē-
tis | cum non stat per eum q̄ actu mereatur | nihilominus glo-
riam obtinebit. vt pt̄z ex institutionis cā baptismi supra arti-
culo xvij. Si aut̄ non est sacramētis adiutus neq̄ opibus | re-
surget nihilominus ad id ad qd̄ prescitus est obtentur. Cum
igitur caro xp̄i excellentior & incompabiliter gloriosior erat:
meritis pollens. Vnde haut dubiū est ip̄am in gloriā resurre-
xisse. ¶ Preterea si sit resurrectio & vita hominū sit euiterna:
potestas dei potest in eternitate vti quolibet homine | s̄m opa
que ipse homo fecisset | q̄ si non est resurrectio | subiectum euit-
num deficit diuine potestati: quod est impossibile. ¶ Est ergo
resurrectio vt potestas dei habeat subiectum euiternum: qd̄
fit de sensualitate & intellectualitate constitutum & vnitum.
Est igitur resurrectio vt quilibet homo potestatem habere pos-
sit ad intelligendū euiternaliter potestatem quam deus habet
in sapientia. Et si non resurrectio: intelligeret anima: & non
homo. Vel si anima esset mortalis | non intelligeret homo | nec
anima post mortem suam: scilicet potestatem quam deus ha-
bet in sua sapientia. Vnde sequeretur q̄ deus intelligeret con-
trarietatem sue potestatis & sapientie: contra finem quare ho-
minem creauit | quod quidem intelligere est impossibile.
¶ Preterea si sit resurrectio | sapientia & voluntas dei extēdūt
se in scire & amare hominem in euiternitate. Est ergo resurre-
ctio vt sit subiectum extēse voluntati & sapientie dei.
¶ Preterea in homine est anima & anima in corpore | et corp⁹
& anima sunt in homine | & homo est in anima & corpore: &
ideo homo ille qui agit vera in seipso vel falsa | per vera meret̄
gloriam in seipso: & per falsa penā. Est ergo resurrectio mor-
tuorum hominum | vt iusticia dei iudicet hominem in homine.
¶ Preterea veritas dei eternaliter est in virtute | et ideo creauit
euiternitatem | in qua veritas corporalis hominis & spiritalis

habeat virtutem contemplandi veritatem & vitam eternam. Est ergo resurrectio vt sit euiterna cōtemplatio corporalis nature & spiritualis: sine qua contemplatione: veritas dei esset sine virtute in creando hominem. ¶ Preterea in deo conuertuntur bonitas & gloria: & quoniam deus creauit hominem cum bonitate | & ad glōzificandum bonitatem hominis | & quoniam bonitas & gloria dei conuertuntur cum eternitate | cum itaq; creauit deus glōziam hominis ad eternitatez | & bonitas hominis est de sensualitate & spiritualitate. Est ergo resurrectio de necessitate vt resurrectio sit subiectum euiternum. ¶ Preterea in deo est gloria cum magnitudine: & magnitudo cum gloria | & quoniam deus creauit hominem cum gloria & ad magnam glōziam. Magna gloria hominis est: si sit resurrectio. Et si non sit resurrectio | gloria hominis in alia vita est sine vita ista corporali & sensuali sed quia in hac vita est gloria hominis in paruitate | & pena hominis hic est in magnitudine: & si non esset resurrectio deus creasset hominem ad glōziaz cū paruitate post mortem | & pena hominis esset in magnitudine post hanc vitam. & hoc est impossibile & contra proprietatez dei. Est ergo resurrectio: vt gloria hominis in futura vita eterna esset magna | maiora | maxima. ex bonitate misericordia & omnipotentia dei.

¶ Articulus .xx. q; post hanc vitam mali homines recipient a deo iudice eternas inferni penas

AX diuina iusticia malis & damnandis hominibus deputabitur. Horribilis locus scilicet infernus p; mortem innumeris & eternis penis plenus. ¶ **VIRGILIVS** maro in sexto libro eneydorum assentit ex propheta fibille. & canit penas inferni terribiles & innumeras & loca inferni distinguit. Vnde ait. ¶ **Infernas accede domos ditis .i. plutoms scilicet luciferi qui est rex infernalium spirituum. Et infra dicit. Et tenebrosa palus inferni ianua regis. Subdit.**

Tum sic orsa loqui vates sate sanguine diuum.
Tros anchisiade facilis descensus auerm. i. infern.
Noctes atq; dies | patet atri ianua ditis.
Sed reuocare gradum | superasq; euadere ad auras.
Hic opus hic labor est | pauci quos equus amauit.
Iupiter | aut ardens euegit mettera virtus.
Dns geniti potuere ic.
Tunc exprimit penas peccatorum luxuriosorum.
Coitusq; sinu labens circumuenit atro.
Quod si tantus amor menti si tanta cupido est.
Bis stigios innare lacus | bis nigra videre.
Tartara | & insano iuuat indulgere labori.
Accipe. i. cognosce ic.
En veneris currum | gemine traxere columbe.
Et viridi sedere solo | celo venere volantes.
Pascetes | hic ad fauces sed olentis auerm.
Ambe venere primis infantibus orci.
Luctus & vltices posuere cubilia cure.
Pallentesq; habitant morbi tristisq; senectus.
Et metus | & male fiada fames | & turpis egestas
Terribiles visu forme | letumq; laborq; tabesq;
Tum consanguineus leti sopor : & mala mentis.
Gaudia : mortiferum aduerso limne bellum.
Ferreiq; eumendū thalami | & discordia demens.
Multaq; preterea variarium monstra ferarum.
Centauri in forib; stabulant | scilleq; biformes.
Horrendum stridens flammisq; armata chimera.
Et centigemanus briatheus : ac belua lerne.
Gorgones arpieq; : & forma tricozporis vmbre.
Hinc via tartarei : que fert achirontis ad vndas.
Turbidus hic ceno vastaq; voragine gurges.
Estuat | atq; omnem cociti eruat harenam.
Portitor has horrendus aquas & flumina seruat.
Terribili squalore caron : cui plurima mento.
Canicies inculta iacet.

Hinc ferruginea subnectat corpora cymba
 Tūc subdit maro | compando infinitam dampnatorū turbam
 ad multitudinem foliorum de arboribus cadenciū | & ad auū
 auolancium in autumpno propter frigus. Vnde canit sic.
 Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat
 Matres atq; viri defunctaq; corpora vita
 Magnaminiū heroum | pueri | inupteq; puella
 Impositiq; rogis iuuenes ante ora parentum
 Quam multa in siluis autumpni frigore primo
 Lapsa cadunt folia | aut ad terram gurgite ab alto
 Quam multe glomerantur aues | vbi frigidus annus
 Trans pontum fugat | & terris immittit a piciis
 Cerberus hęc ingens latratu regna trifauci
 Personat aduerso recubans immanis in antro
 Obicit ille fame | rabida tria guttura pandens
 Nota septē legūtur esse circuli apud iferos p̄ref cāpos eliseos
 p̄ quos distincte sūt pene infernales q̄s virgili⁹ successiue in
 suis carmib⁹ s̄m seruiū describit. ¶ Et primū circulū cū dicit
 Continuo audite voces vagitusq; & ingens
 Infantumq; anime flentes in lumine primo
 Quos dulcis vite exortes & ab ubere raptos
 Abstulit atra dies & funere merfit acerbo
 ¶ Secundus circulus inferni
 Nos iuxta falso dampnati crimine mortis
 Nec vero hęc sine sorte date sine iudice sedes
 Quęstor m̄nos v̄nam mouet ille silentium
 Consiliumq; vocat vitas & crimina discit
 Glosa dicit in v̄na sūt lapides sortiarum | quibus cognoscat
 qualis fuit vita illorum vt secundum hoc disponat penas eo
 rum | vt hic dicitur

¶ Tercius circulus inferni
 Proxima deinde tenent mesti loca qui sibi letum
 Infantes pepercere manu lucemq; perosi
 Proicere ammas quam vellent ethere in alto
 Nunc & pauperiem & duros perferre labores

Fata obstant tristiciq; palus innabilis vnda
Alligat & nouies stix interfusa cohercet
Siste gradum teq; aspectu ne subtrahæ nostro
Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem

¶ Quartus circulus inferni

Nec procul hinc partē fusi mōstrātur in omnē
Lugentes campi cure non morte relinquant
Hic quos durus amor crudeli tabe pedit
Secreti celant calles | ibi phasiphæ phædra

¶ Quintus circulus inferni

Hinc sequitur dido phemissa laodamia coniunx
Inde datum molitur iamq; arua tenebant

¶ Sextus circulus inferni

Vltima | que bello clari secreta frequentant
Hic illi tydeus occurrit hic melitus armis
Parthonopeus & aderasti pallentis ymiago
Tris anthenozidas | cereriq; sacrum polibetem
Hic priamus bector agamenon tuncq; achilles
Nec vidisse semel satis est | inuat vsq; morari
Et conferre gradum | & veniendi discere causas
Ad hoc priamides me scelus exiciale lacene
Hys mersere malis illa hec momenta reliquit
Manq; vt supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus nosti & innumi memimisse necesse est

¶ Septimus circulus inferni

Respicit eneas subito sub rupe sinistra
Oema lata videt | triplici circūdata muro
Et rapidus flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus flegeton | torquetq; sonancia saxa
Porta aduersa mgenis solido adamante columpni
Vis vt nulla virum | non ipi exscindere ferro
Celicole valeant stat ferrea turris ad auras
Thephaneq; sedens palla fucancta cruenta
Vestibulum ex sompnis seruat noctesq; diesq;
Hinc exaudiri gemitus & seua sonare

Verbera tum stridor ferri | tracteq; catbene ꝛc.
 Tunc vates sic orsa loqui: dux inclite teucrum.
 Nulli fas casto sceleratum insistere limen.
 Enosius hic rodomantus habet durissima regna.
 Castigatq; auditq; dolos subigitq; fateri.
 Queq; commissa: furto letatus inani.
 Senoz mtus habet sedem | tum tartarus ipse.
 Bis patet in preceps tantum tenditq; sub umbras.
 Quantus ad ethereum celi suspectus olympum.
 Hic genus antiquum terre citania pubes.
 Fulmine deiecti fundi voluuntur in ymo.
 Nec non & rostroq; immanis vultur ob vnco.
 Immortale iecur tundens: fecundaq; penis.
 Viscera | rimaturq; epulis habitat sub alto.
 Pectore | nec fibris requies datur vlla renatis.
 Hic quibus inuisi fratres: dum vita manebat.
 Pulsatus v; parens aut fraus innoxia clienti.
 Aut qui diuitijs soli incubuere repertis.
 Nec partem posuere suis que maxima turba est.
 Quiq; ob adulterium celi | quiq; arma secuti.
 Impia nec veriti dominorum fallere dextras.
 Inclusi penam expectant ne quere doceri.
 Quam penam aut que forma viros fortuna v; merfit.
 Saxum ingens voluunt ali | radijsq; rotarum.
 Districti pendent: sedet eternumq; sedebit.
 Infelix tides phlegiasq; miserrimus omnes.
 Admonet | & magna testatur voce per umbras.
 Discite iusticiam moniti & non contempnere diuos.
 Vendidit hic auro patriam: dominumq; potentem.
 Imposuit: fixit leges precioq; rexit.
 Hic talamum inuasit: ixtitosq; hymeneos.
 Ruis omnes inmane nefas: ausoq; potiti.
 Non mihi si lingue centum simul oraq; centum.
 Ferrea vox omnes scelerum componere formas.
 Omnia penarum per currere nomina possim.

Addit maro ex carminibus sibille penas purgatorij
Hinc metuunt cupiuntq; dolent gaudentq; nec auras
Respiciunt. clausę tenebris & carere ceco.

Hinc exercentur penis. veterumq; malorum
Supplicia expendunt. alie panduntur manes
Suspense ad ventos alys sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus | aut exurit igni
Corporee excedunt pestes pentusq; necesse est
Vulta diu concreta modis molescere miris
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem | purumq; reliquit
Ethereum sensum atq; aure simplicis ignem

Homerus de bello troyano | & grecorū | facit mēcōz de infer
Lis animas fortes | heroum tradidit orco no dicens
Quis deus hos iussit tristi contendere ira

Claudianus in immozi de raptu proserpine cōmemorat flu
mos infernales | & ducem inferni scilicet plutonem | qui est de
us & rex demomozum. Vnde canit sic

Dux herebi quondam tumidas exarsit in iras
Prelia moturus superis

Et paulo ante ait
Inferni raptoris | equos afflataq; curru

Et paulo post.
Oy quibus innumerum vacui famulatur auerni
Vulgus iners opibus quozum donatur auaris
Quicquid in orbe perit | quos stix luentibus ambit
Interfusa vadis & quos fumancia torquent
Equora | gurgitibus flegeton perlustrat anhelis

Zeno stoycus plus esse inferos docuit | & sedes piorum ab
impis esse discretas | hos etiā quidem delectabiles incolere re
giōes. Illas vero luere penas in tenebrosis locis atq; in scemi
vraginibus horrendis. **P**lato in thymeo ait. Ob hoc ani
ma cōiuncta est corpori | vt feneretur sciencias & virtutes. Si
aut cū magno fenore venerit post mortem | benigne recipietur
a suo creatore. Similautem relegatur ad inferna

Articulus .xxij. q. p. hanc vitā in futuro seculo erit vita eterna. glosa. gaudiosa. deliciosa et requies sempiterna. quā deus omnipotens liberalissimè dabit beatis iustis virtuosis fidelibus ac veris christianis. ipsi nunc amantibus et voluntate suā faciētibz

Dote et plū gentiliū affirmaverūt virtuosos possidere eternam felicitatem perpetuāqz leticiam post mortē temporalem. **U**nde virgilius vbi supra in sexto eneydorū postq̄ cecinit penas infernales. subiūxit canendo ex prophēcia sibille. loca bonoz iocūda et solacioza et deliciōza dices
His demum ex actis perfecto munere diue.
De venere locos letos et amena virecta.
Fortunatorum nemorum. sedesqz beatas.
Largior hic campos. ether et lumine vestit.
Purpureo. solemqz suum sua sidera norunt.
Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.
Quiqz sacerdotes casti dum vita manebat.
Quiqz p̄ vates & p̄beo digna locuti.
Inventas. aut qui vitam excoluere per artes.
Quiqz sui memores alios fecere merendo.
Omnibus his mīea cinguntur tempora vitta.
Dicite felices anime tuqz optime vates.
Que regio anchisen. quis habet locus. illius ergo.
Venimus et magnos herēbi transnavimus omnes
At pater anchises p̄mtus in valle virenti.
Inclusas animas superumqz ad lumen ituras.
Lustrabat studio.

EXEUNO FON in libro de syro narrat qualiter syrus maior moziens dixit. O filij carissimi nolite arbitrari me cum a vobis recessero. nusq̄ aut nullum fore. **N**ec enim dum essem vobiscum. animum meum videbatis. sed eum esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebam intelligebatis. **E**undem igitur in celis esse creditote. etiam si nullum videbitis.

Pereat igitur stulticia eorum atqz stultissima assertio. qui vitam futuram abnegant. animamqz putant mortalem sicut

democritus & epycurus. Et reuera **P**lato animam rationalem hominis. immortalem credidit. vt patet in suo phedrone. quem transtulit de greco in latinum cycero | in quo validissimis argumentis anime immortalitas asseritur | & probatur. prout narrat macrobius libro secundo de sompno scipionis. Vnde cum librum predictum platons quidam legisset dictus nomine corrobocus ambraciensis fm lactancium ambrochotes animeq; immortalitatem didicisset | e inuro se papitem dedit pre desiderio melioris vite **S**ENECA ex romans in omni sua vita socratice secte inuitator | romane sapiencie princeps | qui anteq; seipsum occideret | perlegisse platons librum dicitur qui est scriptus de eternitate animarum vt testatur lactancius libro tercio diuinarum institucionum. **I**dem in eodem. Multi ex philosophis qui animas eternas esse suspicabantur | tanq; in celum migraturi essent | credentes eternam cose qui vitam post mortem sibi ipsi manus intulerunt. vt cleantis | zeno & **PROPEDOCLES** qui se in ardentis eterne specu tempesta nocte deiecit vt cum repente non apparuisset abisse ad deos crederet. **DEMOCKRTVS** quoq; sponte sua letus caput obuius obtulit nephario homicide & scelerato hominis extinctori qui necauit eundem **TULLIUS** libro de amicitia loquens de obitu sapientissim & virtuosissimi viri scipionis philosophi & senatoris romani. Cuius merit moriendi sensum celeritas abstulit. Quo de genere mortis difficile est dictu. Quid homines suspicentur vos videtis. hoc vere tamen licet dicere. Scipionem ex tam alto dignitatis gradu quo a patribus conscriptis viris celeberrimis. senatu dimisso ad domum reductus. pridie q; excessit e vita ad suos videatur potius q; ad inferos peruenisse. Neq; enim assencioz hys qui hec nuper differere ceperunt. cum corporibus simul aias interire. atq; oia morte deleri. plus apud me scz socratis & platons & aristotilis antiquoz valet auctoritas. & nroz maior sententia. qui mortuis ta religiosa iura tribuerunt Quod no fecissent | pfecto si nichil ad eos pertinere arbitrentur

Et eorum qui in hac terra fuerunt | magnamq; greciam . que nunc quidem deleta est | cum flozebat . institutis & preceptis suis erudierunt Et eius philosophi scilicet solomis qui appolinis oraculo sapientissimus est iudicatus . qui dicebat semp ammos hominum esse diuinos . Hysq; cum e corpore exisset . reditum patere in eadum optimoq; viro & iustissimo cuiq; expeditissimum . Quodq; idem videbatur . Scypiom | hoc idem magis quasi presagiret . per paucis diebus ante mortem . cum & philus & manilius adessent . tuq; etiam scenola mecum illuc venisses . triduum differuit de re publica . cuius disputationis fuit extremum fere de immortalitate animarum . que se inquiete . & visu . i . in sompno . & visione vidisse dicebat . cum visisset affricam . Id si ita est . vt optimi cuiusq; animus in morte facile euolet . tanq; e custodia vinculisq; corporais . cui censemus cursum ad deos faciliorem fuisse . q; scipioni . Quo circa merere . hoc eius euentu . vereor ne magis sit mundi q; amici .

Et paulo post idem tullius ait . Quo circa per amicitiam veram & honestam . & absentes assunt . & egentes habundant . & imbecilli valent . & quod difficilius dictu est . mortui viuunt . Tantum enim eos honos . in memoria . desiderium . prosequitur amicorum . ex quo illorum beata mors videtur . Et concludit idem tullius in fine libri de amicitia . Michi inquit scipio quanq; subito per mortem ereptus est . vixit tamen . semperq; viuet . virtutem enim amavi illius viri . que extincta non est .

SENECA libro quinto naturalium questionum . Virtus enim ista quam affectamus magna est . non quia per se beatum est malo caruisse . sed quia animum laxat . & preparat ad cognitionem celestium . dignumq; efficit qui in consorcium deo veniat . Tunc consummatum habet homo plenumq; bonum sortis humane . cum calcato omnium malo . petit altum celum . & in interiorum nature sinum venit . Tunc iuuat inter sidera vagantem diuitum pauimentum ridere . & totam cum auro suo terram vnde versus . Nam caruisse malis non equat quem beatis . Sed mala si vites facies bona scadis ad astra . Sicq; dei mors fieri viuendo mereris . Calcatis animi vicijis digne petis

altum. Hoc est humane sortis bona plena tenere. Despicit facile sic ois gla mundi. Pro q̄ gens tota se ferro vastat & igne. **I**dem in eodem. O q̄ ridiculi sunt mortalium termini. Si quis formicis intellectum det hominis. Nonne & ille vnā aream in multas provincias diuidit. Formicarum iste decursus in angusto laborantium. **Q**uid illis & nobis interest nisi exigui mensura corpusculi. Sursum ingentia spacia in quorum possessionem annus admittitur. Et ita si secum minimum ex corpore tulit | si sordidum omne deterfit : & expeditus | leuisq̄ ac contentus modico emicit | cum illa attigit altius crescit | ac vinculis liberatus in originem redit. Et hoc habet argumentum diuinitatis sue | q̄ illum diuina delectant. Nec vt alienis sed vt suis interest : Secure spectat occasus siderum atq̄ ortus | contemnit domicilij prioris angustias | illuc dum discit quod diu quesit | illic incipit deum nosse.

In mundi circo lis est de paupre regno.

Digne ridetur quasi punctum cernimus orbem.

Est similis magna formicis turba virozum.

Distat ab illis non factis sed corpore solum.

Lata datur menti | possessio summa petenti.

Sordida si terfit & secum nil graue sumptum.

Idem. O homines centrum est in quo navigatis. punctus ē pro quo litigatis. infinita sunt celi spacia que non curatis.

PLATO in phedrone dicit. q̄ viri contemplatiui sedes celestes post mortem accipiunt : in quibus deorum felicitate potiuntur.

ISAAAC philosophus in libro de distinctionibus dicit. Anime bonorum post mortem gaudent felicitate diuina | cum diu viuentes in magna leticia. Mali autem tristi orbe deprimuntur | magno ignis incendio concrematuri.

Et omnes philosophi stoyci posuerunt vitā post hanc vitā. patet per Scipionis sompnum | qui post mortem apparuit | et multa miracula expressit & diuina oracula. vt dicunt macrobius et tullius dicti sompni interpretes.

CARISTOTILES in libro de somno & morte asserit & predicat suis discipulis vitam fore post hanc vitam. dicens. Sancta est anima que non

est infecta prauis operationibus huius mundi. Et subdit rationem ibidem philosophus. quia habet posse ad locum redeundi a quo exiuit. Et infra. Ve anime peccatrici que nō habz posse ad creatorem suum redeundi vnde venit. quia turpia opera & delectationes corporis impediunt ascensum eius sursum.

Idem libro primo de celo de mundo ait. extra celum nihil ē neqz locus neqz tempus. neqz vacuum: sed vltra superficiem superioris id est supremi orbis continentis totum: illic est vita fixa sempiterna in secula seculorū. que neqz finitur neqz deficit: & est melior vita hac. ac vita nobilissima.

Idem primo ethicorum tractatu secundo capitulo octauo et nono in littera vult. qd opera bona filiorum et pronepotum subueniunt patribus mortuis. Et ibidem dicit. Fortune amicorum & diffortuna redundant in mortuos. licet fragiliter & debiliter. Et p̄ pauca in eodem innunt. qd bona opera & virtuosa conferūt aliquid mortuis. similiter mala: non tamen ita qd possunt mutare omnino eorum qui per mortem defecerunt suas felicitates vel infelicitates.

Idem aristoteles tercio libro de anima dicit. qd intellectus humanus est perpetuus & immortalis. apte p̄ & ideo anima rationalis nunq̄ est sine vita post seperatione a corpore. igitur est vita post hanc vitam.

Idem. xij. libro methaphisice. Anima rationalis manet post suum compositū. Et hoc nō esset verum nisi esset vita p̄ hanc vitā.

Idem in libro de pomo et morte ait. Plures sapiētes sūt qui multipliciter sūt in sciētijs scz liberalibz. et intelligētijs scz celestibz. & didicerūt doctrinas scz quo ad vtutes. & cognouerūt creatore suum. hī habebūt p̄mum boni scz summi. & pacis scz eterne: & hoc non potest fieri in hac mortalitate & miseria. sed in futura vita.

Idem ibidem. Sapiens ex quo mortificauit delectationes corporis & mundanos. que sunt despecte & viles: exultare debet & letari in tempore mortis sue: quo anīa sua appropinquat creatori suo. & delectatur in claritate & hylaritate sua. quomam non timet appropinquare se sibi. nec contradictorem inuenit nec repulsozem.

SENECA in epistola centesima octaua dicit. *Oris viri virtuosi: eterni natalis est dies.*

DEMAS philosophus | vt ait valerius maximus libro .vij. de memorialibus dictis romanorum . atheniensibus honorem alexandro magno exhibere volentibus ne deuastaret se suaq; ac ciuitatem . Videte inquit | ne dum terram consideratis celum amittatis .

BALAAO propheta gentilis orabat & optabat dicens . numeri . xxij . Moriatur anima mea morte iustorum .

HERMES philosophus in libro de verbo eterno capitulo ultimo | dicit animam rationalem esse immortalem | et concludit | animam bonam & virtuosam deo coniungi post mortem

MACROBIUS libro de sompniis scipionis circa exordium ait | beatos eterna gloria frui . **Idem** senecunt algazel quarto philosophie sue capitulo ultimo . Et ptholomeus in primo prologo almagisti . Et albumazar in .vi . articulo introductorij differentia . xvi . Et auicenna . viij . libro sue metaphisice .

TULLIUS libro de senectute . Non est inquit lugenda mors quam immortalitas consequitur . **Idem** in tusculanis questionibus libro primo . Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem . Et nescio quomodo inheret mentibus quasi seculorum quoddam augurium futurorum . Idq; in maximis ingenij & altissimis animis . & maxime existit . & apparet facillime . quo quidem dempto scilicet augurio futurorum bonorum . quis esset tam amens qui semper in laboribus & periculis vinceret . quasi diceret nullus

Idem Tullius . In libro de senectute . Cum inquit in hys inclusi corporis compagibus sumus . munere quodam necessitatis & graui opere perfungimur . Est enim animus altissimo idest profundissimo domicilio depressus et quasi demersus in terreum locum | diuine nature eternitatq; contrarium . O preclarum diem . cum ad illud diuinum ammoru concilium cetumq; proficiscar . Cuiq; ex hac turbe colluione discedam . proficiscar enim ad viros sapientes . & ad cathonem meum precipue cuius corpus a me crematum est . Quo nemo vir melior natus est . nemo pietate prestancior .

Idem tullius . In phillipita . xiiij . Breuis vita a natura nobis data est . sed memoria bene acte vite sempiterna . Que si non

esset longior q̄ hęc vita. quis esset tam demens qui maximis laboribus & periculis ad summam laudem gloriãq; contendere. quasi. d. nullus. ¶ **I**dem in libro de paradoxis. Mors inquit terribilis est hys quorum cum vita omnia extinguunt non illis quorum laus emori non potest. ¶ **I**dem in tusculanis questionibus libro primo. Nulla est inquit celeritas que cum celeritate animi possit contendere. Qui manet incorruptus. suiq; similis necesse est | vt ita feratur | vt penetret & diuidet omne celum. ¶ **H**inc itaq; ista demum sedes naturalis erit. cum ad sui simile penetrauerit. In quo nulla re egens | aletur & sustentabitur eisdem quibus astra. i. intelligencie sustentantur. ¶ **C**unq; inquit corp⁹ facibus ad omnes cupiditates inflamari soleamus | profecto beati erimus si relictis corporalibus & cupiditatum emulationūq; expertes fuerimus. totosq; nos in contemplandis rebus perspicendisq; ponamus. Quia innata est mentibus nostris insaciabilis quedam auditas | vidēdi scilicet deum verum & fontem veritatis. Que precipue visione fruuntur | qui tunc etiam cum has terras incolentes caligine circumfusi erant | cum acie mentis conspiciere cupiebant.

EXERCITIVS trimegistus ad asclepium. Nos inquit piissimis vitis optamus. si diuine placeret pietati | vt nos inuidana custodia absolutos | superioris partis nostre sue nature restituat. Et hęc est merces pie sub deo diligenter cum deo uentibus. Cum igitur mors est separatio corporis & anime hominis. ¶ **V**tranq; partem scilicet. superiorem & inferiorem sue nature restituit. Nam terre debetur corpus | cū ex illa plasmatum fuerit | celis autem immortalibus immortalis anima debetur | hęc seneca libro sexto de naturalibus questionibus

¶ **I**dem seneca ad lucillum epistola vicesima. ¶ **O** inquit quando ille veniet dies | quando nemo in honorem tuum mendicatur. ¶ **H**uc ergo cogitationes tue tendant | hoc cura hoc opta.

¶ **I**dem in epistola septuagesimatertia. ad lucillum. ¶ **M**iraris hominem ad deos ire | & deus ad homines venit | ymmo in homines | nulla enim bona mens sine deo est.

Idem ad paulum apostolum epistola sexta. Feram? equo animo | & utamur foro qd fors accessit | donec inuicta felicitas finem malis imponat. **I**nsuper mercurius trimegist? asclepio dicebat | & asseribat post mortē vitam eternam bonis deum daturum. **Q**VINTILIANVS libro quarto causarum causa quarta Siquis sciat quis sit finis bonorum | que vera felicitas nunq̄ sibi videbitur priuatura morte periturus.

COVIJVS libro tercio methamorphoseos ait **U**ltima semper expectanda dies hominū ē dicitq; beatus ante obitum nemo | sup̄ma tempora debet. **E**cce quātis testimonijs gentiliū | tā philosophorū q̄ poetarū | vita futura post mortē predicatur & sperat̄. Si itaq; innumerabiles pagani olim se morti spēte subiecerūt. Si pro republica tuenda corpori proprio non pepercerūt | aut amentes fuerūt quod absit | cū essent iusti & sapientes virtuosiq; | aut future glorie iocunditatez : & iocunde anime perpetuitatem sperauerunt & expectauerūt **O** igitur q̄ infelices qui post mortem animā cū corpore euanescere & mori crediderunt.

CAELIO philosophus. Felices ob-eunt : quorū sine crimine vita est. **E**PEDOCLES. Tria sunt in tota rerum varietate precipua : scilicet mobilis affluente contemptus | future felicitatis appetitus : mentis & illustratio. Quorum primo nihil est honestius. secundo nihil felici? scio ad aēborū adeptiōz n̄l efficaci? **H**ec allegat aristotiles in libro de vegetabilibus in prologo. **T**VLLIJS in oratione sua | pridie q̄ exiret in exiliū | p̄ntes inquit fructus negligamus | posteritatis glorie seruiam? | speramus quod volumus | quod acciderit feramus.

ACTOR.

Nunc rationibus probabo vitam esse perpetuam pro iustis post hanc mortem : & mortem eternam penalem pro malis hominibus & iniustis. **P**rimo sic. Nam ut dicit philosoph? in libro de somno & morte. Philosophia ducit homines ad gradus altissimos ac diuinos | sed illos gradus .i. ascensus ad deum | homo non obtinet in hac vita | ergo in futura gloria minor patet. quia videmus ad experientiam q̄ cum aliquis adeptus est philosophiaz cum magno labore

moriturus vel efficitur debilis aut senex & decrepitus multimo
 dis incommodis & miseris senectutis plenus & grauatus est.
 ergo. philosophus probat minorem ibidem. Vnde ait. nemo
 sapiens timet mortem. que est via & recessus anime humane
 recedentis a corpore ignaro ad comprehendendum gradus di
 uinos. i. ad cognoscendum ascensus dei. igitur post mortem
 comprehendit anima philosophi hos gradus. per consequens
 erit vita futura post hanc caducam miseriam. ¶ Secundo sic
 Si non esset ponenda vita post hanc mortalitatem. sequer
 retur q̄ illi qui felicitatem acquisierunt cum maximo labore.
 minus premium haberent q̄ illi qui sine sudore. ¶ Tercio se
 queretur q̄ homo esset nunq̄ vere felix nec ante mortem nec
 post. Non ante. quia tunc est subiectus laboribus & penali
 tatibus. & quia felicitas excludit omne malum. ¶ Preterea si
 non esset vita post hanc vitam. sequeretur q̄ aliquod malum
 maneret impunitum. & bonum hominis irremuneratum. quod
 derogat diuine iusticie. p̄batur assumptum seu sequela. quia
 aliqui mali & iniusti (quorum forte infinitus est numerus) in p̄
 senti vita in magnis prosperitatibus sunt. & viuunt vsq; in
 finem vite. & sic pro malicia sua non puniuntur in presenti vi
 ta. s̄m sua demerita vt vsurarij. adulteri. raptores. homicide.
 Neq; in futura quia illa non est. Et iusti pro virtutibus & bo
 nis operibus. aliqui t̄m aduersitates. tribulationes. egestatem.
 persecutionem a malis paciuntur. & nullum premium percipi
 unt in presenti vita. ergo. ¶ Etiam diuites huius seculi de bo
 nis exterioribus voluptatibus & honoribus gaudent que s̄nt
 premia huius mundi & premantur. quas diuicias & delici
 as veri philosophi non habent. quia vt dicit philosophus in
 libro de p̄mo & morte. Philosophus mortificauit omnia de
 sideria huius mundi in comessatione & honore. Si ergo p̄s
 nullam remunerationem de suo labore expectare posset post mor
 tem. inconueniens esset felicitatem humanam in operibus p̄hie. & non
 in diuicijs consistere. Sed q̄ etiam aliquod bonum manet
 irremuneratum patet. nam posito casu q̄ sortes moraliter ac
 bene & iuste moriatur pro re publica. siue pro utilitate &

actu reipublice tūc ille actus virtuosus & vere fortitudinis nō remunerat nec p̄miat in p̄nti vita nec in futura. qz ista nō est.

Epilogatio omnium articulorum predictorum.

Colligimus fidem nostram ex dictis philosophorum et carminibus sibillarum. Vnum deū necesse esse & hūc eternum esse & primam causam omnium aristotiles in xij. libro sue methaphisice & in viij. phisicorum libro sufficienter demonstrauit. & hoc quo ad primum articulum. **P**reterea tres esse personas in vnitae diuine essencie affirmauerunt mercurius trimegistus hermes & porphirius. quo ad secundum articulum. **D**eus vnus verus & viuus est colendus: amandus adorandus pura mente. non iupiter nec saturnus n̄ mars neqz venus aut dyana. non ydola. non sol vel luna neqz mundus. Docent hoc nos socrates. plato. & empedocles ac bragmanni: & multi reges gentium. quo ad articulum terciū. **Q**uod deus sit omnipotens. omnia sciens. presentia. preterita & futura. occulta & aperta. Aristotiles. Apuleius. **T**ales philosophus & Seneca confessi sunt. quo ad quartum articulum. **Q**uod deus creauit mundum hunc & angelos & homines et cuncta que esse habent viuere & sentire. Plato diuinus. Hermes Proclus. Cicero. Tullius & Galienus pro veritate hoc senserunt & scripserunt. quo ad articulum quintum. **P**reterea animas humanas esse immortales. Plato. Seneca & Aristotiles disputauerunt: & fideliter intellexerunt ac diffinierunt. **C**ontra. Democritus. Epicurus errauerunt. qui animas cum corpore perire & mori argumentati sunt: et futuram vitam negauerunt. quo ad articulum sextum. **I**tem Ariston. Catto. Socrates et Plato discernunt homines nasci ad virtutem capescendam. Igitur falsus et execrandus est aristipus. qui hominem voluptati tanq̄ pecudem subugauit. quo ad articulum septimum. **P**reterea quod deus homo factus est. & ex v̄gine natus. et cū hominibus conuersatus. miraculis et prodigijs vt verus deus.

mundo demonstratus | tandem passus | fustigatus | flagellis ce-
 sus | spinis coronatus | cōsputus | collaphisatus | & alapisatus.
 demū cruci affixus | mortuus | resurrexit | & celos ascendit. ¶ In-
 de venturus est iudicare vivos & mortuos. i. bonos & malos
 omnes quasi sibilis cecinerūt quo ad articulū octauū. ¶ Prete-
 rea esse inferos | & sedes piorū ab impijs esse discretas | hos etiā
 quidā delectabiles incolere mansiones & regiones. Illos ve-
 ro luere penas in tenebrosis locis | atq; in scem vragimbo hoz
 rēdis. Aeno stoyce? Plato diuin? Macrobi? Seneca. Tul-
 lius docuerūt | & in suis scriptis posteritati fideliter reliquerūt
 quo ad articulū nonum. ¶ Postremo resurrectionem omniū ho-
 minū generalem fieri in fine mundi | & esse possibilem | ommpo-
 tentia dei possificat. i. possibilem facit | ratio dicat humana | et
 anima creaturarum | herbarum | & arborum renouacio figurat.
 & multorum iam mortuorū resuscitacio verificat | & fides xpi-
 anorum approbat. Necnon scriptura tam iudeorum q̄ paga-
 norum confirmat. quo ad articulum decimum. ¶ Hoc est igit̄
 fides catholica a xpo reuelata | ab apostolis p̄dicata | a sanctis
 martiribus testificata | a confessoribus & ecclesie doctoribus appro-
 bata & collaudata | a virginibus sponis xpi castissimis con-
 fessa & non negata | & a tota ecclesia confirmata | quā nisi quis-
 q; fideliter firmiterq; crediderit | saluus esse nō poterit | sed abs-
 q; dubio meternum peribit | & cum corpore & amma post ex-
 tremum iudicij vniuersalis diem | ad stigia inferni ibit | cum de-
 monibus ibidem perpetue penā eterni ignis luiturus. Ob quā
 rem vt ad finem huius libelli tendere valeam? taliter materiā
 singulorum articulorū concludamus. Pater noster p̄ssimus
 ac domn? celi | terreq; conditor | perspectis erroribus hominū
 ducem misit | qui nobis viā iusticie & veritatis panderet. qua
 itur in vitam eternam | et ad gaudia celorum sempiterna. Hūc
 sequamur omnes | pauperes pauperrimum | obediētes obedi-
 entissimum. casti castissimum. paciētes patientissimum in pas-
 sione & cruce. iusti iustissimum. veraces veracissimum. Hūc
 dñm nostrū ihesum xpm verum deū et hominē mundi saluato-
 rem & propiciatorem audiamus. Hūc deuotissime paream?.

Quoniam solus vt ait lucretius philosophus
 Veridicis hominum purgauit pectora dictis
 Et finem statuit torpēdinis atq; timoris
 Exposuitq; bonum sūmum quo tendimus omnes
 Quid foret atq; vitam monstrauit limite prono
 Quo possemus ad id recto conscendere cursu
 Nec monstrauit tm̄ sed etiam precessit | doctrina | vita | & exem-
 plo | ne quis difficultatis gracia . iter virtutis horreret . **D**ese-
 ratur igit̄ si fieri potest via perditionis lata & spaciōsa & frau-
 dis | in qua mors voluptatis illecebris operata . Et quādo quis
 q; annis in senectute vergentibus | ap̄propinquare cernit illum
 diem | q̄ sit ei ex hac vita emigrandum | cogitat q̄ purus ab-
 scedat | q̄ innocens ad iudiciū veniat . Quīdam heu instāte
 vltimo etatis tempore | ardentius hauriendis libidīnibus mtē-
 dant . Quare ex voragine concupiscēcie se liberet quicūq; | dū
 licet | dum facultas adest | dum adhuc corporis viribus palpi-
 tat | seseq; ad deum | tota mente conuertat | & veniā petat | emē-
 dationem pmittat | non timore inferni | sed amore celi & dei .
 vt illum diem securus expectat | quo p̄ses | dominusq; mundi
 deus | de singulorum factis cogitatibusq; iudicabit . Ille tunc
 copiosus | ille opulentus apparebit | & occurret iudici in morte
 sua | cui astabunt | fides | spes | & caritas | misericordia | continen-
 cia | paciēcia | iusticia | & castitas | aut virginalis | vidualis | vel
 coniugalis . Hec est hereditas nostra . que nec eripi potest nec
 corrūpi . nec cuiq; trāsseri ad alterū potest . s̄ hys vnusquisq;
 regnū meretur celorum eternaliter possidendum . Amen

Opusculum in signe de philosophorum in formi fide . radicātū
 in lumine naturali contra infideles . iudeos & paganos . fuit
 feliciter . **L**aus **D**eo **C**lementissimo .

Impressum per Fridericum Creūßner de Nürmberga . Anno
 domini . Milleſimo . CCCC . LXXVij .

Feb. 1930

FRIEDRICH CREUSSNER

ATTESTATIO. Radicalis attestatio fidei orthodoxae.

1477.

Hain*1908; Pellechet 1416; Pollard, part 2, p. 448.

Printed with semi-gothic characters. The format is quarto, with 35 lines to a page. A complete copy consists of 88 leaves, the first and last blank. In the Library's copy these two blank leaves

and the first leaf of the text are wanting. The size of a leaf is 280 × 202 mm., and the text measures 195 × 121 mm. Each chapter begins with a large initial, alternately in red and blue.

The work has been variously attributed to Walter Burley, Ramon Lull (Raymundus Lullus), and several other medieval writers.

The purpose of the author was, as he states in the prologue, to vindicate the truth of Christianity against the Jews, Mohammedans, and pagans. He accomplishes this task not by quotations from the Scriptures, but by the writings of the pagan poets and philosophers themselves — which gives a certain originality to the book. Besides prologue and epilogue, the work consists of twenty chapters.

Bought in February, 1901.

